andersen

ISBN 973-21-0542-9

1480

lei 15 000

editura minerva

Cu prilejul sărbătorilor de Crăciun, Biblioteca pentru toţi oferă numeroşilor săi cititori trei volume din prima serie a colecţiei, de la sfârşitul secolului trecut, reproduse integral. E vorba de primul volum al colecţiei, *Poveşti alese* de Andersen (cuprinzând câteva dintre poveştile nenumărate ale marelui scriitor danez: *Sirena*, *Cinci într-o păstaie*, *Bradul*), apărut în martie 1895 precum şi de două volume tipărite pentru Crăciunul 1895 (*Poveşti de Crăciun*, cuprinzând, printre altele: *Moş-Ajunul* de G. Dem Teodorescu, *Despre Pomul Crăciunului* de Petre Ispircescu, *Fetiţa cu chibrituri* de Andersen) şi 1896 (*Cărţe de chipuri fără chipuri*, tot de Andersen, istorioare pline de dulcişie, netreipărite la noi în ţară de mai bine de jumătate de veac).

1480

andersen

fondată în 1895 bpt serie nouă

andersen

fetiţa cu chibrituri

poveşti de crăciun

CLUBUL CĂRȚII DIGITALE

Ilustrația copertei: **Dumitru Verdeș**
cu un desen de H. DAUMIER

Traduceri de:

Vlaicu Bârna; Demostene Botez; Radu Boureanu; Nina Cassian; I. Cassian-Mătăsaru; Miltu Dragomir; Mihnea Gheorghiu; Lazăr Iliescu; Pan Izverna, Ionel Marinescu; Tudor Măinescu; Miron Radu Paraschivescu; Al. Philippide; Veronica Porumbacu; Petre Solomon; Virgil Teodorescu; Radu Valentin; Romulus Vulpescu

hans christian andersen

fetița cu chibrituri

POVEȘTI DE CRĂCIUN

TRADUCERI DE DUMITRU STĂNCESCU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1998
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Ilustrația copertei: Dumitru Verdeș.
Pe coperta a IV-a, portretul lui Andersen reprodus după vol. *Povești alese*, Biblioteca pentru toți, ediția a II-a [1895].

Pentru această ediție toate drepturile rezervate
Editurii Minerva (B.P.T.)
I.S.B.N. 973-21-0542-9

PREFAȚĂ

Istoria editurii românești, ca și aceea a culturii naționale, în general, nu poate ignora o colecție – Biblioteca pentru toți – fondată acum aproape 104 ani, care, apărând de atunci fără întrerupere, a difuzat peste 2000 de titluri în aproape 150 de milioane de exemplare. Cărțile editate în colecția centenară se află astăzi în bibliotecile din întreaga țară, în casele a sute de mii de români, justificând astfel aprecierea din 1970 a marelui poet Nichita Stănescu: «Biblioteca pentru toți a făcut să ne pară hârtia a fi de lumină. Ea face lumină să poată fi tipărită.»[1] Volumul acesta, apărând cu întârziere față de data aniversară a colecției, își propune să evoce pentru cititorii de astăzi începuturile entuziaste ale Bibliotecii pentru toți, propunându-le totodată, spre lectură, integral, trei volume apărute în primii doi ani ai săi de existență, volume care, credem, nu îi vor dezamăgi, deși au trecut peste ele două războaie mondiale și câteva perioade de tranziție.

I. Apariția Bibliotecii pentru toți în martie 1895 s-a petrecut într-un moment prielnic pentru cultura română și pentru țară în general. Proclamarea Independenței depline în 1877 și a Regatului în 1881 au oferit cadrul propice unei dezvoltări nestingherite a țării în toate planurile vieții materiale și spirituale. România câștigându-și treptat și un netăgăduit prestigiu în context european, ca factor de ordine, stabilitate, civilizație, democrație și progres în sud-estul continentului. Apărută cu întârziere față de alte țări europene, editura românească – în sensul modern al cuvântului – cunoaște o evoluție mereu ascendentă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, de la librăriile-editură George Ioanid, cu un debut timid înainte de mijlocul veacului și Socec, inaugurată în 1856 și devenită curând prin strădania inimoșilor săi patroni cea mai importantă editură românească vreme de mai multe decenii și până la câteva edituri de la sfârșitul secolului, din București (H. Steinberg) sau din provincie: frații Șaraga din Iași, Samitca din Craiova, N. I. Ciurcu din Brașov ș.a.

Înființată în 1893 de Carol Müller, fiul unui negustor german stabilit prin 1845 în România (C. H. Müller va înceta din viață în 1895, la 68 de ani, lăsând în urmă

[1] *Cărți noi*, București, martie 1970.

două fiice și trei băieți care au practicat și ei comerțul; magazinul fraților Oskar și Hans Müller, de galanterie și articole de artă se afla pe Calea Victoriei nr. 55, colț cu Pasajul Român), librăria acestuia s-a impus repede în peisajul cultural al Bucureștilor (a preluat curând, de pildă, editarea seriei bucureștene a *Convorbirilor literare*). Ea beneficia de un sediu în plin centrul Capitalei, pe Calea Victoriei nr. 53, colț cu Pasajul Român (în fața magazinului de galanterie al fraților Müller – cam acolo unde astăzi se află magazinul Muzica și puțin mai încolo librăriile Dacia și Humanitas), deci pe un segment din vechiul Pod al Mogoșoaiei, situat «între Capșa și Palat», locul de promenadă predilect al protipendadei bucureștene, acolo unde se aflau magazine luxoase, cofetării, restaurante, hoteluri, Teatrul Național. Librăria lui Carol Müller își etala deci vitrinele într-un vad comercial de primă mână, întrecut poate, numai, de ulița Lipscanilor. În librăria lui Carol Müller, în zilele geroase de la sfârșitul anului 1894 și de la începutul anului următor, în nesfârșite discuții purtate în fața standurilor bine aprovizionate cu cărți românești și străine, discuții la care luau parte scriitori cunoscuți ai vremii, printre care, desigur, Caragiale, Maiorescu, Vlahuță, Delavrancea, s-au pus bazele unei colecții care trebuia să răspundă unor necesități culturale acute ale vremii: publicarea unor lucrări valoroase dar accesibile, care să contribuie la formarea și educarea gustului pentru citit al unor lectori abia ieșiți de pe băncile școlilor sau chiar elevi, lucrări oferite la cele mai scăzute prețuri posibile ținând seama de faptul că se adresau unor cititori cu venituri modeste (școlari și studenți, funcționari și chiar lucrători). Cel care s-a oferit să preia sarcina dificilă și de mare răspundere de a pregăti și coordona apariția noii colecții a fost Dumitru Stăncescu, folclorist, prozator și traducător, foarte tânăr (era născut în 1867, după «stilul nou»), dar cu un oarecare prestigiu în epocă, datorat valoroaselor sale culegeri de basme populare, considerate cele mai importante din epocă, după acelea ale lui Petre Ispirescu. S-a discutat despre formatul și prezentarea grafică a colecției și s-au adoptat acelea ale mai vechii colecții germane, «de buzunar», Universal Reclam Bibliothek, înființată în 1867 la Leipzig, și ajunsă în 1896, când moare fondatorul său, Anton Philipp Reclam, la numere mai mari de 3500[1] (în toamna anului 1897 apărea în faimoasa colecție germană – probabil la propunerea lui Titu Maiorescu – la numărul 3716, un volum

[1] *Vor hundert Jahren Starb Anton Philipp Reclam, Kultur Chronik, Inter Nationes*, Bonn, nr. 3, 1996, p. 18. Până în 1996 apăruseră în această colecție – cea mai veche din Europa – 502 milioane de volume; mai tânăra Bibliotecă pentru toți românească, venind cu o zestre de aproape 150 milioane de volume într-o sută de ani face o figură cu totul onorabilă nu numai în plan european.

de „nuvele și schițe" de I. L. Caragiale purtând titlul uneia dintre ele: *Sunde (Păcat)*[1].

Important era, în foarte mare măsură, și prețul colecției, care trebuia să fie cât mai apropiat de posibilitățile foarte modeste ale cititorilor potențiali; până prin 1895 o carte se vindea cu 3, 4 sau 5 lei (carnea de porc costa, în epocă, 70 de bani kg., cea de vacă, 54 de bani, o pâine albă – jimbla, 25 de bani, iar una neagră, 20 de bani, un kg. de morun proaspăt, 2,08 lei etc., salariul celui mai modest funcționar de minister – copistul, dactilografa de astăzi – variind între 90 și 110 lei lunar); abia în 1893 editura fraților Șaraga din Iași lansează o colecție populară de «un leu», dedicată scriitorilor români, care se inaugura cu volumul de *Povești* al Elenei Sevastos (urmat de altele aparținând lui Eminescu, N. Gane, N. Iorga, I. L. Caragiale, Vasile Conta ș.a.). Pentru noua colecție s-a stabilit, în cele din urmă (după mai multe ezitări) prețul de 30 de bani numărul (adică pentru cca. 100 de pagini, un volum, în funcție de mărimea lui, putând să poarte două sau mai multe numere, practică la care s-a renunțat o dată cu apariția noii serii a Bibliotecii pentru toți, în 1960). Au existat, desigur, multe discuții în legătură cu prețul (un volum din Universal Bibliothek se vindea, tot atunci, cu 20 de phennigi), căci în *Convorbiri literare*, revistă bine informată în problemă, căci apărea tot în editura lui Müller, în anunțul privind apropiata lansare a Bibliotecii pentru toți se preciza: «Fiecare număr e de 7 coale în 16° [7 x 16 = 112 pagini], foarte elegant și curat tipărit și, pe lângă aceasta, foarte ieftin: 40 de bani»[2].

În sfârșit, a trebuit să se stabilească data de apariție a colecției: aceasta avea să fie la ieșirea din iarna anului 1895, la 1 martie sau, mai curând, la sfârșitul acestei luni când apariția noii colecții este înregistrată de presa cotidiană (primul anunț cunoscut de noi l-am aflat în jurnalul bucureștean *Lupta*, datat 31 martie 1895: «În librăria lui Carol Müller a început să apară Biblioteca pentru toți care se vinde pe prețul de 30 de bani»[3]). Pentru data de 1 martie (sau, mai exact, 1/13 martie 1895, dacă ne referim la «stilul vechi» utilizat atunci în țara noastră și «stilul nou» practicat în Europa occidentală și centrală, generalizat astăzi)

---

[1] *Sünde* ... und andere Novellen und Scizzen von I. L. Caragiale, Leipzig, Verlag von Philipp Reclam junior, Universal Bibliothek, nr. 3716 (trad. de Ludwig Stein); v. și: Marin Bucur, *Opera vieții*. O biografie a lui I. L. Caragiale, vol. II, Editura Cartea românească, București, 1994, p. 61-62.

[2] *Revista publicațiunilor, Convorbiri literare*, București, an. XXIX, nr. 4, 1 aprilie 1895, p. 414 (este, cronologic, primul anunț publicitar referitor la Biblioteca pentru toți, pentru că revista Junimii purtând data de 1 aprilie era pregătită în luna martie și difuzată la sfârșitul acestei luni).

[3] *Arte și literatură, Lupta*, București, an. XII, nr. 2548, 31 martie 1895, p. 3; ziarele fiind postdatate, ar fi vorba, așadar, de 30 martie/11 aprilie 1895.

pledează, în afară de precizările întemeietorilor și ale unor contemporani (un exemplu luat la întâmplare: în interiorul volumului *Icoane șterse* de Alexandru Vlahuță, retipărit de Editura Alcalay prin 1905-1906 se menționa că Biblioteca pentru toți «a fost fondată la 1 martie 1895») și interpretarea pe care o putem face pornind de la data cunoscută a apariției unui volum, dacă știm că în primele ei luni de existență Biblioteca pentru toți apărea într-un ritm riguros supravegheat de două volume pe lună; astfel, în volumul *Despre educație* de H. Spencer, apărut la nr. 4-5 ale colecției se anunța că «numărul viitor [deci 6], care va apare la 15 mai va fi *Icoane șterse* de A. Vlahuță»; mergând înapoi, la datele de 1 și 15 ale lunilor precedente, ajungem fix la 1/13 martie 1895, când ar fi apărut primul volum al colecției: *Povești alese* de Andersen. Tipărit, într-adevăr, îngrijit, pe formatul 15x10 cm. (alternând apoi cu 14,5x10 cm.)[1], cu coperta cărămizie, din hârtie (ca și la Universal Reclam Bibliothek), primul număr al Bibliotecii pentru toți a constituit un neașteptat succes de librărie, datorat, desigur, și conținutului său, frumoasele basme și povestiri ale lui Andersen fiind până atunci foarte puțin cunoscute la noi, numai prin câteva traduceri apărute în periodice sau în broșurele. Prima ediție, de vreo 5000 de exemplare, s-a epuizat în cursul verii 1895, așa încât în toamna aceluiași an – întâmplare aproape fără precedent în lumea editorială românească – Editura Carol Müller a tipărit o nouă ediție, prin reculegere (s-a folosit chiar o altă garnitură de litere), îmbunătățită de Dumitru Stăncescu sub raport stilistic, într-un tiraj «uriaș» de încă 5000 de exemplare !

Programul foarte serios expus de către editor: «Când am întreprins această publicare m-am gândit la două lucruri: întâi să dau în mâna tinerimii și a tutulor cititorilor cărți bune, bine alese, frumoase, interesante și bine traduse, culese din toate producțiile spiritului omenesc, și al doilea să le dau pe un preț cât voi putea mai ieftin» a început să fie pus în practică, în mod evident și îmbucurător, încă din primele luni de existență ale colecției, cu toate, unele, neînsemnate concesii făcute unui public încă puțin cultivat.

Un merit incontestabil al lui Dumitru Stăncescu – care a îndeplinit cu exemplară conștiinciozitate, vreme de aproape trei ani – până la agravarea bolii de care suferea (tuberculoza, care atunci nu ierta) – funcția de director literar al Bibliotecii pentru toți a fost acela că a știut să selecteze sau să solicite lucrări valoroase marilor scriitori români ai vremii: cele cinci volume (nr. 28-33) cuprinzând aproape în întregime opera lui Ion Creangă, cea mai cuprinzătoare ediție din secolul trecut; reeditată de mai multe ori la începutul veacului nostru, ea a contribuit esențial la cunoașterea scrierilor povestitorului de la Humulești de

[1] Pentru comparație precizăm că astăzi volumele din Biblioteca pentru toți apar într-un format mai mare, 16,5 x 12 cm.

către cercuri de cititori foarte largi; în Biblioteca pentru toți au publicat volume în premieră I. L. Caragiale (pentru volumul *Schițe ușoare*, apărut în 1896, autorul solicita, la 14 martie 1896, un onorar de 600 de lei, din care primise de la Carol Müller un avans de 200 de lei), Alexandru Vlahuță (în cuvântul înainte al lui Delavrancea la volumul de nuvele al acestuia, *Icoane șterse*, apărut în primăvara anului 1895 Carol Müller era călduros elogiat pentru inițiativa sa: «Primește, d-le Müller, felicitările mele pentru curajul cu care întreprinzi popularizarea literaturii române în cea mai luxoasă, în cea mai ieftină editură» = colecție) sau Duiliu Zamfirescu (în Biblioteca pentru toți apare pentru prima oară în volum, preluat din *Convorbiri literare*, ceva mai târziu, în 1898, capodopera scriitorului, romanul *Viața la țară*). Titu Maiorescu va ceda Bibliotecii pentru toți drepturile de a reedita mai vechile sale traduceri din Alarcon și Bret Harte, la care va adăuga două schițe de Mark Twain, traduse de fiica sa, Livia, și apărute mai întâi în *Convorbiri literare* (1883); special pentru Biblioteca pentru toți, Titu Maiorescu va alcătui o «biografie» a lui I. Popovici-Bănățeanul, publicată simultan și în *Convorbiri literare* din octombrie 1895 («Noul volum din Biblioteca pentru toți editată de Carol Müller va cuprinde nuvelele lui Ioan Popovici și va apărea peste câteva zile. Ca introducere d. Maiorescu a scris următoarea notiță biografică pe care *Convorbirile* se grăbesc a o prelua în memoria mult regretatului lor colaborator»[1]; I. Popovici-Bănățeanul murise de tifizie în 1893, la numai 24 de ani). Nu mai insistăm asupra bogatului catalog al Bibliotecii pentru toți de la sfârșitul veacului trecut; l-am reconstituit integral pe baza mai vechilor noastre cercetări din anii 1970 și l-am anexat la sfârșitul acestui volum; vom observa numai că - dacă literatura universală e destul de modest reprezentată (cu excepția câtorva capodopere: *Suferințele tânărului Werther* de Goethe; *Manon Lescaut* de Abatele Prévost; *Paul și Virginia* de Bernardin de Saint-Pierre; *Metamorfozele* de Ovidiu ș.a.) - efortul editorilor s-a îndreptat cu insistență, pentru prima oară în viața editorială românească, către promovarea unor scrieri de certă importanță, pe care astăzi le numim de «cultură generală» (H. Spencer, *Despre educație*, difuzat chiar în aprilie 1895; Jules Michelet, *România. Roma. Piza;* Wilkins, *Antichitatea romană;* Mahaffy, *Antichitatea greacă;* Th. Huxley, *Cele dintâi noțiuni asupra științelor;* antologiile *Elocuența română* și *Elocuența străină*, alcătuite de G. Adamescu ș.a.); dar acest punct forte al extraordinarului program editorial al Bibliotecii pentru toți s-a dovedit, în cele din urmă, vulnerabil sub aspect economic, căci publicul cititor în formare, cu o cultură încă nesedimentată, nu s-a apropiat cu prea mare încredere de acest gen de literatură, iar cititorii din rândurile protipendadei și intelectualii mai bine remunerați preferau să lectureze lucrările

[1] *Convorbiri literare*, București, an. XXIX, nr. 10, octombrie 1895, p. 879.

respective în originalele sau traducerile franceze, care se aflau din belșug în librăriile centrale bucureștene; și astfel acest gen de lucrări, rămase nevândute, au început, treptat, să aglomereze depozitul editurii devenit curând neîncăpător.

Remarcabilă – și fără egal în secolul trecut – a fost activitatea de organizare, popularizare și de difuzare a Bibliotecii pentru toți, multe inițiative în acest domeniu aparținându-i, desigur, lui D. Stăncescu, acesta dovedind un exces de vitalitate în preajma morții care se va dovedi nemilos de apropiată. El încearcă să sistematizeze, încă din 1895, aparițiile Bibliotecii pentru toți în mai multe subserii (Din literatura română; Din literatura franceză; Din literatura engleză ș.a.), publicând periodic și cataloage ale colecției, prezentate cronologic sau pe materii, «după coprins»: artă; biografii; educație; elocință; istorie; literatură populară; novele; poezie; romane; satire; știință; știință vulgarizată; umoristice; diverse – varietate cu care Biblioteca pentru toți de azi nu se poate lăuda. În 1895 amatorii se puteau abona la Biblioteca pentru toți prin poștă, 25 de numere costând 7,50 lei în țară și 8,50 lei în străinătate; începând cu nr. 16, tot în 1895, cărțile vor apărea și legate (coperta de hârtie nu rezista la prea multe lecturi), un «număr» costând numai 50 de bani, exact cât două «jimble»; o dată cu apariția mai multor lucrări sau volume aparținând autorilor români astăzi deveniți clasici, operele acestora se vor difuza și legate la un loc «într-o legătură simplă de pânză, dar foarte frumoasă și practică», editorul enunțând și câteva idei privind transcrierea exigentă a textelor, corespunzând cu știința textologiei de astăzi: «Unul din cele mai mari servicii aduse de Biblioteca pentru toți este reimprimarea operelor celor mai aleși autori români vechi și noi în ediții ieftine, frumos tipărite, de un format plăcut și mai cu seamă corectate după originalele publicate de pe când erau în viață autorii morți sau corectate de însuși autorii în viață». Erau oferite astfel, într-unul sau mai multe tomuri, dintre aparițiile de până la sfârșitul anului 1896: Ion Creangă, *Opere complete* (1,80 lei broșat; 3 lei legat); Anton Pann, *Povestea vorbii* (90 bani și, respectiv, 2 lei); N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi* (1,50 lei și 2,50 lei); A. Vlahuță, *Din goana vieții* (90 bani și 2 lei) și *Dan* (1,80 lei și 3 lei); G. Adamescu, *Modele de discursuri* (1,20 lei și 2 lei).

Remarcabil e, de asemenea, faptul că într-o perioadă când nu exista o rețea de difuzare organizată care să acopere întreaga țară sau măcar anumite regiuni, orașele mai mici (locurile în care, vorba lui Sadoveanu, «nu se întâmpla nimic») ca și întreaga lume a satelor (în bună parte analfabetă), fiind total lipsite de posibilitatea de a achiziționa cărți (se mai vindeau cărți de vise sau vieți ale sfinților pe la iarmaroacele ocazionale), Carol Müller și D. Stăncescu s-au străduit, prin relații directe, adeseori păguboase, cu librăriile din provincie, să facă să ajungă volumele din Biblioteca pentru toți în orașe precum: Bacău, Bârlad, Botoșani, Brăila, Buzău, Călărași, Constanța, Craiova, Dorohoi, Focșani, Galați, Huși, Iași, Pitești, Ploiești, Roman, Râmnicu-Sărat, Râmnicu-Vâlcea, Tecuci,

Turnu-Măgurele, Turnu-Severin, Vaslui – în primul an de apariție, 1895, iar în 1896 și în Câmpulung-Muscel, Curtea de Argeș, Slatina și Zimnicea. În cursul verii, chiar din 1895, când toată protipendada bucureșteană, în cap cu familia regală, se muta la Sinaia, librăria Carol Müller deschidea o sucursală în pitorescul orășel de la poalele Bucegilor, care funcționa în lunile caniculare, de la 1 iunie la 1 septembrie. Biblioteca pentru toți a avut și o neașteptat de bună difuzare peste munți, în Transilvania (nu și peste Prut, în Basarabia, unde cărțile în limba română erau total interzise de ocupantul rus); librăria și editura W. Krafft din Sibiu devenise, încă din primăvara anului 1895, depozitarul general al colecției bucureștene pentru Transilvania și Ungaria și de aici cărțile ajungeau cu promptitudine în toate librăriile românești din provincia aflată atunci în componența imperiului austro-ungar; un număr din Biblioteca pentru toți se vindea în Transilvania cu 16 creițari[1]; în reciprocitate, librăria Carol Müller devenise depozitarul general pentru vechea Românie al cărților editate de W. Krafft la Sibiu; datorită acestor rodnice legături culturale librăria de pe Calea Victoriei din București făcea abonamente, încă din februarie 1896, pentru *Enciclopedia română*, editată sub coordonarea lui C. Diaconovich de către Asociația pentru literatură română și cultura poporului român din Transilvania, la editura și tipografia W. Krafft din Sibiu (o fasciculă urma să coste 2,50 lei, iar un tom, 20 de lei)[2].

Nu e de aceea întâmplător că multe aprecieri favorabile despre Biblioteca pentru toți au venit, cu promptitudine, din Transilvania (*Unirea*, Blaj, 25 mai 1895; *Foaia poporului*, Sibiu, 4/16 iunie 1895; *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, 14/26 iunie 1895; *Tribuna*, Sibiu, 3/15 iunie și 7/19 septembrie 1895; *Revista Orăștiei*, 27 iulie/8 august 1896 ș.a.). Mult mai târziu, în 1935, la o anchetă organizată de Vasile Demetrius, directorul literar al Bibliotecii pentru toți, cu prilejul împlinirii a 40 de ani de apariție neîntreruptă a colecției, Ion Agârbiceanu își aducea aminte cu nostalgie de lecturile adolescenței sale (în 1895 avea 13 ani): «Biblioteca pentru toți a fost, de la înființarea ei și până azi, pâine bună și ieftină pentru toți iubitorii de cultură... Personal mă gândesc cu adevărată evlavie la cărțuliile pătrate, cu coperta portocalie, pentru cari îmi păstram, de prin clasa a treia a liceului, gologanii, pentru a avea fiecare număr nou apărut»[3].

Ajuns la sfârșitul «seriei întâia» a colecției (la nr. 26: *Din biografiile oamenilor celebri*, tradusă tot de el), D. Stăncescu, culegând roadele unui succes neobișnuit dar binemeritat, își făcea entuziaste și îndrăznețe planuri de viitor, în

[1] *Unirea*. Blaj, an. V, 14 decembrie 1895, p. 404.
[2] Reclamă în B.P.T., nr. 46, februarie 1896.
[3] *Biblioteca pentru toți – 40 de ani de cultură*, Editura Universală Alcalay, București, [1935].

toamna anului 1895, anunțând noi inițiative editoriale privind Biblioteca pentru toți: «Vom publica lucrări și mai importante și vom da un loc mai larg părții științifice lăsate într-adevăr în planul al doilea la început, căci gândul nostru a fost să mergem de la simplu la compus, de la lucruri elementare la cele mai complicate, de la cărțile plăcute numai, la cele în care trebuie mai multă încordare a inteligenței spre a le pricepe, căci publicul nostru e în mare parte alcătuit din școlari, din tineri, din muncitori chiar, cari nu au o cultură desăvârșită până acum»; un bilanț optimist îl făcea și la apariția numărului 50, în martie 1896, când, la împlinirea unui an rodnic de la apariția colecției, D. Stăncescu, optimist, privea cu încredere viitorul: «Mulțumită cititorilor cari ne-au susținut și încurajat am putut da Bibliotecii un avânt care, ce e drept, a uimit pe toți, dar am făcut toate sacrificiile încredințați că facem un serviciu real mai cu seamă tinerimii și claselor mai de jos...». O ultimă mare satisfacție au obținut-o, el și Carol Müller, în decembrie 1896 (apărea atunci numărul 100 al colecției), când Alexandru Vlahuță, scriitor prețuit în epocă, nu-și precupețea elogiile, într-un articol publicat în oficiosul liberal *Voința națională*, la adresa «acestei cutezătoare întreprinderi prin intermediul căreia operele scriitorilor noștri sunt răspândite astăzi într-un cerc larg de zece mii de cititori... Ceea ce n-au putut să facă gazetele cotidiane, ceea ce n-au putut să facă nici revistele literare, a făcut Carol Müller. El cu Biblioteca lui aduce un îndoit serviciu literaturii noastre: asigură cititori scriitorilor de azi și prepară scriitori pentru cititorii de mâine.»[1]

A venit însă curând după această confirmare prin presă a marelui succes al Bibliotecii pentru toți (Alexandru Vlahuță preciza în articolul său că în mai puțin de doi ani colecția tipărise peste un milion de exemplare, cifră fără precedent până atunci în editura românească), un declin accentuat determinat de factori diferiți: scăderea interesului cititorilor, neplata de către librarii din întreaga țară a datoriilor către editură și mai ales agravarea bolii lui Dumitru Stăncescu; la 4 ianuarie 1898 *Foaia pentru toți*, revistă-magazin întemeiată de Stăncescu, anunța că acesta e grav bolnav; au urmat scurte perioade de convalescență, o «dificilă operație» la Câmpulung-Muscel, apoi o călătorie în Franța, în noiembrie 1898, la Menton și în continuare în Elveția, pentru a se trata și moartea, nedreaptă, întâmplată în Țara Cantoanelor în iulie 1899, cu câteva luni înainte ca să fi împlinit 33 de ani.

Între timp activitatea Editurii Carol Müller și implicit a Bibliotecii pentru toți intrase grav în derivă. Aparițiile colecției se succedau cu neregularitate (numărul 98, din 1897, este primul în care nu se mai menționa că Dumitru Stăncescu este

[1] A. V., *Incubație*, *Voința națională*, București, an. XIII, nr. 3594, 13/25 decembrie 1896, p. 2.

«directorul literar al Bibliotecii pentru toți»); de altfel conducerea editurii anunțase încă mai de înainte că nu-și mai putea plăti colaboratorii din cauza «cheltuielilor acestei publicații»; căutând soluții de salvare, Editura Müller se asociază cu mai vechea Editură Graeve, în iunie 1897, luând numele celor doi patroni: Editura Librăriei Carol Müller & Storck. Vor mai apărea în Biblioteca pentru toți mai multe volume în 1898 și câteva în 1899, rămase probabil prin tipografii; în acest din urmă an Carol Müller, de altfel, va da faliment plătindu-și, ca orice neamț cinstit, toate datoriile; va pleca, probabil în același an, în Germania unde își va sfârși și el zilele, tot înainte de vreme, în primii ani de după 1900. În mai 1900, prin fratele său, Oskar Müller, el cedează dreptul de a edita Biblioteca pentru toți mai norocosului librar-editor Leon Alcalay, care va relua activitatea de tipărire a colecției chiar în același an, prin iunie, când apare volumul de versuri al lui Artur Stavri purtând – din întâmplare – un titlu simbolic: *Pe-același drum*, căci Biblioteca pentru toți în noua editură care o preluase va urma – cu puține excepții – același drum pe care l-au trasat în martie 1895, cu siguranță și competență, fondatorii colecției noastre, acum mai mult decât centenară: Carol Müller și Dumitru Stăncescu.

II. Cunoscut astăzi – dar nu atât cât s-ar fi cuvenit – prin culegerile sale de basme populare în special din sudul țării (apreciate, în epocă, de Moses Gaster, L. Șăineanu, G. Ionnescu-Gion, N. Iorga ș.a.; acesta din urmă, referindu-se la volumul *Basme culese din gura poporului* din 1892, scria în *Timpul* din 27 martie 1893: «culegerea d-sale e cea mai bună după a celor doi maeștri ai genului [I. Creangă și Petre Ispirescu] și cetirea-i e, cu toată simplitatea subiectelor, de cel mai mare interes»). Dumitru Stăncescu a fost și un publicist prolific, ca și un prozator nu lipsit de un sâmbure de talent. Debutând în proză foarte devreme, la 17 ani, în *Literatorul* lui Macedonski, în 1883, el a colaborat la multe dintre revistele și jurnalele vremii (cu proză, traduceri, culegeri de folclor, publicistică literară), câștigându-și un oarecare prestigiu în epocă. Volumul său de proză din 1897 (*Crâmpeie*) reia din presă contribuții publicistice modeste, detașându-se totuși notele de drum din Elveția, din 1897, apărute inițial în *Adevĕrul* lui Const. Mille, care au cursivitate și culoare, trimițând printre rânduri și la unele realități românești cu statut, pare-se, de permanență: «Adevărul e că nu avem unde publica, căci n-avem reviste. N-avem cititori pentru ca să ne muncim a scri și să cheltuim a tipări cărți, iar subvențiile fățișe sau pe sub mână nu au obicei a cădea în mâinile celor care ar putea folosi. Ele se duc la indivizi care știu să facă mai bine alte treburi, la samsarii scriitori de biografii pe atât de mincinoase pe cât de prost scrise, la jivinele literare ce știu și au vreme și caracter a linguși.»[1]

[1] Dumitru Stăncescu (Radu Prelea), *Crâmpeie. Păreri și impresii. Notițe biografice. Treizeci de zile în Elveția*, București, 1897, p. 148.

Ceea ce se cunoaşte cel mai puţin din activitatea sa literară prolifică este însă munca sa asiduă de traducător, el fiind unul dintre cei mai înzestraţi autori de tălmăciri în limba română din literatura străină (franceză îndeosebi) din a doua jumătate a secolului trecut. Strădania sa de a transpune în limba noastră scrieri diverse aparţinând unor autori de peste hotare, mai vechi sau mai noi, cu merite literare deosebite sau cu desăvârşire uitaţi astăzi de trecerea nemiloasă a timpului, începută înainte de a fi împlinit 20 de ani, va culmina cu impresionanta serie de traduceri din Biblioteca pentru toţi, din anii 1895-1898, fără precedent la noi, sub raport cantitativ, până atunci. Dumitru Stăncescu şi-a tipărit, în mai puţin de patru ani de zile, în colecţia pe care a condus-o cu pricepere, devotament şi pasiune 22 de volume de traduceri, realizate, câteva dintre ele – când şi calitatea originalelor îl ajuta – cu reală îndemânare literară, cum vor putea constata şi lectorii de astăzi ai volumului de faţă.

Ceea ce e interesant de semnalat e faptul că Dumitru Stăncescu, după ce trudise ani de zile pentru a propune cititorilor români versiuni cel puţin corecte ale unor lucrări aparţinând autorilor străini, încerca să teoretizeze asupra artei traducerilor – cu surprinzător de actuale aprecieri – într-un articol-scrisoare apărut în revista-magazin *Foaia pentru toţi* (parafrază evidentă după Biblioteca pentru toţi) pe care o înfiinţase în decembrie 1896 împreună cu amicii săi, inginerul Dumitru D. Ionescu-Slăniceanu (care pusese la dispoziţie fondurile băneşti necesare) şi mult prea prolificul publicist şi traducător I. S. Spartali. Într-o vreme în care de multe ori se traducea de mântuială, de către elevi de liceu sau de studenţi săraci care nu se descurcau prea bine nici cu gramatica limbii franceze (din care se traducea cel mai mult), nici cu aceea a limbii române, producându-se însă în serie tălmăciri pe bandă rulantă (de cele mai multe ori nesemnate) pentru „foiţele" jurnalelor populare, D. Stăncescu expune cu competenţă şi din proprie experienţă calităţile pe care ar trebui să le posede un traducător care nu efectuează o tălmăcire cuvânt cu cuvânt ci încearcă să re-creeze în limba în care traduce calităţile literare ale textului original: «Lucrul cel mai de căpetenie – precizează el – *e a înţelege bine ce vrea să zică autorul strein şi a-i da înţelesul pe româneşte în cea mai frumoasă formă, în forma simplă în care vorbeşti* (subl. D.S.). Când traduci ceva închipuieşte-ţi că spui cuiva ce ai citit, nu te gândi că scrii şi nu traduce cuvânt cu cuvânt...»

Pentru a realiza versiuni valoroase – ţinea să sublinieze directorul literar al Bibliotecii pentru toţi – este important să ştii foarte bine limba *în care traduci* («să ştii destul de bine limba din care traduci şi bine limba în care traduci»), oferind şi exemple edificatoare de tălmăciri mai mult decât aproximative: «Astfel, *„un monsieur qui prend la mouche"* nu va să zică *„un domn care prinde muşte"* ci *„un om supărăcios"*... Iar când e vorba de limba românească să nu crezi că o ştii când traduci: *„Acestea zise, demnul om căzu la genunchii săi"*.» Iar concluzia sa,

rezultată dintr-o bogată și serioasă experiență, e valabilă întru totul și astăzi, când grija pentru acuratețea minimală, literar-artistică a numeroaselor traduceri care au năpădit piața editorială românească e în continuă și îngrijorătoare degradare: «Traducerea bună nu constă numai în grămădirea fără rost de cuvinte românești neaoșe și vechi – cum fac unii streini care traduc – *ci în construcția românească a frazei, în cunoașterea geniului limbii*».[1] (subl. D.S.)

Datorită caracterului enciclopedic pe care l-a impus – cu nobilă ambiție – Bibliotecii pentru toți, D. Stăncescu a fost nevoit (dar, desigur, i-a și plăcut) să traducă lucrări variate, atât de literatură beletristică cât și de știință; a tălmăcit, astfel, prelucrând-o pentru necesități locale, «după Paul Bourde», *Patriotul*, «operă încoronată de Academia de științe morale și politice din Paris» din care preia o frumoasă definiție a Patriei: «Patria este legătura care ne unește pe oamenii de aceeași rasă cu noi, cu cei din trecut și cu cei din viitor ca și cu cei din prezent, ea e simbolul binefacerilor pe care le primim de la România și a datoriilor ce ne impun aceste binefaceri. E un câmp pe care îl semănăm și îl secerăm totdauna: secerăm semănăturile strămoșilor noștri și semănăm pentru urmașii noștri» (B.P.T., nr. 54/1896, p. 8) sau înflăcărătele pagini despre poporul român ale marelui istoric francez Jules Michelet: «Popoare din Apus, care de atâta vreme, departe de barbarie, cultivați arta și pacea, păstrați pururea o amintire recunoscătoare națiunilor de la răsărit care cu toate că au fost așezate la marginile Europei, v-au păzit de potopul tătărăsc, de armatele turcilor și ale rușilor, nu uitați cât sunteți datori Ungariei, Poloniei și nenorocitei Românii», țara noastră fiind considerată de istoricul francez «națiunea jertfită» (B.P.T., nr. 8/1895, p. 7-8). Tălmăcirea lucrării *Despre educație* de filozoful englez evoluționist Herbert Spencer era precedată de o notă introductivă a lui D. Stăncescu în care acesta relua ideile diriguitoare ale colecției de curând lansate. «Noi am tradus această carte urmărindu-ne programul ce am avut înaintea ochilor când am întreprins publicarea Bibliotecii pentru toți, adică de a da fel de fel de opere pentru toate categoriile de cititori, numai să fie folositoare într-un chip sau altul» (B.P.T., nr. 4/1895, p. V).

Așadar, opera pe care și-a propus-o Biblioteca pentru toți și prin intermediul traducerilor (preponderent beletristice, până atunci, în activitatea editorială românească) a fost temeinic gândită ca una profund educativă, realizată la un nivel superior, pentru un cerc destul de larg de cititori care vroiau să se «cultiveze». Pe lângă traduceri de acest tip, realizate cu profesionalism și discernământ, Stăncescu a tălmăcit și foarte multă beletristică; nu i-au reușit însă versiunile românești ale unor lucrări dramatice, îi lipsea simțul replicii, traducerile lui n-aveau ritm și

[1] Dumitru Stăncescu, *Păreri și impresii. Asupra traducerilor.* Scrisoare către un colaborator, *Foaia pentru toți*, București, an. II, nr. 6 (59), 5 februarie 1898, p. 82-83.

sunau livresc («Vă fac complimentele mele»: «Sora d-tale, d-le, necunoscând realitățile vieții își crede vina deopotrivă cu a mea» - Al. Dumas-fiul, *Denisa*, B.P.T., nr. 88-89, 1896, p. 13 și 190); cu toate acestea două dintre piesele traduse de el, din dramaturgia lui Al. Dumas-fiul, autor, de altfel, foarte la modă pe atunci (*Denisa*, mai sus citată, și *Francillon*) s-au reprezentat pe scena Teatrului Național bucureștean în 1886-1887, dar ele nu se situau, totuși, sub nivelul mediu (mediocru) al traducerilor de teatru din epocă, realizate de multe ori de diletanți sau de înșiși actorii care aveau experiență scenică dar nu și literară.

Lui D. Stăncescu i-au reușit mult mai bine traducerile de proză, cu o desfășurare mai lentă a frazei (iată o descriere delicată a primăverii, din scrierile unei autoare de povestiri morale, astăzi uitate: «E călduț, cerul e albastru, norii pier ca fumul ușor. Iarba înverzește iar mugurii se desfac și se răsfață la soare. Sfârșitu-s-a iarna ? Da, căci iată o rândunică» - D-na Colomb, *Istorioare*, B.P.T., nr. 17, 1895, p. 17), îndeosebi povești și povestiri pentru copii, unde se simțea mai la largul său, beneficiind și de o bogată experiență de culegător de basme populare românești, pline de fantezie și culoare. Tălmăcirile sale din basmele lui Andersen, reproduse toate în acest volum, nu numai că pot fi citite fără reticență și astăzi, la peste o sută de ani de la realizarea lor (și cât de repede se perimează de cele mai multe ori traducerile !), dar pot rivaliza cu cele efectuate acum. Iată, spre exemplificare, un fragment din basmul *Sirena*, tradus de D. Stăncescu și același fragment tălmăcit, cu măiestrie neîntrecută, de Al. Philippide (sub titlul: *Zâna mării* – în daneză: *Den lille Havfrue*)[1]:

D. Stăncescu, B.P.T., nr. 1, 1895, p.9-10 (vol. de față, p. 7):

Departe, foarte departe, înăuntru în mare, apa e albastră ca albăstrelele cele mai frumoase și limpede ca cristalul cel mai curat, dar e așa de adâncă, așa de adâncă, încât nicicând vreo ancoră nu i-a dat de fund și ar trebui să pui clopotnițe înalte peste clopotnițe înalte ca să ajungi din adâncimea ei până la suprafață. Acolo locuiește poporul mărilor.

Al. Philippide, B.P.T., nr. 310, 1965, p. 178:

Departe-n largul mării apa e albastră ca albăstrelele și limpede cum e cristalul, dar e și foarte adâncă, atât de adâncă încât nici o ancoră nu poate ajunge până la fund; ar trebui să pui o mulțime de turnuri de biserică unele peste altele ca să ajungi de la fund până la luciul apei.

[1] Din păcate, din tălmăcirea lui Alexandru Philippide, care a suferit și ea rigorile cenzurii comuniste, a fost eliminat paragraful final al basmului, în care era invocată divinitatea (v. vol. de față, p. 27, ultimul paragraf).

Dar acolo nu sunt numai nisipuri, ci cresc cu grămada și copaci foarte ciudați, plante foarte ciudate ale căror ramuri și foi sunt așa de mlădioase încât se cleatină cum face apa vreo mișcare.

Toți peștii mici și mari alunecă printre crăcile lor cum sar pe pământ pasările printre ramurile copacilor. În locul cel mai adânc se află palatul regelui mărilor; zidurile acestui palat sunt de mărgean și ferestrele cele mari sunt făcute din chihlibarul cel mai curat; acoperișul este făcut numai din scoici, care se deschid și se închid după cum marea se întinde or se trage înapoi; priveliștea lui e de o frumusețe ca în basme, căci fiecare scoică are în ea mărgăritare strălucitoare și așa de frumoase încât numai una și ar fi nespus de scumpă în coroana unei regine.

Să nu credeți că acolo nu-i decât nisip și mâl; nu, acolo cresc copaci ciudați și ierburi ciudate, și tulpinele și frunzele lor sunt așa de mlădioase, încât se clatină la cea mai mică mișcare a apei, parcă ar fi vii.

Toți peștii, mici și mari, se strecoară printre ramuri cum se strecoară păsările prin văzduh. În locul unde-i cea mai mare adâncime e palatul împăratului mării; zidurile sunt de mărgean și ferestrele înalte și arcuite sunt de chihlimbar străveziu; acoperișul e făcut din scoici care se deschid și se închid după cum se mișcă apa. Și în fiecare scoică e un mărgăritar de preț; numai unul și ar fi destul să împodobească măreț coroana unui rege.

Versiunea franceză de la sfârșitul veacului trecut, realizată după originalul danez, nu este superioară, după opinia noastră, celor două versiuni românești de mai sus, străbătute de un veritabil suflu poetic: «Bien loin sur la mer, l'eau est aussi bleue que les plus bleus des bleuets et aussi claire que le plus clair cristal, mais elle est extrêmement profonde, trop profonde pour qu' une ancre en atteigne le fond. Il faudrait placer bien des clochers l'un sur l'autre pour arriver à la surface...»[1] etc.

Nu susținem, desigur, că Stăncescu îi este superior, ca traducător, lui Alexandru Philippide (deși în tălmăcirea sa aflăm două-trei soluții mai fericite de transpunere în românește), dimpotrivă: dar, raportat la secolul al XIX-lea el se dovedește unul dintre cei mai dotați traducători români, fără a fi, în același timp, și un mare scriitor. De aceea cele două volumașe reproduse de noi aici, cuprinzând «poveștile alese» ale lui Andersen, precum și seria de miniaturi sau de poeme în proză («O *Iliadă* într-o coajă de nucă» le numea Andersen însuși) grupate sub titlul *Carte de chipuri fără chipuri* se situează printre realizările de vârf ale lui Dumitru Stăncescu – traducătorul – și suntem siguri că la peste o sută de ani de la apariția

[1] *Les Contes d'Andersen* traduits en français par Étienne Avenar, maître des conférences à la Faculté des Lettres de Göteborg, Paris, f.a., p. 481 (cartea, aflată la Biblioteca Academiei Române, poartă pe pagina de gardă o dedicație datată: Paris, 1 ianuarie 1903).

lor ele vor fi apreciate cum se cuvine – şi nu numai sub raport documentar – de exigentul cititor contemporan.

Mai trebuie să observăm priceperea cu care a alcătuit D. Stăncescu sumarul acestui – de fapt – prim volum din opera lui Andersen, apărut în ţara noastră la exact două decenii după moartea autorului. Alături de feericul basm plin de fantezie şi culoare *Sirena*, una dintre lucrările la care şi Andersen ţinea în mod deosebit, D. Stăncescu a selectat povestirea cu detalii realiste, de fapt un roman în câteva file, *Ib şi Cristina*, desfăşurată într-un peisaj specific danez, în care elementele fantastice sunt nesemnificative, frumoasa poveste a bradului de Crăciun (*Bradul*), cu puternice accente moralizatoare, dar inteligent sugerate, ca şi în cunoscuta poveste *Cinci într-o păstaie* sau în *Condeiul de fier şi călimara*, traducere rămasă în periodice.

Un exerciţiu deosebit de dificil pentru D. Stăncescu – acesta numai parţial reuşit din cauza unei aparente simplicităţi a textului original – l-a constituit foarte tradusa – la sfârşitul secolului trecut – suită de miniaturi *Carte de chipuri fără chipuri*, poeme în proză de un farmec aparte, cu multe incidenţe în cultura scandinavă, germanică şi din alte zone ale lumii. Stăncescu a tradus cartea în întregime, probabil, de data aceasta, după o versiune germană; i-a fost facilitat accesul la versiunea germană, desigur, de misterioasa domnişoară XY, alături de care semnează traducerea şi al cărui nume nu-l vom cunoaşte, probabil, niciodată.

Al treilea volum din vechea Bibliotecă pentru toţi pe care am ţinut să-l reproducem aici este o antologie de texte foarte diverse şi foarte amestecate alcătuită de D. Stăncescu – prea în grabă – pentru a o oferi cititorilor colecţiei cu prilejul sărbătorilor Crăciunului din 1895; ea cuprinde atât lucrări valoroase care se adresează celor mici (o poezie de Alecsandri, duioasa povestire *Fetiţa cu chibrituri* de Andersen, tradusă în toată lumea, relevantă pentru interesul real al scriitorului danez – o constantă a operei sale – pentru cei mulţi, umili şi necăjiţi) cât şi unor lectori mai avizaţi (*Moş-Ajunul* de G. Dem. Teodorescu – primul capitol din culegerea sa din 1885, devenită celebră, *Poezii populare române*, reeditată şi în colecţia noastră) sau altora foarte puţin pretenţioşi, amatori de povestiri siropoase cu finaluri fericite, la fel de naive atunci ca şi astăzi (*S-a născut copilul sfânt* şi *Istoria unui cârpaci*), povestiri care, în epocă, făceau deliciul mahalalelor. Mai ciudată e includerea într-un volum destinat a fi citit în serile geroase ale Crăciunului a «poveştii unchiaşului sfătos», Petre Ispirescu, despre «pomul Crăciunului», lucrare practic total necunoscută cititorului de astăzi, în care autorul, în spiritul unui tradiţionalism prost înţeles, respinge obiceiul care începea să se introducă şi la noi – atunci, deocamdată în mediile intelectuale – de a împodobi brazi în preajma sărbătorilor de Crăciun, obicei care astăzi s-a generalizat şi n-avem de ce să regretăm aceasta.

III. În sfârşit, ultima problemă pe care vrem s-o anintim aici se referă la pătrunderea, prin tălmăciri, a operei lui Andersen în România secolului trecut

precum și în alte regiuni locuite de români. Povestitor de faimă mondială, care a contribuit la cunoașterea și prestigiul țării sale, Danemarca, mai mult decât o armată de propagandiști și câteva ministere la un loc, Hans Christian Andersen, îndeosebi prin poveștile și povestirile sale, apărute începând din 1835, își află locul printre marii povestitori ai lumii, alături de Charles Perrault și frații Jacob și Wilhelm Grimm, care l-au precedat în timp. Poveștile și povestirile sale (în total 156, spun cercetătorii danezi ai operei lui), destinate îndeosebi celor mici, dar nu numai lor, pline de fantezie și culoare, pornesc de la teme populare, daneze sau universale, mult îmbogățite însă sau sunt create pe de-a-ntregul de autorul lor, care a știut să dea viață celor mai neașteptate obiecte sau plante: bradul, penița și călimara, lumânările, boabele de mazăre, inul, soldații de plumb, omul de zăpadă sau să împrumute trăsături umane unor animale precum: rățușca cea urâtă, lebedele, fluturele, melcul ș.a. Călător neobosit («Să călătorești înseamnă să trăiești», spunea Andersen), marele scriitor danez a cunoscut și s-a inspirat din literaturile europene dar și din alte zone ale lumii (China, de pildă). Poveștile sale au fost traduse, la puțini ani după publicarea în Danemarca, mai întâi în limba germană (numeroase ediții), limbă prin intermediul căreia literaturile scandinave au devenit, în general, cunoscute pe continentul nostru; au mai fost traduse cu promptitudine în Anglia (patru volume de povești în 1846), S.U.A. (1846/1847), Franța (două volume în 1848 și trei în 1853) etc. etc. În țara noastră, din păcate, opera lui Andersen a fost cunoscută destul de târziu și – până astăzi – în bună parte incomplet. Prima tălmăcire – o poezie – apare în 1841 (*Vioreaua de martie*, tălmăcită destul de cursiv de Gh. Asachi din franceză și tipărită în text bilingv în revista *Spicuitorul moldo-român* din Iași), an în care – simplă întâmplare – scriitorul danez contemplase pentru prima și ultima oară meleagurile «valahe», într-o călătorie pe Dunăre, de la Cernavodă la Orșova și mai departe. Au urmat – dacă informațiile noastre bibliografice nu sunt lacunare, ceea ce e posibil – peste trei decenii de tăcere până când, în 1874, într-o obscură și efemeră foaie literară bucureșteană, *Colecțiune litteraria* apare unul dintre cele mai populare basme ale lui Andersen, *Hainele cele noi ale împăratului*, tradus, probabil, prin versiunea germană, cu titlul *Hainele cele noi ale Marelui Duce* (ambele traduceri menționate aici au fost cuprinse în *Anexele* volumului de față). După 1874 a urmat o perioadă ceva mai fastă pentru destinul operei lui Andersen în spațiul românesc, pentru că numeroase reviste și jurnale se grăbesc să-i traducă poveștile, prin intermediar francez, în vechea Românie sau german, în Transilvania: *Femeia română*, București, 1878; *Revista literară și politică*, București, 1885; *Națiunea*, București, 1885; *România liberă*, București, 1886; *Curierul român*, Botoșani, 1886 și în ziarele de mare tiraj, precum *Adevărul*, după 1890, dar mai ales din Transilvania și Ungaria: *Familia*, Budapesta, 1875 și Oradea 1886, *Noua bibliotecă română*, Brașov, 1882; *Tribuna*, Sibiu, 1886 și 1888 etc. Au apărut astfel în presa literară sau cotidiană povești precum: *Istoria unei mame*, *Bradul*; numeroase «seri» din *Carte de chipuri fără chipuri* (traduse și sub titlul: *Carte de icoane fără icoane*);

Soldatul de plumb ş.a., unele dintre ele fiind semnate de nume cunoscute ale culturii româneşti de la sfârşitul veacului trecut: Moses Gaster (din *Cartea de icoane fără icoane*), Zamfir C. Arbore (*Pomul de Crăciun*) ş.a. Un moment mai deosebit îl constituie apariţia la Sibiu, în 1886, mai întâi în gazeta *Tribuna*, condusă de I. Slavici şi apoi în Biblioteca poporală a *Tribunei* (nr. 22) a povestirii *Scăpărătoarea;* este, cronologic, primul volum sau, mai exact, broşură (în total textul are 14 pagini), cuprinzând o scriere de Andersen tipărită în limba română. Alte două broşuri cu lucrări ale scriitorului danez au apărut în anul următor, 1887, în Biblioteca copiilor, fondată de inimosul librar-editor din Braşov N. I. Ciurcu (în nr. 17 – *O familie fericită*, iar în nr. 18 – *Bunica evlavioasă*, aceasta din urmă împreună cu o «poveste culeasă din gura poporului de V. Rebreanu, învăţător» – tatăl scriitorului Liviu Rebreanu). Interesul mai mare al românilor ardeleni pentru opera lui Andersen şi în general pentru activitatea de traducere era determinat – în replică – şi de efortul intens în acest domeniu al germanilor şi maghiarilor care ambiţionau – şi au reuşit în bună măsură – să transpună în limbile lor principalele lucrări ale literaturii universale (ediţia completă a poveştilor lui Andersen a apărut la Budapesta, în patru volume, între anii 1920-1925); de aici şi buna primire de care s-a bucurat Biblioteca pentru toţi peste munţi, pentru că, după cum îşi amintea Emil Isac în 1935, care copilărise în «Clujul de odinioară»: «Primele numere din Biblioteca pentru toţi mi le adusese tatăl meu din Bucureşti, şi-mi amintesc că m-am electrizat. Căci puteam să arăt străinilor o dovadă de adevărată civilizaţie.»[1]

Dar, de bună seamă, cea mai importantă contribuţie din secolul al XIX-lea (cantitativ şi calitativ) la cunoaşterea în România a operei de povestitor a lui Andersen este aceea a lui Dumitru Stăncescu, autorul inspirat şi serios al celor mai bune tălmăciri ale câtorva poveşti şi povestiri peste care timpul – o sută de ani – a trecut fără să le altereze prea mult calităţile. Ceea ce e însă foarte onorant pentru Biblioteca pentru toţi (dar mai puţin pentru cultura română) este faptul că şi în secolul care se sfârşeşte acum, cea mai bună şi mai completă tălmăcire din opera lui Andersen este aceea apărută tot în colecţia noastră, în anul 1965, în 100 000 de exemplare, care prelua mai vechile tălmăciri ale lui Alexandru Philippide, adăugite cu altele noi realizate atunci de I. Cassian-Mătăsaru (*Crăiasa zăpezii*, B.P.T., nr. 310). O ediţie integrală a basmelor şi povestirilor lui Andersen îşi aşteaptă – cam de multişor - rândul.

Singura noastră îngrijorare pe care o mărturisim aici, la sfârşitul acestor – poate – prea multe file este că, acum, la sfârşit de veac şi de mileniu, şi în plină şi avântată perioadă de tranziţie, volumul pe care-l veţi citi apare în tirajul – uriaş pentru aceste vremuri – de 3000 de exemplare, în timp ce volumul de *Poveşti* din 1895 a apărut în două ediţii şi într-un tiraj – uriaş pentru acele vremuri – de 10 000 de exemplare. Progres ?

Biblioteca pentru toţi, 199[illegible]

[1] *Biblioteca pentru toţi – 40 de ani de cultură.*

TABEL CRONOLOGIC

(ANDERSEN; DUMITRU STĂNCESCU; BIBLIOTECA PENTRU TOȚI)

1805 *2 aprilie.* Se naşte în oraşul-port Odense (situat pe insula Fionia – în daneză Fyn – una dintre cele 483 de insule care alcătuiesc arhipelagul danez) Hans Christian Andersen; tatăl său, Hans Andersen, de 22 de ani, cizmar, provenea dintr-o familie țărănească înstărită; era destul de cult, lecturile sale preferate fiind teatrul lui Shakespeare, *Cartea celor O mie şi una de nopți* şi comediile marelui scriitor clasic danez de origine norvegiană, Ludvig Holberg (1684-1754); mama sa, mult mai în vârstă (avea aproape 40 de ani), Anne-Marie Andersdatter, femeie modestă, visa să-şi facă odrasla croitor, ca «vecinul de peste drum». «O singură odăiță pe care sculele de cizmar, patul şi laviţa pe care dormeam eu o umpleau în întregime, iată casa în care am copilărit» (*Povestea vieții mele*). În 1805, oraşul Odense, situat la 137 de km. de Copenhaga (K⌀benhavn), capitala țării, aflată pe o insulă învecinată, Sjaelland, avea numai 5000 de locuitori, fiind, ca mărime, al doilea oraş al regatului danez (în a cărei componență intra, până în 1814, şi Norvegia).

1812-1814 Tatăl lui Andersen se înrolează şi ia parte la ultimele campanii napoleoniene, terminate cu abdicarea împăratului la 6 aprilie 1814, la Fontainebleau.

1816 Revenit în 1814 la Copenhaga, obosit, bolnav şi dezamăgit, Hans Andersen încetează din viaţă în 1816; în acelaşi an soţia sa se recăsătoreşte cu un alt cizmar, Niels Gunderson.

1819 Pentru a scăpa de mizeria de acasă, Hans Christian Andersen părăsește Odense, căutându-și norocul la Copenhaga. «La 7 septembrie 1819 am zărit Copenhaga de pe înălțimea colinei Frederiksberg. Am coborât, cu bocceluța în mână și traversând grădina, marea alee și cartierul bogătașilor, am pătruns în oraș.» Pe vremea aceea Copenhaga avea 110 000 locuitori (iar Parisul, 890 000; în aceeași perioadă populația Bucureștilor se apropia de 100 000 de locuitori).

1819-1828 Hans Christian Andersen încearcă să-și facă o carieră, ca actor sau cântăreț; își desăvârșește între timp studiile, la liceele din Slagels și Elsenеur (Helsingor); la Elseneur, în castelul Kronborg își situase Shakespeare acțiunea tragediei sale, *Hamlet*. În 1828, își termină studiile liceale la Copenhaga, își obține bacalaureatul, dă examen de admitere la Universitate, dar renunță, hotărând să se dedice scrisului.

1829 Publică povestirea *O plimbare pe jos de la canalul Holmen până la capătul dinspre miazănoapte al insulei Amoger (Fodrejse fra Holmens Kanal til Østpynten af Amoger)*, în care descrie, cu umor, o plimbare prin Copenhaga; în același an, la 15 aprilie, i se joacă la Teatrul Regal din capitala țării un vodevil, *Amorul pe turnul Nikolai (Koerlighed pā Nikolaj tārn)*.

1830 Apare primul său volum de *Poeme (Digte)*, primit cu entuziasm de către contemporani.

1833-1834 Luni 22 aprilie 1833 începe prima sa mare călătorie în Europa, care va dura aproape un an și jumătate (mai târziu, pentru pasiunea sa de călător neobosit, va fi numit: «Domnul Europa»). Itinerarul acestei călătorii a trecut prin: Paris (10 mai), Elveția, Milano, Genova, Florența, Roma (18 octombrie), Napoli, Pompei, Amalfi, Bologna, Veneția, Innsbruck, München, Viena, Praga, Dresda, Hamburg,

contribuind esențial la formarea sa ca scriitor. Revine la Copenhaga la 3 august 1834.

1835 Inspirat de călătoria în Italia scrie romanul *Improvizatorul (Improvisatoren)* care, publicat în 1835, îl face celebru; cartea va fi tradusă în câțiva ani în limbile: germană, engleză, suedeză, rusă, olandeză, franceză, poloneză și cehă.

Apare primul său volum de *Povești pentru copii (Eventyr for Børn)* cuprinzând basmele: *Scăpărătoarea;* tradusă la noi și cu titlul *Amnarul (Fyrtøiet), Claus cel mare și Claus cel mic (Lille Claus og Store Claus)* și *Prințesa și mazărea (Prindsessen paa Ærten).* În timpul vieții sale i s-au tipărit 156 de povești și povestiri, adunate apoi în cinci volume; până în preajma morții Andersen a oferit câte un volum de povești cititorilor (mici și mari) înaintea sărbătorilor de Crăciun. Primele sale povești și povestiri sunt inspirate din folclorul danez sau au la bază teme ale literaturii universale; mai târziu multe povești și povestiri ale sale vor fi creații pe de-a-ntregul originale.

1837 Apare basmul *Mica sirenă (Den lille Havfrue),* una dintre cele mai importante creații ale scriitorului, inspirat din dragostea acestuia, neîmpărtășită, pentru Louise Collin, fiica protectorului său din tinerețe, care se va căsători cu un alt bărbat. Imaginea în piatră a «micii sirene», operă a sculptorului Edward Eriksen, constituie astăzi unul dintre monumentele cele mai vizitate ale Copenhagăi, simbol al capitalei Danemarcei, țară care a dat omenirii pe unul dintre cei mai mari povestitori ai lumii.

Apare povestirea *Hainele cele noi ale împăratului (Keiserens nye klæder),* publicată în volumul de față sub un titlu mai neobișnuit: *Hainele noi ale Marelui Duce.*

20 octombrie/1 noiembrie. Se naște la București Const. I. Stăncescu, unchiul lui Dumitru Stăncescu, mai târziu pictor (ca elev al lui Gh. Tattarescu și student al Școlii de

belle-arte din Paris) şi multă vreme membru în Comitetul de direcţie al Teatrului Naţional bucureştean; a fost numit în 1887, pentru scurtă vreme, director al Teatrului Naţional. Ca profesor de estetică şi istoria artelor la Şcoala de arte frumoase din Bucureşti, i-a avut ca elevi pe Camil Ressu, Const. Brâncuşi şi J. Steriadi. În jurul anului 1837 s-a născut – aşadar – fratele lui C. I. Stăncescu – Alexandru – tatăl lui Dumitru Stăncescu.

1838 Andersen publică povestirile *Soldatul de plumb (Den standhaftige Tinsoldat)* şi *Lebedele sălbatice (De vilde Svaner)*.

Ca urmare a strălucitelor sale succese literare, Coroana daneză îi acordă o pensie anuală fixă de 400 de rixdali, cu care va putea să trăiască decent şi să călătorească în toată Europa până la sfârşitul vieţii – ceea ce nu s-a întâmplat până acum cu nici un scriitor român.

Fregata «Rota», trimisă de regele Danemarcei îl aduce în ţară cu tot atelierul său de la Roma pe marele sculptor danez Bertel Thorwaldsen; sosirea sa în portul Copenhaga, la 17 septembrie, se transformă într-o adevărată sărbătoare naţională la care ia parte, cu entuziasm, şi Andersen. Momentul va fi descris în volumul său de miniaturi *Carte de chipuri fără chipuri*, publicat în ediţia de faţă.

1840 Apare culegerea de poeme în proză, *Carte de chipuri fără chipuri (Billedbog uden Billeder)*, tradusă integral de Dumitru Stăncescu în 1896.

1840-1841 Andersen întreprinde a doua sa călătorie (din octombrie 1840 până în august 1841), vizitând Germania, Italia, Portugalia, sudul Spaniei, Turcia, Austria.

1841 *mai.* Ajuns la Constantinopol, Andersen străbate Marea Neagră cu un vas austriac până la Constanţa (pe atunci Dobrogea se afla sub stăpânire turcească); iar de aici, cu poştalionul, până la Cernavoda; în micul port dunărean se îmbarcă pe un vas fluvial cu destinaţia Viena (trece prin

dreptul oraşelor Giurgiu, Rusciuk), dar toţi călătorii sunt opriţi în carantină, vreme de zece zile, la Orşova; în orăşelul de pe malul Dunării admiră o horă românească («Înaintea bisericii, pe piaţă, unde teii sunt în floare, e joc mare pentru bătrâni şi tineri. În mijlocul cercului sunt aşezaţi lăutarii: unul cântă la cimpoi, altul scârţâie din vioară. Hora merge întâi spre dreapta, apoi spre stânga. Toţi sunt în găteala lor cea mai mare...» La Drencova, în Banat, provincie care făcea parte atunci din imperiul austriac, întâlneşte un fiu de ţăran român, Adam Marcu, care îi dă bună-seara în limba germană: «La întrebarea dacă e limba lui maternă, codanul răspunde că acasă vorbeşte româneşte, dar la şcoală a învăţat nemţeşte. După haine părea tare sărac, dar tot ce avea pe el era nespus de curat, părul îi era neted pieptănat, ochii îi luceau sfinţiţi de o binecuvântare şi era în chipul lui ceva atât de deştept şi de bun, cum n-am întâlnit decât la puţini copii.» La întrebarea dacă ştie unde e Danemarca, «puiul de valah» răspunde că «e departe de aici, pe la Hamburg», Andersen conchizând cu entuziasm: «Niciodată un copil străin nu-mi grăise de la prima vedere ca acesta. Fiinţa lui nobilă, privirea lui deşteaptă şi nevinovată erau cel mai bun hrisov de noblețe.»

octombrie. O întâmplare fericită face ca în anul în care Andersen a văzut pentru prima (şi ultima) oară meleagurile româneşti să apară la Iaşi, în revista *Spicuitorul moldo-român,* în traducerea lui Gh. Asachi, prima tălmăcire românească din opera sa, poezia *Vioreaua de martie (Marts-violerne),* reprodusă de noi în acest volum.

1842 Vede lumina tiparului jurnalul marii călătorii din anii 1840-1841, *Bazarul unui poet (En Digters Bazar).*

1843 Apare povestirea *Răţoiul cel urât (Den grimme Ælling).*

I. Heliade Rădulescu propune editarea unei «Biblioteci universale», cuprinzând în traducere românească toate operele de seamă ale omenirii,

începând de la Homer (Aristotel, Platon, Bacon , Kant, Hegel, J.-J. Rousseau, Voltaire, Thomas Morus ş.a.), proiect ambiţios nerealizat nici până astăzi.

1844 Apar povestirile *Bradul* – tradusă la noi şi cu titlul *Pomul de Crăciun (Grantræt)* şi *Crăiasa zăpezii (Sneedronningen).*

1845 Apare povestirea *Fetiţa cu chibrituri (Den lille Pige med Svovlstikkerne)* care înlăcrămează de un veac şi jumătate ochii a milioane de copii. Scrisă în timpul unei călătorii în Germania, povestirea e inspirată de soarta dramatică a sorei sale vitrege, Maria, care, alungată de mizeria de acasă, se pierde în vălmăşagul nemilos al capitalei.
C. H. Müller, tatăl editorului Carol Müller, vine în România, din Germania, şi este angajat de unchiul său, Hortsch, pentru a-l ajuta în magazinul pe care acesta îl deschisese în Bucureşti.

Apare la Stuttgart, în Germania, prima culegere de basme populare româneşti datorată fraţilor Arthur şi Albert Schott: *Walachische Märchen.* *1846* Pictorul I. D. Negulici propune înfiinţarea unei colecţii de traduceri: «Mica bibliotecă universală... pentru educarea omului de toate clasele mirene şi ecleziastice şi pentru ambele sexe, începând de la vârsta copilăriei şi până la vârsta coaptă», colecţie care ar fi urmat să acorde o atenţie specială lucrărilor de popularizare a ştiinţelor (ştiinţele naturii, matematică, agricultură etc.).

1847 Andersen scrie poemul dramatic *Ahasverus,* în care prezintă istoria omenirii de la creaţia divină a lumii şi până în zilele sale.

1851 Apare volumul *În Suedia (I Sverrig),* urmare a unui voiaj din 1849, una dintre cele mai fermecătoare cărţi de călătorie ale sale.

1852 Publică povestirea *Cinci într-o păstaie (Fem fra en Ærtebœlg).*

Librarul şi editorul bucureştean George Ioanid (parcul Ioanid din Capitală a luat numele de la proprietăţile sale) lansează colecţia Biblioteca

litteraria, sub direcţia tânărului scriitor George Baronzi, colecţie în cadrul căreia au apărut traduceri din operele unor mari scriitori precum: Chateaubriand, Al. Dumas-tatăl, George Sand, E. Sue, Walter Scott; se editau mai multe numere pe an care se difuzau îndeosebi pe bază de abonamente.

1855 Andersen publică povestirea *Ib şi Christina (Ib og lille Christine),* precum şi prima parte a scrierii sale autobiografice, *Povestea vieţii mele (Mit Livs Eventyr),* ultimele file, datate: Copenhaga, 2 aprilie 1855 (împlinea atunci exact 50 de ani) cuprinzând o tulburătoare mărturisire: «Fiecare nedreptate pe care am îndurat-o, fiecare mână duşmănoasă care a vrut să mă abată din calea mea, mi-au adus un bine. În drumul nostru spre perfecţiune, amărăciunea şi durerea pălesc, singură frumuseţea rămâne. Ea e ca un curcubeu care se arcuieşte pe deasupra norilor întunecaţi.»

1856 Se deschide la Bucureşti, în toamna anului 1856, pe Podul Mogoşoaiei (azi Calea Victoriei), la nr. 7, librăria I. V. Socec; la puţin timp după aceasta, librăria îşi organizează o editură care va deveni curând cea mai importantă casă editorială românească din a doua jumătate a secolului trecut şi primele decenii ale secolului nostru.

1859 Apare povestirea lui Andersen *Peniţă şi Călimară (Pen og Blækhuus),* publicată în volumul de faţă sub titlul *Condeiul de fier şi călimara.*

1862 La îndemnul lui Nicolae Filimon şi Ion Ionescu de la Brad, Petre Ispirescu, «culegător tipograf», publică primele basme populare româneşti culese de el, în revista bucureşteană *Ţeranul român;* în acelaşi an îi apare şi volumul de *Basme sau poveşti populare.* Culegerea sa fundamentală: *Legendele şi basmele românilor. Ghicitori şi proverburi* va vedea lumina tiparului zece ani mai târziu, în 1872.

1864 Război între Prusia, aliată cu Austria şi Danemarca; prin tratatul de la Viena, din 30 octombrie 1864, Danemarca renunţă în favoarea învingătorilor la ducatele Schleswig, Holstein şi Lanenburg. În acest context, mai vechile simpatii ale lui Andersen pentru Germania se diminuează brusc.

1866 *20 decembrie* (dar 1 ianuarie 1867, după «stilul nou», aplicat astăzi şi în ţara noastră). Se naşte, la Bucureşti, Dumitru Stăncescu, fiu al lui Alexandru Stăncescu, secretar, o vreme, al Ateneului Român. Mama sa, născută Pariano, îi povesteşte primele basme, pe care mai târziu le va nota şi le va publica în culegerile sale (*Fratele Bucătică; Norocul şi Nenorocul; Cocoşul moşului; Pici, ramură de nuc; Basmul cu măciuchiţa).* Verile le petrecea la «mama mamei», Maria Pariano, într-un sat din judeţul Vlaşca; a înregistrat şi de la aceasta câteva basme (*Călugăraş; Finul lui Dumnezeu; Floarea de aur; Cei trei fraţi; Muma-Pădurii).* Va urma cursurile şcolii primare din cartier (Şcoala I primară de băieţi din «coloarea galbenă» – sector administrativ din nordul oraşului), distingându-se la învăţătură, apoi pe acelea ale liceului Sf. Sava, unde l-ar fi avut profesor pe G. Dem. Teodorescu, folclorist, publicist şi om politic liberal.

1867 Anton Philipp Reclam iniţiază la Leipzig o colecţie de popularizare a literaturii, ieftină, format «de buzunar» (Universal Reclam Bibliothek), care va servi ca model Bibliotecii pentru toţi româneşti. Colecţia germană, bucurându-se de un succes extraordinar, a ajuns, după zece ani de apariţie, la numărul 1000; ea continuă să apară şi astăzi, fiind, probabil, cea mai veche colecţie de literatură din lume. Tirajul total cel mai mare, după aproape 130 de ani de apariţie, l-a înregistrat drama lui Schiller, *Wilhelm Tell* (9 800 000 ex.).

Librarul şi editorul bucureştean I. M. Răureanu lansează colecţia Biblioteca de lectură pentru tinerimea de ambe sexe, prima colecţie din ţara noastră destinată tineretului, îndeosebi elevilor.

1868 Andersen scrie partea a doua a lucrării sale memorialistice, *Povestea vieţii mele,* apărută în 1871 în S.U.A.

1869 Tipăreşte povestirea *Ce istoriseşte o rază de soare (Solskins-Historier).*

1870 Andersen suportă greu bătrâneţea; puterile îl părăsesc treptat şi devine irascibil; continuă totuşi să scrie; în acest

an îi apare povestirea morală *Lumânările (Lysene)*, tradusă la noi şi sub titlul: *Lumânarea de ceară şi feştila de seu.*

1873 Andersen întreprinde ultima călătorie din viaţa sa, în Germania şi Elveţia, înaintea marii călătorii fără întoarcere.

Editura I. V. Socec începe tipărirea unei colecţii intitulată Mica bibliotecă ilustrată pentru copii, colecţie în care au apărut poveşti traduse din literaturile străine, frumos ilustrate cu gravuri colorate.

1874 *15 septembrie (?).* Apare, probabil, prima traducere românească a unui basm de Andersen, *Hainele cele noi ale Marelui Duce* în publicaţia bucureşteană efemeră *Collecţiune litteraria*, dirijată de un «Ioan Popescu», fără a se indica autorul şi traducătorul; această tălmăcire anonimă, destul de cursivă totuşi, a fost inclusă de noi în «Anexa» volumului de faţă.

1875 În *Familia*, care mai apărea la Budapesta, se tipăreşte povestirea lui Andersen *Istoria unei mame*, tradusă de Lazăr P. Petrini.

6 august. Hans Christian Andersen încetează din viaţă, la 70 de ani, în casa unui negustor bogat din Copenhaga. Acest mare prieten al copiilor din întreaga lume nu s-a bucurat, de-a lungul întregii sale vieţi, de căldura unui cămin, nu şi-a întemeiat o familie.

1876 *iulie.* Elevul «Stăncescu Demetru» din clasa a III-a a Şcolii I primare de băieţi din «coloarea galbenă» primeşte «premiul I cu cunună» (*Monitorul oficial al României*, nr. 148, 7/19 iulie 1876, p. 3574).

1882 În *Noua bibliotecă română* din Braşov, revistă literară bilunară condusă de Theohar Alexi apare o primă menţiune biografică despre Andersen, urmată de traducerea poveştii sale *Constantul soldat de plumb.*

1883 Dumitru Stăncescu debutează în revista lui Al. Macedonski, *Literatorul*, cu o proză, *Actualităţi*, drama unei fete dintr-o

familie modestă înşelată de un tânăr din înalta societate. Din acest an şi până în preajma morţii el a colaborat, cu proză, publicistică, dar mai ales cu culegeri de folclor şi traduceri la multe dintre revistele literare şi cotidienele vremii: *Revista literară, Revista olteană, Familia, Biblioteca familiei, Vatra, Revista nouă, Viaţa, Universul, Adevĕrul* ş.a., semnând şi cu pseudonimul Radu Prelea.

1884 Debutează şi editorial, cu volumul *Poveşti adevărate* (Imitaţii şi traduceri), cu totul mediocru, menţionabilă fiind numai povestirea *Obuzul,* inspirată de Războiul de Independenţă din 1877-1878.

Începe să apară la Sibiu – editată de gazeta *Tribuna,* condusă de Ioan Slavici – Biblioteca poporală a *Tribunei,* colecţie care va tipări până prin 1887 aproape 50 de broşuri, la preţuri modeste (variind, în monedă românească, de la 6 bani la 2 lei, în funcţie de mărimea lucrării). Colecţia debutează cu nuvela *Pădureanca* a lui Slavici, continuând, printre altele, cu *Jucării şi jocuri de copii* de Petre Ispirescu (nr. 6), *Blestem de mamă* de George Coşbuc (nr. 13), *Pe pământul turcului,* tot de Coşbuc (nr. 17), *Păcală în satul lui* de I. Slavici (nr. 28), *Zgârcitul* de Molière (nr. 29), *Roma învinsă* de Parodi, tradusă de I. L. Caragiale (nr. 45) ş.a.

1885 Dumitru Stăncescu publică primul său volum de basme populare româneşti *(Basme culese din popor),* cu o prefaţă de M. Gaster, care ţinea să precizeze că: «Avem înaintea noastră basme curat româneşti şi adevărat româneşti». G. I. Ionnescu-Gion, publicist respectat în epocă, căruia D. Stăncescu îi trimisese în decembrie 1884 prima coală a cărţii abia ieşită de sub tipar, va recenza elogios volumul în cotidianul liberal-radical *Românul* (4-5 februarie 1885).
În acelaşi an, va face parte din comitetul de redacţie al revistei *Analele literare* (alături de Anghel Demetriescu, D. Teleor, G. Dem. Teodorescu, M. Gaster, Traian Demetrescu, Mircea Demetriade ş.a.), revistă care va apare la Bucureşti începând de la 15/27 decembrie 1885.

Se tipăreşte culegerea fundamentală *Poezii populare române* de G. Dem. Teodorescu, din care D. Stăncescu va reproduce primul capitol în antologia *Poveşti de Crăciun,* reeditată de noi în această carte.

1886 La Sibiu, în Biblioteca poporală a *Tribunei,* la nr. 22, apare povestirea *Scăpărătoarea* de Andersen, după ce fusese publicată în «foiţa» ziarului (*Scăpărătoarea.* Din poveştile lui Andersen, Sibiu, 1886, Editura şi tiparul Institutului tipografic, Societate pe acţii; un exemplar costa în Austro-Ungaria 4 creiţari sau 8 bani în regatul român); este – cronologic – primul volum (de fapt o broşură de 14 pagini), cuprinzând o lucrare de Andersen, editată în limba română.

Apare în volum: *Din Poveştile unchiaşului sfătos. Despre pomul Crăciunului (Krist-Baum)* de Petre Ispirescu, scriere inclusă de Dumitru Stăncescu în antologia *Poveşti de Crăciun,* din 1895.

1886-1887 Pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti se reprezintă două piese de Al. Dumas-fiul, de mare succes la Paris, în traducerea lui D. Stăncescu: *Denisa* (la sfârşitul anului 1886), cu Aristizza Romanescu în rolul titular şi *Francillon* (la începutul anului 1887), în care vor juca actori de frunte ai teatrului românesc de atunci: Aristizza Romanescu, Manolescu, Nottara ş.a. C. I. Stăncescu, unchiul lui D. Stăncescu, numit în vara 1886 «locţiitor al directorului» va deveni director plin începând de la 6/18 martie 1887.

1887 La Braşov, în colecţia Biblioteca copiilor, înfiinţată de librarul şi editorul N. I. Ciurcu apar, în două mici broşuri, două poveşti de Andersen: *O familie fericită,* tradusă de I. Popovici, învăţător (împreună cu poezia *Omul frumos* de Andrei Mureşanu, Biblioteca copiilor, nr. 17) şi *Bunica evlavioasă,* tradusă de I. Popescu, învăţător (în aceeaşi broşură cu *Armeanul negustător şi fiul său Gherghel,* poveste culeasă din gura poporului, de V. Rebreanu, învăţător, tatăl scriitorului Liviu Rebreanu, Biblioteca copiilor, nr. 18). Fiecare broşură se vindea în Austro-Ungaria cu doi creiţari.

1890 Dumitru Stăncescu se află la Liège, în Belgia, unde își va obține acum sau în 1891 doctoratul în științele politice și administrative; de aici va coresponda cu Nicolae Iorga, de la care va afla că profesorul Emile Picot va prezenta basmele populare românești culese de el în cadrul cursului său de limba română de la Școala de limbi orientale din Paris.

Semnalăm ca o simplă curiozitate faptul că prin 1890 apăruse, la București, un prim (și probabil unic) număr dintr-o colecție intitulată Biblioteca pentru toți: *Conducătorul mariajului sau Arta de a se căsători.*

1892 Dumitru Stăncescu publică principalul său volum de basme populare la editura Haimann din București: *Basme culese din gura poporului,* cu o prefață de G. Ionnescu-Gion, volum elogios prezentat de Nicolae Iorga în jurnalul conservator *Timpul,* de Alexandru Macedonski în *Literatorul* și de Artur Gorovei în revista *Șezătoarea* din Fălticeni. În același an îi mai apare volumul *Snoave sau glume populare asupra țiganilor, ovreilor etc.* Traduce, tot acum – probabil după versiune franceză – și îi apare în Editura tipografiei *Universul* un volum cu caracter memorialistic al reginei Elisabeta a României (Carmen Sylva), în care aflăm și o foarte interesantă observație privind capitala României, București: «Nu pare oriental decât celor cari vin din Apus. Cei cari vin din Asia, trec Dunărea oftând de mulțumire: „Ah ! îșI zic ei, iacă-ne în Europa !"»

1893 Zamfir C. Arbore traduce în revista sa, *Amicul copiilor* (București) povestea *Pomul de Crăciun* de Andersen.
D. Stăncescu publică trei volume de culegeri folclorice: *Cerbul de aur și alte basme pentru copii,* ilustrate de pictorul Jiquidi, *Alte basme culese din gura poporului* și *Snoave.*

Inimoșii editori frații Șaraga din Iași revoluționează editura românească lansând o colecție de literatură beletristică «de un leu» inaugurată, la nr. 1, cu volumul *Povești,* de Elena Sevastos; au urmat, până prin 1897

(când apărea, printre altele, nr. 64: *Schiţe* de I. L. Caragiale): *Poezii complete* de M. Eminescu (nr. 7); *Domniţa Ruxandra*, de N. Gane (nr. 13); *Schiţe din literatura română* de N. Iorga (nr. 18-22); *Teoria fatalismului* de V. Conta (nr. 30), îndeosebi scriitori moldoveni.

1895 *1/13 martie.* Data general acceptată a fondării colecţiei astăzi mai mult decât centenară, Biblioteca pentru toţi, apărută în editura librăriei lui Carol Müller, situată în centrul Capitalei, pe Calea Victoriei. Directorul literar al «publicaţiei» va fi Dumitru Stăncescu. Primul număr, *Poveşti alese* de Andersen, în frumoasa tălmăcire a lui Stăncescu, va fi prezent în librării în orice caz înainte de sfârşitul lunii martie.

31 martie/12 aprilie. «În librăria lui Carol Müller a început să apară Biblioteca pentru toţi care se vinde cu preţul de 30 bani» (*Arte şi literatură, Lupta*, Bucureşti, an. XII, nr. 2548, 31 martie 1895, p. 3); este, după investigaţiile noastre, desigur incomplete, prima consemnare de presă privind apariţia colecţiei iniţiate de Carol Müller şi Dumitru Stăncescu, care s-au bucurat, când au plănuit colecţia, în mod neîndoielnic de sfaturile scriitorilor care frecventau librăria de pe Calea Victoriei: Titu Maiorescu, I. L. Caragiale, Delavrancea, Vlahuţă...

1/13 aprilie. «În editura Librăriei Carol Müller a apărut nr. 1 dintr-o nouă bibliotecă de popularizare, Biblioteca pentru toţi, conţinând frumoasele poveşti ale lui Andersen în traducerea d-lui Dumitru Stăncescu. În curând vor urma şi alte numere coprinzând atât scrieri de ale autorilor români cât şi traduceri din renumiţi scriitori streini. Între altele vor apărea şi scrieri ale M. S. Reginei» (*Revista publicaţiunilor, Convorbiri literare*, Bucureşti, an. XXIX, nr. 4, 1 aprilie 1895, p. 414).

iunie-august. Librăria Carol Müller deschide (acum şi în vara viitoare) o sucursală la Sinaia, oferind cititorilor numeroase cărţi româneşti şi străine (ultimele noutăţi apărute la Paris), inclusiv colecţia Biblioteca pentru toţi; cu această ocazie pregătise şi un set de 30 de ilustrate din

Sinaia şi împrejurimi care se vindeau cu suma modică de 2,50 lei (vedere generală; mânăstirea; castelul Peleş; vedere de la Piscul Câinelui; Hotel Caraiman; vedere de la Poiana Ţapului; biserica şi şcoala din Buşteni; biserica Peşterei; diferite vile ale familiilor înstărite: Sutzu, Boerescu, Brătianu, Dimitrie Ghica, Blaremberg, Lahovary, Seculici, Oteteleşanu ş.a.).

4/16 iunie. «La neamurile mai mari şi cari au avut parte de o soarte mai norocită decât noi, oamenii învăţaţi au cercat multe şi iscusite chipuri să facă să străbată în păturile poporului, până în cele mai adânci, lumina ştiinţei şi învăţătura. Şi ca un mijloc din cele mai ducătoare la scop a fost acela de a pune în mâinile oamenilor, cu preţuri mici, cărţi frumoase şi folositoare... Dar pe când la alte neamuri lucrarea aceasta se durează de zeci de ani, la noi românii abia acum s-au putut gândi oamenii la aşa ceva. Dar bine că s-a pornit în urmă şi la noi. Un librar din Bucureşti – d. Carol Müller – a luat hotărârea de a tipări un şir de cărticele pe ales, frumoase şi ieftine de tot. Şi-a luat în ajutor pe Dumitru Stăncescu, bun scriitor român, însărcinându-l cu alegerea cărţilor ce să se tipărească» (*Foaia poporului,* Sibiu, an. III, nr. 23, 4/16 iunie 1895, p. 177-178).

14/26 iunie. «Volumele apărute până acum din Biblioteca pentru toţi sunt toate de cea mai bună valoare şi nu putem decât să recomandăm lăţirea lor cât mai mult în popor, mai ales fiindcă şi preţul e cât se poate de modest» (*Gazeta Transilvaniei,* Braşov, an. LVIII, nr. 132, 14/26 iunie 1895, p. 2).

25 iunie. «Biblioteca pentru toţi este titlul unei serii de cărticele ce au început să apară la editura lui Carol Müller din Bucureşti... Cărticelele acestea, puse sub supravegherea cunoscutului scriitor Dumitru Stăncescu au să fie pentru noi ceea ce este Universal-Bibliothek pentru germani. Preţul unei broşuri de cel puţin 120 pagini, format 8° mic,

hârtie bună şi tipariu frumos şi ceteţ e numai *30 de bani.* Recomandăm ediţiunea aceasta... care oferă cititorilor o lectură plăcută şi aleasă» (*Bibliografie, Unirea,* foaie bisericească-politică, Blaj, an. V, nr. 21, 25 iunie 1895, p. 168).
7/19 septembrie. «S-au trezit în noi mari nădejdi chiar dintru început faţă de această bibliotecă, mai ales văzând încredinţat cu alegerea materialului ce să se publice într-însa pe dl. Dumitru Stăncescu, un scriitor român tânăr, sârguincios şi cu bun renume. Şi, într-adevăr, nădejdile trezite, spre marea noastră bucurie, le vedem întrupându-se tot mai mult, ba întrecând chiar aşteptările noastre» (*Tribuna,* Sibiu, an. XII, nr. 201, 7/19 septembrie 1895, p. 804).
Toamna. Apare, în Editura Librăriei Carol Müller, *Calendarul ilustrat al Bibliotecii pentru toţi pe anul 1896,* «publicat sub direcţia lui Dumitru Stăncescu». Acesta, într-o *Înainte cuvântare,* îşi exprima satisfacţia pentru buna primire de care s-a bucurat Biblioteca pentru toţi în rândurile «publicului românesc»: «Oricâtă încredere am fi avut în viitorul Bibliotecii pentru toţi, tot nu am fi putut bănui că aşa de repede va lua aşa de mare avânt. Acum nu sunt nici şase luni de când a apărut şi primul său număr. *Poveşti alese* de Andersen nu se mai găseşte şi s-a pus sub tipar a doua ediţie de 5000 exemplare. Mersul minunat al Bibliotecii pentru toţi ne-a bucurat mult de tot, mai cu seamă pentru că ni s-a dat dovadă pipăită de credinţa – pe care de altminteri noi personal o aveam de mai înainte – că publicul românesc nu căuta a citi scârboşenii şi romane proaste şi prost traduse decât pentru că simţea nevoia de a citi dar nu avea altceva mai bun. În ziua însă în care i s-a dat o citire sănătoasă, bună, îmbolditoare către ce e mare, frumos şi folositor şi cu un preţ cuviincios, el cu lăcomie a cumpărat şi a citit...» (p. III-IV).
Apare ediţia a doua a *Poveştilor alese* de Andersen, cu mici îndreptări stilistice efectuate de traducător.

octombrie-noiembrie. Apar, în cinci volume, în Biblioteca pentru toţi, «operele complete» ale lui Ion Creangă; în nota editurii, D. Stăncescu se referă la diligenţele pe care le-a întreprins pentru a obţine îngăduinţa de a edita operele lui Ion Creangă din partea fiului acestuia, căpitanul C. Creangă: «Dorinţa domnului căpitan Creangă a fost ca opera părintelui său, admirabilul prozator Ion Creangă să se răspândească cât mai mult. D-sa a vrut ca poporul din mijlocul căruia Ion Creangă şi-a luat subiectele, poporul pentru care a scris el să se bucure de frumoasa lui operă. Şi d-sa ne-a făcut onoarea şi plăcerea de a se gândi la Biblioteca pentru toţi care îşi face o fală a număra printre numele scriitorilor însemnaţi ale căror scrieri le-a publicat sau le va publica şi pe cel al marelui scriitor.»

În acest an Dumitru Stăncescu mai publică: *Glume şi poveşti,* cu o scrisoare de A. Vlahuţă (la Editura Ralian şi Ignat Samitca din Craiova); *Poveşti şi snoave noi pentru popor* (la Editura H. Steinberg din Bucureşti) şi *Schiţă istorică a monastirii Sinaia,* cu ocazia împlinirii a două sute de ani de la întemeierea mânăstirii (15 august 1695) ctitorită de Mihail Cantacuzino.

decembrie. Dumitru Stăncescu pregăteşte special pentru sărbătorile Crăciunului două volume în Biblioteca pentru toţi adresate îndeosebi celor mai mici cititori: *La gura sobei,* snoave şi basme (nr. 35), culese de el, în special reeditări (două basme sunt însă inedite: *Fata unchiaşului* şi *Prichiduţă),* precum şi antologia, alcătuită tot de el, *Poveşti de Crăciun,* reeditată de noi integral în volumul de faţă.

Tot în 1895, şi cam în acelaşi timp cu Biblioteca pentru toţi, se lansează alte două colecţii ieftine, destinate cititorilor cu venituri modeste: Biblioteca de popularizare a Editurii Samitca, din Craiova (un număr se vindea cu 30 de bani), destinată exclusiv literaturii universale; primele două volume au apărut chiar în martie 1895 (*Nuvele siberiene* de Vladimir Korolenko şi *Nuvele ţărăneşti* de Bjömson), colecţia continuându-şi

apariţia până prin 1898, când ajunge la numere mai mari de 40; «colecţia ieftină» (25 de bani volumul) a editurii fraţilor Şaraga din Iaşi a fost lansată în mai 1895; ea va debuta cu povestirea *Stăpân şi slugă* de Lev Tolstoi, continuând cu scrieri de N. Nicoleanu, Boccaccio, Ibsen, Eminescu, Gh. Asachi ş.a.

1896 *martie.* La împlinirea unui an de la apariţia Bibliotecii pentru toţi, în volumul din colecţie apărut în martie 1896 (E. Pecaut şi Ch. Baude, *Convorbiri despre artă,* nr. 50), Dumitru Stăncescu făcea un bilanţ optimist în legătură cu activitatea desfăşurată până atunci: «În anul acesta, mulţumită cititorilor cari ne-au susţinut şi încurajat am putut da Bibliotecii un avânt care, ce e drept, a uimit pe toţi, dar am făcut toate sacrificiile încredinţaţi că facem un serviciu real mai cu seamă tinerimii şi claselor mai de jos, traducând din limbi pe cari nu le ştiu sau nu le ştiu încă lucrările ce ni s-au părut mai folositoare şi mai frumoase.»
25 octombrie/6 noiembrie. «Toată lumea de la noi cunoaşte acum Biblioteca pentru toţi, întreprindere folositoare şi amuzantă, care a avut atât succes încât a tipărit într-un an şi jumătate aproape 100 de cărţi, care de care mai frumoase şi mai importante» (*Lumea nouă,* Bucureşti, an. II, nr. 677, 25 octombrie 1896, p. 3).
În Editura Librăriei Carol Müller apare *Calendarul ilustrat al Bibliotecii pentru toţi pe anul 1897,* «publicat sub direcţia d-lui Dumitru Stăncescu», în care acesta, după ce menţionează că din Biblioteca pentru toţi s-au vândut 250 000 de «numere» (= exemplare), într-un an şi jumătate ţinea să precizeze într-o *Înainte cuvântare*: «Biblioteca pentru toţi a ajuns în clipele în care scriu aproape la numărul 100. Cine poate tăgădui că această cifră splendidă pentru o publicaţie care abia a trecut de un an şi jumătate e un succes nemaipomenit în Ţara Românească ? O sută de numere înfăţişează mai mult de 10 000 de pagini de materie aleasă, dătătoare de lumină, de educaţie, de instruire, a căror citire e în stare să dea ţării cetăţeni mai

buni, mai luminaţi, mai morali...» (p. 5). În *Calendar* sunt menţionate şi tirajele în care apăreau cărţile din Biblioteca pentru toţi: 3500-5000 de exemplare în 1895 şi 7000-10 000 de exemplare în 1896 (p. 6).

13/25 decembrie. Unul dintre ultimele bilanţuri pozitive pe care-l întreprinde, de data aceasta, Alexandru Vlahuţă, înaintea declanşării marilor încercări prin care avea să treacă editura lui Carol Müller, împreună cu Biblioteca pentru toţi: «Mărturisesc că m-am sfiit să-l încurajez acum doi ani [pe „tânărul şi îndrăzneţul nostru librar Carol Müller"] când mi-a spus planul lui de a tipări şi a da publicului pe un preţ foarte mic – 30 de bani volumul – o bună alegere de producţii literare originale şi străine. Ideea era minunată, dar mă temeam că nu va reuşi. Din fericire Biblioteca pentru toţi a d-lui Müller a izbutit. Graţie acestei întreprinderi operele scriitorilor noştri sunt răspândite astăzi într-un cerc larg de zece mii de cititori. În mai puţin de doi ani d. Müller a dat publicului nostru peste un milion de cărţi de câte 120 de pagini bine tipărite» (A. V., *Incubaţie, Voinţa naţională*, Bucureşti, an. XIII, nr. 3594, 13/25 decembrie 1896, p. 2).

decembrie. Apare numărul *O sută* al Bibliotecii pentru toţi cuprinzând suita de poeme în proză *Carte de chipuri fără chipuri*, de Andersen, în traducerea «domnişoarei X.Z» şi a lui Dumitru Stăncescu, volum reprodus de noi integral în cartea de faţă.

25 decembrie (dar 6 ianuarie 1897, potrivit «stilului nou»). Apare, la Bucureşti, *Foaia pentru toţi*, «revistă enciclopedică populară şi pentru familie, publicată sub direcţia lui Dumitru Stăncescu», fondatori fiind Dumitru D. Ionescu-Slăniceanu, inginer, D. Stăncescu şi I. S. Spartali, «vechi publicist» (acesta din urmă va fi secretar de redacţie). Revista, de tip magazin, variată şi interesantă, atât timp cât Dumitru Stăncescu a putut să se ocupe de dirijarea ei, a apărut vreme de peste doi ani, până la 28

martie 1899. «D. Stăncescu ştia nu numai să facă o revistă atrăgătoare, dar şi să o păstreze, calitativ, la un nivel corespunzător» (*Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900,* Editura Academiei, Bucureşti, 1979, p. 365). La Poşta redacţiei D. Stăncescu a răspuns tinerilor aspiranţi la graţiile muzelor, printre care s-au numărat: Mihail Sadoveanu, I. Minulescu (acesta a publicat versuri în revista lui Stăncescu, semnând cu numele său sau cu pseudonimul I. M. Nirvan), Panait Cerna, N. D. Cocea ş.a.

Editorul craiovean David Benvenisti iniţiază, în primăvara anului 1896, o «Bibliotecă nouă» sub conducerea lui C. Sfetea (nr. 1 cuprindea poemul *Mazeppa* de Byron),

Încetează din viaţă Anton Philipp Reclam, fondatorul faimoasei colecţii Universal Bibliothek din Leipzig, care a servit ca model (format, prezentare grafică) Bibliotecii pentru toţi. Până la moartea fondatorului ei colecţia din Leipzig tipărise 3500 de «numere» .

1897 *iunie.* Editura Librăriei Carol Müller începe să treacă prin mari greutăţi financiare, din cauza stocului important de cărţi nevândute şi a incorectitudinii unor librari cu care lucra. Într-o încercare disperată de supravieţuire librăriile E. Graeve et. Comp fondată în 1870 şi Carol Müller se unesc sub firma Storck & Müller (*Foaia pentru toţi,* an. I, 18 iunie 1897, p. 208).

iulie. D. Stăncescu întreprinde o călătorie în Elveţia (Zurich, Interlaken – de unde face mai multe excursii în împrejurimi). Va scrie cu acest prilej un succint jurnal de drum (*Treizeci de zile în Elveţia*), nu lipsit de calităţi literare, publicat în cotidianul *Adevĕrul* şi apoi în volum.

Toamna. Apare în colecţia Universal Bibliothek din Leipzig (nr. 3716) volumul *Sünde* [*Păcat*]... und andere Novellen und Scizzen von I. L. Caragiale (Verlag von Philipp Reclam junior), traducerile fiind efectuate de Ludwig Stein (volumul se vindea în Germania cu «20 pfeninnig», preţ asemănător cu cel al Bibliotecii pentru toţi româneşti).

Apare la Bucureşti volumul de 168 de pagini: *Crâmpeie. Păreri şi impresii. Notiţe biografice. Treizeci de zile în*

Elveția de Dumitru Stăncescu (Radu Prelea), cuprinzând publicistica literară din ultima vreme a autorului. Cu excepția jurnalului elvețian și a câtorva «impresii» («Bucureștiul nostru nu se poate pune – la drept vorbind – în cumpănă cu nici o capitală din apusul civilizat. Toate sunt mai frumoase decât el, toate sunt mai curate, mai prevăzute cu cerințele confortului și igienei moderne – dar are și el farmecul său, farmec care piere încet-încet, dar care încă există: verdeața», p. 4) culegerea nu mai prezintă interes, astăzi,

Ecoul succesului Bibliotecii pentru toți ajunge și în Banat: la Caransebeș, profesorul, folcloristul și scriitorul Enea Hodoș înființează o colecție de popularizare a literaturii, Biblioteca noastră, în care vor apărea, printre altele, *Fabule alese* de Grigore Alexandrescu și *Versuri și proză* de George Coșbuc.

1898 An deosebit de dificil pentru Dumitru Stăncescu, a cărui sănătate se degradează treptat și iremediabil, ftizia fiind, în vremea aceea, o boală incurabilă; în martie *Foaia pentru toți* anunța că directorul revistei, fiind bolnav, nu mai poate răspunde la «poșta redacției» (15 martie, p. 174); vara, ar fi suferit o «dificilă operație» la Câmpulung-Muscel; toamna va pleca la Menton, în Franța «spre a-și restabili sănătatea sa zdruncinată» (*Foaia pentru toți*, p. 546), ajungând apoi, în 1899, în Elveția. Bineînțeles că în tot anul 1898 el nu s-a mai putut ocupa de Biblioteca pentru toți și acest fapt a contribuit la agravarea dificultăților prin care trecea editura prietenului său, Carol Müller.
Editura Librăriei Storck & Müller încearcă să-și diminueze stocurile care crescuseră îngrijorător oferind mari reduceri de prețuri: 100 de numere din Biblioteca pentru toți, o colecție completă a revistei *Foaia pentru toți* (an. I, 1897), un abonament la aceeași revistă pe anul 1898, volumul *Crâmpeie* de D. Stăncescu și chiar cu bilet la o tombolă se vindeau – toate la un loc – cu 39,60 lei în loc de 52 ! În luna mai editurile reunite Graeve și Müller încearcă să

punã bazele unui «stabiliment» de arte grafice, dar dezastrul nu mai putea fi evitat.
Apar ultimele numere din Biblioteca pentru toţi (câteva volume sporadice, rămase în tipografii, vor fi difuzate şi în 1899) printre care – pentru prima oară în volum – romanul lui Duiliu Zamfirescu, *Viaţa la ţară* (nr. 162-165), precedat de o foarte interesantă prefaţă a autorului.

Ultima încercare din secolul trecut de a fonda încă o bibliotecă de popularizare a literaturii aparţine cotidianului democrat *Adevărul*, condus de Const. Mille, care va iniţia o Bibliotecă enciclopedică (primul număr fiind *Trei ani de suferinţă* de J. Swift), colecţie dispărută, ca şi majoritatea acelora enumerate până acum, o dată cu sfârşitul veacului.
Tipograful G. Filip înfiinţează la Bucureşti Editura Minerva.

1899 Carol Müller îşi lichidează întreprinderea, plătindu-şi toate datoriile şi pleacă în Germania, unde va înceta din viaţă, tânăr încă, în primii ani de după 1900. Referindu-se la falimentul acestuia, datorat în bună parte pierderilor produse de Biblioteca pentru toţi, Tudor Arghezi va scrie în 1935 că lui Carol Müller «ideea i-a fost glorios fatală, târându-i în neant toată averea».
9/21 iulie. Dumitru Stăncescu încetează din viaţă, în Elveţia, la Axenfels, cu câteva luni înainte de a fi împlinit 33 de ani. Corpul său este adus în ţară la 20 iulie/1 august, fiind înhumat la Cimitirul Bellu (Şerban Vodă), din Bucureşti, o zi mai târziu.
13/25 noiembrie. Un ultim ecou, din secolul trecut, despre Biblioteca pentru toţi, care părea să-şi fi încetat o existenţă scurtă dar plină de realizări, datorat unui foarte tânăr şi talentat gazetar de la *Adevărul*: «D-nul Carol Müller a îngropat averea sa în Biblioteca pentru toţi şi dacă a adus un bine imens literaturii şi publicului românesc, a putut însă să şi afle că binele general nu este întotdeauna şi binele personal... Sigur însă este că omul acesta va ocupa odată în istoria literaturii româneşti un loc de frunte şi dacă Socec rămâne Cotta al României, nu mai puţin Müller, ca

Reclam al României, va ocupa şi el un loc destul de însemnat» (B. Brănişteanu, *O bibliotecă populară, Adevĕrul,* Bucureşti, an. XII, nr. 3703, 13 noiembrie 1899, p. 1).

1900 *6/19 mai.* Oskar Müller, în numele fratelui său, Carol Müller, cedează «toate drepturile» privind Biblioteca pentru toţi librarului editor Leon Alcalay (însemnare pe o scrisoare-chitanţă a lui Alexandru Vlahuţă, din 18/30 mai 1895, prin care acesta îi ceda lui Carol Müller dreptul de a edita în Biblioteca pentru toţi lucrarea sa *Icoane şterse,* precizând că a primit un «rest» din onorariul cuvenit în valoare de 300 de lei).

iunie. În editura lui Leon Alcalay, Biblioteca pentru toţi îşi reîncepe apariţiile cu volumul de versuri *Pe-acelaşi drum* de Artur Stavri (nr. 179, preţul rămânând neschimbat până la primul război mondial: 30 de bani). Pe-acelaşi drum, Biblioteca pentru toţi şi-a continuat o existenţă zbuciumată, dar nu lipsită de realizări importante, în tot secolul XX: în 1949 a apărut ultimul volum al seriei vechi al colecţiei (Cicerone Theodorescu, *Cântece de galeră,* nr. 1575-1576), iar acest volum retrospectiv – *Fetiţa cu chibrituri* – din seria nouă, inaugurată în 1960, din iniţiativa redactorului-şef al Editurii pentru literatură, Mihai Şora, poartă numărul 1[illegible]. Vorba lui Tudor Arghezi din 1935: «Biblioteca pentru toţi merge înainte, fără să se fi oprit niciodată şi nicidecum»...

B.P.T.

noiembrie 1997

NOTA REDACŢIEI

Ediţia aceasta îşi propune să readucă în atenţia cititorului contemporan trei volume apărute în anii de început ai colecţiei noastre, dinainte de 1900 şi anume:

– Andersen, *Poveşti alese,* traducţie de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, Bucureşti, Calea Victoriei no. 53 (Colţul Pasagiului Român), [martie 1895], Biblioteca pentru toţi, nr. 1, 108 pag., format 15 x 10 cm;

– *Poveşti de Crăciun,* Editura Librăriei Carol Müller, Bucureşti, Calea Victoriei no. 53 (Colţul Pasagiului Român), [decembrie 1895], Biblioteca pentru toţi, nr. 36, 82 pag., format 14,5 x 10 cm;

– Andersen, *Carte de chipuri fără chipuri*[1], traducţie de d-ra X.Z. şi Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, Bucureşti, Calea Victoriei no. 53 (Colţul Pasagiului Român), [decembrie 1896], Biblioteca pentru toţi, nr. 100, 80 pag., format 15 x 10 cm.

Dintre cele trei volume menţionate, unul – *Poveşti de Crăciun,* nu cuprinde decât o singură istorioară de Andersen (*Fetiţa cu chibrituri* – care dă şi titlul acestui volum, ales de noi) în rest fiind reproduse texte de V. Alecsandri, G. Dem. Teodorescu, Petre Ispirescu sau traduceri din autori francezi obscuri. Culegerea aceasta, destul de amestecată, a fost gândită de editorul ei, Dumitru Stăncescu, directorul literar al Bibliotecii pentru toţi, ca o agreabilă lectură de sărbătorile Crăciunului din 1895 şi această intenţie binevoitoare ne-a îndemnat să o includem integral în volumul de faţă care poartă pe copertă, totuşi, numai numele lui Andersen. Ne place să credem că la o sută de ani de la apariţia lor paginile retipărite acum, în selecţia cam ciudată a lui Stăncescu, vor fi preţuite, unele, nu numai pentru valoarea lor documentară.

---

[1] Pe coperta interioară titlul e notat: *Carte de chipuri. Fără chipuri,* dar pe pag. 5 a volumului în colontitlu e transcris fără punctul inutil din interior. De altfel în originalul danez (*Billedbog uden Billeder*) punctul din interiorul titlului nu apare, ca şi, de altfel, în traducerile germane *(Bilderbuch ohne Bilder)* din 1856 şi cea franceză (*Livre d'images sans images)* din 1859. Dacă ar fi cunoscut el însuşi limba germană (căci traducerea pare a fi făcută după tălmăcirea germană), D. Stăncescu ar fi găsit poate mai potrivit titlul *Carte cu poze fără poze,* mai apropiat, de altfel, de originalul danez şi de versiunea germană.

Cele trei volume au coperta cărămizie, tipărită pe hârtie, ca de altfel toate lucrările Bibliotecii pentru toți apărute în vechea serie (1895-1949), cu unele variații de culoare (portocaliu, cărămiziu, galben).

Anexele cuprind două secțiuni; în prima am inclus cea dintâi traducere în limba română a unei lucrări de Andersen (poezia *Vioreaua de martie*, apărută în octombrie 1841 în revista *Spicuitorul moldo-român* din Iași, în tălmăcirea lui Gh. Asachi); prima traducere (probabilă) a unui basm din creația aceluiași autor, pătruns târziu și fragmentar în conștiința literară românească (*Hainele noi ale Marelui Duce*), aparținând unui traducător anonim, apărută în săptămânalul bucureștean *Collecțiune litteraria*, la 15 septembrie 1874, precum și câteva povești și povestiri de Andersen traduse de D. Stăncescu și uitate în periodicele de la sfârșitul secolului trecut. Precizăm că unele dintre aceste traduceri ale lui Dumitru Stăncescu (*Lumânările; Ce spune raza de soare* și *Condeiul de fier și călimara*), apărute în revista condusă de el, *Foaia pentru toți*, nu au fost semnate, dar îi aparțin, fără îndoială, lui. El a republicat în această revistă, tot fără să le semneze, de pildă, unele «seri» din *Carte de chipuri fără chipuri*, apărute mai înainte în volumul citat mai sus; de asemenea povestirea *Mâhnire*, care a apărut semnată de el în *Calendarul ilustrat al Bibliotecii pentru toți pe anul 1896*, a fost republicată fără indicarea traducătorului în *Foaia pentru toți* (an. I, nr. 29, 9 iulie 1897, p. 232); de altfel și prin particularitățile stilistice tălmăcirile amintite îi aparțin lui Dumitru Stăncescu.

A doua secțiune a *Anexelor* cuprinde un catalog complet al Bibliotecii pentru toți (anii 1895-1899), formă revizuită a aceluia alcătuit tot de noi în 1970, cu prilejul sărbătoririi a 75 de ani de la apariția venerabilei colecții.

Am reprodus cu maximă fidelitate, potrivit principiilor științifice de transcriere a textelor clasice utilizate de câteva decenii de Editura Minerva – cele trei volume amintite. Precizăm că volumul *Povești alese* de Andersen a fost reeditat în toamna anului 1895 (cu mențiunea: «Ediția a doua cu portretul autorului»); contrar uzanțelor, din dorința de a oferi cititorilor de azi primul volum din Biblioteca pentru toți exact așa cum a apărut el în martie 1895, am reprodus în cartea de față ediția I a *Poveștilor* (cu îndreptarea, bineînțeles, a greșelilor de tipar evidente), înregistrând în subsol puținele îndreptări stilistice pe care Dumitru Stăncescu le-a efectuat în ediția a II-a (care s-a recules, folosindu-se chiar o altă garnitură de litere).

Textele din volumul *Povești de Crăciun* semnate de V. Alecsandri, G. Dem. Teodorescu și Petre Ispirescu au fost confruntate de noi cu originalele pe care în mod cert le-a folosit Dumitru Stăncescu, îndreptând toate greșelile de transcriere (unele grave) pe care le-am sesizat.

Notăm în continuare sursele bibliografice principale pe care le-am folosit în prefață, tabel cronologic și în *Anexe*, fără să fi avut posibilitatea întotdeauna de a le indica în subsolul paginilor:

H. Ch. Andersen

H. Ch. Andersen, *La conte de ma vie;* traduit du danois par Cécile Land et Jules Bernard, préface par Jean Cassou, Paris, 1930;

Dr. E. I. Păunel, *Viața și opera lui H. Ch. Andersen și trecerea lui prin România în 1841*, București, 1930 (extras din *Convorbiri literare*);

Marcel Romanescu, *Andersen în România. O călătorie pe Dunăre acum o sută de ani*, București, 1941 (extras din *Revista Fundațiilor Regale*);

Un livre sur le poète danois Hans Christian Andersen. Sa vie et son oeuvre. Publié à l'occasion de son 150ème anniversaire, Copenhague, 1955;

Hans Christian [pe foaia de titlu, Cristian] Andersen, *Crăiasa zăpezii*, Basme și povestiri, traduceri de Al. Philippide și de I. Cassian-Mătăsaru, prefață de Teodora Popa, Biblioteca pentru toți, nr. 310, Editura pentru literatură, București, 1965;

Monica Stirling, *Le Cygne sauvage.* Andersen et son temps, traduit de l'anglais par Claude Saunier, Paris, 1966;

Værker af H. Ch. Andersen oversat til rumænsk (Operele lui H. Ch. Andersen traduse în românește), de Dorothea Sasu-Țimerman și Sv. Juel Møller, Copenhaga, 1972;

Institutul de istorie și teorie literară G. Călinescu, *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1859-1918)*, lucrare coordonată de Ioan Lupu și Cornelia Ștefănescu, vol. I, Ed. Academiei, București, 1980;

H. Ch. Andersen, *Povestea vieții mele*, ediția a II-a revăzută, traducere de Teodora Popa-Mazilu, Editura Ion Creangă, București, 1983.

Dumitru Stăncescu

Dumitru Stăncescu, *Sora Soarelui.* Basme culese din popor, ediție îngrijită de Iordan Datcu, prefață de I. C. Chițimia; cu o Anexă a editurii: *D. Stăncescu – primul director literar al Bibliotecii pentru toți*, Biblioteca pentru toți, nr. 576, Editura Minerva, București, 1970;

Dumitru Stăncescu, *Cerbul de aur*, ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de Iordan Datcu, Biblioteca pentru toți, nr. 1210, Editura Minerva, București, 1985.

Biblioteca pentru toți

V. Demetrius, *Povestea Bibliotecii pentru toți*, *Buletinul Asociației Editorilor Români*, București, an. I, nr. 5-6, ianuarie-februarie 1934, p. 11-14;

Biblioteca pentru toți – 40 de ani de cultură, București, [1935; volum aniversar alcătuit de Vasile Demetrius];

Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, Editura Științifică, București, 1968;

Biblioteca pentru toți – la trei sferturi de veac de apariție neîntreruptă. Catalog 1960-1970, cuvânt înainte de Aurel Martin, Editura Minerva, București, 1970;

Biblioteca Academiei Române, *Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, prefață și coordonare generală Gabriel Ștrempel; vol. I, 1984; vol. II, 1986 și vol. III, 1989 – Editura științifică și enciclopedică, București și Societatea de Științe Filologice din România; vol. IV, 1996, Editura Academiei Române, București.

B.P.T.

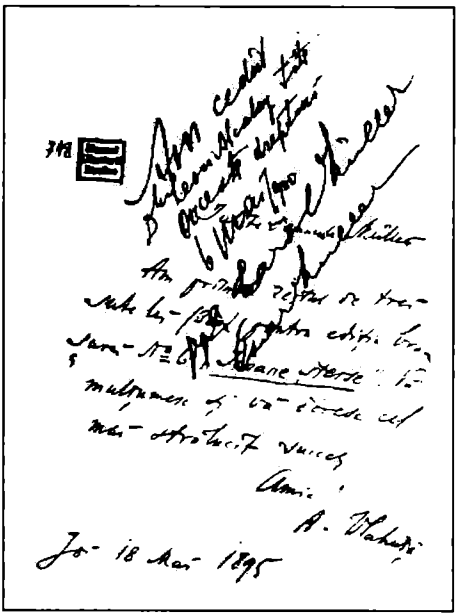

Scrisoarea lui Alexandru Vlahuță către Carol Müller, din 18/30 mai 1895, cu privire la volumul său *Icoane șterse*, apărut la nr. 6 în Biblioteca pentru toți (mai 1895), cu mențiunea lui Oscar Müller din 6/19 mai 1900 privind trecerea colecției în proprietatea editorului Leon Allcalay (originalul la Muzeul Literaturii Române).

Andersen

POVEŞTI ALESE

Traducţie de
Dumitru Stăncescu

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI
Nr. 1 • martie 1895

1
BIBLIOTECA
PENTRU TOȚI
ANDERSEN
POVESTI ALESE
TRADUCERE DE
DUMITRU STĂNCESCU
*
30 Bani
EDITURA LIBRĂRIEI
CAROL MÜLLER
BUCUREȘTI, CALEA VICTORIEI 53
(PASAGIUL ROMÂN)

Biblioteca pentru toţi, sub direcţia literară a d-lui
DUMITRU STĂNCESCU

ÎNAINTE CUVÂNTARE

Cu volumul de faţă încep publicarea, în editura mea, a unui şir de cărticele ieftine care vor alcătui încet-încet o «Bibliotecă pentru toţi». Când am întreprins această publicare m-am gândit la două lucruri: întâi să dau în mâna tinerimii şi a tutulor cititorilor cărţi bune, bine alese, frumoase, interesante şi bine traduse, culese din toate producţiile spiritului omenesc, şi al doilea să le dau pe un preţ cât voi putea mai ieftin.

În Biblioteca pentru toţi vor găsi loc operele autorilor români vechi şi noi, şi operile autorilor streini mai însemnaţi. Ea va publica opere întregi, cât vor încăpea în cadrul ei, chiar de ar fi să urmeze în două sau chiar mai multe volume; sau dacă opera ar fi prea lungă or nu deopotrivă interesantă în toată intregimea ei, va da numai fragmente, rezumând celelalte părţi mai puţin însemnate. Aceste opere, cu toate că vor fi reduse, îşi vor păstra înfăţişarea şi interesul operelor complecte.

Aşadar această «Bibliotecă» va face, cred, un mare serviciu, fie că dă pe un preţ aşa de mic o operă complectă, fie că dă cititorului, pe nimic aproape, o idee despre un autor de care nu avea nici o cunoştinţă şi ale cărui opere mult mai scumpe va şti de face sau nu să le cumpere.

Biblioteca pentru toţi va apare regulat de două ori pe lună în broşuri de o sută de pagini tipărite cu îngrijire, cu litere frumoase, după cum este şi volumul de faţă.

[Carol Müller]

Prefaţă la ediţia a doua

Nu sunt şase luni de când a apărut primul volum al Bibliotecii pentru toţi: *Poveştile alese* ale lui Andersen şi iacă-ne siliţi să îl tipărim pentru a doua oară, deoarece nu ne mai rămân atâtea exemplare câte cereri avem. Din aceasta reiese că

întreprinderea a fost bună, că răspundea unei trebuințe. Eu unul nu pot decât mulțumi publicului care a încurajat această întreprindere, făgăduind a căuta din ce în ce să fac mai bine și mai frumos pentru ca Biblioteca pentru toți să fie o folositoare podoabă a bibliotecilor românești.

Editorul
[Carol Müller]

[H. Ch. Andersen]

O bucată de Richepin[1]: *Comoara săracilor* începe cu următoarele cuvinte:

«Am să vă spun o poveste mică pentru copii mici. Dar şi oamenii mari pot s-o citească şi, poate, vor găsi într-însa farmec şi câştig.»

Mi s-a părut, când am citit pe Andersen, că cuvintele acestea erau scrise pentru poveştile lui. Într-adevăr, Andersen a avut meritul foarte mare – cum zice un biograf al lui – să facă pe toată lumea să citească cărţile sale care par a fi scrise numai pentru copii. Făcu să i se deschidă toate uşile şi toate inimile vorbind celor cari sunt cei mai scumpi căminului familiei. Întâi citiră copiii poveştile lui, pe urmă le ascultară şi părinţii, şi toţi văzură că în tot ce scria era ceva care te subjuga, care te prindea.

El fu cel dintâi care vorbi limba potrivită copiilor; el le-a fixat întâi şi întâi spiritele tinere şi neastâmpărate.

«Mulţi, mai zice biograful său, au încercat să imiteze pe Andersen, dar nimeni nu l-a putut măcar ajunge. Cu nimeni nu poate fi pus în cumpănă nici dintre scriitorii vechi, nici dintre cei noi, căci nimeni nu are ca el ironia nevinovată, originalitatea expunerii şi a stilului.»

Andersen (Hans-Christian) s-a născut la aprilie 1805 la Odensee în Danemarca şi era fiul unui cizmar sărac care muri muncind. El s-a dus la Copenhaga unde s-a apucat de lucru instruindu-se în acelaşi timp. Cele dintâi compoziţii ale lui văzură lumina în 1828 şi avură de la început mare succes. Mulţumită acestui succes guvernul danez îi dădu o pensie anuală, cu care, împreună cu ce câştiga el, îşi putu duce bine viaţa şi scri douăzeci şi trei de volume până ce muri la Copenhaga la 6 august 1875.

---

[1] *Jean Richepin* (1849-1926), scriitor şi ziarist francez, foarte activ la sfârşitul secolului trecut şi la începutul secolului nostru, când îi apar câteva romane şi piese de teatru, astăzi uitate. *Patru romane mici* i s-au editat în traducerea românească a lui B. Marian, la Craiova, încă în 1889.

Până acum nu ştim să se fi tradus în româneşte ceva de acest autor a cărui faimă e universală şi ale cărui poveşti au fost traduse în toate limbile. Şi începem Biblioteca pentru toţi cu dânsul, încredinţaţi că facem plăcere[1] şi un serviciu tuturor cititorilor români în a căror bibliotecă va ţine un loc de căpetenie.[2]

[1] facem *şi* plăcere (ed. II).

[2] Notă de prezentare a lui Andersen, întocmită probabil de Dumitru Stăncescu.

SIRENA

Departe, foarte departe, înăuntru în mare, apa e albastră ca albăstrelele cele mai frumoase şi limpede ca cristalul cel mai curat, dar e aşa de adâncă, aşa de adâncă, încât nicicând vreo ancoră nu i-a dat de fund şi ar trebui să pui clopotniţe înalte peste clopotniţe înalte ca să ajungi din adâncimea ei până la suprafaţă. Acolo locuieşte poporul mărilor.

Dar acolo nu sunt numai nisipuri, ci cresc cu grămada şi copaci foarte ciudaţi, plante foarte ciudate ale căror ramuri şi foi sunt aşa de mlădioase încât se cleatină cum face apa vreo mişcare.

Toţi peştii mici şi mari alunecă printre crăcile lor cum sar pe pământ păsările printre ramurile copacilor. În locul cel mai adânc se află palatul regelui mărilor; zidurile acestui palat sunt de mărgean şi ferestrele cele mari sunt făcute din chihlibarul cel mai curat; acoperişul este făcut numai din scoici, care se deschid şi se închid după cum marea se întinde or se trage înapoi; priveliştea lui e de o frumuseţe ca în basme, căci fiecare scoică are în ea mărgăritare strălucitoare şi aşa de frumoase încât numai una şi ar fi nespus de scumpă în coroana unei regine.

Regele mărilor era văduv de multă vreme şi muma lui cea bătrână vedea de treburile casei. Bătrâna era femeie deşteaptă, dar mândră şi de neam vechi, de aceea coada ei era împodobită cu douăsprezece stridii în vreme ce celelalte nobile n-aveau drept să aibă mai mult de şase. Afară de slăbiciunea aceasta mică, era vrednică de toată lauda şi iubea mult pe prinţesele cele mici ale mării, pe nepoatele sale, frumoase câte şase, dar dintre care cea mai mică era mai frumoasă decât toate, căci îi era pielita subţire ca o

foaie de trandafir şi ochii albaştri şi adânci, ca un lac; cu toate acestea nici ea, nici surorile ei n-aveau picioare, ci în josul corpului aveau o coadă ca de peşte.

Prinţesele se puteau juca toată ziua prin odăile cele mari din palat unde şerpuiau d-a lungul zidurilor flori minunate, iar peştii intrau în săli cum intră la noi rândunelele când le deschidem ferestrile, şi înotau încet spre ele de le dădeau de mâncare din mână şi îi mângâiau.

În faţa palatului se afla o grădină cu flori roşii şi albastre; poamele străluceau ca aurul şi florile ca focul, şi frunzele lor se legănau necontenit; pe pământ nisipul era albastru ca flacăra pucioasii; în jur se afla o lumină ciudată albastră; te-ai fi crezut sus în aer, sus tare, cu cerul d-asupra capului şi sub picioare, iar nu în fundul mării.

Când nu sufla vântul puteai vedea soarele care se ivea ca o floare de purpură uriaşe al cărei caliciu răspândeşte lumină.

Fiecare prinţesă avea în grădină câte un locşor unde putea săpa şi planta cum vrea ea; una îşi da plantei sale înfăţişarea unei balene; alteia îi plăcea forma unei ondine[1]; cea mai mică rotunjise pe a sa spre a o face să semene cu soarele cu flori roşii[2] tot ca şi el.

Fata aceasta era ciudată, gânditoare şi aşezată; şi în vreme ce surorile ei se fudulеau cu lucrurile cele mai rare ce culeseseră din corăbiile înecate, ei nu-i plăcea, în afară de florile frumoase roşii care străluceau ca soarele, decât o statuie mică de marmură. Statuia aceasta înfăţişa un băiat frumos, şi căzuse în fundul mării când se înecase o corabie: prinţesa cea tânără sădise lângă ea o salcie pletoasă care creştea de o minune şi o acoperea cu ramurile, care pe urmă cădeau pe pământul nisipos şi albastru. şi a cărei umbră violetă se mişca o dată cu ramurile; ai fi zis că vârful şi rădăcinele sălciei căutau să-şi trimită, jucându-se, sărutări dulci.

[1] *Ondine*, personaje din basmele germane şi scandinave, zâne ale apelor de o frumuseţe seducătoare.

[2] soarele *şi avea* flori roşii (ed. II).

Fericirea ei cea mai mare era când auzea pe cineva vorbind despre oameni, şi o punea mereu pe bunică-sa de-i spunea ce ştia despre corăbii, oraşe, oameni şi animale; ce i se părea mai plăcut pe pământ era faptul că florile răspândeau mirosuri dulci, căci în fundul mării ele n-au miros; că pădurile sunt verzi şi că peştii cari stau prin copaci cântă cântece frumoase care înveselesc inima.

Bunică-sa zicea «peşti» păsărelelor, şi nu pe numele lor, căci nu văzuse niciodată păsări.

«Când te vei face de cincisprezece ani, zicea bunica, vei avea voie să te ridici până la suprafaţa mării, să stai pe stânci, când va fi lună, şi să vezi trecând corăbiile cele mari. Atunci vei vedea păduri şi oraşe.»

În anul următor sora cea mare împlini cincisprezece ani, cu toate acestea fiind născute toate la câte un an una după alta, cea mică mai avea să aştepte încă cinci ani până să părăsească fundul mării spre a vedea ce se petrece pe la noi, dar sora cea mai mare făgădui că le spune şi celorlalte ce va vedea şi de ce se va minuna mai mult, căci bunica nu le spunea îndestul câte lucruri ar fi vrut ele să afle.

Niciuna nu era aşa de nerăbdătoare ca fata cea mai mică care tocmai avea să aştepte mai mult decât celelalte şi care era tot tăcută şi dusă pe gânduri. Noaptea adesea deschidea fereastra şi se uita în valurile albastre la peşti cum se duceau şi veneau dând din aripioare şi din coadă. Atunci putea zări luna şi stelele care se iveau prin apă mai galbene dar mai mari decât ni se par nouă oamenilor. Când le vedea pierind deodată, ascunse de vreun nor negru, ea gândea că vreo balenă or vreo corabie mare care ducea grămezi de lume se pusese între astre şi ea şi că poate toţi oamenii aceia cari pluteau colo sus, sus de tot, nici nu bănuiau ce sirenă drăgălaşe îşi întindea, din fundul mării, mânuşiţele-i albe către corabia cea mare.

Când se întoarse de la suprafaţa mării prinţesa cea mai mare, care împlinise cincisprezece ani, spuse mii de lucruri frumoase, dar mai mult decât toate îi plăcuse să se întindă, când strălucea luna pe nisip, în marea liniştită şi să se uite la coaste şi la oraşele mari în care scânteiau luminile ca sute de stele, să asculte muzica,

zgomotul trăsurilor, să vază clopotniţe înalte şi să auză sunetele de clopote.

Cu ce luare-aminte asculta sora cea mică la ce spunea ea !... Şi când se ducea pe urmă la fereastra deschisă şi se uita prin valurile albastre, se gândea la oraşul cel mare, la mişcarea, la zgomotul lui şi i se părea că sunetele clopotelor se cobora până la ea.

Anul următor, sora a doua se ridică din fundul apelor şi înotă spre pământ. Când ajunse sus, tocmai apunea soarele şi aceasta i se păru mai frumos din tot ce văzuse.

«Tot cerul, spunea ea, părea de aur şi norii erau de o frumuseţe de nedescris.»

Trecuseră pe d-asupra capului ei într-un şir lung purpuriu şi violet în vreme ce mai jos, dar mai iute decât ei, un stol de lebede sălbatice atingeau din zbor apa spre locul unde apunea soarele. Se duceau spre el, dar el pieri deodată şi lumina trandafirie se stinse pe mare ca şi în nori.

În al treilea an se urcă sora a treia; ea era mai bărbată decât toate şi se duse departe în sus pe un fluviu lat care se vărsa în mare aproape de locul de unde ieşise. Văzu nişte coline verzi, frumoase, acoperite de vii; văzu castele mari prin păduri bătrâne; auzi păsările cântând, şi soarele era aşa de arzător încât trebuia să se scufunde în apă spre a-şi răcori obrajii care îi ardeau. Într-un loc întâlni o ceată mică de copii despuiaţi cari bălăceau în apă; vru să se joace cu ei dar ei se speriară şi fugiră; pe urmă veni un animal mic, un câine – ea nu mai văzuse câini niciodată – care lătră aşa de tare încât îi fu frică şi fugi în mare. Dar îşi aduse mereu aminte de pasările minunate, de colinele verzi şi de copiii drăgălaşi, cari ştiau să înoate în apă cu toate că n-aveau cozi de peşte.

Sora a patra n-avu atât curagiu; ea stătu pe mare şi spuse că acela era locul cel mai frumos. Văzuse departe[1], departe de tot, de jur-împrejur, şi cerul părea, zicea ea, un clopot de sticlă nespus de mare. Văzuse şi corăbii, dar prea de departe; mai văzuse şi delfini

[1] *Se uitase* departe (ed. II).

jucându-se şi balene aruncând apă pe nări, de ai fi crezut că sunt sute de havuzuri.

În sfârşit veni şi rândul surorii a cincea. Deoarece împlinea anii iarna, ea văzu lucruri pe care surorile ei nu le putuseră vedea. Marea era verde şi pe d-asupră-i pluteau sloiuri mari de gheaţă; fiecare sloi, zicea ea, părea un mărgăritar mare, aveau forme cât se poate de ciudate şi străluceau ca diamantele. Ea se aşezase pe unul dintre cei mai mari şi toate bărcile cu pânze se depărtau speriate de locul unde se vedea părul ei cel lung fluturând în vânt; dar către seară cerul se acoperi de nori, văzu fulgere, auzi tunete, în vreme ce marea înfuriată ridica sus sloiurile de gheaţă care străluceau la lumina fulgerelor. Pe toate corăbiile marinarii strângeau pânzele şi peste tot domnea frica. Ea sta liniştită pe muntele de gheaţă plutitoare şi se uita la fulgerile albastre ale căror zig-zaguri se pierdeau în mare.

Surorile celelalte rămăseseră uimite când se urcaseră pentru prima oară la suprafaţa mării, dar acum fiindcă se puteau duce când doreau, se obicinuiseră şi ziceau chiar că mai bine le place să stea în fundul mării.

Uneori se luau câte cinci de mâini şi se urcau cu toatele sus la suprafaţa apei; aveau glasuri prea frumoase, mult mai frumoase decât ale oamenilor, şi când vedeau departe grămădindu-se norii şi ameninţând a furtună, înotau în jurul corăbiilor şi cântau cu glasuri dulci; cântau frumuseţile locaşului lor de sub mare şi rugau pe marinari să nu se sperie de ar fi să se scufunde. Dar ei nu le pricepeau cuvintele şi credeau că furtuna vuieşte şi mai tare, şi nu vedeau nici minunile din fundul apei, căci când se scufunda corabia, ei se înecau şi numai cadavre coborau către palatul regelui mărilor.

Când se urcau surorile seara ţinându-se de mână, sora cea mică rămânea singură, uitându-se după ele; era tristă, foarte tristă, ar fi vrut să plângă, dar sirenele n-au lacrimi şi de aceea suferea şi mai mult.

– Oh ! când voi împlini şi eu cincisprezece ani ! zicea ea. Eu sunt încredinţată că voi iubi mult pământul şi fiinţele omeneşti de pe el.

În sfârşit ziua mult dorită sosi.

– Te-ai făcut mare, îi zise bunică-sa. Vino să te gătesc cum am gătit şi pe surorile tale.

Şi îi puse pe cap o coroană de crini albi şi pe urmă îi agăţă de coadă opt stridii ca să-i arate rangul.

– Mă doare, zise sirena.

– Nu e nimic, ca să fii frumoasă trebuie să suferi.

Oh ! cum ar fi dorit să-şi scuture toate frumuseţele şi să-şi ia de pe cap coroana cea grea; mai frumoase mult erau florile din grădina sa; dar se lăsă să o gătească cum dorea bunică-sa.

– La revedere, zise ea, şi se ridică în apă, uşoară şi graţioasă.

Când scoase capul din apă soarele apusese dar norii tot mai străluceau purpurii şi aurii. Luceafărul de seară scânteia, aerul era dulce şi marea liniştită. Văzu înaintea ei o corabie mare şi câţiva marinari stând pe frânghii şi pe bârne; unii cântau, alţii jucau; şi când se înnoptă aprinseră sute de felinare şi s-ar fi zis că steagurile tutulor ţărilor fluturau în vânt.

Sirena cea mică înotă spre fereastra unei cabine mari şi, de câte ori se ridica apa, putea vedea prin geamuri tot ce se petrecea înăuntru. Văzu o grămadă [de] lume îmbrăcată frumos, dar mai frumos din toţi era un prinţ tânăr cu ochi mari negri; să tot fi fost de şasesprezece ani. Marinarii jucau pe punte, căci era ziua lui, şi când ieşi el, dădură focuri de artificii de se lumină cerul şi corabia, iar sirenei celei mici îi fu frică şi se dădu afund; dar scoase capul curând şi i se păru că toate stelele de pe cer îi cădeau pe cap. Sori mari străluceau de toate părţile, peşti înflăcăraţi se zbăteau prin văzduh, şi toate minunile acestea se oglindeau în apa mării liniştită şi pacinică. Corabia era aşa de bine lucrată încât puteai vedea orce lucru cât de mic şi mai cu seamă puteai vedea fiinţele omeneşti.

Oh ! ce frumos era prinţul cel tânăr ! Zâmbea strângând pe toţi de mână în vreme ce se auzeau în tăcerea nopţii sunetele dulci ale muzicii.

Vremea trecea, dar sirena cea mică nu-şi putea lua ochii de la corabie şi de la prinţul cel frumos. Lămpile colorate se stingeau, focurile de artificii încetaseră, nu li se mai auzeau pocniturile; dar din fundul mării se ridicau zgomote mari. Cu toate acestea ea sta pe apă şi se legăna uitându-se în cabină. Deodată corabia se ridică, pânzele i se umflară, valurile începură a creşte, nori groşi se ridicară pe cer şi fulgerile brăzdară norii.

Ce vreme îngrozitoare începea !

Marinarii strâng pânzele, corabia cea mare se leagănă pe valurile întărâtate; apa se ridică gata să răstoarne corabia, dar ea se leagănă şi se ridică pe culmea valului ca o lebădă. Sirenei celei mici îi plăcea privelişteа aceasta, dar marinarilor nu. Deodată corabia trozni, marea i se repezi în coaste, catargul cel mare se rupse ca şi cum ar fi fost o trestie, şi corabia căzu pe o parte în vreme ce apa începu să pătrunză în ea. Atunci sirena pricepu că era în primejdie; câtăva vreme abia se putu feri de scânduri şi de fel de fel de sfărâmături care pluteau pe apă; se făcu aşa de întuneric încât nu mai văzu nimic; dar curând pe urmă cunoscu la lumina fulgerelor pe toţi cei cari fuseseră în corabie şi zări pe prinţ tocmai când, spărgându-se vasul, pierea în valuri. Bucuria ei fu mare căci acum era să se coboare în ţinuturile ei, dar pe urmă se gândi că oamenii nu pot trăi în apă şi când va ajunge la palatul tatălui său va fi mort. Nu, nu ! să nu moară. Începu dar să înoate printre scândurile şi sfărâmăturile care pluteau pe mare, negândindu-se că putea fi zdrobită; înotă multă vreme cufundându-se în fundul apei, ieşind iar pe culmile valurilor şi ajunse în sfârşit lângă prinţ tocmai când el nu mai avea putere să se ţie d-asupra valurilor întărâtate. Braţele şi picioarele începeau a i se paraliza; ochii lui cei frumoşi începeau a se închide şi ar fi murit fără îndoială de nu ar fi fost sirena. Ea îi ţinu corpul d-asupra apei, apoi se lăsă să o ducă valurile cu el unde vor voi.

A doua zi de dimineaţă se făcu vremea frumoasă; corabia pierise cu totul sub valuri şi soarele se urca roşu şi strălucitor d-asupra mării; ai fi zis că colora şi obrajii prinţului ai cărui ochi însă stăteau închişi. Sirena îl sărută pe fruntea-i frumoasă şi i se păru că era

statuia de marmură din grădina ei; îl mai sărută iar şi începu a dori să-l vază înviind.

În sfârşit zări pământul şi nişte munţi albaştri ale căror vârfuri acoperite de zăpadă semănau de departe a stoluri de lebede. Mai jos d-a lungul coastei se aflau nişte păduri verzi frumoase, şi lângă ele văzu o clădire care îi păru a fi o biserică or o mănăstire şi a cărei grădină era plină de portocali şi de lămâi, iar dinaintea porţilor creşteau nişte palmieri uriaşi. Marea făcea în locul acela un golf mic, liniştit, dar era foarte adâncă; se îndreptă către stâncile unde era o grămadă [de] nisip alb, puse pe prinţ pe nisip ţiindu-i capul în sus şi supus căldurii bune a soarelui.

Nu trecu mult şi toate clopotele începură a suna în clădirea cea mare şi albă, şi o mulţime de fete intrară în grădină; atunci sirena cea mică se ascunse după stânci, îşi puse pe păr şi pe piept spumă de mare şi aşteptă acolo să vază ce se va întâmpla când vor da de prinţ.

Puţin după aceea o fată se apropie de locul unde zăcea prinţul; întâi se sperie tare, dar pe urmă se duse şi chiemă şi alte fete, şi sirena văzu pe prinţ viindu-şi în fire şi zâmbind celor care îl înconjurau. Dar ei nu-i zâmbea ! Drept era că nu ştia că ea îl scăpase de moarte, dar totuşi ea se mâhni tare şi, când îl văzu intrând în clădirea cea mare, se scufundă tristă în valuri şi se întoarse la palatul tatălui său.

Totdauna fusese liniştită şi gânditoare, dar de aci încolo se făcu şi mai liniştită şi mai gânditoare.

Surorile o întrebară ce văzuse sus; ea nu povesti nimic.

De câte ori nu se urca dimineaţa spre locul unde lăsase pe prinţ ! Văzu poamele din grădină cocându-se, văzu zăpada topindu-se pe munţii cei înalţi, dar pe prinţ nu-l zări deloc şi de aceea se întorcea de fiecare dată şi mai tristă, în adâncimea mării. Unica ei mângâiere era să se ducă să stea în grădiniţa sa şi să-şi petreacă braţele împrejurul statuii celei mici care semăna cu prinţul, dar nu-şi mai îngrijea florile care acum creşteau în voie amestecându-şi frunzele cu ramurile pomilor.

După ce trecu câtva timp nu mai putu ţine şi-şi spuse întâmplarea uneia dintre surori; celelalte aflară şi ele curând dar nu mai ştiu nimeni afară de ele şi câteva sirene care nu spuseră lucrul decât câtorva prietene bune. Una dintre ele ştia unde era prinţul; şi ea fusese faţă la serbarea dată pe corabie şi putu spune de unde venea şi unde îi era regatul.

– Aidem, surioară, ziseră celelalte prinţese; şi ţinându-se de mâini se ridicară d-asupra apei şi se îndreptară spre palatul prinţului.

Palatul lui era făcut din pietre galbene şi strălucitoare, cu scări mari de marmură şi ale căror trepte coborau până în mare. Nişte turle aurite, măreţe se ridicau d-asupra acoperişului, şi printre stâlpii care înconjurau clădirea se vedeau statui de marmură care păreau a fi fiinţe vii; se mai vedeau prin geamuri nişte săli bogat mobilate, cu covoare rare, iar zidurile le erau pline de tablouri frumoase. În mijlocul unei săli mari se afla un havuz mare care arunca până în tavanul de sticlă apă aurită de soare, şi în care se oglindeau plante numeroase de culoare albastră-verde închisă.

Acum ştia cel puţin unde locuia prinţul şi multe seri şi nopţi petrecu acolo legănându-se pe apă; şi apropiindu-se de pământ din ce în ce mai mult, intră o dată şi pe canalul cel larg care ducea sub balconul cel mare de marmură; acolo, stând în umbră, se uita în tăcere la prinţul cel tânăr care nu bănuia nimic şi care se credea singur sub razele lunii.

Îl văzu în multe seri înconjurat de muzicanţi, plutind în luntrea lui bogat gătită, şi-şi scotea capul din ierburile verzi. Cei cari vedeau fluturând în vânt vălul ei lung de argint credeau că vreo lebădă îşi întindea aripile.

Când ieşeau pescarii noaptea la pescuit pe lac, cu făclii, îi auzea lăudând pe prinţ. Şi se bucura că-l scăpase de moarte şi se gândea la clipa când îi simţise capul lăsându-i-se pe sân, şi la sărutarea înfocată ce-i dăduse ea. Dar el nu ştia nimic şi nu o visă măcar o dată.

Începu a iubi pe oameni din ce în ce mai mult, şi din ce în ce mai mult dorea să poată rămânea în mijlocul lor, a căror lume îi

părea mai mare decât a ei, deoarece ei puteau zbura pe mare în luntrile lor, urca munţii până d-asupra norilor şi deoarece ţărilor, pădurilor şi câmpiilor lor nu li se vedeau marginile. Toate lucrurile acestea îi întărâtau dorinţa de a afla mai mult, dar surorile ei nu ştiau să-i spuie ce ar fi dorit să afle.

Atunci se duse să întrebe pe bunică-sa care cunoştea ţinuturile cărora le zicea: «ţinuturile de dincolo de mare».

– Când nu se îneacă, oamenii trăiesc veşnic ? o întrebă, or şi ei sunt osândiţi să moară tot ca noi care trăim sub apă ?

– Da, mor şi ei, îi răspunse bătrâna, ba încă nici nu trăiesc cât noi. Noi o ducem până la trei sute de ani, şi când murim ne schimbăm în spumă de mare, n-avem mormânt printre cei cari ne sunt dragi. Noi n-avem suflet nemuritor şi nu mai aşteptăm altă viaţă nouă; noi semănăm cu plantele de baltă, le coseşte şi cresc iar. Sufletul oamenilor nu piere niciodată, corpurile lor se fac ţărână şi el se ridică din ele spre a se urca prin văzduh până la stelele strălucitoare. Sufletele lor se ridică către locuinţele necunoscute pe care noi nu le vom vedea niciodată, după cum ne ridicăm noi d-asupra apei spre a ne uita la ţările de pe pământ.

– De ce nu avem şi noi suflet nemuritor ! zise sirena cea mică cu întristare; eu mi-aş jertfi cu dragă inimă o sută de ani din viaţa mea numai să pot duce o zi viaţa ce duc oamenii şi să pot intra în împărăţia cerului.

– Goneşte din minte-ţi aceste gânduri, răspunse bătrâna, noi suntem mult mai fericite decât oamenii şi preţuim mai mult decât ei.

– Vasăzică va trebui să mor şi să mă fac spumă de mare !... Atunci nu voi mai auzi concertele valurilor şi nu voi mai vedea florile frumoase şi soarele roşu... Nu pot cu nici un preţ dobândi suflet nemuritor ?

– Nu, răspunse bătrâna, afară numai dacă vreun bărbat te va iubi mai mult decât pe muma şi tatăl său, va respira numai pentru tine şi afară numai dacă un preot îţi va pune mâna ta într-a lui care să-ţi făgăduiască credinţă veşnică. Atunci sufletul lui trece în corpul tău şi iei şi tu parte la fericirea oamenilor. Atunci el îţi dă sufletul lui fără să-l piarză pe al său, dar lucrurile astea nu se întâmplă

niciodată; ce e frumos în mare la noi, ca coada ta spre pildă, pe pământ e urât. E adevărat că nici nu se prea pricep deoarece lor li se pare că sunt frumoşi cu două proptele grosolane cărora le zic «picioare».

Sirena cea mică oftă şi se uită la coadă.

– Ai să petrecem, zise bătrâna, în trei sute de ani, cât ţine viaţa noastră, avem vreme să jucăm şi să sărim; mai târziu odihna ne va face plăcere. Astă seară e bal la palat !

Şi ce frumuseţe necunoscută pe pământ !

Zidurile şi tavanurile sălii celei mari de bal erau de sticlă groasă şi străvezie.

Sute de scoici stăteau aşezate rânduri-rânduri, trandafirii şi verzi, şi se vedea arzând un foc albastru care lumina toată sala. Lumina trecea prin ziduri şi lumina şi apa; o mulţime nenumărată de peşti, mari şi mici, înotau către zidurile de sticlă; solzii unora străluceau ca purpura, ai altora ca argintul sau ca aurul. În mijlocul sălii curgea un fluviu larg uimitor de frumos pe care jucau cântând sirenele, fete mari ori mume. Nici un glas omenesc nu era aşa de dulce; cântecele sirenei celei mici erau mai frumoase decât toate şi toţi o lăudară; ea se simţi o clipă foarte fericită căci ştia că vocea sa nu avea pereche nici pe pământ, nici pe apă. Apoi se gândi din nou la lumea pământească, nu putea uita pe prinţ; şi durerea ei că nu avea şi ea un suflet ca el, era fără leac. Ieşi frumuşel afară, pe când în sală toţi erau veseli şi se duse în grădiniţa sa. Deodată auzi nişte cornuri de vânătoare care ajunseră la urechile ei trecând prin apă.

«Ah ! cugetă ea, pluteşte acum, colo sus, cel care mi-a coprins gândul şi căruia aş dori să-i încredinţez fericirea vieţii întregi. Vreau să fac tot ce voi putea numai să dobândesc şi eu suflet nemuritor. În vreme ce surorile mele joacă în palatul tatălui meu, eu mă duc la vrăjitoarea apelor; odinioară mi-era frică de ea, dar numai ca mă poate ajuta şi îmi poate da vreun sfat bun.»

Ieşi din grădină şi apucă spre locuinţa vrăjitoarei. Locurile îi erau necunoscute; nu văzu nici flori, nici ierburi de mare; numai nisipul cenuşiu ce urca până la o cotitură unde apa, ca şi o roată de

moară, făcea un cerc târând cu ea, în adâncimele unei prăpăstii, tot ce apuca.

De aci trebui să treacă prin niște noroaie mari și, în sfârșit, ajunse la locuința vrăjitoarei în fundul unei păduri ciudate, în care copacii și tufișurile erau polipi, jumătate animale, jumătate plante asemenea unor hidre cu o sută de capete ! În loc de ramuri aveau niște brațe lungi băloase cu niște degete ca viermii în care strângeau tot ce-apucau și nu mai lăsau.

Sirena cea mică se opri cu grije înaintea acestor lucruri, inima îi bătea de spaimă, ar fi vrut să se întoarcă înapoi, dar atunci se gândi la prinț și la sufletul oamenilor, și așa prinse curaj de înaintă. Își strânse părul împrejurul capului ca să nu i-l poată apuca polipii, își încrucișe brațele pe piept și spintecă apa ca un pește trecând printre spurcăciunele îngrozitoare care își întindeau spre ea degetele sucite ca niște șerpi. Le văzu ținându-și prăzile cu sute de gheare, asemenea unor cercuri de fier. Văzu înecați cari căzuseră până acolo în fund și nu mai scăpaseră din ghearele lor; văzu sfărâmături de corăbii, oase de animale pământești și văzu și o sirenă mică pe care o prinseseră și o sugrumaseră; tabloul acesta din urmă fu pentru ea cel mai îngrozitor.

Pe urmă ajunse la un lac întins plin de șopârle mari cu pântecele gălbui. Aci văzu o casă făcută din oase de oameni înecați. Înăuntru sta vrăjitoarea din gura căreia mânca o broască, după cum mănâncă canarii zahăr din gura oamenilor.

– Știu ce vrei, zise vrăjitoarea. Dorința ta e nesăbuită, dar împlinească-ți-se voia, fata mea, cu toate că gustul tău te va duce la pierzare. Vrei să-ți lepezi coada ta de pește și să dobândești în locul ei picioare ca oamenii, pentru ca prințul să te îndrăgească și să poți dobândi suflet nemuritor.

Vrăjitoarea râse cu atâta zgomot și într-un chip așa de înfiorător, încât broasca de la gură căzu jos.

– Ai venit la vreme, căci de mai întârziai până mâine nu-ți mai puteam face nimic până de azi într-un an. Am să-ți pregătesc o băutură, să o iei cu tine, și până nu se întoarce soarele, să ieși pe pământ și să o bei. Atunci coada ta de pește se va schimba în două

picioare de om. O să te doară. Toată lumea o să zică că eşti cea mai frumoasă fiinţă omenească care a trăit vreodată. Tu mai mult vei aluneca decât umbla; nici o dănţuitoare nu te va putea ajunge, necum întrece, dar la fiecare pas pe care îl vei face, vei crede că pui piciorul pe tăişuri de cuţite şi sângele va curge din ele. Dacă eşti gata să suferi toate câte îţi spusei, eu îţi pot îndeplini voia.

Răspunsul fu un «da» tremurător, şi în acelaşi timp sirena cea mică se gândi la prinţ şi la fericirea de a avea suflet nemuritor.

– Gândeşte-te bine, îi zise vrăjitoarea, căci sirenă la loc nu te mai poţi face, să ştii... Nu îţi vei mai putea vedea părinţii, şi de nu vei putea să te faci iubită de prinţ atât de mult încât să-şi uite şi să-şi părăsească mumă şi tată şi să te ia de nevastă în faţa preotului, în biserică, nu vei dobândi sufletul nemuritor după care umbli. În zorile zilei care va urma celei în care se va însura cu alta, inima ta se va zdrobi şi corpul ţi se va schimba în spumă de mare.

– Vreau să înfrunt tot, răspunse ea galbenă ca moartea.

– Dar mai e şi plata mea, şi eu cer mult. Glasul tău e cel mai frumos glas dintre cele de aci din fundul mării; şi o să vrei să te slujeşti cu el ca să subjugi pe prinţ; trebuie să mi-l dai mie şi îţi cer cea mai scumpă comoară a ta în schimbul băuturii ce-ţi voi da.

– Ah ! zise sirena cea mică, atunci ce îmi mai rămâne, dacă-mi pierz glasul ?

– Corpul tău graţios, mersul tău frumos, ochii vorbitori. Ajunge atât ca să ameţeşti inima unui bărbat. Ce zici ?... Scoate limba să o iau ca plată pentru băutura mea.

– Fie ! zise sirena.

Vrăjitoarea puse o oală pe foc ca să facă băutura fermecată.

Apoi îşi sfâşie pielea de pe piept cu unghiile şi puse în oală sângele negru ce curse. Forme groaznice se grămădiră în fum. Din vreme în vreme mai arunca câte ceva în oală, şi după ce fierse bine, o dădu sirenei. Era limpede ca apa cea mai limpede.

– Na, zise vrăjitoarea.

Şi zmulse limba sirenei.

Biata sirenă nu mai putea nici cânta, nici vorbi.

– Dacă te opresc polipii prin pădure, aruncă o picătură de băutură şi să vezi cum are să li se facă degetele mici fărâme.

Dar polipii se traseră înapoi cu spaimă, când văzură băutura fermecată care strălucea ca o stea.

Când se întoarse sirena la palatul tatului său, toate luminile din sala cea mare de bal se stinseseră. Toată lumea dormea.

Cu toate acestea tot nu avu curaj să intre, acum când amuţise şi când vrea să-i părăsească pe toţi, pentru vecie. Simţea în inimă o mâhnire adâncă. Se duse în grădină, luă o floare dintre ale surorilor ei, trimise cu mâna o sărutare către locuinţa părintească şi se urcă prin valurile albastre până la lumea pământească.

Lumina roşie a dimineţii începea să învăluie palatul prinţului, şi când urcă sirena treptele de marmură luna tot mai strălucea pe cer.

Înghiţi băutura fierbinte şi i se păru că un pumnal cu două tăişuri îi spintecă inima; leşină şi rămase vreme îndelungată ca cum ar fi fost moartă. Când se ivi soarele d-asupra apei, se deşteptă. Apoi deodată se pomeni în faţă cu prinţul, care îşi aţinti asupra ei ochii lui frumoşi. Ea îşi plecă capul şi văzu că nu mai avea coadă şi că în locul ei avea două picioare frumoase şi albe; îi fu ruşine şi se învălui cu părul-i lung.

– Ce ai şi de unde vii ? o întrebă prinţul.

Ea îi răspunse cu o privire tristă dar vorbitoare: era mută.

El o luă de mână şi o duse la palat. Crezu că călca pe vârfuri de ace şi pe tăişuri de cuţite, după cum spusese vrăjitoarea, dar îndură durerea şi se duse după tânăr umblând uşor ca un nor; şi toate femeile ce i se aflau în cale se minunară de graţia şi de frumuseţea mersului său.

O îmbrăcară în mătase şi tulpan subţire. Nici o femeie nu era frumoasă ca ea – dar era mută. Roabe îmbrăcate în mătase şi stofe cusute cu aur înaintară către ea şi cântară gloria prinţului şi a perechii regale. Una dintre ele era mai frumoasă decât toate celelalte şi prinţul se uita mai mult la ea şi îi zâmbea. Atunci sirena simţi o suferinţă cumplită în inimă. Îşi aducea aminte că ea cânta odinioară mult mai bine decât roaba aceea şi cugeta:

«Oh ! dacă ar putea şti că pentru el am rămas fără voce pentru totdauna».

Roabele începură a danţa. Atunci sirena îşi prinse mâinile d-asupra capului, se ridică în vârful picioarelor şi alunecă pe scândurile sălii cu o graţie ce nimeni nu mai văzuse până atunci. Fiecare mişcare îi mărea frumuseţea şi ochii ei vorbeau mai adânc inimii decât cântecul roabelor.

Toată lumea era fermecată, şi mai mult decât toţi era fermecat prinţul care îi zicea «fata găsită». Ea jucă mereu, cu toate că simţea dureri nespuse în picioare. Prinţul vru[1] să rămâie totdauna cu el şi îi dădu drept să doarmă dinaintea uşii lui pe o pernă de catifea. Puse să-i facă un vestmânt de paj ca să poată merge cu el când ieşea călare, şi umblară astfel prin păduri îmbălsămate în care crăcile verzi îi sărutau umerii în vreme ce păsărelele mici prin frunziş ciripeau în cor. Se urcă cu prinţul pe vârful munţilor înalţi şi sângele ţâşni din picioarele-i delicate; el băgă de seamă, dar ea râse şi îl urmă atât de departe şi atât de sus, încât văzură plutind norii pe sub ei, ca şi cum ar fi fost stoluri de pasări ce porneau spre ţări streine.

Noaptea când adormeau toţi în palatul prinţului, ei coborau treptele scării de marmură; picioarele ei, care ardeau, se răcoreau când dau de marea rece, şi atunci se gândea la cei pe cari îi lăsase în fundul apei şi cari odinioară îi erau dragi. Într-o noapte surorile ei se urcară d-asupra valurilor ţinându-se de mâini. Cântau încetişor spintecând valurile; ea le făcu semn, şi toate o cunoscură şi spuseră cât de rău le părea tutulor de ea. De atunci veniră în toate nopţile şi o dată văzu printre ele pe bunică-sa care de ani nu mai ieşise la suprafaţa mării; văzu şi pe regele mărilor cu coroana pe cap. Îi întinse braţele, dar el nu îndrăzni să se apropie de mal cât fiicele lui.

Iubirea prinţului pentru sirena cea mică creştea din ce în ce mai mult, dar nu-i veni niciodată în gând să o facă regină, ci simţea pentru ea un fel de iubire cum simţi pentru o fetiţă mică, frumoasă şi bună. Şi cu toate acestea, de nu-l putea face să o ia de nevastă, nu putea dobândi sufletul nemuritor pe care atât îl dorea, şi chiar în

[1] *dori* (ed. II).

ziua nunții iubitului ei cu alta, trebuia să se schimbe în spumă de mare.

– Nu mă iubești mai mult decât pe toate celelalte ? păreau că întreabă ochii săi, când o strângea prințul în brațe și o săruta pe frunte.

– Îmi ești mai scumpă decât orcine pe lume, zicea prințul, căci inima ta e mai bună decât a orcui. Ții la mine și semeni cu o fată pe care am întâlnit-o într-o zi și pe care am pierdut-o. Corabia pe care mă aflam se înecase, fusesem aruncat de valuri pe țărm lângă un templu pe lângă care se plimbau niște fete; una, cea mai tânără dintre toate, mă văzu și mă scăpă. I-am dat inima, însă semeni cu ea și ai făcut să renască în mine icoana ei, dar ea nu se poate mărita căci e călugăriță; se vede că soarta mi te-a scos înainte ca să mi-o aduci aminte și de aceea nu ne vom despărți niciodată unul de altul.

«Oh ! cugetă sirena cea mică, nu știe că eu l-am scăpat și l-am dus pe valuri până la templu; am stat la pândă în dosul crestelor valurilor așteptând ajutor omenesc, și atunci am zărit pe fata pe care o iubește mai mult decât pe mine.»

Și oftă adânc, căci lacrămi nu avea.

«Fata de la templu și-a luat rămas-bun de la lume, nu se vor mai vedea, mai cugetă ea; eu sunt cu el, îl văz în toate zilele, vreau să-l slujesc, să-l iubesc și să mor pentru el.»

Și iată se răspândi vestea că prințul era să se însoare cu fata unui rege vecin și că poruncise să-i facă[1] o corabie minunată pentru călătoria de logodnă. Unii spuneau că prințul se va duce numai să călătorească prin țara regelui, dar toată lumea știa că ceruse de nevastă pe prințesa cea frumoasă.

Sirena cea mică dădea din cap zâmbind. Nimeni nu știa ca dânsa gândurile prințului.

– Voi pleca să călătoresc, îi zise el, voi vedea pe prințesa cea frumoasă, așa vor părinții mei, dar nu mă pot sili să o iau de nevastă. Nu voi putea-o iubi căci nu seamănă ca tine, cu fata de la

[1] În textul de bază: *i facă să*; am corectat după ed. a II-a.

templu. Mai bine m-aş cununa cu muta mea cea dragă, cu fetiţa găsită, care are ochi aşa de vorbitori.

Şi o sărută, şi i se jucă cu părul, şi o strânse cu dragoste la piept. Ea simţi atâta bucurie încât se gândi la fericirea oamenilor şi îi veni să creadă că avea suflet nemuritor.

– Ţi-e frică ţie de mare ? o întrebă el, când se urcară pe puntea corăbiei celei frumoase.

Şi îi vorbi de ocean, de furtuni, de întunericul care învăluia apa, de peştii ciudaţi cari trăiau în fundul ei şi de tot ce văzuseră scufundătorii.

Şi ea zâmbi, căci ea ştia toate acestea mult mai bine decât el.

La lumina nopţii, când nu se afla sus decât cârmaciul, ea sta şi se uita la apa limpede. I se păru că vede palatul tatălui său, că bunică-sa era acolo[1] cu coroana ei de argint uitându-se la[2] cârma corăbiei. Surorile ei ieşiră din valuri, se uitară la ea cu jale, îşi uniră mâinele în semn de rugăciune. Ea le zâmbi cu bunătate şi vru să le strige că era fericită, dar trecând un marinar, surorile ei se scufundară în apă. Şi el crezu[3] că văzuse numai spuma albă a mării.

A doua zi de dimineaţă corabia intră în portul capitalei vecine. Se auziră sunete de clopote, bătăi de tobe, pe ziduri sus; reviste de soldaţi[4], steaguri în vânt şi baionete strălucind la soare.

Mai aşteptau pe prinţesa, care se auzea că fusese crescută într-un templu sfânt, departe, foarte departe, şi acolo învăţase toate virtuţile regeşti.

În sfârşit veni şi ea.

Sirena vru să o vază mai curând ca să-i admire frumuseţea, şi mărturisi că într-adevăr era frumoasă de tot. Nu mai văzuse niciodată femeie mai încântătoare, mijloc mai subţire, faţă mai

[1] era *şi ea* acolo (ed. II).

[2] argint *şi privea* la (ed. II).

[3] Şi *marinarul* crezu (ed. II).

[4] Unităţi militare în ţinută de paradă care dau onorul comandanţilor sau unor oficialităţi.

curată şi mai fragedă; sub genele ei lungi şi negre, străluceau doi ochi albaştri închis în care citeai că era bună şi neprefăcută.

– Dumneata mi-ai scăpat viaţa ! strigă prinţul, când o văzu. Dumneata m-ai găsit întâi, când stam întins fără simţire pe ţărm.

Şi ea se roşi când el o strânse la piept.

– Sunt în culmea fericirii, zise el sirenei celei mici. Dorinţa mea cea mai mare s-a împlinit şi tu trebuie să fii încântată de fericirea mea, deoarece tu mă iubeşti fără interes.

Ea se înclină şi îi sărută mâna, dar crezu că i se zdrobeşte inima.

Ziua cununiei prinţului nu era să fie pentru ea ziua morţii ?

Se auzeau clopotele sunând puternic; pristavii[1] erau să strige prin tot oraşul că prinţul şi prinţesa or să se logodească; pe toate altarele ardeau mirosuri frumoase în vase scumpe de argint. Preoţii mişcau cădelniţele, logodnicul şi logodnica îşi dădură mâna şi episcopul ceru pentru ei binecuvântarea cerului. Sirena avea o rochie de stofă scumpă lucrată cu aur şi ţinea coada rochiei miresei; dar nu auzea muzica solemnă, nu vedea ceremonia sfântă, căci se gândea la clipa morţii şi la tot ce pierduse pe lume.

Tot în seara aceea, mirele şi mireasa se urcară pe corabie, tunurile bubuiră, steagurile fluturară în vânt; pe punte era întins un covor numai purpură şi aur şi era ridicat un cort în care era să se odihnească perechea cea tânără în răcoarea nopţii tăcute.

Vântul umflă pânzele încet, fără zguduiri; corabia alunecă pe apa limpede.

Când se întunecă, aprinseră felinarele colorate şi marinarii jucară diferite jocuri frumoase. Sirena cea mică cugeta la ziua în care scosese pentru întâia oară capul din unde şi fusese martoră la o priveleşte şi la o bucurie la fel cu aceasta. Intră în joc învârtindu-se, după cum spintecă văzduhul o rândunică, când o urmăreşte cineva. Toţi bătură din palme uimiţi de atâta graţie. Ea niciodată nu jucase aşa. Tăişuri de cuţite îi tăiau tălpile, ce e drept, dar ea nu lua seama, căci se simţea străpunsă în inimă de tăişul unui cuţit şi mai ascuţit. Ştia că în seara aceea îl va vedea pentru cea din urmă oară pe cel

[1] *Pristav*, persoană care anunţa prin viu grai, în localităţi, ştirile oficiale; crainic.

pentru care îşi părăsise părinţii şi căminul jertfindu-şi vocea cea frumoasă, pe cel pentru care suferise în toate zilele chinurile cele mai crude fără ca el să bănuiască ceva. Pentru cea din urmă oară respira acelaşi aer cu el, şi se uita împreună cu el la marea adâncă şi la cerul semănat cu stele. Pentru ea, care încă nu avea suflet şi nici nu putea dobândi, acum nu era să mai fie decât noapte veşnică, fără cugetări şi fără vise.

Sărbarea pe punte ţinu până la miezul nopţii şi ea zâmbi şi jucă cu deznădejdea în inimă până la urmă. Prinţul îşi sărută mireasa care se juca cu părul lui negru, şi intrară la braţ sub cort spre a se da odihnei.

Se făcu tăcere. Numai cârmaciul sta la locul său. Sirena îşi rezemase braţele de marginea corăbiei cu privirea aţintită înapoi aşteptând cele dintâi roşeţe ale dimineţii. Ştia că va muri când se va ivi cea dintâi rază de soare.

Atunci îşi văzu surorile ridicându-se d-asupra valurilor. Toate erau galbene ca şi ea; părul lor uşor şi frumos nu mai flutura în vânt – şi-l tăiaseră toate.

– Ne-am dat părul vrăjitoarei ca să-i fie milă de tine şi să nu mori la noapte. Ea ne-a dat cuţitul ăsta cu tăişul şi vârful ascuţit. Înainte de a răsări soarele, străpunge inima prinţului cu el. Atunci, când o curge sângele lui cald pe picioarele tale, ele se vor uni şi se vor face coadă de peşte la loc. Astfel te vei putea întoarce la noi sub chipul tău cel vechi de sirenă, şi vei trăi trei sute de ani până să te schimbi în spumă de mare neînsufleţită şi sărată. Grăbeşte-te ! Trebuie să moară unul din voi înainte de răsăritul soarelui. Bunica e foarte mâhnită că şi-a tăiat părul alb ca să-l dea, ca şi noi, vrăjitoarei. Omoară pe prinţ şi întoarce-te la noi. Grăbeşte-te ! Iacă se iveşte linia purpurie la orizont. Peste câteva minute răsare soarele şi mori.

Şi oftară adânc, şi fugiră sub valuri.

Sirena dădu la o parte covorul de purpură de la intrarea cortului. Capul prinţesei se odihnea pe pieptul prinţului.

Se plecă, şi tot mută, îşi puse buzele pe fruntea frumoasă a celui pe care nu încetase a-l iubi; pe urmă se uită la cer, pe care roşeaţa

dimineţii se vedea strălucitoare; se uită la cuţitul ascuţit şi îşi odihni iar ochii asupra prinţului care pomenea în vis numele soţiei al căreia era cu totul şi din tot sufletul.

Atunci cuţitul îi tresări în mână. Dar deodată îl aruncă departe în valurile împurpurate din care săriră stropi în locul unde căzu la fund. Parcă erau picături de sânge pe apă. Privirea ei stinsă se mai opri pentru cea din urmă oară asupra prinţului, apoi se aruncă în valuri şi îşi simţi corpul schimbându-se în spumă.

Globul soarelui ieşi d-asupra valurilor; razele îi căzură blânde şi calde pe spuma coprinsă de frigul nopţii. Sirena cea nică muri fără durere. Văzu aurul soarelui şi d-asupra ei, sus, sus de tot, plutea un cor de fiinţe străvezii. În dosul ei se arătau văluri albe pe nori roşii; vocile lor păreau un cor melodios, dar nici o ureche omenească nu le putea auzi, nici un ochi omenesc nu le putea vedea. Fără aripi, fără picioare, fără corp, ele pluteau în văzduh. Sirena se ridică puţin câte puţin d-asupra valurilor.

– Unde merg ? întrebă ea.

Şi glasul său dulce, ca şi al celorlalte fiinţe din aer, era de o armonie pe care nici un accent omenesc nu ar fi putut-o traduce.

– Către fetele aerului, auzi pe cineva strigându-i. Sirenele n-au suflet nemuritor, ele nu pot simţi iubirea decât când au încercat simţiminte omeneşti, existenţa lor veşnică atârnă de puterea altuia. Fetele aerului n-au nici ele suflet nemuritor, dar îl pot dobândi prin fapte frumoase. Zburăm în ţările calde unde aerul otrăvit omoară pe oameni şi le ducem cu noi răcoarea şi le răspândim în atmosferă miros de flori; astfel uşurăm durerile şi tămăduim pe bolnavi. Dacă izbutim să ne întrebuinţăm toate sforţările spre a face cât putem mai mult bine, dobândim suflet nemuritor şi drept de a lua parte la fericirea veşnică a oamenilor.

Soarta ta e vrednică de milă, sirenă mică. Tu ai tins din toată inima spre aceeaşi ţintă ca noi. Ai suferit, ai fost pusă la încercare; când te-ai urcat pe pământ te-ai ridicat în rândul spiritelor eterate şi poţi peste trei sute de ani de fapte bune să dobândeşti şi tu, ca şi noi, suflet nemuritor.

Atunci sirena cea mică se uită la soarele lui Dumnezeu şi pentru întâia oară i se umplură ochii de lacrimi.

Pe corabie era mişcare mare. Prinţul şi prinţesa o căutau pretutindeni cu ochii, – îi vedea bine, îşi aţinteau privirile cu jale asupra spumei ca şi cum ar fi ştiut că se aruncase în valuri. Fără să o poată vedea, ea se apropie de ei şi le mângâie fruntea cu suflarea; zâmbi prinţului, şi se urcă cu celelalte fete ale aerului pe un nor trandafiriu care le duse plutind prin văzduh.

– Putem pleca mai devreme, zise încet una din tovarăşele ei, noi pătrundem, fără să fim văzute, în locuinţele oamenilor, acolo unde sunt copii şi de câte ori găsim vreun copil care îşi împlineşte datoriile şi e bun, care face bucurie părinţilor şi e vrednic de iubirea lor, Dumnezeu ne scurtează vremea de încercare. Copilul nu ştie că am intrat în odaie, şi când zâmbim în faţa priveliştii de fericire, Dumnezeu ne scade câte un an din cei trei sute. Dacă însă găsim copil urât crescut şi rău, vărsăm lacrimi şi fiecare lacrimă ne sporeşte cu o zi vremea de încercare.

ISTORIA UNEI MAME

O femeie sta tristă la căpătâiul copilului său, căci era aşa de bolnav încât credea că va muri. Bietul copil era galben de tot la faţă şi sta cu ochii închişi, iar răsuflarea îi era aşa de grea încât parcă tot ofta adânc. Muma sta şi se uita la el din ce în ce mai îndurerată.

Iacă bătu cineva la uşă; se uită... era un bătrân sărac care în loc de îmbrăcăminte se înfăşurase într-o pătură de cal. Afară era o iarnă straşnică. Tot era acoperit de gheaţă şi de zăpadă, iar vântul sufla să-ţi ia răsuflarea.

Deoarece bătrânul tremura tare, muma se duse, cât aţipi copilul puţin, de-i aduse o ulcea cu bere pe care o puse pe sobă ca să se mai dezgheţe. Până să-i aducă berea, bătrânul se aşezase lângă copil şi îl legăna. Muma se aşează de partea cealaltă a leagănului şi luă mâna copilului a cărui răsuflare se îngreuna din ce în ce mai tare.

– Or nu s-o îndura Dumnezeu cu mine să nu mi-l ia ?

Dar bătrânul, care era chiar Moartea, nu răspunse, ci numai dădu din cap. Muma îşi plecă fruntea şi lacrimi nenumărate îi curseră pe obraji în jos. Îi venea să leşine, căci de trei zile şi de trei nopţi nu închisese ochii. Aţipi puţin, dar nu trecu mult şi se sculă îngheţată.

– Ce este ? întrebă ea uitându-se prin-prejur.

Vai ! bătrânul plecase şi luase cu el şi copilul... Ceasornicul cel vechi din perete, care mergea mai înainte: tic-tac, tic-tac, se opri.

Biata mamă ieşi din casă alergând şi strigându-şi copilul.

Pe marginea drumului, în zăpadă, sta o femeie învestmântată în negru care îi zise:

– Am văzut Moartea cum a intrat la tine în casă, şi pe urmă a plecat cu copilul tău în braţe şi repede, mai repede decât vântul. Şi ce a luat ea nu mai dă înapoi.

– Spune-mi pe ce cale a apucat ? întrebă muma; spune-mi, şi o ajung eu !

– Ştiu drumul, răspunse femeia îmbrăcată în negru, dar nu ţi-l spui, până nu-mi vei cânta toate cântecele cu care ai legănat suferinţa copilului tău. Îmi plac deoarece le-am auzit adesea, căci eu sunt Noaptea. Am văzut toate lacrimile ce ţi-au curs din ochi pe când cântai copilului.

– Cânt cât vrei, zise muma, dar nu mă întârzia, că nu-l mai pot găsi pe urmă.

Noaptea nu vru, şi atunci muma îşi frânse mâinile, cântă, plânse. Cântă multe cântece, dar şi vărsă lacrimi multe.

În sfârşit Noaptea zise:

– Apucă la dreapta prin pădurea cea mare de brazi; pe acolo s-a dus bătrânul cu copilul tău.

În fundul pădurii căile se încrucişau; muma nu ştia pe care să apuce. Văzu alături un tufiş de mărăcini fără frunze şi fără flori şi cu crăcile înfăşate în gheaţă, aşa era de ger.

– N-ai văzut trecând pe aci Moartea cu copilaşul meu ? întrebă muma pe tufiş.

– Ba da, răspunse el, dar nu-ţi spui încotro a luat-o până nu mă vei încălzi pe inimă, că m-a amorţit frigul de mor.

Muma strânse cu putere la sân tufişul de mărăcini ca să-l însufleţească, şi spinii lui îi sfâşiară carnea; sângele îi curse în picături mari. Dar tufişul de mărăcini se umplu de foi verzi şi frumoase, ba îi crescură şi flori în mijlocul nopţii friguroase de iarnă, căci e puternică căldura care iese din inima mumelor întristate.

Tufişul de mărăcini îi arătă calea.

Ajunsă pe marginea unui lac mare pe care nu se afla nici luntre, nici nimic. Gheaţa de pe lac nu o putea ţine, căci nu era destul de groasă, şi apa îi era adâncă de n-o putea trece cu piciorul, şi cu toate acestea trebuia să o treacă ca să-şi găsească copilul. Se culcă pe

pământ spre a soarbe toată apa din lac, dar lucrul acesta nu era cu putinţă, cu toate că biata mumă credea că se va întâmpla vreo minune ca să o ajute.

– Nu te mai osteni degeaba, îi zise Lacul, ci ai[1] mai bine să facem o învoială amândoi. Mie îmi plac mult mărgăritarele, şi n-am văzut de când sunt mărgăritare mai strălucitoare decât ochii tăi. Dacă mi-i dai mie, cu lacrimi cu tot, te duc până la locul unde stă Moartea şi unde-şi ţine copacii şi florile, căci în flori şi în copaci schimbă ea vieţile oamenilor.

– Ce n-aş da numai să ajung până la copilaşul meu ! răspunse muma; şi plânse din nou aşa de tare, încât în cele din urmă ochii îi căzură în valuri unde fură schimbaţi în mărgăritare preţioase.

Lacul o ridică ca şi cum ar fi stat într-un leagăn şi o puse jos pe malul de dincolo. Acolo dădu de o locuinţă ciudată şi mare de ţinea sute şi sute de pogoane. Nu ştiai ce era: munte cu păduri şi cu peşteri, or o grămadă de pietre şi de cherestea. Dar biata mumă nu putu vedea nimic deoarece îşi lăsase ochii în lac ca să-l treacă.

– Unde să găsesc eu Moartea, care mi-a luat copilul ? zise ea.

– Stăpânu-meu nu s-a întors încă, răspunse o bătrână care săpa la pământ păzind cu ochii locul cel mare. Dar cum ai ajuns până aici ? Cine te-a ajutat ?

– Dumnezeu mi-a ajutat, că e mare şi milos; fie-ţi şi dumitale milă şi arată-mi copilaşul !

– Nu ştiu care e şi nici tu nu vezi cu ochii. Multe flori şi copaci s-au uscat as-noapte şi Moartea o să vie acum să îi scoată. Află că toate fiinţele omeneşti au, după cum au fost de zdravene or de slabe, copacul or floarea lor de viaţă. Sunt plante ca şi celelalte, dar au şi inimă care bate. Caută şi tu, dacă poţi cunoaşte inima copilului tău; dar ce-mi dai ca să-ţi spui ce trebuie să mai faci pe urmă ?

– Nu mai am nimic, zise muma nemângâiată, dar dacă vrei mă duc pentru tine până la capătul lumii.

– Nu-mi trebuie; mai bine dă-mi părul tău cel lung şi negru să mă gătesc eu cu el, şi îţi dau în loc pe-al meu; e alb el, dar tot mai bine alb decât deloc.

---

[1] *hai.*

– Numai atât îţi trebuie ? zise muma, ia-l, ia-l mai iute.

Şi îşi schimbă părul ei frumos cu părul alb al bătrânei.

Apoi intrară amândouă în grădina cea mare a Morţii. Acolo copacii şi florile creşteau amestecaţi. Vedeai zambile fragede sub clopote de sticlă, şi alături vedeai floarea-soarelui zdravănă şi mare. Erau până şi plante de cresc prin apă, unele vesele, cu insecte strălucitoare pe lângă ele, altele slăbănoage şi întunecate, sugrumate şi roase de şerpi. Mai erau palmieri mândri, stejari şi castani, şi la umbra lor îşi amestecau mirosurile pătrunjelul şi maghiranul. Fiecare copac şi fiecare floare avea câte un nume, nume de om care trăia prin felurite ţări din lume. Mai mulţi copaci mari erau sădiţi în hârdaie aşa de mici pentru ei, de gândeai că or să crape. Mai încolo o floricică fără nici o însemnătate creştea în pământ gras, pe un pat moale de muşchi, mângâiată şi alintată. Dar muma căuta printre plantele cele mai zmerite; simţi bătându-i în mâini inimele oamenilor şi printre mii de inimi o cunoscu pe a copilului ei.

– El e ! zise ea îmbrăţişând o plantă mică albastră care căzuse lungită pe pământ.

– Nu te atinge de floare, îi zise bătrâna. Dar stai aci şi când o veni bătrânul nu-l lăsa să scoată planta, ameninţă-l că de o scoate, le scoţi şi tu pe toate celelalte. Atunci o să-i fie frică, căci răspunde de ele înaintea lui Dumnezeu fără de voia căruia nu pot fi zmulse fie cât de slăbănoage.

Deodată se răspândi împrejur o suflare rece care înştiinţă pe femeie că venise bătrânul.

– Cum ai venit până aci ? De unde ai aflat drumul ? Cum ai putut alerga mai iute decât mine ?

– Sunt mamă !

Şi acoperi repede cu amândouă mâinile floricica ameninţată luând seama să nu-i strice vreo foaie. Atunci vrăjmaşul ei îi suflă peste mâini şi bietele mâini care simţiră suflarea aceea mai rece decât vântul iernii, se dădură în lături.

– Vezi că nu poţi lupta cu mine, zise bătrânul.

– Dar Dumnezeu o să afle ce-ai făcut.

– Eu fac numai ce doreşte el; sunt grădinarul lui. Eu ridic florile şi copacii spre a-i răsădi în grădina cea mare a raiului. Ce s-or fi făcând acolo ?... Ce se întâmplă acolo ?... eu unul nu ştiu.

– Dă-mi copilul înapoi ! zise muma plângând.

Pe urmă apucă cu fiecare mână câte o floare frumoasă şi strigă:

– Îţi zmulg toate florile de nu mi-l dai, căci sunt deznădăjduită.

– Nu te atinge de flori !... Zici că eşti nenorocită şi vrei să faci pe altă mumă nenorocită ca şi tine ?

– Altă mumă ! şopti biata femeie.

Şi lăsă florile.

– Iacă-ţi ochii, urmă bătrânul, i-am luat din lac unde străluceau ca două stele. Nu ştiam că erau ai tăi. Ia-i înapoi şi uite-te în adâncimea puţului ăsta de ici; ai să vezi ivindu-se unul după altul tot viitorul a două vieţi omeneşti. Pe urmă îţi voi spune care sunt florile lor şi vei afla ce ai vrut să turburi şi să nimiceşti.

Nenorocita făcu ce-i zise bătrânul: întâi dădu cu ochii numai de bucurie şi de fericire, o viaţă curată, glorioasă, care răspândea asupra lumii o înrâurire binefăcătoare. Pe urmă vedenia se schimbă, văzu numai turburări, mâhniri, groază şi ticăloşii.

– Aste două soarte sunt din voia lui Dumnezeu.

– Şi cine e floarea a nenorocită şi cine e a fericită ? îl întrebă muma.

– Îţi pot spune numai că ai văzut soarta copilului tău şi soarta uneia din florile pe care vreai să o zmulgi. Acum vrei să-ţi încerci norocul ?

– Eu, strigă muma înspăimântată, eu să mă joc cu copilul meu ! Dacă nu pot afla mai mult, apoi mai bine să scape de dureri; ţine-l aci, ia-l în împărăţia lui Dumnezeu. Uită-mi lacrimile, uită-mi rugăciunile şi tot ce am zis, şi tot ce am făcut !

– Te-ai hotărât ? Vrei să te desparţi de copil numai să fie fericit ?

Muma îşi frânse mâinile şi căzând în genunchi strigă:

– Doamne, nu mă asculta când mă rog împotriva voinţei tale, care ştie bine ce face; nu mă asculta, nu mă asculta !

Şi îşi plecă capul pe sân, zdrobită.

Moartea luase copilul cu ea spre ţinutul necunoscut.

IB ŞI CRISTINA

I

Aproape de tot de Gudenaa, râu frumos şi limpede, care udă lutlanda[1] de la miazănoapte se află pe marginea pădurii de la Silkeborg o întindere de pământ care se ridică ca o spinare de măgar şi care se cheamă Aasen. Aici se afla o casă mică de ţărani înconjurată de[2] puţin pământ oarecât bun de arat.

Oamenii cari locuiau într-o vreme aci – sunt acum mulţi ani de atunci – îşi lucrau singuri pământul. Aveau trei oi, un porc şi doi boi, dar le era de ajuns căci se ştiau mulţumi cu puţin. Încet-încet şi-ar fi putut agonisi şi doi cai, dar se gândiră: «calul mănâncă ce câştigă», – şi nu mai cumpărară.

Jeppe Jaens – aşa îl chema pe ţăran – lucra vara la câmp şi iarna lucra saboţi, cari sunt un fel de încălţăminte de lemn pe care o poartă ţăranii din partea locului. Era îndemânatec şi iute de mână, dar deoarece avea mult de lucru, mai băgă şi o calfă care ştia şi el meşteşugul destul de bine. Toţi ţăranii veneau de îşi făceau saboţi la el, căci îi făcea mai frumoşi şi mai trainici decât cei de la oraş. Mai cioplea el şi linguri de care vindea multe: în sfârşit bani avea câţi îi trebuiau.

Jeppe avea un băieţel pe care îl chema Ib şi care tocmai împlinise şapte ani când începe istorisirea aceasta. Ib intra adesea în odaia în care lucra tatăl său şi sta cu mâinele în buzunare de se

---

[1] Andersen se referă la *Jutlanda* (denumire germană; în daneză *Jylland*), peninsulă care constituie partea continentală a Danemarcei şi la râul *Guden*, care o străbate de la sud la nord-est; *Silkeborg* este un orăşel din Jylland, în comitatul Skanderborg.

[2] *cu* (ed. II).

uita şi la el şi la calfă cum ciopleau. Uneori încerca şi el să cioplească şi deseori se tăia la deget, dar nu plângea el pentru nițel sânge pe care-l vedea curgând.

Într-o zi ciopli singur o pereche de saboți pe care zicea că avea să-i dăruiască Cristinei.

Cristina era fata unui luntraş. Era plăpândă, mititicuță şi aşa de curățel îmbrăcată, întotdauna, încât ai fi zis că e fată de bogătaş. Nimeni n-ar fi zis că locuia într-un biet bordei de pământ. Tatăl său era văduv şi-şi câştiga viața ducând la oraş, cu luntrea, lemne de ars din pădure. Neavând în grija cui lăsa pe Cristina, o lua cu el în luntre, or, de se ducea la pădure, o lăsa să culeagă flori în vreme ce el căra lemne; dar când se ducea la oraş, o lăsa la Jeppe Jaens.

Aşa Cristina, care era cu un an mai mică decât Ib, se făcu prietenă bună cu el.. Îşi împărțeau între ei mâncarea, se jucau amândoi, făceau găuri în nisip, se cățărau peste tot, alergau prin-prejurul casei până într-o zi intrară şi în pădure singuri; acolo găsiră ouă de becațe şi se plimbară aşa de bine încât vorbiră o vreme de ziua aceea.

Într-o dimineață luntraşul întrebă pe Ib dacă vrea să meargă şi el cu dânsul şi cu Cristina cu luntrea până la Gudenaa. Copilul nu mai putu de bucurie. Se urcară cu toții pe lemne în luntre şi era o plăcere să-i fi văzut căscând ochii pretutindeni şi mâncând cu poftă pâine cu afine.

Luntraşul şi un tovarăş al lui vâslau repede printre lacurile făcute de râul mărginit de sălcii şi de crânguri de arbori cari se oglindeau în apă aşa de alăturați unii de alții, încât nu puteai vedea cu ochii printre ei. Erau şi luminişuri pe alocurea unde copacii bătrâni, cocârjați ca nişte unchieşi, se plecau asupra oglinzii de apă, în vreme ce nişte ştejari mari îşi întindeau crăcile despuiate de scoarță ca şi cum şi-ar fi sumes mânecele spre a-şi arăta brațele noduroase şi goale. Prin alte locuri iar nişte anini căzuți, rupți de puterea apei care mânca malul, lăsa să li să vază rădăcinele şi se întindeau pe apa străvezie de păreau de departe nişte ostroave.

Mai erau şi stânjeni[1] care se legănau frumos, nuferi cu frunze late, care pluteau liniştiţi, şi cu cât înainta luntrea, clepcăiala valurilor mici hondrănea[2] ca nişte ondine flecare.

Ce călătorie drăgălaşe !

În sfârşit ajunseră la stăvilare, unde apa scăpa printre nişte zăbrele de fier spumând şi făcând zgomot.

Ib şi Cristina erau încântaţi. Niciodată nu văzuseră aşa lucru frumos.

Pe vremea aceea nu se aflau prin locurile acelea nici fabrici, nici sate, nici case; numai un stăvilar vechi şi măcăiturile raţelor sălbatice turburau tăcerea firii.

După ce descărcă lemnele, luntraşul cumpără un coş plin cu ţipari şi un purcel de lapte tăiat de curând, le puse în luntre şi porniră înapoi spre acasă.

Vântul era bun şi pânzele se umflară bine. Trecură prin pădure, şi când ajunseră la locul unde se da jos tovarăşul luntraşului, ca să se ducă acasă, luntraşul se dădu jos şi el, legară luntrea de mal şi tatăl Cristinei spuse copiilor să fie cu minte. După aceea plecară.

Dar Ib şi Cristina erau doritori să vază şi să afle tot. Vrură să vază ce era în coş, ţiparii le scăpară printre degete, şi pe urmă se apucară să tragă purcelul de coadă şi să-i deschiză ochii.

Cristina, ca să-l poată vedea mai bine, vru să-l ia pe genunchi, dar nu ştiu cum făcu că-i căzu în apă şi se cufundă.

Ib de frică sări jos din luntre şi începu a fugi. Cristina îl urmă.

– Ia-mă şi pe mine ! strigă ea.

Şi porniră amândoi spre pădure. Acolo se făcură nevăzuţi.

II

Peste puţin luntrea şi gârla le pieriră de dinaintea ochilor. Mai alergară câtva şi pe urmă Cristina căzu şi începu să plângă. Ib o ridică de jos.

– Aidem, zise el, casa noastră e pe colo.

---

[1] *Stânjenei.*

[2] *A hondrăni*, a flecări.

Dar se înşela. Casa nici gând nu avea să fie pe acolo.

Se duc, se tot duc. Frunzele şi ramurile uscate le troznesc sub picioare.

Deodată aud glasuri omeneşti şi se opresc să asculte. Dar în această clipă un strigăt îngrozitor de vultur străbătu văzduhul. Ei se înfiorară de spaimă şi prinseră a fugi.

Abia făcură douăzeci de paşi şi iacă un tufiş de afine. Erau aşa de multe încât rămaseră uimiţi. Ce poftă le făcură !... Se putea să nu stea să culeagă nişte ?

Îşi uitară şi spaimă şi tot şi se puseră pe treabă. Culeseră şi mâncară de li se vopsiseră şi gură şi obraji şi mâini şi tot. Deodată aud iar ţipete.

– Or fi văzut că am scăpat purcelul în apă, şi vor să ne bată, zise Cristina tremurând.

– Ai să fugim la tata ! răspunse Ib. Casa noastră e aci în pădure.

Pleacă iar. Ajung la o potecă, dar văd că s-au rătăcit, drumul nu duce la locuinţa lui Jeppe Jaens.

Încet-încet se înnoptează, se întunecă de tot. Copiii se sperie, fruntea le e asudată. Pretutindeni domneşte o tăcere adâncă, numai din când în când se aud ţipete de cucuvea or de bufniţă, or de alte păsări de noapte.

Ib şi Cristina au ostenit tare; mărăcinii, prin care trebuiesc să treacă, le sfâşie mâinele, dar tot aleargă.

– Colo e, zice Ib.

– Ba nu e, răspunde Cristina, deznădăjduită, după ce se uită bine.

Atunci se înfundă într-un crâng unde se pierd de-a binele.

Ib începe să plângă; Cristina face tot ca el[1].

Întunericul îi învăluie de tot. E aşa de întunerec încât se ţin strâns de mână. Bietele lor inimioare bat tare de tot. Ce or să se facă ei ? Degeaba plâng, ţipă, nimeni nu-i aude, nimeni nu le vine în ajutor.

[1] Cristina *plânge şi ea* (ed. II).

Trece un ceas, trec două... Cad pe nişte muşchi şi se întind pe o grămadă de frunze uscate îmbrăţişaţi ca şi cum aşa ar putea scăpa de orce primejdii.

Pe urmă îi fură somnul şi adorm.

III

Soarele se ridicase sus, când se deşteptară. Erau îngheţaţi de tot. Dar Ib dobândise curaj iar. Arătă cu degetul colina plină de copaci printre care străbăteau razele luminoase ale soarelui.

– Aidem până acolo, zise el, căci cred că vom putea vedea casa.

Vai ! El nu ştia că era departe de tot de ea, tocmai în altă parte a pădurii.

Luă pe Cristina şi începură a urca.

Ajunseră încet-încet sus, şi acolo rămaseră nemişcaţi de uimire.

În faţa lor se întindea un lac frumos, a cărui apă verde şi străvezie era limpede ca o oglindă. O grămadă [de] peşti se jucau la soare înotând la suprafaţă, urmărindu-se, gonindu-se. Nu se aşteptau ei la aşa privelişte. Amândoi bătură din palme în semn de plăcere.

Deodată Ib dete un strigăt de bucurie. Întoarse capul şi văzură[1] în dosul lor un alun mare plin de alune. Dădură fuga şi se puseră pe cules râzând cu poftă, de mulţumire, şi dinţişorii lor mici şi albi sparg o mulţime de alune.

Deodată însă se pomenesc înaintea lor cu o bătrână înaltă, neagră la faţă, cu părul negru şi strălucitor care pare că ieşise din pământ. La spinare bătrâna are nişte dăsagi şi în mână un băţ gros şi nodoros lung cât ea.

Bătrâna era ţigancă.

Se apropie de ei. Vorbeşte cu dânşii, dar lor le e aşa de frică, încât nu înţeleg ce le spune.

Cu toate acestea ea le face cu mâna un semn binevoitor, şi le arată trei nuci mari pe care le scoate una după alta din buzunar.

[1] *văzuse* (ed. II).

– Astea sunt nuci fermecate, le zise ea, şi cine le are la el, e fericit.

Ib se uită lung drept în ochii ţigăncii. Înfăţişarea blândă şi bună a acestei femei îl liniştește. Înaintează fără sfială către dânsa şi o întreabă dacă vrea să-i dea lui nucile, căci i se par frumoase şi altfel făcute, nu ca celelalte pe care le mai văzuse.

Ţiganca îi dăruieşte bucuros comoara. În schimb Ib şi Cristina scutură alunul şi umple cu alune buzunarele bătrânei.

Apoi se aşează pe jos căci sunt obosiţi şi se uită cu mirare la nucile fermecate.

– În ele se află, zise femeia, tot ce e mai măreţ pe lumea asta.

Ib rostogoleşte încetinel pe palmă una din nuci şi o priveşte în toate chipurile, cu cea mai mare băgare de seamă.

– Într-asta, zice[1] el, aş dori să fie o trăsură cu cai.

– Dorinţa-ţi va fi îndeplinită, răspunse ţiganca. Această nucă are într-adevăr înăuntru o caretă minunată şi doi cai cu hamurile de aur. O să-i găseşti când vei sparge-o.

– Oh ! dă-mi-o mie, zise Cristina.

Şi Ib se grăbeşte să asculte de dorinţa micii sale prietene. Cristina îşi întinde mânuşiţa în vreme ce femeia se uită la ea zâmbind.

– Dar în asta, zice Ib, nu o fi vreo legătură aşa de frumoasă ca cea de la gâtul Cristinei ?

– Ba sunt vreo zece, reluă femeia; şi rochii frumoase, şi ciorapi, şi pălării...

– Oh ! Cum aş vrea să o am eu, zise Cristina.

– Na-ţi-o ! răspunse micul Ib, încântat că poate să-i facă plăcere.

Mai rămăsese încă o nucă care era foarte mică şi neagră.

– P-asta ia-o tu, zise Cristina. Trebuie să ai şi tu una, şi ea e tot aşa de frumoasă ca şi[2] ale mele.

– Ce are înăuntru ? întrebă Ib, uitându-se drept în ochii ţigăncii.

– Ceea ce pământul poate să aibă mai bun pentru tine, răspunse femeia.

---

[1] *zicea* (ed. II).

[2] În textul de bază, greşit: *şi ca.*

El strângea nuca bine în mână.

Ţiganca le făgădui să le arate drumul. Apoi luă de mână pe Ib în dreapta şi pe Cristina în stânga şi apucară pe poteca pe unde veniseră.

La început Ib se temuse ca nu cumva ţiganca să-i fure.

De multe ori auzise povestindu-se istorii despre copii furaţi de la părinţii lor de acest soi de femei cari cutreierau ţara; dar de ţiganca asta nu ştiu de ce nu-i era frică deloc.

Pe la jumătatea potecii se întâlniră cu pădurarul care cunoscu pe Ib. Mulţumită lui, copiii cari nu putuseră spune ţigăncii unde se află locuinţa lor, ajunseră teferi şi sănătoşi la lemnar.

Jeppe Jaens şi luntraşul îi aşteptau cu nelinişte. Îi iertară şi avură noroc căci altminteri amândoi ar fi trebuit să mănânce bătaie cu biciul pentru neascultarea lor. Dar îi ocărâră bine pentru că scăpaseră purcelul în apă şi mai cu seamă că fugiseră în pădure. De data asta scăpară uşor !

Luntraşul plecă acasă cu Cristina. Ib rămase în coliba lemnarului. Ib scoase frumos nuca din buzunar şi se duse în vârful degetelor şi o puse între prag şi uşa care era deschisă. Apoi dete un brânci tare uşii. Crac ! Nuca se sparse. Dar în loc de miez găsi numai praf negru ca tabacul de tras pe nas.

«Trebuia să-mi închipui una ca asta, se gândi Ib. Ce prost am fost când am crezut că în nuca asta aşa de mică ar încăpea cele mai frumoase lucruri din lume ! Cristina o s-o paţă tot ca mine. Nu găseşte nici rochii frumoase, nici caretă de aur ! Trebuia să-mi aduc aminte numaidecât de sfatul ce mi-l dă tata adeseori când îmi spune: "Ib, nu uita că în viaţă omul nu trebuie să ceară fericirea decât de la munca lui, iar nu de la întâmplare !"»

IV

Veni iarna, apoi veni Anul Nou. Mai trecură ani mulţi rând pe rând. Ib şi Cristina creşteau amândoi ca[1] ştejarul pe care îl

[1] ca *şi* (ed. II).

semănaseră împreună într-o zi în faţa casei lemnarului, punând în pământ o ghindă, şi care acum era mult mai înalt decât ei.

Ib începu să înveţe carte la un preot din satul vecin. Într-o zi luntraşul spuse lui Jeppe Jaens că o să-şi bage fata la stăpân, căci dăduse de prilej bun. Stăpânii hanului de [la] Herning, nişte oameni bogaţi şi darnici, aveau trebuinţă de cineva care să dea ajutor bucătăresei lor. Cristina ar putea face această slujbă bine; numai un lucru îl cam stânjenea: hanul era departe cu mai multe poştii de pădure. Şi nu se putea duce des să-şi vază fata, dar trebuia să facă orice jertfe pentru fericirea copilei sale. De altfel hangiii de la Herning făgăduiseră că dacă Cristina va fi ascultătoare şi harnică îi vor da învăţătură şi mai târziu o vor şi adopta.

Ib şi Cristina plânseră amarnic când auziră că nu erau să se mai vadă mai multă vreme, poate mai mulţi ani, ba poate chiar niciodată. Aceasta îi întristă tare. Erau aşa de obicinuiţi să trăiască împreună, încât credeau că nu se vor mai despărţi. Toată lumea le zicea *micii logodnici.* Şi fiindcă chiar părinţii lor le dăduseră acest nume, nimeni nu ar fi crezut că se vor despărţi în aşa chip.

Când era să plece, Cristina arătă lui Ib cele două nuci de la ţigancă pe care le păstrase cu îngrijire fără să le spargă; apoi îi spuse că dânsa mai păstrase în ladă saboţii pe cari i-i făcuse [el]. După ce se sărutară şi plânseră mult, se despărţiră.

Ib rămase câteva luni la preot, dar îi venea foarte greu să fie departe de părinţi; nu se putea obicinui să trăiască departe de mumă-sa. Şi părinţii hotărâră să-l ia acasă cât mai curând va fi cu putinţă. Acum citea bine şi scria aşa de lămurit încât toată lumea se mira, şi putea prea bine să facă saboţi şi linguri de lemn ca tatăl său.

O întâmplare dureroasă grăbi reîntoarcerea sa în familie: Jeppe Jaens muri pe neaşteptate; şi deoarece văduva lemnarului nu avea alt copil decât pe Ib, ea se grăbi să-l cheme. Ib învăţă repede meşteşugul tatălui său. Şi iarna făcea tot ca dânsul saboţi, iar vara îngrijea de moşioară. Mumă-sa era fericită că-l vedea lângă dânsa, căci era bun, devotat şi îndatoritor !

Din timp în timp, foarte rar, vreun postaş sau vreun negustor de ţipari care trecea prin sat, aducea ştiri de la Cristina căreia îi era

foarte bine la hangiii de la Herning. Ea scria din când în când câte o scrisoare lungă lui tată-său[1], căci acum şi dânsa ştia scrie şi citi, şi niciodată nu uita să trimită vorbe bune lui Ib şi mumei sale.

Într-o zi ea anunţă o mare întâmplare: căpătase şase cămăşi noi şi o rochie frumoasă pe care stăpână-sa mai nu o purtase.

În primăvara viitoare, într-o dimineaţă frumoasă, muma lui Ib se pomeni cu luntraşul şi cu Cristina. Cristina venise să stea numai o zi, căci trebuia să plece chiar în seara aceea. O trăsură a hanului venise cu nişte călători la un loc foarte aproape de casa luntraşului. Cristina avusese voie să se folosească de această întâmplare.

Era încântătoare în hainele-i de sărbătoare. Ai fi zis că era o domnişoară bogată, atât era de frumoasă; rochia ei era minunată şi o prindea foarte bine.

Bietul Ib, n-avea decât un rând de haine de lucru. El era aşa de zăpăcit, aşa de turburat, încât nu putu să zică măcar o vorbă. Cu toate acestea tot o luă de mână. Ochii îi străluceau de bucurie; dar din gură nu putu scoate nici o vorbă.

Cristina însă nu mai sfârşea cu noutăţile. Avea atâtea de spus ! Şi întâi şi întâi sărută pe Ib pe obraz.

– Ce, nu mă mai cunoşti ? îi zise dânsa, văzându-l aşa de încurcat şi de sfios.

Şi rămaseră singuri; el stătu tot aşa [de] turburat, fără glas, ţinând mereu pe Cristina de mână şi plecând ochii în jos.

În sfârşit îngână:

– Te-ai făcut domnişoară frumoasă şi eu am rămas tot un biet ţăran. Oh ! Dacă ai şti de câte ori m-am gândit la tine şi la vremurile când culegeam împreună afine în pădure !

Îi dădu braţul şi se duseră să se plimbe pe deluşor. Aci toate amintirile copilăriei li se deşteptară în minte. De câte ori nu priviseră împreună, tot cum făceau acum, ocolurile şi şerpuirile gârlei, marginile pădurii, dealurile înverzite !

Ib lăsă pe Cristina să vorbească. Dar şi el nu sta nepăsător. Cu cât îi vorbea mai mult Cristina de trecut, cu atât el se gândea mai

[1] *tatălui său* (ed. II).

mult la viitor. Şi în clipa aceea viitorul îi părea aşa de vesel, încât nu putea să-şi ia gândul de la dânsul.

Se gândea că în curând o să-şi înveţe pe deplin meşteşugul, şi că va putea să se căsătorească cu Cristina, căci erau *logodiţi,* aşa le spusese toată lumea.

«O să fim fericiţi !» gândea dânsul.

Ceasul la care trăsura care adusese pe Cristina, [ce] trebuia să se întoarcă cu călătorii, se apropia. Vremea trecea repede. Cristina nu putea cu nici un preţ să calce făgăduiala ce dăduse stăpânilor săi care îi erau şi binefăcători. Ib şi luntraşul o petrecură. Era o lună frumoasă şi cerul era presărat cu stele de aur.

Când ajunseră la locul unde trebuiau să se despartă, Ib mai luă o dată pe Cristina de mână şi de astă dată nu putu să se hotărască s-o lase să plece. Tremura ca şi cum ar fi fost prins de friguri. Ochii îi erau plini de lacrămi şi blânda-i faţă se întunecase. Cu un glas tremurător, dar care era pornit din fundul inimii, îngână:

– Ştiu că acuma eşti obicinuită cu luxul; dar când vei fi nevasta mea şi vei locui cu muma mea şi cu mine, poţi să vezi de casă cum îţi va plăcea.

– Nu, nu, zise dânsa râzând cu hohot, cum vei vrea tu, Ib, căci bărbatul trebuie să fie stăpân. Ştiu că mă vei face fericită, şi gândesc că nu vom mai rămânea multă vreme despărţiţi.

Îşi luară ziua-bună. Şi când se reîntoarse Ib cu luntraşul, vorbi de planurile ce făcuse pentru viitor. Şi luntraşul, care îl privea ca pe un viitor ginere, îi zise de mai multe ori că va fi fericit în ziua când îl va putea numi fiul său.

V

Trecu un an. Ib şi Cristina îşi scriau acum cel puţin o dată pe lună şi în toate scrisorile îşi vorbeau de viitor. Pentru amândoi această vorbă nu avea decât una şi aceeaşi însemnare.

Într-o zi luntraşul veni la Ib. Se întorcea de la Herning. Văzuse pe Cristina care se făcuse foarte frumoasă. Toată lumea o iubea,

toată lumea îi lăuda bunătatea şi blândeţea. Hangiii erau atât de încântaţi de dânsa încât erau aproape să o adopteze.

– Ba, adăugă luntraşul, cică li s-a întors un nepot de la Copenhaga, unde e în slujbă şi a zis că vrea să ia pe Cristina de nevastă; dar ea nu le-a spus nimic, ci m-a rugat să-ţi spun, Ib, că nu te va uita.

Când sfârşi luntraşul de vorbit, Ib nu răspunse nimic, dar dete din cap şi zise după ce tăcu câtva:

– Cristina nu trebuie să-şi alunge fericirea.

Apoi se despărţi de luntraş şi intră în casă, lăsându-l să stea de vorbă cu mumă-sa. Peste un sfert de ceas se întoarse ţinând în mână o scrisoare pecetluită şi rugă pe luntraş să o dea postaşului.

Luntraşul îşi aruncă ochii pe adresă. Scrisoarea era pentru Cristina. Ib sfătuia pe prietena lui din copilărie să împlinească dorinţa binefăcătorilor săi.

«Fără îndoială, ai fi fost fericită cu mine, Cristino, zicea el; dar eu sunt sărac şi acela care vrea să te ia de nevastă e bogat. Dacă crezi că bogăţia e trebuincioasă fericirii tale, primeşte să fii nevasta lui.»

În toamna ce urmă, se făcuseră strigările pentru căsătoria Cristinei cu nepotul binefăcătorilor săi. Cei doi căsătoriţi se duseră să locuiască în Copenhaga. Cristina, părăsind pe tatăl său, îl întrebă ce mai face Ib. Luntraşul îi răspunse că băiatul lemnarului şedea tot cu mă-sa care îl iubea mult pentru că era băiat bun.

VI

Trecură câţiva ani. Binefăcătorii Cristinei muriseră. Bărbatul său le moştenise toată averea. Cristina era acum în belşug. Ţiganca avusese dreptate: fetiţa de altădată, căreia îi dăduse cele două nuci prin împărţeală, putea acum să se plimbe pe ulicele Copenhagăi în caretă şi să poarte rochii scumpe, dantele şi pălării frumoase.

Mai trecură doi ani, în care vreme podarul nu află nimic despre fiică-sa. Bălăriile crescură, ba se şi uscară. Zăpada căzu ca şi în anii trecuţi şi se troieni pe dealul unde odinioară Ib şi Cristina se jucau

împreună. Apoi soarele ieşi mai călduros şi zăpada se topi. Primăvara veni şi Ib putu să-şi vază de câmp. Iată-l ţinând coarnele plugului. Deodată se opreşte; fierul plugului s-a împedicat de ceva tare. Scormoneşte pământul şi scoate un lucru ce semăna cu un talaş negru. Ib îl cântăreşte în mână. Fără îndoială lucrul era de metal; în locul unde îl atinsese fierul plugului rămăsese o urmă strălucitoare.

Ib priveşte cu de-amănuntul lucrul găsit. Era o brăţară de aur masiv din vreun mormânt de pe vremurile vechi, când Danemarca ca şi celelalte ţări ale Europei fusese stăpânită de popoare cotropitoare şi sălbatice. În locul acela trebuia să fi fost îngropat vreun ostaş puternic. Ib mai scormoni pământul şi găsi arme, zale şi un coif. Îndată se duse şi arătă ce găsise luntraşului, care rămase uimit văzând această comoară, şi sfătui pe tânărul lemnar să se ducă la primar să-i spuie. N-apucă primarul să-şi arunce ochii pe lucrurile găsite de Ib şi îi zise:

– Tu ai găsit tot ce putea pământul să-ţi dea mai bun.

Ib îndată îşi aduse aminte de prezicerea ţigăncii, şi tocmai acum pricepu pentru ce în nuca neagră pe care o spărsese nu era decât praf; bătrâna nu-l înşelase.

Corabia cu care veneau scrisorile trebuia să plece a doua zi de dimineaţă la Copenhaga.

Primarul fu de părere că ar fi fost bine să se ducă cu comoara s-o vânză muzăului din Capitală. Ib plecă în revărsatul zorilor spre Copenhaga care i se părea a fi la capătul lumii.

În sfârşit ajunse. Comoara îi fu îndestul de bine plătită. După ce-şi puse banii cu îngrijire în chimir, începu să se plimbe prin oraş, mirându-se mult de frumuseţea uliţelor.

Se făcuse seară; Ib trecu, fără să ştie unde se duce, podul de lemn de la Cristianshavn, mahalaua cea mai sărăcăcioasă din oraş. Pe uliţă nu era nimeni, astfel că odată rămase nedumerit neştiind încotro s-o apuce, când văzu ieşind dintr-o casă dărăpănată şi sărăcăcioasă şi trecând pe lângă el, o fetiţă îmbrăcată în zdrenţe.

Ib o opri s-o întrebe de drum.

Copila îl privi cu spaimă şi ochii i se umplură de lacrimi. Ib o întrebă din ce pricină plânge, şi ea îi răspunse câteva vorbe sfioase din care nu pricepu nimic.

O luă binişor de mână şi-i spuse să se liniştească. La lumina unui felinar îi zări faţa, şi rămase înmărmurit; era tocmai chipul Cristinei aşa cum o cunoscuse când erau mici amândoi şi se plimbau cu luntrea pe gârlă.

De înşelat nu putea să se înşele. Trăsurile[1] feţei de odinioară a Cristinei erau prea bine întipărite în mintea şi în inima lui.

Copila, văzându-se mângâiată, se linişti.

Ib o rugă să-i arate unde şade. Ea îl duse la casa sărăcăcioasă de unde o văzuse ieşind.

Ib se urcă pe o scară strâmtă şi şubredă. Ajunse tocmai sus, subt acoperiş, în faţa unei uşi de lemn nevopsit, o deschise şi intră într-o odăiţă.

O duhoare bolnăvicioasă îl înecă. Era întuneric. Dar în fundul odăii se auzea cineva răsuflând greu şi gemând. Aprinse un chibrit şi zări culcată într-un colţ, jos pe nişte zdrenţe, o femeie slăbită de suferinţă. Era mama copilei.

Se apropie de dânsa şi-i zise cu înduioşare:

– Pot să-ţi viu în ajutor ? Îmi pari bolnavă şi nenorocită. Am întâlnit pe fetiţa dumitale adineauri pe uliţă şi am venit aici cu ea. Aş vrea să-ţi fiu folositor; dar sunt strein. Nu ştii dumneata pe nimeni... vreun vecin or vecină pe care să-l pot chema să te îngrijească ?

Bolnava nu răspunse nimic.

Atunci el aprinse o lumânărică de seu ce era pe o mescioară.

Abia se lumină odăiţa şi dete un ţipăt sfâşietor:

Femeia care zăcea pe jos era Cristina ! Cristina pe care el o crezuse odinioară atât de fericită şi de care de mai mulţi ani nu mai auzise vorbindu-se nimic.

Lui Ib i se păruse că într-adins nu vrea lumea să pomenească de ea în faţa lui. Fără îndoială că nimeni nu avea ceva de bine de spus.

[1] Trăsăturile.

Unii ziceau că luntraşul care era încă tânăr murise numai din pricina necazurilor. Ce necazuri ?... Nimeni nu putea să ştie. Dar lumea mai spunea că bărbatul Cristinei mâncase toată moştenirea ce-i rămăsese de la unchiul şi mătuşa lui, apoi părăsise slujba şi se duse prin streinătate. Când se întorsese în Copenhaga începuse să facă la datorii, şi în urmă, nemaiavând nici un ban, se înecase, lăsând pe sărmana-i văduvă şi doi copii mici în cea mai mare sărăcie.

De atunci Cristina se prăpădea din zi în zi mai mult. Copilul său cel mai mic murise din pricina lipsei, şi mai rămăsese cu fetiţa pe care o întâlnise Ib şi pe care o chema tot ca pe mă-sa. Sărmana mumă ! Murea de frig şi de foame în odăiţa cea murdară. Ce neasemănare între părăsirea şi sărăcia de acum şi viaţa ce ducea la ţară când era tovarăşa lui Ib şi *mica lui logodnică*.

El rămăsese în picioare lângă bolnavă, întristat şi gânditor.

Cristina răsufla mai greu; pleoapele îngreunate se lăsau în jos, pieptul i se ridica zbuciumat. Fetiţa se plecase spre dânsa, dar murinda nu o vedea. Deodată se întoarse repede şi pironi pe rând ochi-i holbaţi asupra fetiţei şi asupra lui Ib.

Să-l fi recunoscut ?... Nu putu şti căci nu spusese nici măcar o vorbă şi peste o clipă îşi dete sufletul.

VII

Iată-ne, ca şi la începutul acestei triste povestiri, tot în pădurea de lângă gârla Gudenaa... Flori nu sunt. Cerul e posomorât. A bătut vântul toamnei şi s-a uscat tot. Frunzele galbene se rostogolesc până la râu, sau se grămădesc în faţa colibei luntraşului unde acum şed nişte streini. Pe vârful unui delişor se află o căsuţă, curăţică, albă, spoită de curând, care dovedeşte că cei cari locuiesc în ea sunt oameni cu ceva dare de mână. Aceasta e locuinţa văduvei lui Jeppe Jaens şi a fiului său. Înăuntru, pe vatră, arde un foc bun. Zâmbetul şi ochii strălucitori ai unei copile înveselesc locul. Ea e bucuria casei. Se duce de se urcă pe genunchii lui Ib, care-i ţine loc de tată; adevăraţii săi părinţi dorm somnul cel veşnic, unul în fundul

canalului Copenhagăi, altul în cimitirul oraşului, dar copila nu ştie de aceste întâmplări.

La ce să i le mai spuie ? Ea e fericită. Crede că Ib îi este tată şi văduva lui Jeppe mumă. Nu-şi mai aduce aminte de cei cari nu mai sunt.

Ib a ajuns om de vază: încet-încet şi-a făcut avere mare şi toate îi merg bine. Cinstea şi hărnicia lui au fost răsplătite.

Acum are tot ce a dorit: mumă-sa trăieşte deşi este bătrână, e voinică, şi a găsit şi pe Cristina.

CINCI ÎNTR-O PĂSTAIE

A fost odată cinci boabe de mazăre într-o păstaie. Şi boabele şi păstaia erau verzi, de aceea ele credeau că toată lumea e verde.

Păstaia creştea şi boabele se măreau stând mereu la rând una lângă alta.

Soarele care strălucea afară încălzea păstaia; ploaia o curăţea frumos, astfel încât ziua boabele aveau lumină, iar noaptea întunericul le înlesnea somnul. Dar cu cât se măreau, cu atât ele se făceau mai serioase şi mai gânditoare.

– Veşnic o să rămânem noi aici ? zise una din ele. O să ne uscăm stând tot aşa nemişcate. Eu cred că în lume trebuie să fie multe lucruri de văzut.

Trecură câteva săptămâni şi boabele se îngălbeniră.

– Toată lumea îngălbeneşte, ziceau ele şi aveau dreptate.

Deodată simţiră o zguduitură puternică. Un om rupsese păstaia şi o pusese într-un sac împreună cu altele.

– Acum o să ne deschidă puşcăria, ziseră boabele, aşteptând cu nerăbdare.

– Care din noi o merge mai repede în lume ? zise cea mai mică. O să aflăm numaidecât, trebuie să avem nădejde.

– Facă-se voia lui Dumnezeu ! zise cea mai mare.

Şi iacă se deschide păstaia şi cele cinci boabe, orbite de soare, se rostogoliră în mâna unui băieţel.

– Asta o să se potrivească la puşcociul meu, zise el, şi îndată băgă una pe ţeavă şi-i dete drumul.

– Iată că zbor, strigă boaba. Acum prindeţi-mă dacă puteţi.

Şi pieri.

– Acum alta, zise copilul.

– Mă duc drept în soare, zise a doua boabă: ce frumoasă păstaie o să am acolo !

A treia şi a patra care erau mai leneşe se gândiră:

«Dacă am trage un somn înainte de plecare am căpăta putere mai mare pentru drum».

Şi se lăsară să cază jos, însă n-avură parte de odihnă, căci băieţelul le adună numaidecât şi împuşcă şi cu ele ca şi cu cele d-intâi.

– Acum e rândul meu, zise cea din urmă; facă-se voia lui Dumnezeu !

Şi băieţelul o azvârli sus sub o fereastră de la un pod, într-o crăpătură plină cu pământ şi cu muşchi verde. Muşchiul o acoperi îndată; şi iat-o din nou prinsă dar nu părăsită de bunul Dumnezeu.

– Facă-se voia lui, iar nu a mea, spuse ea încă o dată.

În pod şedea o femeie săracă, care lucra ziua pe unde găsea. Ea primea orce de lucru, cât de greu ar fi fost, căci era puternică şi inimoasă. Dar orcât se silea, tot săracă era, ba mai avea şi o fetiţă care de un an era bolnavă rău de gândeai că stă să moară.

– O să se ducă după biata soră-sa, zicea sărmana mamă. Aveam şi eu pe aste două fetiţe pe care cu greu le creşteam, şi Dumnezeu a împărţit povara cu mine; acum aş vrea să rămâi barim cu asta. Vai ! Se vede că nu vrea să le despartă, căci nu cred să mai scape.

Cu toate acestea copila nu muri. Suferea cu răbdare toată ziua cât era mă-sa la lucru.

Venise primăvara; într-o dimineaţă pe când muma se pregătea să iasă, soarele începu să lucească aşa de frumos la fereastră încât atrase privirea bolnavei.

– Parcă văd ceva verde care se mişcă la marginea ferestrei, zise ea. Ce să fie ?

Muma deschise fereastra.

– Uite ! zise ea, a încolţit un bob de mazăre aici şi începe să crească. Nu pricep cum o fi ajuns în crăpătura asta, dar poate să-ţi placă să te uiţi la el cum creşte.

Şi apropie patul de fereastră ca să se poată uita fetiţa la mazăre. Pe urmă o sărută şi plecă.

Când se întoarse seara, fata îi zise:

– Mamă, parcă sunt mai bine... o fi din pricina căldurii soarelui. Uitându-mă la bobul de mazăre cum creşte, m-am gândit că poate să mă fac şi eu sănătoasă şi să mă întăresc şi eu ca dânsul la soare şi la aer curat.

– Să dea Dumnezeu ! răspunse muma, cu toate că nu îndrăznea să mai nădăjduiască.

Şi puse lângă planta cea mică un beţişor ca să aibă de ce să se agaţe. De atunci mazărea îşi lungi mereu tulpina şi începu a se încolăci pe beţişor.

Puţin după aceea muma zări cu mirare o floare frumoasă, care i se păru un semn bun şi începu şi ea să crează că fetiţa se va însănătoşi.

Fata vorbea cu inimă. De două zile putea să se ridice în pat fără ajutorul mumă-si şi se uita cu cea mai mare plăcere, cu dragoste chiar, la planta frumoasă care înverzea la fereastră.

Peste o săptămână, copila putea să se dea jos din pat în toate zilele câte un ceas. Se aşeza lângă fereastra deschisă, în tovărăşia florilor roşii şi albe, folosindu-se de dulceaţa vremii şi de căldura soarelui. Câteodată să pleca să sărute încetişor foile subţiri ale plantei care părea şi ea fericită de mângâierile ei.

– Bunul Dumnezeu, fetiţa mea, spunea muma cu veselie, bunul Dumnezeu a trimis-o să crească aici ca să-ţi înveselească ochii şi să ne dea la amândouă tărie şi speranţă.

Apoi zâmbea floricelei ca şi cum ar fi fost un trimis al Cerului.

Dar celelalte boabe de mazăre ce se făcuseră ?

Cel d-intâi, care strigase când plecase: «Prindeţi-mă dacă puteţi», căzuse într-o ştreaşină; de acolo trecuse în guşa unui porumbel unde era tocmai ca Ionas în pântecele chitului[1].

[1] *Chit*, balenă; aluzie la istorisirea biblică despre profetul Iona care a petrecut trei zile şi trei nopţi în pântecele unui peşte uriaş.

Cei doi mai leneşi avură aceeaşi soartă, adică fură înghiţiţi de porumbei, şi în chipul ăsta cel puţin tot fură buni la ceva.

Al patrulea, care avea să se repează în soare, căzu drept în mijlocul unei gârliţe. Stătu înomolit în apa mocirloasă săptămâni întregi de se muie şi se umflă într-una.

– Dacă o merge tot aşa, zicea el, o să pleznesc. Sunt încredinţat că nici un bob de mazăre n-a crescut aşa de mare ca mine. Din cinci, câţi eram în păstaie, eu eram mai de luat în seamă. Or fi putut fraţii mei să meargă mai departe decât mine, dar ce folos ?... lucru de căpetenie e să te îngraşi.

Într-o zi fetiţa din pod stătea în picioare la fereastră, pe deplin sănătoasă, cu ochii strălucitori şi cu obrajii rumeni. Ridică mâinile împreunate către cer şi mulţumi bunului Dumnezeu că o scăpase de moarte şi cruţase mumă-si grozava durere de a vedea că-i moare şi cel din urmă copil. Apoi îşi îndreptă privirile către tulpina mazării ale cărei foi erau tot verzi, dar pe care acum în loc de flori crescuseră păstăi.

– Iar tu, scumpa mea plantă, zise ea mişcată, tu care mi-ai alinat suferinţele şi ai fost cel d-intâi semn al bunătăţii cereşti, în curând o să te îngălbeneşti şi o să te usuci. Dar nu te uit eu; când ăi pleca o să laşi seminţe; eu le voi strânge cu îngrijire, şi în fiecare an voi semăna boabe de la tine care vor creşte liniştite lângă fereastra mea. Florile lor, care îmi vor aminti pe ale tale, vor fi întotdauna[1] cele mai frumoase în ochii mumei mele şi într-ai mei.

Şi planta micuţă, încrezătoare în această făgăduială, se bucură mult gândindu-se că puţinul bine ce făcuse o să folosească urmaşilor ei.

– Facă-se voia lui Dumnezeu, zise ea. Suntem nenorocite, căci viaţa noastră nu ţine decât o vară, dar tot te înveseleşti când te gândeşti că o să-ţi trăiască copiii şi că vor fi ocrotiţi de cineva. Şi acesta e un chip de-a merge departe în lume şi poate tot aşa de bun ca şi altele.

[1] *totdauna* (ed. II).

În vremea aceasta, gârla curgea încet, turbure şi noroiasă şi şoptea şi dânsa:

– Şi eu mi-am sfârşit lucrul şi n-am lăsat aşa bobul. L-am îngrăşat, l-am săturat, l-am umflat de a putrezit. Acum nu mai e nimic de capul lui. N-a mai rămas din el nici o sămânţă, nici o amintire. El a slujit numai să mai sporească fărâmiţile fără nume pe care le car pentru hrana pământului şi a lighioanelor murdare.

Iată ce ajung ambiţioşii. Ei vor la început să se urce în soare, şi când se îneacă în noroi, se mulţumesc şi cu el aşa de bine, încât nu mai cer alt nimic. Şi boabele de mazăre, în privinţa aceasta, seamănă mult cu oamenii.

POTCOVARUL

În orăşelul Interbogk trăia odată un potcovar, pe care îl chema Ion şi a cărui istorie o povestesc în Germania şi mari şi mici, şi tineri şi bătrâni.

Tatăl său îl crescu cu străşnicie, îl sili să lucreze bine şi să asculte de poruncile lui Dumnezeu, şi ajungând îndemânatec în meşteşugul său, făcu mai multe călătorii lungi în care arătă multă putere şi îndrăzneală. Într-o zi, întâlni un chimist învăţat căruia îi plăcu, şi care îl învăţă cum să facă un fel de apă care avea darul să facă ca oţelul să nu poată fi găurit cu nici un preţ[1].

Chiar în ziua aceea se lăsă de meşteşug, se îmbrăcă în zale, îşi puse coif pe cap, şi după ce făcu mai multe vitejii, intră în slujbă la împăratul Frederic al II-lea care era poreclit Barbarossa[2], pe care îl urmă în războaiele sale în Italia. Partea ce primi din prăzile luate era o adevărată avere, şi când muri împăratul, viteazul nostru, obosit de lupte, se întoarse în oraşul său unde se apucă iar de potcovărie.

Ion ajunse până la vârsta de o sută de ani, şi orce i se întâmpla, şi bune şi rele, nu zicea nimic. Într-o zi, pe când şedea în grădină sub un păr, trecu pe lângă dânsul un ghindoc de om, îmbrăcat în haine cenuşii şi călare pe un măgar. Potcovarul, care îl mai întâlnise

---

[1] *chip* (ed. II).

[2] E vorba de *Frederic I Barbarossa* (1122-1190) (şi nu Frederic al II-lea), împărat al Germaniei (1152-1190), care a reinstaurat autoritatea imperială în Germania şi şi-a întins apoi stăpânirea şi asupra Italiei, ţară în care a întreprins şase campanii militare; a fost încoronat ca rege al Italiei, la Roma, în iunie 1155.

şi altădată, îl pofti să se odihnească şi să se răcorească, apoi îi potcovi măgarul fără să primească plata ce-i dădea omul.

– Dacă nu primeşti plată, zise călătorul, atunci îţi dau să-ţi alegi trei lucruri; orce vei cere de trei ori ţi se va împlini; dar nu uita să doreşti ce e mai bun.

Bătrânul se gândi puţin şi răspunse:

– Îmi place mult părul ăsta, dar noaptea se urcă hoţii în el şi-mi mănâncă perele. Aş vrea să nu se poată nimeni coborî din el fără voia mea.

Omul cenuşiu clătină din cap şi aşteptă[1] a doua dorinţă.

– Aş mai vrea, urmă potcovarul, că nimeni să nu poată intra în odaia mea fără să-i dau eu voie, afară numai dacă ar intra prin broasca de la uşă; m-au călcat hoţii de multe ori, şi n-aş mai vrea să mi se mai întâmple aşa lucru.

– Nu uita ce e mai bun, zise celălalt.

Ion spuse şi a treia dorinţă:

– Ce să fie mai bun decât un pahar de vin vechi ?... Aş vrea să-mi fie plosca asta plină totdeauna.

– Să-ţi fie dorinţele împlinite, zise omul cenuşiu încălecând pe măgar, dar mai înainte de a pleca atinse cu bâtul nişte vergele de fer ce erau întinse pe pământ lângă potcovărie. Peste o clipă, vergelele se prefăcură în argint curat.

Potcovarul rămase încântat de această bogăţie nouă, trăi multă vreme fericit şi mulţumit, mâncă bine şi bău mereu din plosca care nu se mai golea.

Într-o bună dimineaţă se pomeni că-i bate la uşe moartea, care îl uitase de tot. Potcovarul părea voios să o urmeze; dar mai înainte de a face cea din urmă călătorie, rugă pe moarte să se suie în păr şi să-i culeagă nişte pere, ca să mănânce pe drum, căci el era bătrân şi nu putea să se urce. Moartea îi făcu pe plac, dar când ajunse în pom, bătrânul îi strigă:

– Rămâi acolo unde eşti – căci n-avea poftă nicidecum să moară.

[1] aşteptă *să auză* (ed. II).

Moartea rămase în pom şi mâncă toate perele, dar când se isprăvirăi, nemaiavând ce mânca, începu să-şi mănânce carnea de pe ea – de atunci cică a rămas ea numai cu oasele.

În vremea asta nimeni nu mai murea, nici oameni, nici dobitoace, şi din pricina asta se făcuse aşa de mare sărăcie pe pământ încât potcovarul spuse morţii că-i dă drumul numai să-l lase pe dânsul în pace.

Ea primi, apoi zbură turbată şi începu să cutreiere pământul, secerând lumea într-un chip îngrozitor.

Moartea neputând singură să-şi răzbune pe Ion, vorbi cu dracul şi îl rugă să ia pe potcovar. Dracu şi porni spre locuinţa potcovarului. Dar acesta, simţind că se apropie mirosul lui de pucioasă, intră repede în odaie cu cele patru calfe ale lui, încuie uşa bine şi puse un sac gol la gura broaştei. Dracu, neputând trece prin altă parte decât prin gaură, îl prinse în sac şi după ce îl legară câte cinci strâns şi bine, îl puseră pe nicovală şi începură a da în el cu ciocanele cele mai grele. Bietul drac ţipa, urla, înjura şi se zbătea făgăduind că nu mai dă pe acolo, dar ei nu-l lăsară până nu-i făcură trupul moale ca friptura[1] de porc când o scoţi din cuptor.

După aceea Ion trăi mulţi ani liniştit, dar văzând că-i murise toţi prietenii şi cunoscuţii, şi că rămăsese singur, viaţa începu să i se pară povară. Într-o zi luă hotărârea să plece de pe pământ; se duse în cer şi bătu la poarta raiului. Sfântul Petre, păzitorul, se uită prin ferestruie să vază cine e şi cunoscu numaidecât pe bătrân, care rămăsese uimit văzând că Sfântul Petre era bătrânul care îi îndeplinise cele trei dorinţe.

– Pleacă de-aici, zise Sfântul . Cerul e închis pentru tine, căci n-ai ştiut cere ce era mai bun: fericirea vecinică.

Potcovarul plecă.

Se coborî pe pământ nemulţumit; dar aci traiul îi era nesuferit, astfel încât căută să-şi găsească adăpost în iad.

Îi fu cam greu până să găsească drumul, dar când îl găsi îi veni uşor, căci era drumul larg, bătut şi umblat de o grămadă de lume.

[1] până *nu-i muiară* trupul ca friptura (ed. II).

Când ajunse la poartă, trase clopotul cât putu. Dracu crăpă puțin ușa ca să vază cine e, dar când dădu cu ochii de el, o închise repede țipând și chemă toate slugile ca să apere iadul.

Mare fu nedomirirea lui Ion, dar repede se hotărî și porni spre ruinele castelului de Kiffhauser unde auzise că împăratul Frederic Barbarossa cu armata sa era osândit să stea până în ziua când va scăpa Germania.

Bătrânul găsi într-adevăr pe Barbarossa care îl primi cu plăcere și îl întrebă dacă văzuse corbi zburând pe deasupra castelului. Ion îi răspunse că da, și împăratul auzind aceasta oftă din adâncul inimii.

– Tradiția spune, zise el, că ziua de liberare nu va sosi decât când vor înceta corbii să zboare în jurul ruinelor și când bătrânul păr uscat din câmpul vecin se va umple de flori și de poame. În aceea zi, împăratul va ieși din ruine cu toată armata și își va agăța pavăza de pomul înflorit, ca să vestească Germaniei întâmplarea cea mare.

Până atunci potcovarul ținu de urât lui Frederic Barbarossa și își mai petrecu vremea potcovind caii din suita lui.

BRADUL

În mijlocul unei păduri, într-un loc luminat de soare, creştea un brad mic. În jurul lui se aflau o mulţime de tovarăşi mai în vârstă şi prin urmare mai mari decât dânsul: brazi înalţi şi ştejari groşi.

Cea mai mare dorinţă a bradului cel mic era să ajungă în înălţime pe vecinii săi, dorinţa aceasta îl frământa aşa de mult încât nici nu mai lua în seamă soarele cel strălucitor şi cerul albastru; copiii din vecinătate cari culegeau fragi şi zmeură sărind şi cântând, treceau pe dinaintea lui fără să îi vază[1].

Adeseori după ce culegeau poame destule, veneau de se aşezau lângă el şi ziceau:

– Cât e de drăguţ şi de frumos pomişorul ăsta, micul !

Dar lui în loc să-i placă vorbele acestea, îl necăjeau[2] şi mai mult.

– Mic, zicea el, tot mic îmi zic toţi.

În fiecare an creştea de o şchioapă, dar el nu se mulţumea cu atât şi suspina întruna:

– Oh ! cum aş vrea să fiu mare, mi-aş întinde ramurile departe şi din vârf aş privi întreaga lume ! Pasările şi-ar face cuib în frunziş şi când ar bate vântul, aş şti să mă încovoi tot cu atâta mândrie ca şi tovarăşii mei.

Gândurile acestea îl făcuseră nesimţitor pentru toate lucrurile care ar fi putut să-l încânte.

---

[1] dinaintea lui *şi el nu-i vedea* (ed. II).

[2] *se necăjea* (ed. II).

Nu se mai sinchisea nici de cântecele frumoase ale păsărilor, nici de norii purpurii cari pluteau d-asupra lui în albastrul cerului, seara şi dimineaţa.

Când veni iarna cu zăpezile albe şi strălucitoare, adeseori vreun iepure gonit de vânători sărea pe d-asupra brăduţului care murea de necaz.

Peste doi ani însă iepurii nu mai puteau sări pe d-asupră-i, ci trecură pe sub ramurile lui.

În toamnă veniră nişte lemnari care doborâră la pământ câtiva din pomii cei mai mari, şi în toţi anii tot aşa făceau. Brăduleţul îi privea cu mare spaimă, căci după ce tăiau pomii, îi despuiau de crăci de nici nu se mai puteau cunoaşte. Apoi îi punea într-o căruţă şi îi scotea afară din pădure.

Unde îi duceau ? Ce făceau cu ei ? Dumnezeu ştie.

Primăvara, când se întoarseră rândunelele şi berzele, pomişorul le întrebă:

– Nu ştiţi dumneavoastră ce s-a făcut cu nişte pomi tăiaţi de aci ? Nu i-aţi întâlnit ?

Rândunelele nu ştiau nimic, dar o barză, după ce se gândi puţin, răspunse:

– Ba mi se pare că ştiu; când am plecat din Egipt, am întâlnit mai multe corăbii cu catargurile noi şi frumoase. Eu cred că ei erau, miroseau tare a brad. Să fi văzut ce mândri se ţineau !

– Oh ! de-aş fi şi eu aşa de înalt încât să pot călători pe mare. Dar ia spuneţi-mi, cum e marea ? Cu ce seamănă ?

– Cine are vreme să-ţi spuie cum e ! răspunse barza luându-şi zborul.

– Bucură-te de tinereţe, îi ziceau razele soarelui. Bucură-te de frumuseţea şi de viaţa ta.

Şi vântul mângâia pomul, şi roua îşi presăra lacrimile pe el care nu lua în seamă nimic din toate acestea.

Pe lângă Crăciun, lemnarii adeseori tăiau şi brazi mici, dar îi lăsau cu ramuri, îi puneau în căruţă şi îi scoteau afară din pădure.

– Unde se duc ?[1] întrebă brăduleţul nostru. Între ei sunt unii mai mici decât mine; lor de ce le-or fi lăsând toate ramurile ?

[1] Unde *s-or fi ducând* ? (Ed. II.)

– Ştim noi, ştim noi, ciripeau vrăbiile. Am fost în oraş şi ne-am uitat pe ferestre. Ei au ajuns mândri şi fericiţi. I-au pus în odăi mari, frumoase şi călduroase ca să fie împodobiţi cu turtă dulce, cu cofeturi, cu jucării şi cu sute de lumânări.

– Şi pe urmă... întrebă bradul, şi pe urmă ce s-a mai întâmplat ?

– Atât ştim.

«Avea-voi şi eu noroc ca ei ? se gândi brăduleţul; mai bine ar fi, decât să plutesc pe mare. Ce încet trece vremea ! O mai fi mult până la Crăciun, să plec şi eu cu ceilalţi ? Parcă mă văz într-o odaie frumoasă şi călduroasă, încărcat cu podoabe. Dar pe urmă... Negreşit că o să fie mai bine; degeaba nu m-ar împodobi cu atâtea lucruri frumoase. Cât de nerăbdător sunt să ştiu ce o să mi se întâmple ? Zău sunt nenorocit !»

– Foloseşte-te, îi ziceau cerul şi razele soarelui; foloseşte-te de tinereţea ta care înfloreşte în sânul naturii liniştite.

Brăduleţul creştea mereu. Frunzişul des şi verde oprea în loc pe toţi trecătorii cari ziceau cum îl vedeau: «Ce frumos pom !»

La Crăciunul viitor pe el îl aleseră. Toporul îl lovi drept în inimă. După ce suspină, căzu aproape leşinat. În loc să se gândească la fericirea ce-l aştepta, se simţi întristat că părăsea locul unde se născuse. Ştia bine că n-o să mai vază pe vechii lui tovarăşi, tufişurile cele mici, florile gingaşe care îl înconjuraseră, şi poate chiar nici păsările.

Pomişorul nu se dezmetici decât tocmai târziu încolo, când fu pus într-o curte mare împreună [cu] mai mulţi alţii.

Pe urmă veni un om care zise arătându-l:

– Ăsta e prea frumos, ce e drept; pe ăsta îl vreau.

Apoi veniră două slugi îmbrăcate în haine frumoase, îl luară şi-l duseră în salonul unui boier. Acolo erau atârnate peste tot tablouri de mare preţ; pe sobă se aflau porţelanuri de China; mobilele erau de abanos şi îmbrăcate cu mătase, mesele erau pline cu obiecte de artă, cu cărţi frumoase şi cu fel de fel de poze[1].

[1] de *gravuri* (ed. II).

Aşezară bradul într-o ladă mare şi plină[1] cu nisip şi acoperită cu stofe de felurite culori. Oh ! cum tremura ! Ce era să i se întâmple ?

Copiii şi slugile începură să-l împodobească. Îi atârnară de crăci nişte săculeţe de hârtie aurită pline cu cofeturi, apoi îi mai atârnară mere şi alune poleite, tot felul de jucării şi mai bine de o sută de lumânări roşii, albastre şi albe. Pe ramuri stăteau nişte păpuşi care păreau că sunt copii adevăraţi, iar în vârf lucea o stea tocmai ca diamantul.

– Ce frumos şi strălucitor de lumină o să fie astă seară ! ziceau copiii.

«Mult aş da să vie seara mai curând, să mă văz cu lumânările aprinse, se gândea pomul; dar pe urmă ce mi s-o mai întâmpla ? O să vie să mă privească ceilalţi pomi din pădure ? O să rămâi totdauna aici, aşa gătit ?»

În sfârşit se înseră, lumânările fură aprinse. Ce măreţie ! Pomul tremura aşa de tare încât căzu o lumânare şi-i aprinse o ramură.

– Aoleo ! strigă el scuturându-se.

– Ajutor, ajutor ! strigară copiii.

Slugile veniră repede şi stinseră focul.

Acum pomul nu mai îndrăznea să tremure, îi era frică să nu-şi strice găteala.

Deodată se deschiseră uşile şi o ceată de copii veseli dădură năvală în salon. În urma lor veneau părinţii.

La început rămaseră înmărmuriţi când văzură pomul de Crăciun, dar se dezmeticiră repede şi începură să dea chiote de bucurie şi să joace împrejurul bradului. Apoi începu tragerea câştigurilor. Fiecare avea câte un număr; încet-încet pomul fu despuiat de podoabe şi de jucării.

«Ce fac ăştia ? se gândi pomul; ce o să mi se întâmple ?»

Cu toate acestea tot ce era mai preţios fusese puţin câte puţin desprins de ramurile lui, şi lumânările se sfârşiră şi se stinseră una după alta.

[1] ladă mare plină (ed. II).

Atunci părinții deteră voie copiilor să-și ia lucrușoarele și să culeagă cofeturile ce mai rămăseseră. Copiii se și repeziră ca nebunii la pom care cât p-aci era să se răstoarne dacă n-ar fi fost înțepenit bine în ladă. După ce-l despuiară de toate podoabele ce-i mai rămăseseră, începură iar să cânte și să joace, și nimeni nu mai luă în seamă pomul; numai o slujnică bătrână veni să vază dacă nu cumva din întâmplare mai rămăsese vro portocală, or vro zmochină, ca să mănânce și ea.

– Spune-ne o poveste ! spune-ne o poveste, strigară copiii aducând de mână în spre pom pe un bătrân, care cu toate că era în vârstă, se făcuse tovarăș de joc cu ei, și care se așeză pe un scaun.

– Aici suntem sub un pom, zise el. Acest biet brad tăiat ne închipuie o pădure și poate o să se folosească și el de ceea ce vă voi povesti. Am să vă spui un basmu. Vreți să vă spui basmul lui Ived-Aved, sau pe al lui Clumpe-Dumpe[1], care s-a rostogolit pe scară până jos, dar care, cu toate astea, tot ajunse mai târziu om mare și luă de nevastă o prințesă ?

– Pe-al lui Ived-Aved să ni-l spui, strigară unii; pe-al lui Clumpe-Dumpe să ni-l spui, ziseră ceilalți.

Și bătrânul povesti basmul lui Clumpe-Dumpe care se rostogolise pe scară până jos și care luase de nevastă o prințesă.

Copiii băteau din mâini strigând: «Încă unu ! Încă unu !»

Voiau să asculte și basmul lui Ived-Aved, dar trebuiră să se mulțumească numai cu al lui Clumpe-Dumpe.

În vremea aceasta, bradul rămăsese tăcut și pe gânduri; niciodată păsările pădurii nu-i povestiseră așa lucruri frumoase.

«Povestirea asta trebuie să fie adevărată, cugetă el, căci omul care a povestit-o îmi pare om foarte de treabă. Cine știe, poate și eu să mă rostogolesc pe o scară până jos și să iau de nevastă vro prințesă. Mâine o să mă împodobească iar, o să mă umple cu lumânărele, cu jucării, cu poleieli și cu poame; iar o să fiu mândru și o să mai auz încă o dată basmul lui Clumpe-Dumpe.»

[1] I. Cassian-Mătăsaru propune următoarele echivalențe românești pentru cele două nume (B.P.T., nr. 310/1965, p. 213); *N-aude-N-a-vede* și, respectiv, *Gogoș-Cocoloș*.

Apoi se lăsă în voia gândurilor şi aşa petrecu toată noaptea.

A doua zi de dimineaţă intrară nişte slugi în salon.

«Iar mă găteşte», se gândi pomul.

Dar în loc de găteală îl târâră afară din odaie, îl urcară în pod şi îl aruncară într-un colţ întunecos.

– Ce o mai fi însemnând şi asta ? zise el. Ce o să mă fac eu aici ?

Şi se rezemă de zid şi rămase pe gânduri.

Ce e drept avu şi vreme să se gândească, căci trecură multe zile şi nopţi fără ca să mai dea cineva prin pod. Bietul brad fusese uitat cu desăvârşire.

«Acum e iarnă, se gândea el, şi pământul e îngheţat şi acoperit cu zăpadă, dar la primăvară o să mă ia şi o să mă sădească. Poate că pentru asta m-au pus la adăpost. Zău, că buni sunt oamenii şi cum ştiu ei să îngrijească de fitece lucru ! Numai e păcat că podul ăsta e ursuz şi aşa de părăsit; nu găseşti nici măcar un iepuraş. Ce frumos era în pădure, când venea câte un animal să se joace la umbra mea, or când păsările vorbăreţe veneau de-şi spuneau tainele pe ramurile mele. E adevărat că pe vremea aceea mă supăram; ah !... dar ce rău făceam ! Aici, n-am nimic; grozav mă plictisesc.»

– Chiţ... chiţ... chiţ... chiţăiră trei şoarici care ieşiseră dintr-o gaură. După ce se uitară puţin la brad, se suiră pe ramurile lui.

– Ce frig al naibei, zise unul, nu e aşa, bradule bătrân ?

– Nu sunt bătrân deloc, răspunse pomul, sunt alţii mult mai bătrâni decât mine.

– De unde vii ? Ce ştii ? Văzut-ai ţările cele mai frumoase din lume ? Ai văzut cămara, locul minunat unde sunt aşezate pe scânduri nenumărate caşcavaluri, unde sunt atârnate atâtea şunci, unde joci peste mormane de lumânări de seu, locul în care intri slab şi de unde ieşi gras ?

– N-am văzut, dar cunosc pădurea unde străluceşte soarele în mijlocul pomilor, şi unde cântă păsările de dimineaţă până seara.

Şi se puse de-şi istorisi tinereţea: şi şoaricii, cari nu mai auziseră asemenea lucruri, îi ziseră:

– Ce fericit eşti că ai văzut aşa lucruri frumoase !

– Da, zise bradul, e adevărat că pe vremea aceea eram destul de fericit !

Apoi le povesti întâmplarea din seara Crăciunului, amănunţindu-le toate podoabele cu care îl gătiseră.

Şoaricii îl ascultau cu plăcere.

– Tu ştii să povesteşti în chip fermecător, ziseră ei.

În noaptea următoare veniră din nou încă cu patru tovarăşi de-ai lor ca să le mai spuie şi lor istoria.

Pomul povesti încă o dată şi adăogă încet:

– Da, fericită vreme era aceea, dar poate să se mai întoarcă. Clumpe-Dumpe s-a rostogolit pe o scară până jos, dar tot a luat de nevastă o prinţesă.

Şi zicând acestea se gândi la o răsură mică care creştea în pădure şi care i se părea o adevărată prinţesă.

În noaptea următoare numărul celor care ascultau se mări, iar în dumineca cea d-intâi veniră doi chiţcani să asculte şi ei împreună cu şoaricii cei mici.

– Numai povestea asta o ştii ? îl întrebară chiţcanii.

– Numai pe asta, şi seara în care am auzit-o pentru întâia oară a fost cea mai fericită din viaţa mea.

– O fi fost, dar povestea nu e aşa de frumoasă; nu ştii alta aşa cu slănină, cu lumânări de seu, cu cămări pline de lucruri bune ?...

– Nu ştiu, răspunse pomul.

– Atunci îţi mulţumim şi rămâi cu bine, ziseră chiţcanii.

Şi plecară acasă.

Unul câte unul se duseră şi şoaricii, şi pomul rămase din nou singur.

«Cu toate astea îmi făcea mare plăcere, îşi zicea el, când veneau şoaricii şi şedeau în jurul meu ca să mă audă povestind, dar acum şi asta s-a sfârşit !»

Ce e drept, din pod îl scoaseră. Într-o dimineaţă veniră nişte slugi şi-l coborâră în curte.

– Acum mai trăiesc şi eu, zise pomul când dete de soare şi de vânt.

Şi de bucuros ce era, nu se mai uită să se vază cum e. Curtea dădea într-o grădină frumoasă. Printre zăbrele se vedeau trandafirii şi maghiranii care îmbălsămau aerul cu mirosurile lor.

Supt tei rândunelele zburau cântând, «*Quir vir vit: Bărbatul meu a venit*»[1], dar nu se gândeau de fel la brad.

– Simţ că renasc, zicea el întruna, întinzându-şi ramurile, fără să bage de seamă că erau uscate şi galbene, şi că chiar fusese aruncat într-un colţ în mijlocul urzicilor.

Cu toate acestea păstrase în vârf steaua aurită care strălucea la soare.

În curte se jucau câţiva dintre copiii veseli care în seara de Crăciun săriseră înprejurul pomului; cel mai mic dintr-înşii dădu fuga la el şi îi zmulse steaua.

– Ia uitaţi-vă ce am găsit pe bradul ăsta, urâtul ! strigă el.

Pomul se privi şi oftă. Ah ! Cât de urât i se păru că era pe lângă pomii şi florile care trăiau, înfloreau şi înverzeau la câţiva paşi de el. Ar fi vrut să se ascundă în colţul întunecos din pod. Se gândea la tinereţea liniştită din pădure, la şoaricii care veniseră să-i asculte basmul.

«Vai ! Vai ! Am fost fericit. Am avut fericirea în mână şi nu m-am ştiut folosi de ea!... Acum s-a dus!...»

Nu trecu mult după aceea şi veni un om care tăie bradul în bucăţele mici, făcu o sarcină, şi o duse în bucătărie de o băgă în cuptor. Simţindu-se mistuit de flacări bietul brad ofta mereu troznind. Îşi aducea aminte de serile frumoase de vară în pădure, de nopţile de iarnă când sclipeau stelele pe cer; toată viaţa îi trecu prin minte ca un vis. Peste câteva clipe, pomul se prefăcuse în cenuşe.

Copiii se jucau mereu prin grădină şi cel mai mic îşi agăţase de piept, semeţ, steaua aurită pe care o purtase bradul în seara cea mai frumoasă din viaţa sa.

Atâta mai rămăsese din bietul pom.

---

[1] Tradus de I. Cassian-Mătăsaru: «*Cip-cip-cirip, mi-a venit bărbatul !*» (B.P.T., nr. 310/1965, p. 217.)

Istoria acestui brad e întocmai istoria multor oameni. Deşi sunt fericiţi cu traiul cam strâmtorat în care s-au născut, totuşi ei alungă această fericire.

Pofta de a ajunge mari îi împinge spre ţări depărtate, şi mor – blestemându-şi pornirea prostească, – pe pământ strein, căci n-au – tot ca şi bradul – pământul din care s-au născut.

CEL MAI FRUMOS TRANDAFIR

Era odată o regină puternică care avea o grădină ce era plină întotdeauna cu cele mai frumoase flori din lume. Dar reginei îi plăceau mai mult trandafirii, şi avea de toate felurile, de la răsură până la gingaşul trandafir de Proveņa.

Toate florile acestea cu felurite mirosuri, forme şi culori se încolăceau pe stâlpii palatului, cotropeau pridvoarele şi se urcau până d-asupra uşilor.

Dar în palat era jale mare: regina era bolnavă, iar doctorii nu mai trăgeau nădejde să o poată scăpa.

– Mai este un singur mijloc de scăpare, zise cel mai înţelept dintre ei. Să aduceţi reginei cel mai frumos trandafir din lume, care este şi semnul dragostei sublime, şi dacă îl va putea privi, atunci îşi redobândeşte viaţa şi sănătatea.

N-apucă să zică bine vorbele acestea şi o grămadă de oameni tineri şi bătrâni veniră în fugă cu cei mai frumoşi trandafiri ce aveau. Dar cel care trebuia nu era printre ei.

– Nimeni n-a găsit încă trandafirul minunat, zise doctorul înţelept, şi nimeni nu ştie măcar să arate locul unde înfloreşte. Nu e din cei ce cresc pe mormântul lui Romeo şi al Julietei, nici pe mormântul Heloizei şi al lui Abailard[1], cu toate că trandafirii ce

---

[1] Cupluri celebre de îndrăgostiţi din literatura universală. *Romeo şi Julieta*, cunoscuţii eroi ai tragediei cu acelaşi nume de W. Shakespeare; *Pierre Abélard* (sau *Abailard*), filosof şi teolog scolastic francez (1079-1142) a trăit o nefericită poveste de dragoste cu tânăra *Héloise*, reflectată în corespondenţa dintre cei doi scrisă în limba latină (*Epistolae ad Heloissam*); la moartea lui Abélard, în 1142, Héloise (1101-1164), devenită călugăriţă, a înhumat corpul acestuia la o mănăstire unde ajunsese stareţă.

înfloresc pe aceste morminte îmbălsămează cu miros veşnic poemele şi tradiţiele. Nu este nici cel care iese din pieptul viteazului care moare pentru ţara sa. Şi cu toate acestea nici un trandafir nu e mai roşu decât acela care se înmoaie în acest sânge. Nu e nici din aceia pe care omul în singurătate îi cultivă ziua şi noaptea, şi pentru care îşi jertfeşte tinereţea şi toate fericirile din viaţă – trandafirii fermecaţi ai ştiinţei. Trebuie să fie altul şi mai curat şi mai frumos !

– Eu ştiu unde înfloreşte, zise o mumă fericită apropiindu-se cu copilaşu-i de palatul reginei; trandafirul cel mai frumos, care e semnul dragostei sublime, îmboboceşte pe obrajii rumeni ai copilului meu iubit, care după ce se întăreşte prin somn, deschide ochii şi-mi zâmbeşte cu dragoste şi nevinovăţie.

– Fără îndoială, trandafirul acesta e foarte frumos, zise înţeleptul, dar mai este unu' şi mai frumos.

– L-am văzut eu, zise o doamnă de onoare, şi crez că decât acela nu e altul mai frumos. Corola îi era galbenă. L-am văzut pe obrajii reginei, când fără să-i pese de demnitatea regală, ţinea în braţe, în timpul nopţilor lungi de nesomn, pe fiu-său bolnav, sărutându-l, scăldându-l în lacrămi şi rugându-se la Dumnezeu pentru el aşa cum numai o mumă ştie să se roage.

– Trandafirul pălit al întristării unei mume este mişcător şi sfânt; dar tot nu e acel pe care îl căutăm noi.

Atunci veni un episcop bătrân, încovoiat de vârstă şi de muncă.

– Cel mai frumos trandafir, zise el, l-am văzut eu; strălucea ca o vedenie cerească, când veneau fetele tinere să îngenunche la masa Domnului ca să primească pâinea vieţii. Obrajii lor păreau într-adevăr că sunt trandafiri galbeni sau roşcaţi; dar între ei era mai cu seamă unul care când îşi ridică privirile către Dumnezeu se însufleţi cu o strălucire nemaipomenită. Desigur că acolo trebuia să fie trandafirul dragostei sublime.

– Binecuvântat să fie acest trandafir, zise înţeleptul; dar până acum nimeni nu a putut găsi pe cel minunat.

În vremea aceasta intră în odaie un băieţel, copilul reginei; ţinea în mâini o carte groasă, deschisă, legată în catifea şi cu încuietorile de argint.

În ochii lui albaştri străluceau lacrămile întocmai ca roua pe flori.

– Ia ascultă, mamă, zise el, ascultă ce-am citit...

Şi se aşează pe marginea patului, şi citi istoria Aceluia care voi să moară pe cruce pentru ca să scape pe oameni şi pe toţi urmaşii lor.

Când auzi citirea aceasta, regina păru că se deşteaptă din amorţeală, obrajii i se înroşiră, ochii i se deschiseră, şi văzu cum se repezi dintre foile cărţii sfinte un trandafir de o frumuseţe nemaipomenită, trandafirul vecinic care [se] născu din sângele lui Cristos pe vârful Golgotei.

– Îl văz ! zise dânsa; da, acesta e adevăratul trandafir al dragostei sublime, şi simţ că oricine ar mirosi până în suflet această floare cerească ar scăpa de moarte.

SFÂRŞIT

POVEȘTI DE CRĂCIUN

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI
Nr. 36 • Crăciunul 1895

N. 10501.
36

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

POVEȘTI DE CRĂCIUN

EDITURA LIBRĂRIEI
CAROL MÜLLER
BUCUREȘTI, CALEA VICTORIEI, 53 (PASAGIUL ROMÂN)

Un număr 30 bani.

V. Alecsandri

IARNA VINE

Vine de la munte iarna la câmpie
Scuturând din poale-i zile de urgie.
Vie !
Lângă foc eu fac
Visuri după plac.
Şi cu-al meu oaspe: dulcea primăvară,
Râdem de furtuna care urlă-afară.

Ies în calea iernii, ca la o mireasă,
Crivăţul, fiorii, corbii, pâcla deasă;
Iasă !
Eu cu gândul plec
Şi ferice trec
Prin poiene-n floare, prin păduri umbroase
Unde mii de glasuri cântă-armonioase.

Bate la fereastră iarna degerată,
Fruntea ei de ţurţuri este încărcată,
Bată !
Eu îi zic: Drum bun.
Şi în sobă pun
Trei bucăţi de frasin care ard cu pară
Povestind de lumea veche, legendară.

Zboară pe-ntuneric umbre-ngrozitoare
Cârd de lupi în goană, stol întins de cioare
Zboare !
Eu la foc privesc
Şi mă-nveselesc,

Căci din depărtare văd sosind în țară
Paseri pribegite, oaspeți blânzi de vară.

Ninge ! Vânt de moarte suflă să atingă
Flacăra vieții și din zbor s-o stingă.
Ningă !
Eu văd răsărind,
Eu văd înflorind
Iarba pe câmpie, rozele la soare
Și sperarea-n inimi june, simțitoare.

Joacă hora tristă lupii din răstoace,
Vulpile codane, urșii cu cojoace.
Joace !
Eu văd prin scântei,
Văd cu ochii mei,
Goale sălămandre prinse-n horă vie,
Ce la glas de greieri saltă-n veselie.

Sună-ntreg văzduhul de răcniri nebune,
Iarna chiamă iadul ca s-o încunune.
Sune !
Lampa eu mi-o sting,
Cândurile-mi strâng
Și pe-o pernă moale cad în adormire,
Ca să zbor în lumea cea de nălucire !

(Poezia, scrisă la Mircești prin noiembrie 1882, a apărut, cu titlul *Iarna vine* mai întâi în *Almanahul Societății România Jună*. Viena, 1883, p. 9, fiind apoi reprodusă, cu același titlu, în *Convorbiri literare*, Iași, an. XVII, nr. 9, 1 decembrie 1883, p. 359; de aici o va reproduce, foarte exact, și D. Stăncescu în volumul de față; poezia a mai apărut însă, în timpul vieții poetului, cu titlul schimbat, *În miezul iernii* și cu unele intervenții stilistice nesemnificative la sfârșitul volumului *Fântâna Blanduziei*, București, 1884, p. 184-186, dar D. Stăncescu nu a cunoscut, desigur, această versiune finală a poeziei. Am confruntat textul numai cu varianta primară din *Convorbiri literare*, reprodusă aici.)

Gaston Schaedler

S-A NĂSCUT COPILUL SFÂNT...

POVESTE DE CRĂCIUN

I

– Pleci, George ?... Unde te duci ?

– Zău dacă ştiu, nevastă ! Mă duc şi eu unde oi vedea cu ochii... Poate oi găsi ceva de lucru, căci altminteri ce ne facem ?

– Vasăzică nu încetează greva ?

– Nu. Sunt turbaţi toţi. Nici unul nu ştie ce cere. În întrunirile alea toţi vorbesc odată, de nu pricepe omul nimic. Mi-a venit şi mie să vorbesc, să le spun că vreau să mă apuc de lucru, căci s-a trecut de glumă, că n-are ce-mi mânca nevasta şi copilul, şi ce arde în sobă... Dar n-am îndrăznit şi aşa am tăcut că-mi era frică să nu-mi zică ăilalţi că sunt mişel şi atunci nu ştiu zău ce s-ar fi întâmplat... te pomeneşti că dam cu el de pământ de rămânea acolo... Şi aşa când au votat cu toţii să nu sfârşim greva, am votat şi eu ! Dar e vorba că până una-alta te prăpădeşti tu muncind ca să duci casa. De n-am avea ce câştigi tu cu lucru', zău nu ştiu ce ne-am face !

George se opri şi se uită în spre o odaie de alături, unde se auzi o tuse seacă.

După aceea urmă:

– I-auzi cum mai tuşeşte biata mama. De opt zile nu i-am putut cumpăra vinu' ăla de i l-a dat doctoru'. Îmi vine nebunie când mă gândesc că sunt om zdravăn, sănătos şi trebuie să stau cu braţele încrucişate.

Nevasta sa, o femeie foarte drăgălaşe, curată de tot, cu toate că era sărac îmbrăcată, se apropie de el.

– Ia ascultă, nu te mai mâhni şi tu aşa; o să se sfârşească şi greva... Mâine e Crăciunul şi nu ştiu de ce, dar parcă mi se pare că naşterea Domnului o să ne aducă fericire la toţi.

– Aşa e, mâine e Crăciunul, zise George, sărbătoarea copiilor... dar nu a tutulor; a fetiţei noastre nu va fi căci n-am să-i cumpăr o jucărie de doi bani.[1]

Şi se încruntă mai tare ţintindu-şi privirile la pământ.

De trei săptămâni ţinea greva, care lăsase pe George fără un ban în pungă. Mama lui era de mai bine de un an bolnavă şi ce bruma economii mai avusese şi el puse de-o parte, se duseseră cu doctorul şi cu doctoriile. Şi cu toate acestea era lucrător bun, cinstit, cu rânduială, şi nu bea ca alţii. Lucrase întruna, de la vârsta de treisprezece ani, când se lăsase de şcoală. Intrase într-o fabrică şi lucrase cu hărnicie cântând totdauna cu veselie. Când era de douăzeci şi patru de ani se însurase şi luase o fată foarte frumuşică. Ea fusese unica lui dragoste şi poate că dragostea aceasta îl ţinuse de nu se abătuse de pe calea cea bună. O iubea de când era tânăr de tot, căci se cunoşteau de mult. Luiza, nevasta lui, era orfană şi o luase de suflet o rudă a lui de departe. Câştiga şi ea câte ceva, căci era cusătoreasă bună.

Peste un an dobândiră o fetiţă. Câtva timp ştiură şi ei ce e fericirea desăvârşită, dar într-o zi tatăl lui George, care era vopsitor, căzu de pe o scară şi muri. George luă pe mama sa la el şi nicicând nu fusese mai alintată ca acum. Luiza o iubea mult şi ea. Iar bătrâna nu mai putea după nepoata sa de care îngrijea dânsa mai cu deosebire. Dar de un an se bolnăvise ducându-se să ia fetiţa de la şcoală, căci împlinise şapte ani, şi începuse să înveţe carte. Se dusese repede, căci cam întârziase şi îi era să nu iasă fata şi să pornească singură spre casă, şi asudase. A doua zi începu să tuşească şi pe urmă căzu la pat. Scăpă, căci fu îngrijită, dar nu se putuse îndrepta de tot. Cu toate acestea îi mergea destul de bine; îi mai trebuia să bea câteva sticle cu vin de chinchină[2] şi era să se întremeze bine. Dar boala ei costase bani mulţi, pe urmă fetiţa se

[1] În Franţa darurile se dau de obicei la Crăciun (n. trad.).

[2] *Chinchina*, arbore originar din Peru (*quino-quino*), din a cărui scoarţă se extrage chinina; «vinul de chinchină» sau «balsamul de Peru» era un sirop tonifiant obţinut din scoarţa arborelui respectiv.

mai mărise şi îi trebuiau multe. Totuşi lucrurile mergeau binişor, când iacă veni blestemata de grevă şi o dată cu ea lipsa desăvârşită. Şi era un frig !...

Acum era şi mai trist din pricina Crăciunului de a doua zi; să nu aibă el să dea o jucărie fetiţii !... Pentru întâia oară i se întâmpla lucrul acesta...

Deodată se sculă dând brânci scaunului.

– Mult o să stau aci să mă tânguiesc ? zise el.

Deschisese uşa, când fetiţa cu păru-i blond despletit pe spate ieşi din odaia bunică-si şi zise:

– Ce, nu mă săruţi, tată ?

George o ridică în braţele lui puternice şi o strânse pe inimă, sărutând-o s-o înăbuşească; pe urmă o lăsă în jos, zicând:

– Acum lasă-mă să plec, fetiţo, şi fii cumine, căci ştii că la noapte vine Domnu' Christos cu darurile.

– Ştiu, ştiu, răspunse ea bătând din palme cu bucurie şi îi şopti la ureche: Am să pui după sobă un pantof[1] al bunichii, că e mai mare. Şi, pe urmă am învăţat şi un cântec frumos... Ţi-l cânt eu mâine... dacă vrei ţi-l cânt şi acum.

Dar George plecă şi scoborî scara repede de teamă să nu-l podidească plânsul. Fetiţa rămase pe pălimar şi cântă încet şi cu întristare:

S-a născut copilul sfânt...

II

S-a înnoptat de mult. George umblă razna prin zăpada plină de noroi pe o stradă depărtată a oraşului. Unde a fost toată ziua ?... Nici el nu ştie şi în zadar ar căuta să-şi aducă aminte. N-a mâncat nimic de dimineaţă şi îi e rău de foame. Se duce înainte încet. A intrat în vreo zece case şi a cerut de lucru orce, numai să lucreze ceva, căci nu-i era ruşine să muncească. Dar nu găsise nimic,

[1] La francezi copiii îşi pun după sobă încălţămintea în care găsesc a doua zi darurile pe care cred că le-a adus şi pus acolo Domnu' Christos (n. trad.).

nimic ! Atunci îşi aduse aminte că tocmai aveau greviştii o întrunire. Se duse. Cum intră îl apucă de gât mirosul de fum din sală. Greviştii strigau şi mai tare decât în seara trecută, căci deşi unii nu mâncaseră nimic, alţii însă băuseră, ca să capete curagiu, se vede.

După ce vorbiră mai mult se votă urmarea grevei.

George ieşi buimăcit.

– Dacă e aşa, să trăiască greva ! strigă el.

Pe urmă apucă d-a lungul unui bulevard.

Ajunse la piaţa Clichy[1] pe care furnica lumea veselă râzând, cântând, strigând. Veselia aceea îi făcu şi mai rău; simţea ură pe oamenii aceia mulţumiţi şi ar fi vrut, de ar fi putut, să-i omoare pe toţi, să nimicească lumea aşa de rău alcătuită.

Pe lângă el trecu un bărbat şi o femeie la braţ. Femeia ţinea un pachet mare în mână.

– Ce bucuros o să fie, mititelul, când o vedea jucăriile ! zise ea.

Fugi, blestemând, coprins de o mare dorinţă de a omorî pe fericiţii aceia şi a le lua jucăria să o ducă fetiţii lui, care şi ea avea drept ca şi alţi copii să primească daruri de Crăciun.

Cum să se întoarcă acasă cu mâinile goale ?... Simţea că i se sfâşie inima când se gândea la bucuria cu care pusese fetiţa după sobă pantoful bunică-si şi la dezamăgirea ei când îl va găsi gol.

Nu, nu se putea, şi totuşi, cu ochii rătăciţi, instinctiv porni spre casă împletindu-se ca un om beat.

Deodată un sunet de metal îl făcu să tresară şi să ridice capul. Se uită în faţă-i, şi la lumina lunii care se ridicase plină, luminând tot, zări pe pământ o pungă. Se repezi şi puse piciorul pe ea râzând cu un râs de nebun.

Dar văzu pe cineva venind spre el şi auzi zicând:

– Mă iartă, domnule, calci pe punga mea...

George făcu o mişcare de mânie, ridică pumnul ameninţător, gata să dea. Dar deodată începu să tremure din tot corpul şi cu un

[1] *Clichy*, piaţă (şi cartier industrial) în nord-vestul Parisului.

glas întretăiat de suspine, strigă, ridicându-şi figura galbenă către cer:

– Mamă, fetiţa mea iubită, ocrotiţi-mă, or nenorocirea mă face de ajung şi hoţ.

– Eşti om cinstit, zise omul cu punga, dar eşti nenorocit, suferi, dă-mi mâna.

George, uimit, se uită la cel care vorbea cu un glas aşa de blând şi în adevăr mişcat. Dar când îl văzu, strigă:

– Eşti preot, fugi, fugi, nu veni să-mi vorbeşti de Dumnezeu, de bunul Dumnezeu care de bun ce e mă lasă să pier de foame şi nu-mi ajută să pot face un dar de nimic bietei fetiţii mele.

Preotul, în loc să plece, se apropie de el şi ridicând cu mândrie capul său cu păr alb care îi păta cu argint anteriul negru, apucă pe George de mână şi îi zise strângându-i-o:

– Fetiţa dumitale nu va rămâne fără dar de Crăciun, îi fac eu un dar, şi te rog să primeşti, cu toate că, după cum văd, urăşti pe preoţi... Dar nu-ţi vorbesc ca preot ci ca om cinstit... primeşte mâna ce-ţi întind.

Şi adăogă cu un glas nespus de mişcat:

– Acum ies de la biserică, unde m-am rugat pentru unica fată pe care mi-a luat-o Dumnezeu şi a cărei moarte m-a făcut într-atât să sufăr încât m-am călugărit.

– Bietul om ! zise George mişcat şi el, uitându-şi mânia şi nenorocirea numai când se gândi că un copil putea muri. Coprins de remuşcare strânse mâna preotului rugându-l cu stângăcie să-l ierte, spunându-şi în câteva cuvinte chinul: că mama îi era bolnavă, că nevastă-sa, sărăcuţa, muncea pentru o bucăţică de pâine şi că fetiţa «aşa de drăgălaşe, părinte, încât ai gândi că e un înger de-ai lui Dumnezeu», că fetiţa nu era să aibă şi ea un dar de doi bani.

– Dar eu, urmă el, nu urăsc pe preoţi, ferească Sfântul; nu mă duc des la biserică, dar nu urăsc pe preoţi.

Cu toate acestea nu vrea să primească nimic. Era tânăr şi puternic. Greva nu era să ţie vecinic, fusese slab o clipă, dar pomană nu va primi.

Preotul, însă, îl luase de braţ şi îi răspundea cu glasul său armonios care îl îmbărbăta...

– Nu se poate să nu primeşti o jucărie, un lucru de nimic cu care să faci o bucurie fetiţei, căci nu trebuie lăsată să-şi piardă credinţa că Crăciunu' s-a coborât pe coş şi i-a pus darul în pantofi.

Ei bine, da, George n-avu curagiu să nu primească şi intră cu preotul într-o prăvălioară care era tot deschisă cu toate că era târziu.

Preotul cumpără un coş în care se afla o păpuşică de ceară întinsă pe câteva paie şi care vrea să arate pe Christos în ieslele de la Bethleem.

Arată dorinţa să înfăşoare chiar el coşul zicând că vrea să puie în el o hârtie pe care să scrie numele fetiţei...

Când sfârşi, George apucă bine jucăria ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu-i piară din mână, mulţumi preotului strângându-i mâna cu căldură, fără să-i zică vreun cuvânt. Preotul, zâmbind, foarte fericit şi el, îi zicea că acum trebuie să se întoarcă repede acasă, dar că trebuie să ducă bucurie şi mumii şi soţiei lui. Şi repede întră într-o prăvălie cu cărnuri reci de unde ieşi cu de-ale mâncării şi cu o sticlă cu vin pe care le dădu lui George râzând cu bucurie.

– Bea-o în sănătatea fetiţei dumitale, îi zise el şi aibi încredere, nu te descuraja... Nu-mi mulţumi deoarece eu îţi sunt dumitale mai mult dator decât dumneata mie, căci mi-ai dat prilej să am şi eu o bucurie de Crăciun, pentru că m-ai îngăduit să fac să zâmbească un copil, o fetiţă, chiar în noaptea naşterii Mântuitorului. La revedere... La revedere...

Şi se depărtă repede.

George, uimit, nu putuse să scoată o vorbă din gură spre a-i mulţumi. Se uită pironit locului, ca hipnotizat, după preot, care se pierdu repede în întuneric.

În sfârşit parcă se deşteptă dintr-un vis şi plecă alergând spre casă.

Când ajunse găsi pe muma-sa şi pe nevastă-sa neliniştite tare, bietele femei.

Îl sărutară cu dinţii clănţănindu-le încă de emoţie.

El le spuse cum petrecuse ziua aşa de lungă şi care totuşi trecuse ca un vis. Istorisi cum se întâlnise cu preotul bătrân şi ce bine îi făcuse.

Şi după aceea se aşezară la masă câtetrei, foarte veseli, mulţumiţi în suflet, căci dobândiseră din nou încredere în viaţă. Şi cele dintâi raze ale zilei îi prinse mâncând.

– Tată, mamă, mamă-mare ! strigă deodată fetiţa care, cum se sculase, dăduse fuga la sobă unde găsi jucăria înfăşurată în hârtie, pusă în pantoful bunichii.

Venea, cu ochii adormiţi încă, arătând coşuleţul şi strigând cu copilărească bucurie:

– Ce frumos e !... Ia te uită, tată !

George o luă în braţe. Pe faţă îi era zugrăvită o bucurie nespusă.

Fetiţa îi arătă iar coşuleţul, cum au obicei copiii, şi atunci el văzu în el o hârtie îndoită. O desfăcu şi rămase cu ochii încremeniţi... În hârtie se aflau doi napoleoni[1].

Foarte mişcat, neştiind dacă ceea ce vedea era aievea or vis, se uită la hârtie şi văzu scris pe ea:

«Niciodată n-a zâmbit copilul sfânt mai cu drag ca astăzi când îţi face acest dar, şi nu poţi să nu-l primeşti căci ţi l-a trimis cu un înger de-al lui care de data asta a fost fetiţa dumitale».

George nu-şi mai putea stăpâni emoţiunea. În juru-i pierea tot într-un fel de ceaţă şi vedea numai capul cu trăsuri bărbăteşti al bătrânului preot care îi zâmbea şi îl auzea zicându-i cu un glas care era o muzică delicioasă: «Curaj, George, s-a sfârşit cu nenorocirea !»

– Ah ! ce proastă sunt ! zise Luiza deodată, ţi-a venit o scrisoare şi am uitat să ţi-o dau.

I-o dete.

De data asta nu mai fu bucurie, fu fericire. Stăpânul fabricii unde lucra îi scria că ştie că el nu era dintre cei răzvrătiţi şi că era lucrător cinstit şi bun şi că, gândindu-se că poate n-are ce-i trebuie

[1] *Napoleon*, veche monedă franceză de aur, cu efigia lui Napoleon I şi apoi a lui Napoleon al III-lea, valorând 20 de franci; a circulat şi în ţara noastră sub numele prescurtat de *pol* (de aici, un pol = 20 de lei, leul având în a doua jumătate a secolului trecut aproximativ aceeaşi valoare ca şi francul).

de Crăciun îl înştiinţează că cât timp va ţine greva îi va plăti zilele ca şi când ar lucra.

Atunci odăiţa aşa de tristă de dimineaţă se schimbă cu totul, atâta fericire era zugrăvită pe feţele tuturor. Şi soarele nu se lăsă nici el mai pe jos, ci întinse o trâmbă aurie asupra fericirii lor.

Curând pe urmă se auziră clopotele de la biserică.

George, tot galben la faţă, dar cu ochii strălucitori de fericire îşi luă fetiţa în braţe, o sărută pe frunte şi punând-o în genunchi îi zise cu un glas ce tremura de emoţie:

– Acum, fetiţo, cântă cântecul frumos pe care l-ai învăţat.

Şi fetiţa, cu mâinile împreunate, ca în extaz, simţind că asupra alor săi se revărsase o fericire mare începu a cânta încet, cu inima pătrunsă de o nespusă credinţă:

S-a născut copilul sfânt...

Traducţie de *Dumitru Stăncescu*

G. Dem. Teodorescu

MOŞ-AJUNUL*

[Noaptea de 23 spre 24 decembre a fiecărui an]

Crăciunul a fost, din Anticitate, sărbătoarea solstiţiului de iarnă. În modestele-mi *Încercări critice asupra unor credinţe, datine şi moravuri ale poporului român (1874)*[1], am arătat divinităţile adorate de vechii locuitori ai Orientului, precum şi festivităţile greco-latine, practicate cu zgomot şi veselie, mai în aceeaşi epocă a anului.

Creştinismul a instituit, în noaptea de 24 spre 25 decembre, serbarea naşterii lui Iisus Christos, cunoscută sub numele de *Crăciun* (Крачоунъ) şi zisă la italieni *Natale*, la francezi *Noël*, la germani *Christnacht*, la englezi *Christmas*, la spanioli *Nochè buena*, la poloni *Wilia* etc.

În ziua de 24 decembre, dis-de-dimineaţă, unii copii de 10-15 ani, dar mai cu seamă cântăreţii bisericilor, intră din casă în casă cu icoana ce reprezintă naşterea lui Christos, spre a cânta versetele consecrate de ritul oriental:

Naşterea ta, Hristoase,
Dumnezeul nostru,
răsărit-a lumii
lumina cunoştinţii;
că întru dânsa aceia,

---

* G. Dem. Teodorescu scrie: *Moşiu-Ajunulu;* ar fi trebuit să transcriem, deci, *Moşi-Ajunul;* am preferat însă forma modernizată, *Moş-Ajunul,* utilizată şi de D. Stăncescu în textul publicat în B.P.T.

[1] G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice asupra unor credinţe, datini şi moravuri ale poporului român,* prefaţă de dl. Alesandru I. Odobescu, Bucureşti, 1874.

care slujeau stelelor,
de la Stea au învăţat
să se-nchine ţie,
soarelui dreptăţii
şi să te cunoască pre tine,
răsăritul cel de sus
Doamne, mărire ţie.

În această «zi mare», vrăjitoarele obicinuesc a prinde lilieci şi a-i îngropa într-un furnicar, pentru ca mai târziu, după ce putrezesc, cu oasele lor să facă «de urât» şi «de dragoste».

În noaptea de 23 spre 24 decembre, noaptea de ajunul Crăciunului (*kerekunj vecer* la maloruşi, *vigilia nativitatis Domini*[1]), de la miezul nopţii până la «ziua albă» e umblarea copiilor cu «Moş-Ajunul». Fie câte unul sau doi, fie în cete de câte 4 până la 10 şi 12, c-o mică traistă după gât şi cu băţul în mână, intră în curtea fiecărei familii, urându-i «bună dimineaţa». Datina e să li se dea *colindeţe* sau *bolindeţe*, mici colaci de făină, care la ţară sunt frământaţi şi copţi de ocaziune chiar în acea noapte, iar la oraşe covrigi, nuci şi mere sau pere. Această *colindare* se găseşte la diferite popoare cu acelaşi înţeles: ruseşte – *Колядоватъ*, ceh – *koledovati*, litvan – *kalèdoti* (a culege colindeţe, *strenas colligere*). Colindătorul (*qui strenas colligit*) se zicea asemenea: în vechea limbă slavonă – *Колядъникъ*, sloveneşte – *kolednik*, ceh – *kolednik*, litvan – *kalèdininkas*.[2]

Astfel colindă copiii toată noaptea. Cei ce nu vor să le dea nimic, le răspund să vină «mai la ziuă», espresiune devenită proverbială şi echivalentă cam cu ceea ce oamenii instruiţi numesc «calendele grece», adică «niciodată». În cazul contrar, sunt întrebaţi cu vorbele «câţi sunteţi ?» sau invitaţi să mai strige o dată «bună dimineaţa la Moş-Ajun».

Numele de *Moş-Ajun* necesitează, pare-mi-se, două mici esplicări.

[1] Noaptea (de veghe) a Naşterii Domnului (lat.).

[2] Ant. Matzenauer, *Cizi Slova ve slovanskych recech.* V. Brně, 1870 (n.a.).

Cuvântul *ajun* (latineşte *jejunium*), ca şi verbul *ajunare* (latineşte *jejunare*), însemnează a se abţine de mâncare şi de băutură. Prin estensiune, s-a aplicat şi zilei dinaintea unei mari sărbători, unui praznic, fiindcă în acele zile strămoşii noştri din seculii trecuţi, ca buni creştini, posteau cu religiozitate, fără să guste ceva, spre a onora sfinţenia sărbătorii următoare. Şi azi fetele, care vor să aibă noroc la măritiş, obicinuesc să ajuneze toată ziua de 5 ianuariu, numită «ajunul Bobotezei». Flăcăii şi fetele dorm noaptea sub căpătâi cu busuioc dat de popă din pământuful cu care botează; aceia [care au să se însoare, sau acelea] care au să se mărite iarna, îşi văd în vis *ursita* sau *ursitul*, pe viitoarele lor soţii sau pe viitorii lor bărbaţi. Bătrânii şi maturii nu dorm nici o clipă, ci stau privind cerul, căci – după a lor convingere – în acea noapte «se deschide cerul» şi cine e «bun la Dumnezeu» vede fericirea din cealaltă viaţă. Cât despre ziua de 24 decembre, ajunul Crăciunului (*jejunium nativitatis Domini*[1]), ajunarea ei avea două motive: să se facă demni de «a se împărtăşi cu sfânta cuminicătură», şi apoi să mănânce carne mai cu plăcere (în special carne de porc), după un post de atâtea săptămâni.

În ceea ce priveşte epitetul de *moş* (bătrân, unchiaş), voi aminti că, după cum ziua de 25 decembre a fost personificată, atribuindu-i-se ca sfânt bătrânul Crăciun, moşul Crăciun, Dumnezeu-tatăl (căci astfel rezultă din «colinde»), în acelaşi mod s-a personificat şi ziua de 24 decembre, ajunul Crăciunului, atribuindu-i-se ca sfânt bătrânului *Ajun*, moşului *Ajun*.

Dau aci toate variantele uzitate în Muntenia, începând cu ale micilor copilaşi şi sfârşind cu parodia flăcăilor, care găsesc cea mai nemerită ocaziune ca să petreacă noaptea, strigând şi cântând la fereastra vrunui cunoscut, dar mai cu seamă acolo unde ştiu că se află vro fată de măritat. Presupunând că aceia cărora le urează «bună dimineaţa» nu vor să se scoale ca să le dea ceva, ei rostesc glumeţele ameninţări ce se vor ceti mai la vale.

[1] Ajunul Naşterii Domnului (lat.).

În interesul comparațiunii și pentru înlesnirea de studii ulterioare celor ce ar voi să se ocupe cu etnologia, reproduc pe de o parte vechea colindare elenă, numit *helidonizein* (a cânta rândunica), practicată în luna Boedromion (septembre) și pe care scriitorul Ateneu[1] o relatează după Teognis din Rodos[2], atribuind-o lui Cleobul din Lindos[3], pe d-altă parte cântecul rândunicii de astăzi, pe care copiii grecilor moderni obicinuiesc a-l repeta din casă în casă, pe la începutul primăverii, adunați în cete și învârtind din mână o morișcă cu aripe de șiță, care închipuiește o rândunică. Atât vechiul *helidoniasmos* rodian, cât și varianta-i modernă, cântecul rândunicii, au fost traduse de d-l A. I. Odobescu și mai întâi publicate în *Revista română*[4], apoi reproduse în prefața menționatelor mele *Încercări critice*.

VARIANTA I

Bună dimineața
la Moș-Ajun !
Ne dați
ori nu ne dați ?

VARIANTA II

Bună dimineața
la Moș-Ajun,
bună dimineața
la Moș-Crăciun.

---

[1] *Athenaios* (*Atheneu*) (sec. III d.Chr.), retor și scriitor grec, născut în Egipt; lucrarea sa *Banchetul sofiștilor* constituie o bogată sursă de informații asupra vieții și culturii antice grecești; cuprinde citate din numeroase lucrări astăzi pierdute.

[2] *Theognis* (sec. VI î.d.Chr.), poet grec, autor de versuri elegiace; în culegerea sa de *Gnomai* (elegii gnomice) au fost introduse, alături de versuri originale, și fragmente eligiace din operele altor poeți.

[3] *Kleobulos* (*Cleobul*), unul dintre cei Șapte Înțelepți ai Greciei antice, personaj misterios, vestit pentru ușurința de a alcătui enigme.

[4] Vol. I, București, 1861.

Ne daţi,
ne daţi
ori nu ne daţi ?
Ne daţi ?
ne daţi
ori nu ne daţi ?

VARIANTA III

Bună dimineaţa !
Daţi-ne colindeaţa.
Bună dimineaţa
la Moş-Ajun:
daţi-ne
un colac bun.

PARODIA I

Bună dimineaţa
la Moş-Ajun !
Ne dai
ori nu ne dai ?
Dă-mi un covrig
că mor de frig;
dă-mi o nucă,
că mă dau cu capul
de ulucă;
dă-mi o pară
că mă dau cu capul
de scară;
dă-mi un măr
că mă trag de păr !

PARODIA II

Bună dimineaţa
la Moş-Ajun,

bună dimineaţa
la Moş-Crăciun !
Daţi-ne câte un covrig,
că tremurăm de frig;
daţi-ne câte-o nucă,
că vă dăm[1] de ulucă;
daţi-ne câte-un măr,
că vă luăm de păr;
daţi-ne câte-o pară,
că vă lovim de scară;
daţi-ne câte-un şorici,
că noi nu plecăm d-aici,
daţi-ne măcar parale,
că luăm uşa-n spinare.
Ne daţi, ne daţi, ori nu ne daţi,
că de noi nu vă scăpaţi !

VECHIUL HELIDONIASMOS ELIN*

Venit-a, venit rândunica:
cu dânsa, şi vremea frumoasă,
cu dânsa, şi timpul cel bun.
E albă, curată pe guşe
şi neagră cu totul pe spate.
Azvârlă-ne-ncoace smochine,
din casa ta plină, bogată,
şi dă-ne şi vin în ulcică
ş-o coşniţă plină cu brânză:
dar fie ş-o pâine de rişcă[2]

[1] În B.P.T. adăugat: *cu capul.*

* În B.P.T., tradus: *Rândunica vechiului elin*; în textul lui G. Dem. Teodorescu cuvintele din greaca veche sunt culese cu litere eline; le-am transcris - aici şi mai sus –, cu caractere latine.

[2] *Hrişcă*, plantă erbacee, ale cărei seminţe mici, lunguieţe şi negricioase se folosesc ca hrană pentru oameni şi animale.

şi turte cu ouă, tot ad-o.
Primeşte orice rândunica !
Luăm ceva, ori să ne ducem ?
Dar dă-ne, că altfel nu mergem,
ba încă luăm cu noi uşa
ori poliţa cea de d-asupra
ori chiar pe nevasta-ţi ce şade
în casă, colo, tocmai sus:
măruntă-i, şi lesne o ducem !
Dar dă-ne cevaşlea mai bine
şi cată vrun lucru mai mare.
Deschideţi, deschideţi toţi uşa,
căci iat-a venit rândunica
şi noi, ia, nu suntem unchiaşi,
ci suntem copii-copilaşi.

«RÂNDUNICA» LA GRECII MODERNI

Vine, vine rândunica,
vine de pe marea albă,
trece marea şi făcându-şi
foişor ca să răsufle,
şade-ntr-însul şi grăieşte:
– Marte, martie noros,
Fevruarie ploios,
iată... dulcele aprile
se vesteşte că-i aproape;
pasările ciripesc,
pomişorii înverzesc,
găinile cloncăiesc
şi cu toatele clocesc:
turmele purced la munte,
iezii sar şi pasc din mugur;
animale, pasări, oameni
toţi se veselesc din suflet
că d-acuma încetează

crivăț, gheață și ninsoare.
Marte, martie noros,
Fevruarie ploios,
vine-aprile cel frumos.
Fevruare, ieși afară,
și tu, marte, mi-te cară.[1]

(D. Stăncescu a reprodus aici integral primul capitol din culegerea lui G. Dem. Teodorescu: *Poesii populare române*, București, 1885, p. 9-12; am colaționat și am pus la punct textul din B.P.T. urmărind originalul.)

[1] Apoi sfârșesc cu sunetul ce-l facem noi din buze ca să gonim o pisică (n. trad.).

ISTORIA UNUI CÂRPACI

Un vânt rece, pătrunzător, sufla în odaia sărăcăcioasă a bătrânului Gheorghe cârpaciul. Bietul om își întrerupea din când în când lucrul, ca să-și frece mâinile sau să le apropie de cenușa căldicică de pe vatră.

Înăuntru era tot așa de urât ca și afară. Trecătorii umblau iute, plecând capetele ca să-și ferească fețele de vânt. Bărbații își țineau mâinile în buzunare și abia le scoteau cu necaz când la colțul vreunei uliți vântul amenința să le ia pălăriile. Femeile înghețate de tot nu știau ce să-și apere mai înainte, pălăriile, șalurile or rochiile.

De prin colțurile stradei cerșetori cu picioarele goale alergau de la un trecător la altul murmurându-le la urechii: «Mi-e foame, mi-e frig !» și vocea lor părea și mai plângătoare, amestecată cu șuieratul vântului.

Dar în ziua aceea oamenii nu se mai gândeau la milă. Prea era frig, și nu se mai opreau să scoată mâinile din buzunarele calde și să caute punga.

Gheorghe abia avea ce să mănânce și cu ce își încălzi cocioaba cea întunecoasă în care locuia, dar nu zicea nimic.

– Ba zău, zicea el, nu pot să zic că mor de foame, pe câtă vreme am nițică pâine, nițică brânză și din când în când câte o bucată de slănină. Dar ce e drept, soarta mi-e grea; să lucrezi într-una pentru așa puțin !... Ce tristă mi-e locuința !... Ah ! ăsta nu e trai, zău !... Vai !...

Bietul Gheorghe își sfârșea tânguirile cu această interjecție: Vai !... Pentru el această singură silabă era expresia supremă a descurajării lui și o scăpa suspinând din adâncul inimii.

Gheorghe părea sortit să trăiască în sărăcie; degeaba ar fi căutat cineva să-l facă să creadă că trebuia să încerce să-şi îmbunătăţească condiţia prin propriile lui sforţări. El zicea că bogaţilor le este dat să-l scoată din sărăcie. El avea speranţa zadarnică că într-o zi se va întâlni cu vrun om bogat, care să-l scoată din singurătatea sa şi să-i asigure o poziţie neatârnată. Până atunci, însă, dregea mereu şi în conştiinţă[1] ghetele vecinilor săi susţinându-şi viaţa de azi pe mâine, fără să poată face vreodată cea mai mică economie. El era cinstit, se ţinea de vorbă, dar se plângea de soarta sa tutulor, şi cu atâta amărăciune încât făcea pe oameni să îşi piardă răbdarea şi nu mai stăteau să-l mai mângâie.

Spre seara acestei zile friguroase, Gheorghe, după ce-şi isprăvi lucrul, se pregăti să-şi petreacă seara fumând şi gândindu-se la lucruri zadarnice.

Îşi aprinse luleaua, îşi întinse picioarele, îşi rezemă capul de rezemătoarea unui scaun vechi de lemn, şi începu să scoată roate de fum, luându-şi din când în când luleaua din gură ca să şoptească obicinuitul său «vai !» care era un răspuns dat gândirilor sale melancolice.

– Tristă e odaia aceasta !... Ce e mai trist decât întunerecul şi aici niciodată nu intră soarele, nici iarna, nici vara.

Gândindu-se astfel Gheorghe îşi plimba privirea împrejurul său şi şi-o opri asupra unei ferestre mici plină de praf şi murdărie.

– Cică am şi eu fereastră ! Cât e uliţa asta de întunecoasă, dar când plec să-mi duc lucrul de la muşterii, văd că la ei soarele găseşte loc să intre; dar la mine... vai !

Începuse să se însereze.

– Hei, zise el, mi s-a isprăvit luleaua; să beau niţel ceai. Ce e drept, bun e ceaiul.

Şi aprinse lumânarea, luă niţel ceai dintr-o hârtie galbenă de veche, îşi încălzi apa într-un ibricel de tinichea şi apoi turnă apa de ceai, fără rom, fără zahăr, într-un pahar de cositor, înghiţi câte puţin din această doctorie săracă şi-şi aprinse iar luleaua.

[1] Conştiincios.

Noaptea se apropia.

Gheorghe se tot uita împrejur şi ofta: «vai !...» Deodată o licărire strălucitoare pătrunse în odaia sa şi aruncă o mare lumină în ochii bietului cârpaci, care tresări de spaimă: în valul de lumină, se ivi o creatură foarte mică, care avea forma unei femei şi care era de o frumuseţe uimitoare; părul său se ondula ca nişte flăcări de aur, figura sa era aşa de luminoasă, încât îi fu peste putinţă lui Gheorghe, încântat şi spăimântat totdeodată, să o poată privi. Îşi acoperi ochii pe jumătate cu mâna.

Atunci, cu o voce care părea că e o dulce şi depărtată melodie, vedenia îi zise:

– Pentru ce te-ai speriat ? Eu nu-ţi voi răul. Nu doreai tu adineaurea o rază de soare în locuinţa ta întunecoasă ? Te-am auzit şi fiindcă eşti om cumsecade am venit să te învăţ cum poţi, dacă într-adevăr voieşti, să faci cum ţi-e dorinţa.

Eu am multe surori şi suntem toate vioaie şi vesele; nu e om în această lume fără margini care să nu ne iubească şi să nu ne primească cu drag.

Insectele cele mici se rotesc cântând împrejurul nostru, florile sunt mai frumoase când jucăm noi pe corolele lor, apa se mişcă şi străluceşte frumos când zâmbim noi; animalele ne caută şi dorm mai adânc când veghem noi asupra lor.

Noi facem poteci printre frunze şi străbatem liniştea pădurii ca să ne coborâm până în iarba unde se ascunde micşuneaua mirositoare.

Ne plac câmpiile, dar ne place să luminăm şi să înveselim şi stradele strâmte ale oraşelor.

Pătrundem în închisori fără să ne pese de drugii şi porţile lor de fier şi dacă vrun criminal se căieşte de nelegiuirea sa, noi intrăm ca să-l mângâiem şi să-l îmbărbătăm.

Ne ducem de vedem pe bolnavi şi pe nenorociţi; ieşim înaintea tutulor celor cari ridicându-şi privirile de pe pământ unde sunt atâtea suferinţe, ne caută unde suntem, în dulcea lumină a cerului nostru. Ne întunecă, câteodată, câte un nor, dar pentru puţin şi, când trece, noi ne ivim cu mai mare strălucire.

E adevărat că pe pământ se găsesc destui oameni cari nu știu să ne cheme, să ne caute; și așa ești și tu, Gheorghe.

Ziceai că nu venim niciodată în odaia ta, nici iarna, nici vara. Vrei cu tot dinadinsul să venim, Gheorghe ? Bine; dar să știi că mai înainte de a intra, noi ne uităm pe ferestre și alegem odăile curate, deretecate; nouă ne plac sufletele cinstite, inimile recunoscătoare care iubesc pe marea ființă care le-a creat, tot ca și pe noi. În inimile acelea, Gheorghe, se află întotdauna o rază de soare și pentru ele orice locuință, orcât de săracă ar fi, nu e de tot întunecoasă și fără bucurie.

Vrei tu, în viitor, tovărășia uneia din noi, ca să-ți ție în veselie odaia și inima ?... Ei bine, să-ți spun ce cursă trebuie să ne întinzi.

Această cursă trebuie să fie netedă, strălucitoare și plină de bărbăție, de voință, de răbdare, de meșteșug, de milă, de speranță și de mulțumire a sufletului.

Urmează sfatul meu, Gheorghe, și nu te vei mai plânge că nici o rază de soare nu-ți aurește locuința și nu-ți înveselește bătrânețele. Până atunci, rămâi cu bine.

Se făcu tăcere. Gheorghe nu mai văzu decât o linie luminoasă slabă, care puțin câte puțin se sui spre fereastră, se stinse și-l lăsă singur în întuneric.

– Am visat, am gândit că e voce sunetul depărtat al vreunei flașnete. Ciudat vis !... Să întind cursă soarelui ! Vocea zicea că trebuie răbdare. Oare n-am mai multă decât orcare alt om ? Sunt 40 de ani, pe puțin, de când cârpesc într-una la ghete și la pantofi; asta nu e răbdare ? Cât despre milă, nici nu știu bine ce este. Eu cred că este când dai bani; dar eu n-am avut niciodată atâția bani, încât să mai pot da și altora; niciodată. Pe urmă credință ! Parcă-mi aduc aminte că mumă-mea îmi vorbea adesea de credință punându-mă să citesc o Evanghelie groasă; dar e mult, foarte mult de atunci ! Mamă, biată mamă, am uitat ce m-ai învățat tu ! Știu că aveam o Evanghelie; unde o fi, și ce-mi va spune ea despre credință ?... Voi vedea mâine. De speranță... de, am tot sperat întruna, dar degeaba. Mulțumit la ce să fiu ?... Fiindcă trăiesc în această odaie săracă și întunecoasă ?... Vai !

Şi bietul Gheorghe, turburat, se culcă pe rogojină şi încercă să adoarmă, dar vedenia îi venea mereu în minte, vocea cea mică şi melodioasă îi cânta la urechi şi raza îi strălucea în ochi.

Printre sfaturile vedeniei, era unul care, în buna sa credinţă, lui Gheorghe i se părea priincios şi lesne de urmat. Negreşit, putea să-şi deretice prin odaie, să o mai cureţe, să o facă mai vrednică de venirea soarelui.

A doua zi dar, foarte de dimineaţă, Gheorghe se hotărî să se urce să vorbească cu proprietara casei şi să o întrebe dacă nu vrea fiica ei să-l ajute să facă acest lucru nou pentru el.

Cu toate că sta cu chirie la d-na Pereanu de mai mulţi ani, nu se ducea la dânsa decât când îi plătea chiria, şi d-na Pereanu, care ştia ce fire are el, nu cercase niciodată să lege mai de aproape cunoştinţă cu dânsul; văzuse că nu ascultă niciodată vorbele de încuragiare.

Cu mare greutate ieşi Gheorghe din odaie să se ducă sus; de mai multe ori voi să se întoarcă înapoi, dar în sfârşit ajunse înaintea uşii d-nei Pereanu şi bătu încetinel.

O femeie plăcută îi deschise şi se uită la el cu mirare:

– Ce, dumneata eşti, domnule Gheorghe ! Cine s-ar fi aşteptat să te vadă ? Ce mai nou ? Intră şi poftim de şezi, te rog.

Şi arătă cârpaciului un scaun lângă foc. Un ibric de metal poleit colcăia[1] înaintea focului, masa era aşezată, tacâmurile puse; era vremea gustării de dimineaţă.

Pe fereastră se aflau câteva ghivece cu *ochiul boului*.

Odăiţa era plină de veselie. Un copil mic, grăsuliu, plin de sănătate, sta jos şi se juca... O rază de soare cădea pe capu-i blond.

«Iacă, cugetă Gheorghe, cine şi-ar fi închipuit că copilul acesta ştie de pe acum să întindă curse soarelui. Ia te uită, a şi prins o rază !... Ah ! visul meu !...»

– Doriţi ceva, domnule Gheorghe ? întrebă d-na Pereanu.

– Aş dori, doamnă, să rog pe fata dumitale să vie să-mi deretice puţin prin odaie.

Acest răspuns uimi pe d-na Pereanu. De câte ori se gândise ea să deretice odaia lui Gheorghe !... Căci odaia lui i-ar fi părut o

[1] *Clocotea.*

ruşine pentru casa ei, dacă nu s-ar fi aflat pusă lângă scara bucătăriei, astfel că prietenii cari veneau să o vază nu treceau niciodată pe acolo.

– Cu plăcere, domnule Gheorghe, cu plăcere, zise în sfârşit d-na Pereanu; va veni cum va mânca; dar dumneata ne faci plăcerea să mănânci cu noi ?

– Vă mulţumesc, răspunse îngânând cârpaciul, sunteţi foarte bună...

– Iacă şi Ioana; Ioano, urmă d-na Pereanu către o fată care tocmai venea; mănâncă mai iute; domnu' Gheorghe doreşte să-i dereteci niţel prin odaie.

– Bine, mamă. Tata vine la masă ?

– Nu, hai să mâncăm.

Masa fu repede gata; puseră copilul cel mic pe un scaun, îi dădură o lingură să se joace cu ea până îi vor da de mâncare. D-na Pereanu tăie felii de pâine, întinse unt proaspăt pe ele şi-i dădu şi lui Gheorghe care luă una cu mâna care părea şi mai neagră pe lângă mâna brună dar frumoasă a bunei sale gazde.

Cu cât înainta prânzul, cu atât Gheorghe era mai mulţumit.

«Ce odaie plăcută ! cugeta el, se vede că soarelui îi place aici.»

Şi se uită la raza care aluneca, când pe spinarea unui cotoi bătrân, când pe lingura copilului.

În sfârşit Gheorghe zise:

– Ce de soare în odaia dumitale, doamnă Pereanu !... Trebuie să vă pară rău când e zi ploioasă or întunecoasă şi când nu-l vedeţi.

– Nu, domnule Gheorghe, căci nouă ni se pare că la noi e soare totdauna; suntem fericiţi căci suntem unii lângă alţii. Uite, adăogă ea mângâindu-şi copilul şi sărutându-l, uite soarele nostru !

Aceste cuvinte făcu pe Gheorghe să-şi aducă aminte că vedenia zisese: «În inimile acelea e întotdauna soare !»

Ioana strânse masa, îşi puse un şorţ mare şi zise lui Gheorghe:

– Ai săpun, domnule Gheorghe ?

– Mă tem, zise sărmanul om, mă tem că nu am... Vai !

Avea dreptate să zică «vai !» bietul Gheorghe; niciodată nu se găsise săpun în casa sa.

– Ia săpun, ia găleată, ia perie, ia tot ce-ţi trebuie, zise d-na Pereanu fiicei sale, cu un ton blând şi vesel, ca să nu atingă pe bietul om.

Ioana se coborî luând cu ea tot ce-i trebuia.

Gheorghe avea să ducă nişte ghete unui muşteriu, de aceea plecă şi el după ce d-na Pereanu îl puse să făgăduiască că va veni să mănânce şi seara la dânsa, dacă nu i-o fi odaia gata când s-o întoarce.

Porni cu pasul său greoi şi stângaci, întrebându-se cum i se va părea când îşi va găsi odaia deretecată şi curată. Va iubi-o mai mult ? Va mai visa ce a visat ? Raza de soare se va ţine de făgăduială ? Veni-va să-i lumineze locuinţa ?

Tot cugetând astfel ajunse la muşteriu.

Bătu la uşă şi aşteptă. Nici un răspuns. Mai bătu o dată... Nimic; începu să-şi piardă răbdarea şi tuşi cu zgomot. Atunci auzi o voce slabă întrebând;

– Cine e acolo ?

– Eu sunt, domnule Martin, zise Gheorghe.

– Intră, te rog, căci nu pot să mă scol.

Gheorghe intră şi văzu pe domnu' Martin în pat, foarte bolnav.

Odaia era nederetecată, murdară; focul abia mai scânteia în sobă.

– Ei ! domnule Gheorghe, dumneata mi-aduci ghetele, dar nu cred să mai am parte să le mai încalţ; mi-e foarte rău.

– Îmi pare rău, domnule, îmi pare rău... Vai ! Toţi suntem bolnavi: unul e bolnav, altul e sărac or altceva... Vai !

– Nevasta-mea a plecat de vreo două ceasuri, să caute ceva parale, că stăm rău de când cu boala mea. Nu ştiu, zău, cum o să-ţi plătim.

Şi bolnavul scăpă un suspin în care se vedea cât suferea, cu corpul şi cu sufletul.

Gheorghe se gândi că are câţiva bani.

Apoi zise tare:

– Despre plată, domnule Martin, lasă. Vezi să te faci bine şi când vei putea umbla, mai rupe ghetele şi dă-le lui Gheorghe să le dreagă... Vai !

Bolnavul deschise ochii săi mari, osteniţi; se uită cu mirare la figura neagră a lui Gheorghe, care se apleca spre el şi, întinzându-i mâna slabă, îi zise cu o voce tremurătoare:

– Dumnezeu să te binecuvânteze, căci eşti om milos... Şi fii bun, trage niţel perdeaua, te rog; lumina aia e prea tare pentru mine.

Soarele tocmai lumina odaia şi o rază căzuse pe capul bătrânului cârpaci.

Gheorghe plecă; se simţea schimbat: inima îi era plină de o bucurie care îl făcea să-şi aducă aminte de vremea tinereţii, în mijlocul câmpiilor luminate de soare.

Pasul îi era mai puţin şovăitor. Cuvintele: «Eşti om milos», îi răsunau cu plăcere în urechi.

Un ţipăt îngrozitor îl deşteptă din visare. Văzu venind în goană spre el un cal pe care era călare o fată frumoasă, îmbrăcată ca amazoană, şi care nu-l mai putea ţine.

– Vai !... Pentru ce nu opreşte nimeni calul ?... Să-l opresc eu !

Şi se aruncă spre el, întinse mâinile şi îl opri: capul fetei, care leşină, căzu pe umărul lui.

Mulţime de trecători se strânseră în jurul lor, unii spuneau într-un fel ce se întâmplase, alţii într-alt fel. Un domn sosi galben ca un mort şi întrebă dacă fata era cumva rănită.

– Nu, domnule, strigară douăzeci de persoane o dată, dar a leşinat. Uite omu' ăsta a scăpat-o, domnule; uite ăsta...

Dar Gheorghe îşi făcea drum printre mulţime. Domnul luă pe fată şi o duse într-o farmacie, astfel că Gheorghe pieri fără să-l poată opri cineva.

Mulţimea murmura:

– Vedeţi, bogătaş şi nici nu visează să dea ceva bietului om care şi-a primejduit viaţa ca să scape fata !

– Vai ! zise Gheorghe când se depărtă de această scenă, mult aş vrea să ştiu dacă ce făcui eu e bărbăţie.

Luă ceva parale de la muşteriul la care se duse şi apucă spre casă.

Un vânt rece îi sufla la urechi, ridica praful şi i-l arunca în ochi; dar bietului om nu-i mai păsa: lui i se părea că era mai cald ca de obicei; se simţea deşteptat dintr-un fel de piroteală, o căldură dulce

îi încălzea inima. Acum credea că spiritul spusese drept şi că razele soarelui străbat câteodată până în inimile oamenilor, căci altfel pentru ce ar simţi acum în el atât bine ?

Când ajunse acasă văzu pe d-na Pereanu în prag vorbind cu un vecin, şi când se apropie îi zise:

– D-le Gheorghe, odaia ţi-e gata, dar poftim să mănânci şi prânzul cu noi.

Gheorghe primi şi urmă pe buna femeie în sofragerie, unde se şi aşezară la masă.

Bărbatul îl primi foarte bine şi mâncarea aceasta făcu lui Gheorghe nespusă plăcere. Când fu să plece îl poftiră să vie şi în ziua de Crăciun.

Ah ! dragă Gheorghe, ai dreptate să rămâi locului, încremenit, când intri în odaia ta. Ce schimbare ! Ce plăcut e să vezi duşumeaua aşa de bine spălată, lemnele din foc troznind, ibricelul frecat frumos şi plin de apă pentru ceai, uneltele aşezate, geamurile aşa de curate, încât se vede lumina soarelui care aureşte ferestrele caselor din faţă, paharul de cositor şters bine şi două farfurii spălate şi aşezate pe poliţă, mescioara rotundă şi lângă ea un scaun, iar pe scaun Evanghelia, buna şi vechea Evanghelie aşa de mult timp uitată !

Gheorghe, după câteva minute de mirare, zise iar «vai !», dar nu cu tonul de tristeţă obicinuit, ci cu ton de încântare la fel cu a copilului care se opreşte înaintea geamului unei cofetării.

Se duse la fereastră şi se uită; se duse la foc şi se uită, apoi se aşează pe scaun şi-şi acoperi faţa cu mâinile ca şi cum s-ar fi crezut jocul unui vis. Dar nu era vis; era o fericită realitate.

După ce mai zise o dată «vai !», deschise Evanghelia. O lumină vie căzu pe paginile ei, asupra acestor vorbe:

«Să nu încetăm niciodată de a face bine, şi va veni vremea de vom culege fructele faptelor noastre bune».

În aceeaşi clipă dulcea voce melodioasă, pe care Gheorghe o mai auzise, şopti:

«Ne place odăiţa ta, şi vom mai veni !»

Când îşi mai veni în fire din turburarea sa, Gheorghe se duse să mulţumească d-nei Pereanu şi Ioanii care se ostenise atât pentru el.

În recunoştinţa sa, Gheorghe ceru să-i dea mâna să i-o strângă cerându-şi iertare că îi era pielea aspră şi neagră. D-na Pereanu se grăbi să i-o strângă cu sinceritate şi bunătate, adăogând totdeodată zâmbind că nitică apă şi o cojiţă de săpun ar fi de-ajuns ca mâna să nu-i mai fie nici aspră, nici neagră. Lecţiunea fu primită cu recunoştinţă.

În noaptea aceea somnul bietului cârpaci ar fi făcut poftă şi unui rege. În visurile sale, vedea ivindu-se figuri cereşti şi auzea o muzică de voci dulci, care murmurau aceste vorbe: «Dumnezeu te binecuvântează, eşti om milos».

Se sculă de dimineaţă şi se ridică să se uite pe stradă. Pe case şi pe pământ se întinsese o pătură groasă de zăpadă; nori albi umblau încet pe cer, dar lăsau ici-colea să se vadă bucăţi mari de senin.

Mâncă cu mai multă plăcere ca de obicei, apoi se puse pe lucru. Nu lucra de mult, când spre marea sa mirare se pomeni cântând.

Gheorghe cânta !

Ziua urma a fi întunecoasă, şi cu toate astea lui i se părea că în odaia sa e lumină; şi pe când îngâna cântece din copilărie, gândiri vesele şi amintiri fericite se jucau prin-prejurul său, ca o horă de spirite binefăcătoare.

Lucră câteva ceasuri, până ce veni Ioana să-i pregătească de masă. Gheorghe ieşi din casă ca s-o lase să aşeze singură.

Nu făcuse o sută de paşi, când văzu jos pe trotuar un copilaş de doi sau trei anişori, care plângea.

Un pâinar, cu coşul pe umere, se oprise dinaintea lui.

– Nu cumva ştii al cui e copilul ăsta ? întrebă el pe Gheorghe !

– Nu ştiu, răspunse Gheorghe; ce să facem cu el ?

– Ce să facem ? să-l ducem la poliţie.

– Nu, nu, răspunse Gheorghe; oamenii poliţiei au mâna aspră, mai bine îl iau cu mine, îl ţiu eu. Vrei să mergi cu mine, puiule ?

Şi Gheorghe întinse copilului mâna, pe care o luă, şi uitându-se la el cu ochii săi negri, mari, plini de lacrimi, strigă: «Mamă !»

– Oh ! drăguţul tatii !

Şi se întoarce acasă, vorbind cu copilul cât putea mai frumos şi făgăduindu-i că-i va da de mâncare şi că muma sa va veni să-l ia.

De ieri încoace se făcuse o schimbare însemnată în viața lui Gheorghe. Niciodată nu avusese spiritul mai activ; niciodată nu se interesase de atâtea lucruri. Tăie o felie mare de pâine și o dădu copilului, pe care-l puse lângă foc; apoi, scoțându-i pantofii și ciorapii uzi, îi încălzi picioruşele.

Ninsoarea stătuse; norii erau mai rari; soarele palid de iarnă intră în odaie și învălui cu razele sale pe copil și pe binefăcătorul său.

Dar copilul, după ce se sătură, începu iar să strige: «Mamă !»

Și Gheorghe zise și el «vai !» Nu mai știa ce să învârtească, ca să facă pe copil să petreacă. Soarele îi veni în ajutor; luă ibricul de cositor și-l făcu să se oglindească la razele soarelui înaintea copilului, într-un chip așa de ciudat, încât copilul începu să râză arătând cu degetul ibricul.

Era o scenă încântătoare: bătrânul, mulțumit de izbânda sa își îndoi sforțările; veselia copilului, care se mări din ce în ce mai mult, îl coprinse și pe el și începu să râză din toată inima.

Era ceva ciudat în acordul acestor două râsuri așa de deosebite: unul plăcut și argintiu, altul cam răguşit, ca un râs care vine de departe și cu care nu s-a servit cineva multă vreme.

Atunci Gheorghe auzi vocea mică cunoscută care îi zise: «Vezi, bunule Gheorghe, acum ne place să venim la tine».

Copilul își uitase paraponul; era ca la el acasă. Gheorghe începu să lucreze, și dânsul se sculă de jos și începu să alerge în toate părțile prin odaie, mereu urmărit de raza de soare care se juca în pletele-i de aur și în lacrimele care se uscau pe obrăjiorii săi rumeni.

La prânz, Gheorghe se puse la masă, luă copilul lângă dânsul și-i dădu partea cea mai bună, uitându-se cu o plăcere de nedescris la el cum mânca.

Seara, copilul adormi. Gheorghe îl luă în brațe, îl legănă cântându-i un cântec vechi și îl culcă pe mantaua sa. Apoi aprinse lumânarea și se uita la copil pe când lucra și se simțea fericit.

Un zgomot de pe uliță îi atrase luarea-aminte. Foarte rar se întâmpla ca tăcerea stradei să fie turburată la ceasul acela. Se auzeau mai multe voci; apoi cineva bătu la uşa sa. Gheorghe gândi că se aprinsese casa; se sculă repede de unde ședea și prima sa

mişcare fu să se apropie de copil, ca să fie gata să-l ia în braţe de va fi trebuinţă.

Dar auzi pe d-na Pereanu zicând:

– Deschide uşa, d-le Gheorghe, vrea cineva să vorbească cu d-ta.

«Ce să fie ? se întrebă Gheorghe; că doar nu mi-o fi aducând nimeni pe vremea asta niscai ghete să dreg.»

Deschise şi auzi pe d-na Pereanu zicând:

– Pe aici, doamnă. Aci stă d. Gheorghe. Dar nu cred să-l fi găsit dânsul, căci nu mi-a spus nimic.

În timpul acesta o femeie se repezi în odaie, şi zise:

– Domnule, la dumneata e copilul meu, unicul meu copil ? Oh ! spune , te rog !

Gheorghe, zăpăcit, întâi tăcu, apoi zise cu simplitate:

– Nu ştiu dacă e al dumitale; uite-l.

Şi, apropiând încet lumânarea de manta, arătă copilul adormit. O aruncătură de ochi fu de-ajuns mumii; îşi strânse la piept copilul care deschise ochii şi, liniştit, recunoscând pe muma sa, o luă de gât cu braţele sale grăsulii şi apoi adormi iar.

În sfârşit muma îşi luă copilul şi plecă cu el acasă, după ce mulţumi din suflet lui Gheorghe şi după ce îl pofti să vie să mănânce cu ea şi cu soţul său în toate duminicile.

A doua zi fiind duminică, d-na Pereanu zise lui Gheorghe să meargă cu dânsa şi cu fiica sa la biserică şi el primi.

Ar fi greu să spunem ce simţi Gheorghe când intră în biserică; mărimea clădirii, mulţimea oamenilor, cântecele corului, toată privelişte aceea neobicinuită îl uimea şi îi plăcea căci îi aducea aminte anii fericiţi ai copilăriei când însoţea pe muma sa în sfântul locaş şi se ruga împreună cu ea.

D-na Pereanu se uita din când în când la figura senină a bătrânului şi se bucura în sine de gândul bun ce avusese, căci se vedea că era adânc mişcat.

Când ieşiră din biserică, Gheorghe se despărţi de d-na Pereanu şi se îndreptă spre locuinţa părinţilor copilului pe care îl găsise. Bărbatul, nevasta şi copilul îl aşteptau la fereastră şi cum îl văzură

îi ieşiră înainte. Copilul păru că-l cunoaşte şi zâmbi luându-l de mână şi târându-l în casă.

Din ziua aceea Gheorghe se ducea în toate duminicile să mănânce cu ei. Copilul se obicinui a-i zice «unchiul Gheorghe» şi bietul cârpaci îşi petrecea o jumătate din săptămână gândindu-se la şcenele acestea şi cealaltă jumătate aşteptând cu nerăbdare duminica ca să se ducă iar.

Ioana îi ţinea odaia curată şi raza de soare credincioasă făgăduinţei sale îi gonea din ea întristarea şi întunericul.

Într-o zi d-na Pereanu chemă pe Gheorghe sus la ea spunându-i că dorea cineva să vorbească cu dânsul.

El dete fuga şi văzu două dame tinere şi frumoase, îmbrăcate scump.

Cea mai tânără se uită la el. Bătrânul se roşi. Niciodată nu se uitase astfel la el nişte ochi aşa de frumoşi.

– Mă iartă că te supăr, zise ea, dar nu ai prins dumneata acum câteva săptămâni un cal care fugea ?

– Ba da, doamnă.

– Ah ! ce fericită sunt ! Te căutăm, tata şi cu mine, de atunci; dumneata mi-ai scăpat viaţa. Am avut noroc de te-am găsit, cu o femeie care ne lucrează albituri şi căreia şi ei – ne-a spus – că i-ai scăpat copilul. Se vede că dumneata ai obicei să faci bine. Şi adăogă: Aş dori să fac ceva pentru dumneata ca să-ţi arăt recunoştinţa mea... Ce doreşti ?

Gheorghe răspunse cu naivitate:

– Să-mi daţi ghetele să le dreg.

Un zâmbet uşor alunecă pe buzele frumoase ale tinerei, care zise:

– Bine, ţi le dau; să pofteşti să le iei... Îmi făgăduieşti că vii ?

– Da, viu.

Atunci ea îi dădu adresa.

– Acum, Eleno, aidem acasă iute să spunem tatii că am găsit pe cel care mi-a scăpat viaţa, zise tânăra celei care o însoţea.

Apoi se întoarse către Gheorghe şi îi zise:

– Dă-mi mâna. Nu găsesc cuvinte ca să-ţi spun cât îţi sunt de recunoscătoare.

Bietul Gheorghe nu mai ştia pe ce lume era. Întinse mâna sa neagră îngânând un fel de mulţumire şi mai făgădui încă o dată că a doua zi se va duce la dânsa.

Când intră în odaia lui cugetă:

«Trebuie să fie oameni bogaţi; dacă i-oi prinde mușterii pe toţi din familie, nu-mi mai pasă, o să fiu la largul meu cât oi trăi».

O lumină mare îi umplu odaia şi un glas îi zise:

– Să ştii, Gheorghe, că ţi-ai făcut prieteni numai mulţumită faptelor bune, care trebuiau făcute, iar nu să aştepţi fără să încerci nimic, cum făceai tu mai înainte.

«Adevărat», zise Gheorghe în sine.

Îşi aprinse luleaua şi se puse jos să se bucure de gândurile sale. Nu mai simţea amărăciunea care îl făcuse să sufere odinioară. Acum îşi iubea locuinţa. Fata pe care o scăpase şi tatăl său îl poftiră să şeadă la ei într-o odaie frumoasă şi încăpătoare, dar el nu primi căci iubea pe stăpânii casei în care stătuse atâta vreme şi cari puseră de-i împodobiră frumos odaia cu mobile noi şi cu flori pe fereastră. Şi bătrânul era încântat, se gândea că acum locuinţa lui era vrednică de «raza cerească». Dar de ea nu pomenea nimului nimic; rămase taina vieţii lui.

Fata cea frumoasă venea pe la el des; când venea se aşeza jos lângă el, deschidea Evanghelia, îi citea din ea, şi, cu vocea ei dulce, îi deslușea ce va să zică credinţa.

Astfel se strecurară cei din urmă ani ai vieţii lui Gheorghe.

Când fu să moară, prietenii ce-şi făcu îi închiseră ochii şi tot ei îl duseră şi la locaşul de veci.

– Ciudat, zise d-na Pereanu, ştergându-şi lacrimile, când se întorcea acasă de la înmormântare; Gheorghe vorbea des de soare, se vede că-i plăcea mult, şi aţi băgat de seamă că ieri când a murit îi lumina faţa cu razele lui ?... Ba chiar azi, când l-au coborât în mormânt, soarele i-a luminat cosciugul.

Traducţie de *Dumitru Stăncescu*[1]

[1] În textul francez nu este arătat numele autorului (n. trad.).

Andersen

FETIȚA CU CHIBRITURI

Era cumplit de frig; începuse să ningă de dimineață și ningea întruna; se și întunecase, seara se apropia, seara cea din urmă a anului. Pe frigul mare, în viscol, mergea o biată fetiță pe o stradă în sus; pe cap n-avea nici broboadă, nici nimic, și picioarele îi erau goale.

Când plecase de acasă, de dimineață, plecase cu pantofi în picioare, niște pantofi vechi pe cari îi purtase multă vreme mama ei și cari erau mari de-i ieșeau din picioare. De aceea îi și pierdu când fu silită să dea fuga să n-o calce niște trăsuri care veneau în goana cailor. După ce trecură trăsurile, se întoarse ca să-și caute pantofii, dar nu mai dădu de ei, căci un ștrengar de băiat îi luase unul și fugea cu el râzând, iar pe cellalt îl prăpădise de tot roatele trăsurilor.

Și biata fetiță nu mai avu cu ce să-și ferească de frig picioarele care se roșiseră și se învinețiseră. În șorț avea niște cutii cu chibrituri și în mână avea iar o cutie de chibrituri. Dar în ziua aceea, în ajunul Anului Nou, toată lumea avea treabă. Cine să se mai oprească pe viscolul acela, să se uite la biata nenorocită și să stea să-i dea de pomană vrun gologan !... Ziua era pe sfârșite și ea nu vânduse nici măcar o cutie cu chibrituri. Trecea din stradă în stradă tremurând de frig și de foame, icoană vie a celei mai îngrozitoare sărăcii.

Părul ei blond, lung și frumos care îi cădea pe spate era plin de fulgi mari de zăpadă. Dar ei nu-i păsa de aceasta. Pe la toate ferestrele străluceau lumini, din mai toate casele ieșea miros plăcut de friptură de gâscă, cum se face de Anul Nou. Și mirosul acela oprea pașii ei rătăcitori.

În sfârşit după ce se mai rugă o dată – tot în zadar – de un trecător să-i cumpere o cutie cu chibrituri, văzu un colţ adăpostit între două case şi, prăpădită de oboseală se puse jos acoperindu-şi picioarele cu fusta. Dar dârdâia de frig şi, mai tare ca înainte, fiorii îi cutremurau corpul şi nu îndrăznea să se ducă acasă, căci nu câştigase nici un ban şi îi era frică să n-o bată tată-său. Şi, pe urmă şi unde locuiau ei, într-o prăpădită de mansardă cu acoperişul crăpat prin care sufla vântul ca la el acasă, era tot aşa de frig ca şi afară, căci lemne să facă foc nu aveau.

Mânuşiţele bietei fetiţe erau îngheţate de tot.

«Îmi vine să scot un chibrit dintr-o cutie, îşi zise ea – că n-o să bage tata de seamă că lipseşte – şi să-l aprind ca să-mi mai încălzesc niţel degetele.»

Şi aşa şi făcu.

Aprinse un chibrit şi îi înconjură flacăra cu mâinile.

Ce flacăre minunată ! I se păru fetiţei că se pomeneşte deodată în faţa unei sobe mari de tuci împodobită cu arămuri şi în care ardea focul. Ce căldură bună !... Fetiţa era să-şi întindă picioarele ca să şi le încălzească, când flacăra se stinse. Soba pieri şi fetiţa rămase numai cu un băţ de chibrit în mână.

Mai aprinse unul.

Flacăra-i lumină zidul din faţă, şi fetiţa văzu ce se petrecea în odaia din spatele ei. Masa era întinsă şi acoperită cu o faţă de masă albă pe care străluceau nişte farfurii de porţelan. În mijloc se afla o gâscă mare friptă şi cu cartofi de jur-împrejur. Şi numai iacă că pasărea plecă din loc cu un cuţit şi cu o furculiţă în piept, şi vine la biata fetiţă... Pe urmă... Pe urmă flacăra se stinse şi rămase numai zidul rece şi umed.

Mai aprinse un chibrit şi se pomeni lângă un pom de Crăciun cu mult mai frumos de cum văzuse ea anul trecut unul prin geamul de la uşa unui negustor bogat.

Pe ramurile lui verzi străluceau mii de lumânări colorate; de toate părţile atârnau cofeturi, jucării poleite, o grămadă de minuni.

Fata întinse mâna să apuce pe cea mai puţin frumoasă...

Chibritul se stinse. Pomul păru că se urcă spre cer şi lumânările se făcură stele; una căzu spre pământ lăsând dâră de foc în urmă-i.

«O să moară cineva», cugetă fata.

Bunica ei, singura fiinţă care o iubise şi care murise nu aşa de mult, îi spusese că de câte ori cade câte o stea, se ridică, de altă parte, câte un suflet spre rai.

Mai aprinse un chibrit. O lumină mare se răspândi şi în faţa fetii se ivi bunică-sa. Hainele ei erau numai lumină, faţa îi era plină de blândeţe.

– Bunico, strigă fata, bunico, să mă iei şi pe mine cu d-ta. Ah ! Nu mă părăsi şi d-ta când s-o stinge chibritul, nu pieri ca soba caldă, ca gâsca bună, ca minunatul pom de Crăciun. Stai, stai, te rog, or mă ia şi pe mine cu d-ta.

Şi fetiţa mai aprinse un chibrit şi pe urmă altul şi în sfârşit aprinse toate chibriturile din cutie ca să vază pe bunică-sa mai multă vreme.

Şi chibriturile luminară mai frumos decât cea mai frumoasă lună plină...

Bunica nu mai era cocoşată şi slabă ca atunci când murise, ci se schimbase cu totul la faţă. Luă pe fată în braţe şi, zburând în văzduh, o duse sus, sus tare, într-un loc unde nu e nici frig, nici foame, nici mâhnire... Se afla în faţa tronului lui Dumnezeu...

A doua zi de dimineaţă trecătorii găsiră într-un colţ pe fetiţă, moartă. Obrajii îi erau roşii, parcă zâmbea. Murise de frig în noaptea care atâtor alţii le adusese bucurie şi plăceri.

În mâna-i ţeapănă ţinea nişte chibrituri stinse.

– Ia te uită ce prostie ! zise un om fără inimă. Cum o fi crezut ea că o să se încălzească cu foc de chibrituri ?

Alţii o plânseră pentru că nu ştiau ce de lucruri frumoase văzuse ea în noaptea Anului Nou, pentru că nu ştiau că, deşi suferise, dar încailea acum era fericită în braţele bunică-si.

Traducţie de *Dumitru Stăncescu*

P. Ispirescu

Culegător tipograf

DIN POVEŞTILE UNCHIAŞULUI SFĂTOS

DESPRE POMUL CRĂCIUNULUI*

(Krist-Baum)

I

Dragii moşului,

De mult doream să ne mai adunăm odăţică[1] măcar ca să vă spui ce-am văzut şi ce-am auzit şi eu de când târâsc pe pământ ale păcate grele.

Mulţămesc Domnului că mi-a dat să-mi văz dorul împlinit cu un ceas mai'nainte, căci, de ! oameni suntem, nu ştie cine va[2] de azi până mâine.

E vorba de pomul Crăciunului (sau, cum se zice pe nemţeşte, *Krist-Baum*). Să vedeţi d-voastră, dragii moşului. Eram copil. Ei ! am fost şi eu odată tânăr ca şi d-voastră, şi să dea Dumnezeu să încărunţiţi [ca şi mine, ba încă să mă şi întreceţi] ca să cunoaşteţi din fir până în aţă ce va să zică a îmbătrâni cineva. Eram copil, şi văzând pe la Crăciun la o casă un pom gătit, am stat şi am căscat şi eu gura acolo. Pasămite era pomul Crăciunului.

Nu mai văzusem până atunci, decât pe la morţi [un] aşa pom împodobit, fiindcă pe la noi de pomul Crăciunului nici pomeneală nu era. Şi d-voastră cu toţii ştiţi că la români când moare câte vrun flăcău sau vro fată mare, care n-a pus pirostriile în cap [încă], li se

---

* Deşi nu împărtăşim părerea lui Ispirescu în ce priveşte obiceiul cu pomul Crăciunului, obicei care se întinde la noi şi care ni se pare foarte bun, căci întăreşte credinţa în copii, îi face să spere într-o răsplată a faptelor lor bune şi e o sărbătoare a familiei plină de poezie şi farmec, totuşi ne-am permis a reproduce aci această bucată a marelui scriitor căci are alte calităţi deosebite între care o limbă românească prea frumoasă (N.D.). [Nota Direcţiei, deci a lui D. Stăncescu.]

[1] Diminutiv creat probabil de Ispirescu, pornind de la: *o dată*.

[2] Cu sensul de: *cine mai este* (v. expresia populară: *mai va*).

împodobeşte câte un pom pe care îl duce înaintea mortului. Fie orice pom o fi, românii îi zic «brad». Se vede că în vechime numai pomi de brad se ducea de i-a rămas numele.

Ţăranii noştri şi până în ziua de azi duc brad la nuntă, însă fără podoabe, fără nimic. Cică bradul este simbolul generaţiei, adică înmulţirii neamului, ori, pare-se, pentru că e pururea verde, iarna şi vara, el, adică bradul, ar fi ogurliu[1] la casă nouă.

Şi aşa cum vă spusei, când am văzut acel brad împodobit, unde căscasem gura, uitându-mă la el, m-a apucat o jale, de să ferească Dumnezeu.

Mi-era milă, vedeţi d-voastră, de nenorocirea ce credeam eu că ar fi căzut peste casa aceea, tocmai la aşa zile mari, cum e Crăciunul, şi vrând să ştiu tot, cum e copilul, mă încumet şi întreb pe un om:

– Cine a murit aici, nene, de i-a făcut [un] brad aşa de frumos ?

– N-a murit nimeni, băiete; ăsta e pomul Crăciunului.

– Cum pomul Crăciunului ?

– Ia aşa, cum îl vezi cu ochii verzi; că aşa le e obiceiul ălor de şed aici.

– Da bine, cine şade aici ?

– Un neamţ.

Am tăcut mâlcă şi mi-am căutat de treabă.

Să nu care cumva, dragii moşului, s-o luaţi anapoda, peste câmp cu gândul, dacă mă auziraţi zicând vorba «neamţ». Domnia-voastră ştiţi foarte bine că românul, când vede pe câte cineva din neamurile apusene, fie el catolic, protestant sau orice o fi el acolo, îi zice «neamţ». Dacă ştie că este d-ai papii de la Roma, îi zice papistaş; iar dacă îl vede că nu ţine posturile, îi zice Spurcă-miercuri ori letin.

Românul socoteşte de creştini adevăraţi numai pe cei ce ţin de legea noastră pravoslavnică, adică drept-credincioasă. Şi când zice creştin, el zice român. Asemenea când zice român, el înţelege[2] creştin, drept-credincios ca şi dânsul. Mai mult nu ştie.

[1] Care aduce noroc, de bun augur.

[2] În B.P.T.: *zice*.

Şi acum că ne-am înţeles la cuvinte, să vă spui că istoria pomului aceluia pe care l-am văzut în copilăria mea, la casa neamţului, în spre Crăciun, mi-a rămas în minte multă vreme.

După ce m-am făcut mare am văzut că obiceiul pomului de Crăciun se întinde, precum se întinde şi năvălirea în gloate a streinilor de alt neam în oraşele noastre. De la streini obiceiul acesta a început a se pripăşi şi pe la români şi încă tot [pe] la de-al de cei procopsiţi, care se duc înăuntru[1] de învaţă procopseala acelor popoare şi când se întorc acasă le e ruşine, vedeţi d-voastră, să mai [şi] vorbească româneşte; cică o dă [tot] prin franţozească ori prin nemţească. Le e ruşine să-şi lase copilaşii să meargă cu bună dimineaţa la Moş-Ajun, ori să umble cu icoana Naşterii şi cu sorcova la Anul Nou, după cum făceau moşii şi strămoşii noştri.

Dară ca să nu mi se scornească a mă fi întins la vorbă şi ca să nu rămâie nici urmă de cârâială între noi, iacă, vă spui lămurit, că d-aia mi-am alergat calul aici înaintea d-voastră, fiindcă vă ştiu de români, ba încă de români adevăraţi, şi toată lumea cunoaşte azi că românul e bun la suflet, bun la inimă, îngăduitor şi lesne trecător cu vederea celor ce-i păcătuiesc. Căci altfel, mai bine mi-aş fi proţăpit gura decât să vorbesc.

Cu cât înaintam [cu] vârsta către căruntele, cu atât vedeam că [şi] obiceiul de care ne este vorba se lăţeşte printre ai noştri. Mie nu-mi ieşea din gând bradul de mort de la casa neamţului. Nu mă puteam domiri, vedeţi d-voastră, cum de acelaşi lucru ce se face la noi numai la morţi, la alţii se face spre semn de veselie la naşterea lui Christos. Şi mai cercetând în dreapta şi în stânga, mai cetind şi eu cărţi ce bruma am putut să apuc d-ale păgânilor celor vechi şi d-ale procopsiţilor de azi, am aflat lucruri de care m-am crucit.

Unele din aceste lucruri, dacă-mi veţi fi îngăduitori, am să vi le povestesc şi d-voastră, uite aşa precum mă va tăia capul, cu gând ca să mă înţelegeţi, şi aş fi fericit dacă voi putea să izbutesc întru aceasta.

[1] *Înăuntru*, cu sensul vechi: în străinătate, în apusul Europei.

II

Cică în vremile cele vechi, vechi de tot, oamenii fiind orbi, adică necunoscând adevărul luminat, căutau să se închine şi ei la ceva; căci, de ! aşa e omul făcut. Şi nu care cumva astăzi este mai altfel ? Nu vedem noi oare pe mulţi că, deşi creştini, deşi oameni cu învăţătură, unii se închină aurului, alţii umblă cu plosca cu minciunile de la unul până la altul, ca să placă nu ştiu cui la care se închină, iar alţii se închină la sine însuşi pentru procopseala cea mare ce cred ei că o au ?

Şi cum zisei, acei oameni necioplţi, cum erau ei pe atunci, căutând să se închine la ceva, ce şi-au nălucit ei, că numai începură a aduce rugăciuni, ba chiar şi jertfe lemnelor şi pietrelor. Îşi făcură adică o lege. Şi această lege de a se închina lucrurilor pământeşti se numeşte «fetişism». Atâta i-a tăiat capul, atât au făcut.

S-au sculat alţii şi socotindu-se mai cu minte, le-a plesnit şi lor prin cap că ar fi bine să se închine la foc, la stele ori la soare. Îşi făcură şi ei lege: această lege se numeşte *astrolatrie*, sau închinare la stele.

Şi dacă am sta strâmb ca să judecăm drept, am vedea că ceştia ar avea oleacă de dreptate; căci soarele pare a fi cel ce dă suflet la toată vietatea pe pământ, ba încă înviorează până şi buruienile şi toate sadurile[1].

Eu când eram copil şi învăţam la şcoala dascălului Stan Lupescu, de la biserica Olteni, îmi aduc aminte că ne adunam cete-cete de câte cinci ori şase copii, când era nor, răcoare şi ploua, şi unii amenințam zicând:

Treci
Ploaie, treci
Că te-ajunge soarele
Şi-ţi taie picioarele,
Cu un pai,

[1] *Sad*, livadă, grădină; aici cu sensul mai larg vizând toate terenurile cultivate sau chiar toată vegetaţia.

Cu un mai,
Cu căciula lui Mihai,
Plină de mălai.

Alţii se rugau şi cuvântau:

Ieşi soare
D-inchisoare,
De-ncălzeşte oase goale.

Judecaţi d-voastră. Să nu fie oare [acestea] niscai rămăşiţe din crezurile păgânilor, care să fi ajuns până la noi din copii în copii ?

Nu ştiu dacă copiii crescuţi şi dădăciţi de doici şi guvernante nemţoaice sau franţuzoaice mai zic în ziua de astăzi astfel, dară am cunoştinţă că copiii poporului din mai multe locuri ale ţării ţin cu sfinţenie ceea ce au apucat din vechime.

Dar să ne întoarcem la şiritenia noastră.

Evreii, mai pricepuţi decât neamurile păgâne, fiindcă trecuseră şi prin ciur şi prin dârmon, adică văzuseră multe. păţiseră multe şi se adăpaseră din învăţătura maghilor, începură a alege neghina din mazăre. Ei îşi închipuiră că trebuie să fie cineva care a făcut toate văzutele şi nevăzutele, că trebuie să fie o putere care să fi făcut cerul şi pământul cu tot ce se află pe dânsele, şi se închinară unui singur Dumnezeu. Legea lor se numeşte *monoteism*. Tot aşa se numeşte şi legea creştinească.

Evreii se ţin şi până în ziua de astăzi de această credinţă, hăt, băţ, cum se zice.

Grecii, mai adunând de ici, mai culegând de colea şi mai născocind şi ei câte ceva, mi-şi închipuiră o lege alcătuită din o adunătură de zei şi zeiţe tot unul şi unul. Ei le făcură cuib – şi încă cuib zeiesc, – pe muntele Olimpu, şi deteră fiecărui zeu şi fiecărei zeiţe câte o slujbă; văz, Doamne, ca să nu se mânie şi să nu se învrăjbească. Legea lor se numeşte *politeism*, adică *a multor zei*.

După greci veniră şi romanii. Aceştia mai oleoleo decât grecii, se întinseră până unde şi-a înţărcat dracul copiii. Şi aşa fiind, e lucru învederat că au cuprins o mulţime de ţări şi de cetăţi. Deci,

cum-ar fi putut oare să rămâie ei mai pe jos decât alţii în ale legii ?... Căci, de ! le dăduse şi lor Dumnezeu cap.

Şi aşa, pe lângă zeii şi zeiţele ce apucară ei de la bunii şi străbunii lor, primiră toate credinţele deşarte ale popoarelor ce cuceriseră, ca să nu se mânie pe romani zeii popoarelor cuprinse de dânşii.

Apoi, încetu' cu încetu', mai cu rugăciune, mai cu ameninţări, mai cu una, mai cu alta, strecurară în Olimp, unul câte unul, pe toţi zeii popoarelor căzute sub stăpânirea lor.

Ei ! ce-i faci tu acum ? Horă, horă; juca zeii în gloată, de voie, de nevoie, mâncau *ambrozie* şi beau la *nectar*, acolo în Olimp, şi se desfătau cât le cerea inima; dar atâta poşidic[1] de zei şi de zeiţe, fără slujbe, fără nimic, cum or s-o ducă ? Romanii cu cap făcură tutulor rânduială ca să nu ajungă să mi se încaibere acolo în Olimp şi să-şi facă zeirile de râs. Deteră fiecăruia lucruşor din cer şi de pe pământ câte un zeu, care mai mare, care mai mic, după mutra fiecăruia, şi aşa îi împăcară pe toţi.

Legea asta a lor tot *politeism* se numeşte, ca şi a grecilor, căci, când îi căuta bine, tot cam aceeaşi este.

Pe vremile acelea, cum cam se vede treaba, nu prea era pace pe pământ cu atâtea zeităţi. Se pare că unii din zei se amestecau nu numai în slujbele celoralţi zei, dar încă şi prin trebile pământenilor, căci oamenii ajunseseră să nu mai cunoască ce este omenia, ce este cinstea, ce este mila. Se îndobitociseră de nu mai voiau să ştie de aproapele lor, de cei neputincioşi, de sărmani şi de văduvă; nu-şi mai cunoşteau rudeniile, nu mai era nimic sfânt aicea jos pentru dânşii.

Trăiau toţi cu toţii într-o zăpăceală şi într-o buimăceală fără samăn, dădeau unii peste alţii ca orbii. Înşişi evreii, cu numele numai că se închinau unui singur Dumnezeu; căci de altminteri, nesocotind pe Dumnezeul cel adevărat, ei ajunseră de se închinau numai aurului, mai rău adică şi decât gloata popoarelor păgâne, cu care se învecinau, fără [ca] să se amestece şi să se încuscreze cu ele.

[1] Mulţime, droaie.

Cum am zice noi pe românește azi, era o amestecătură, o arababură şi o dezmățare pe pământ, cărora nici dracul nu le-ar fi putut da de capătâi.

Toți din toate părțile îşi făcuseră pentru cele mai de căpetenie ființi ale lor zeieşti câte un simbol, adică idol, cum le plesniseră şi lor prin cap şi se închinau la dânsele.

De serbat îşi serbau ei sărbătorile lor, de închinat se închinau ei, de !, că n-aveau încotro, dar lumea se aştepta la venirea unui Mesia, adică unui Mântuitor, căci vedeau şi ei că aşa cum se aflau nu mai merge treaba.

Tocmai atunci, în fierberea aceasta, se născu şi Mântuitorul nostru Iisus Christos, carele văzând rătăcirea ce orbise pe oameni, binevoi a se pogorî din ceruri spre a mântui neamul omenesc din robia păcatului.

Legea lui Iisus, *creştinismul,* care deschidea ochii muritorilor la lumina cerească, se lăți repede. Păgânii o primiră cu bucurie, care mai de timpuriu, care mai târziu, până ce ajunse să domnească pe pământ.

Căci, ce ochi ar fi aceia cari să nu vadă, ce urechi care să nu audă că numai acolo este mântuire unde se cântă în biserică:

«Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, şi pe pământ pace, între oameni bună-voire».

Numai în legea aceea este mângâiere sufletească, care are drept simbol: Credința, Nădejdea şi Dragostea.

Toate bune; dar ce-i faci obiceiului ? Păgânii apucaseră multe datine, multe serbări de-ale legii lor. Între altele, popoarele venite din fundul Asiei serbau la solstițiul de iarnă, adică când ziua începe a da înainte în decembre, serbau, după cum ziceau ei, biruința soarelui asupra vrăjmaşilor lui.

La această serbare ei aduceau în casele lor câte o ramură de brad împodobit cu făclioare, cum fac şi astăzi cei ce se trag din acele popoare. Bradul carele stă mereu viu şi verde, închipuia pomul vieții; lumânările, lumina soarelui, carele de la solstițiul de iarnă începe a încălzi, a da viață tuturor făpturilor amorțite[1], adică ziua începe a creşte.

[1] În B.P.T.: *adormite.*

Romanii, tot în decembre, adică tot la solstiţiul de iarnă, serbau cam acelaşi lucru, însă în cinstea lui Saturn, un zeu de ai lor, căruia grecii îi ziceau Cronos, adică «Vreme». Serbarea lor era întru aducere aminte despre libertatea şi egalitatea ce domnise în zilele stăpânirii acestui zeu şi pentru belşugul şi bunul trai al oamenilor cât a domnit Saturn.

La această serbare, romanii dau drumul robilor lor să se veselească şi dânşii dupe pofta inimii lor. Ba încă mulţi din domni slujeau pe robii lor la masă în zilele acestor sărbători. Robii iarăşi, mulţi din ei cari nu-şi cunoşteau lungul nasului, ocărau şi înfruntau pe domnii lor, cum le veneau la gură, şi nimeni nu putea să le facă nimic pentru aceasta.

Aceste sărbători zgomotoase în care se petreceau fel de fel de necuviinţe se numeau «Saturnale».

Cetăţenii în aceste zile îşi trimiteau daruri unul altuia. În ajun, copiii din Roma, unii umblau din casă în casă, poftind gazdelor toate bunurile de pe pământ. Alţii umblau [îmbrăcaţi] în haine schimbate şi cu măşti de dobitoace, tocmai cum fac astăzi copiii românilor când umblă cu brezaia, [cu] vasilica, [cu] pluguleţul şi altele. A doua zi umblau cu rămurele verzi şi ziceau oamenilor: «La mulţi ani», şi alte alea, cum fac azi copiii noştri cu sorcova.

Pe atunci Anul Nou începea la solstiţiul de iarnă. Mai târziu s-a hotărât să fie la 1 ianuarie.

Multe ar mai fi de zis asupra acestor sărbători ale saturnalelor la romani; dar mi-e teamă să nu vi se urască ascultând la nagode[1] de acestea. Mă mărginesc aci, cugetând că nu trebuie să-mi dau toată procopseala pe faţă, căci mie nu-mi mai rămâne nimic.

Aşa steteau lucrurile când s-a întemeiat creştinismul. Sfinţii părinţi, văzând aceste datini înrădăcinate la popoarele ce se creştinaseră şi deoarece sărbătorile păgâneşti cădeau tot cam o dată cu naşterea lui Christos, lăsară pe popoare să-şi facă veseliile în voie, fiecare după datina sa, însă le dete o întorsură creştinească, şi astfel rămaseră până în ziua de astăzi. Şi fiindcă popoarele îşi

[1] Aici: lucruri ciudate, curioase.

uitaseră ce însemnau acele veselii ale lor pe vremurile de demult, lucrarea sfinţilor părinţi fu primită de bună.

Mai în urmă, Anul Nou hotărându-se să înceapă la 1 ianuarie, sfinţii părinţi îngăduiră romanilor ca şi veseliile să le împartă în două. O parte din ele rămaseră pentru Crăciun, iară alta o aşezară la Anul Nou.

La noi obiceiurile de la Crăciun şi de la Anul Nou, venite cu gloatele de la Roma, pe care le aduse Traian împăratul, nu s-au schimbat nici cât negru sub unghie, până azi, cu toată întorsura creştină ce le deteră sfinţii părinţi; căci tir[1] mi-e serbarea reîntoarcerii sau biruinţei soarelui asupra vrăjmaşilor, tir mi-e serbările libertăţii şi ale fericirii popoarelor, tir mi-e veseliile de la Naşterea Mântuitorului neamului omenesc din robia păcatului, mie unuia mi se pare că tot într-o oală fierb.

Atâta numai că trebuie să ţie fiecare ce a apucat de la moşi, de la strămoşii lor, ca la orice vreme de trebuinţă să se cunoască fiecare cine sunt ei şi de unde se trag.

Iar dacă va fi să ajungem la povestea cu o turmă şi un păstor, atunci se schimbă vorba. Când şi-or lăsa alte neamuri obiceiurile şi datinile lor, numai atunci să ni le lăsăm şi noi pe ale noastre.

III

Acum, după ce v-am spus tot ceea ce d-voastră ştiaţi de mai'nainte, ia s-o întoarcem şi pe foaia cealaltă, să vedem ce cuvintează.

După aşezarea gloatelor romane aduse de Traian împărat, aici pe pământul nostru, s-au sculat o sumedenie de neamuri, unele mai sălbatice şi mai barbare decât altele, în mai mare număr şi mai războinice, cu armă şi cu foc, ca să se facă stăpâni ei pe pământul apucat de noi. Însă, cum spune zicătoarea:

Apa trece, pietrele rămân.

[1] Tot una.

Aceste neamuri, după ce au pârjolit şi s-au opintit să şteargă din faţa pământului orice urmă de romanitate, s-au strecurat şi ele binişor una după alta gonite de alte neamuri şi mai barbare, şi mai numeroase.

Veacuri întregi bieţii românaşii noştri fură siliţi a trăi tupilaţi prin păduri, vârâţi prin scorburile copacilor şi ascunşi prin văgăunile munţilor, până ce să treacă de pe capul lor o aşa urgie dumnezeiască şi omenească.

Când ieşiră la iveală şi se întoarseră pe la locurile lor, românii fură mai tot ceea ce fuseseră când îi aduseră Traian împărat în locurile acestea. Ce e drept, nu mai avură carte, şi d-aceea se vede că puternicii de prin preajma noastră nu voiau, vedeţi d-voastră, dragii moşului, să le facă şi lor parte a trăi măcar la lumina soarelui, români, precum firea îi lăsase pe dânşii.

Însă acele neamuri vrăjmaşe, deşi se cercase să despoaie pe poporul nostru de toate dovezile lui de *romanitate,* două lucruri nu le putură zmulge de la inimă; aceste lucruri fură limba noastră românească şi datinile, obiceiurile moştenite de la buni, de la străbuni.

Tocmai e !... acum în veacul nostru, vreo câţiva oameni de-ai noştri şi vreo câţiva învăţaţi de alt neam, care trecură pe aici şi văzură jocurile, datinile şi auziră colindele, basmele şi zicătorile din graiul nostru, se deşteptară deodată şi cunoscură că se cam potrivesc cu cele ce citiseră ei prin cărţile păgânilor romani, că sunt aidoma cu ale lor.

Atunci prinseră a scrie, deteră târgului prin stampă[1] minunea aceasta, şi toţi cu totul recunoscură că suntem viţă de romani.

Noi însă pare că ne-am culcat pe urechea aia, cum se zice, dupe ce ne-a cunoscut lumea cine suntem noi, şi lăsăm să se strecoare printre noi datine şi obiceiuri străine, şi iată cum:

De câţiva ani a năboit în oraşele noastre o mulţime de străini; ei au adus cu dânşii multe datine de-ale lor, pe care românii le

[1] *A da în stambă* (*stampă*) (popular), a da în vileag, a dezvălui.

primesc, pentru că cică sunt la modă. O fi, bat-o nevoia de modă ! Ea are să ne răpuie.

Să povestesc una din aceste datine, ce s-ar părea că n-are nici o însămnătate, dar care poate să iasă rău la vărpsea.

Eu, în copilăria mea, nu-mi aduc aminte să fi văzut, ba nici pomeneală nu era, ca să puie negustorii noştri potcoave la pragurile prăvăliilor lor. Dinpotrivă, iată ce cuvintează zicăturile noastre în privinţa potcoavelor:

Şi-a lepădat potcoavele,

adică a murit.

Umblă după potcoave de cai morţi,

[adică umblă după treburi care nu pot să-i aducă nici un folos sau îşi pierde timpul degeaba.

A potcovi bine pe cineva,]

adică prin viclenie a înşelat pe neştine.

Aceşti străini, venind cu deşartele lor credinţe că adică potcoava de cal, găsită pe drum, aduce noroc la casa omului, mulţi din ei îşi potcoviră pragurile prăvăliilor.

La noi, dupe cum auziraţi din zicăturile asupra potcoavelor, potcoava numai noroc nu însemnează.

Ai noştri, îngăduitori cum firea i-a lăsat, primitori de străini cu dragoste, ei îi îmbrăţişară, târguind mai mult de la dânşii decât de la pământeni, şi încă fără tocmeală. Deverul fiind mare, fireşte că cei mai mulţi din aceşti străini se îmbogăţiră curând. Acum nu-i mai încăpeau prăvăliile în care îşi începuseră negoţul, şi cătară a se muta în alte prăvălii mai mari. Lăsară însă potcoavele la prăvăliile de unde plecau, ca să nu dea de cheltuială dregând pragul ce ar fi stricat scoţând potcoavele.

Românii ce se mutau în locul celor de alt neam, găsind potcoavele puse şi ştiind cât de repede se îmbogăţiseră cei ce şezuseră acolo înaintea lor, le lăsară, crezând şi ei că aşa poate să fie, adică potcoavele să aducă noroc la casa omului; dar teamă mi-e că mulţi dintr-înşii au rămas potcoviţi. Acum s-a lăţit această credinţă deşartă şi au început şi românii să-şi potcovească pragurile

prăvăliilor lor, şi iată un nou obicei strecurat pe nesimţite la noi, în timpul de azi, zis al luminilor.

Dacă peste cincizeci ori o sută de ani de aci înainte vreun pribeag învăţat ar veni pe la noi şi ar vedea acest obicei întins printre români, ar zice că deoarece obiceiul este al lor, fiindcă se scrie poate la cărţile ce au dânşii cu obiceiuri culese de la popor, ar zice că noi suntem străini în ţara noastră, ba poate şi mai rău; căci la noi nici pomeneală nu este de un astfel de obicei, care să fie rămas din vechime, necum să avem niscareva cărţi scrise despre dânsul, sau împotriva dânsului.

Şi apoi astăzi este, ştiţi d-voastră: Cine are carte are şi parte.

Noi de-abia scăpărăm de un ponos şi vrem să ne atârnăm altul de coadă. Bine ar fi ? Ce ziceţi ?

Dar cu pomul Crăciunului cum merge ?

Aci e aci. El e mai primejdios; fiindcă se lăţeşte printre românii de sus, printre cei învăţaţi, cei cu dare de mână, cei mai însemnaţi ai ţării, care plutesc, cum se zice, pe deasupra gloatelor[1], şi de la dânşii lesne se coboară la cei de jos obiceiurile şi apucăturile lor. Poporul văzând ceea ce fac căpeteniile naţiei, maimuţează şi ei, bieţii, fără să ştie ce fac, pe oamenii cei mari, căci, zic, că or fi ştiind ei, măre, ce fac ! ·

Aşa e omul lăsat de la Dumnezeu să fie: trage tot a mare. Se uită tot la ăi mai de sus decât dânsul, şi cată să facă tot ceea ce fac cei mari. Şi să nu care cumva să ziceţi vreodată cuiva să se uite la cei mai de jos decât dânsul, că-ţi aprinzi paie în cap.

Şi cum zisei, obiceiul cu pomul Crăciunului se lăţeşte tot printre oamenii cei mai de Doamne-ajută ai neamului; astfel fiind, nu va trece mult şi se va răspândi prin toate stratele poporului, care, Doamne fereşte ! poate că-şi va uita de obiceiurile şi datinele părinţilor lor, şi cotropirea străină va fi mai uşoară.

Acest obicei poate să fie ugurliu[2] pentru cine îl are, iară pentru noi eu îl văz ca o piază rea, ca o cobe, ca unul ce înfăţişează semnul

[1] În B.P.T.: *gloanţelor* !

[2] *Ugurliu* (*ogurliu*), care aduce noroc, de bun augur.

jalei şi se vâră tocmai în sărbătorile aducătoare de veselie românului.

Să mă ferească Dumnezeu să învinovăţesc pe cineva că voieşte cu tot dinadinsul să gonească obiceiurile noastre, ca să aducă altele străine; căci aceasta nu s-ar putea deoarece ştiţi d-voastră că asemenea lucruri nu se pot face cu sila. Zicătura poporului cuvintează:

Cu sila poţi lua omului, dar cu sila nu-i poţi da.

Nevoia este că ele vin să-şi ia loc în cetate, la vatra românului, cu voia lui, cu mulţumire. Să nu vă miraţi de aceasta. Moda face ceea ce nimeni pe lume nu poate face.

Că cică a ieşit moda să se puie la copii doici şi dădace, tot nemţoaice ori franţuzoaice. Acestea neştiind datinile noastre, ce vreţi să vorbească cu copilaşii, decât despre datinile şi obiceiurile ce au apucat ele de la părinţii lor ? Şi astfel se strecoară în inima copiilor datini şi obiceiuri ce n-au nici un amestec cu datinile moştenite de noi de la strămunii romani.

Dacă Sfinţii Părinţi au îngăduit neamurilor acelora creştinate să-şi facă pomul lor la Naşterea Domnului Christos, tot aşa au îngăduit şi romanilor, foşti păgâni, să-şi serbeze Saturnalele lor, cu întorsura în creştinismul ce le-a dat Sfinţii Părinţi, din care noi am scos ale noastre colinde, unele pentru ajunul Crăciunului, altele pentru ajunul Anului Nou, să umble copiii cu Moş-Ajunul, cu icoana Naşterii la Crăciun; iară la Anul Nou cu sorcova. Apoi, în timp de două săptămâni de la Naştere, să umble cu steaua şi cu vicleimul. Aceste obiceiuri sunt, cum ştiţi şi d-voastră, în Bucureşti; de vor mai fi şi altele prin a ţară mare, nu mă bag, nu mă amestec.

Acum ce fel daţi d-voastră cu socoteală ? Lăsa-ne-vom oare să ne facă moda ceea ce n-a putut să ne facă sila ?

Dacă pe român nu l-a putut îngenunchia năboiul de barbari ce a tot năvălit peste dânsul în cursul veacurilor, tot atât de tare aş dori eu să fie el, ca să nu se lase modei să-l ademenească şi să-l clintească din osia românismului. Şi numai aşa făcând nu vom mai avea teamă că se va mai găsi cineva, peste veacuri, care să ne zică,

cum ne-a mai zis, că obârşia naţionalităţii noastre se pierde în întunericul veacurilor.

Uitaţi-vă, dragii moşului, la ovrei. D-aia stau ei tari ca abanosul, căci, deşi sunt risipiţi peste toată faţa pământului, deşi sunt amestecaţi printre toate popoarele, ovreiul este tot ovrei în orice colţuleţ de pământ ar fi, cu toate obiceiurile părinteşti, cu toate datinile strămunilor. Dar rele, dar bune, el le ţine cu toată încăpăţânarea.

Aşa să facem şi noi. Nu numai să nu ne ruşinăm în faţa străinului de cele rămase de la bunii şi strămunii noştri, dar încă să le trâmbiţăm ca să ştie lumea cine suntem şi ce am fost.[1]

Dară văz că nerăbdarea creşte, v-aţi plictisit, auzindu-mă torosind[2] la verzi şi uscate, la vrute şi nevrute.

Îngăduiţi, rogu-vă, nemerniciei mele câteva cuvinte încă, şi voi fi mulţumit când aş şti că voi fi dobândit iertarea d-voastră pentru păcatul meu de limbuţie lungă.

Mi s-a zis, când am ţinut de rău pe unii oameni de treabă, că de ce aduc în sânul naţiei noastre vrând-nevrând obiceiuri străine, mi s-a zis [atunci]:

«Spune d-ta cum să facem altfel !»

O ! dragii moşului ! Lăsaţi că nu mă taie capul la astfel de lucruri. Dară am răspuns, cum vă zic şi d-voastră acum: «Cine se uită la un necioplit ca mine, dragii moşului ? Cine o să stea să asculte la gura unui unchiaş necărturar şi fără vază în lume ?

De-ar fi vreun ţafandache[3] cu sticla în ochi, cu gâtul pus ca-ntr-un protap, cu gulerul stând să-l apuce de nas, umblând parc-ar călca numai în strâchini, cu fumurile în cap şi uitându-se peste umăr la cei ce-i vorbesc, calea-valea, poate că ar mai fi oarecum ascultat; dar eu ?...»

---

[1] Întregul paragraf lipseşte din textul apărut în *Convorbiri literare*; el a fost adăugat de Ispirescu în broşura publicată de el în 1886.

[2] *A torosi*, a flecări, a trăncăni, deci: a vorbi «verzi şi uscate».

[3] Personaj sclivisit şi ridicol.

Totuşi, ca să nu mă credeţi că sunt vreun arţăgos, pe mine m-ar bate gândurile să mai zic o vorbă, şi o zic cu dragă inimă. Domnia-voastră însă faceţi cum vă va lumina Dumnezeu mai bine.

Eu aş zice să se adune o seamă de oameni din ai noştri, oameni cu învăţătură şi cu dor de cele ale românului, şi să chibzuiască ei cu mintea lor, cum ar fi mai bine să se prefacă datinile şi obiceiurile noastre, ca să fie înfăţoşate şi în saloane, fără însă a se depărta nici cât o iotă de cum fac gloatele româneşti.

S-au găsit oameni – şi să le dea Dumnezeu bine – care au făcut să se joace în saloane căluşarii, bătuta şi brâul, au scos la lumină portul românesc de la ţară; aşa să se facă şi cu colindele, şi cu Moş-Ajunul, şi cu icoana Naşterii, şi cu vasilca, şi cu sorcova, şi cu steaua ori cu vicleimul. Dară, cum mai zisei, să nu se schimbe nici un cuvinţel din cele cum colindă şi cântă poporul. Se înţelege că toate acestea în marginile bunei-cuviinţe, cum cere timpul de azi.

Numai astfel, dragii moşului, socotesc eu, uniţi, strânşi umăr la umăr, cei ce plutesc pe deasupra gloatelor, adică oamenii însemnaţi ai neamului şi învăţaţi, la un loc cu gloatele, în privinţa aceasta vom putea să ne împotrivim, făţiş şi pieptiş, năvălirii modei, şi să ne mândrim de viţa din care ne tragem.

Aceasta m-ar bate gândurile să vă zic.

SFÂRŞIT

(Textul a apărut mai întâi în *Convorbiri literare*, Iaşi, an. XVI, nr. 9, 1 decembrie 1882, p. 349-357; el a fost apoi reeditat într-o broşură, de autor, patru ani mai târziu: *Din Poveştile unchiaşului sfătos. Despre pomul Crăciunului – Krist-Baum* de P. Ispirescu, culegător tipograf, Bucureşti, 1886, 31 pag., cu unele mici modificări, îndeosebi adausuri. D. Stăncescu a reprodus integral textul din broşură (căci am regăsit toate modificările efectuate de Ispirescu cu ocazia republicării «poveştii» sale, de pildă indicaţia *Krist-Baum* adăugată în titlu), cu nenumărate greşeli, omisiuni, pe care le-am corectat indicându-le, atunci când s-a putut, la locul cuvenit. După informaţiile noastre, *Despre pomul Crăciunului* nu s-a mai reeditat de peste o jumătate de veac.)

ANDERSEN

CARTE DE CHIPURI FĂRĂ CHIPURI

Traducție de d-ra X. Z. și Dumitru Stăncescu

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI
Nr. 100 • Crăciunul 1896

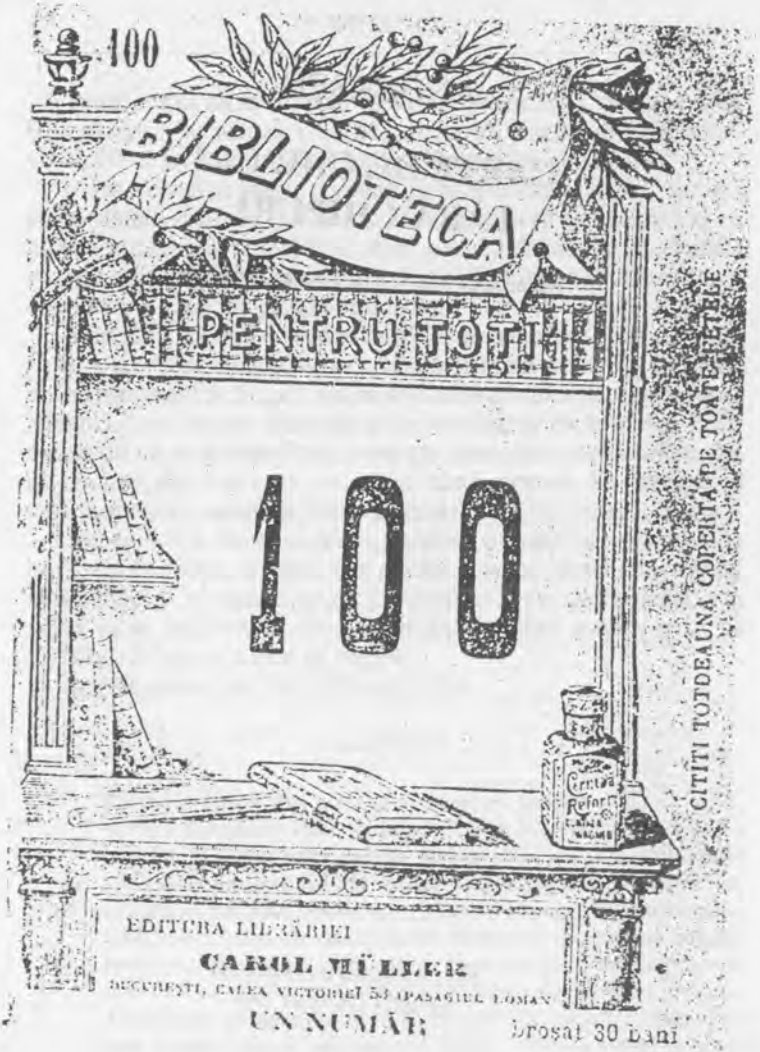
100
BIBLIOTECA
PENTRU TOȚI
100
CITIȚI TOTDEAUNA COPERTA PE TOATE FETELE
EDITURA LIBRĂRIEI
CAROL MÜLLER
BUCUREȘTI, CALEA VICTORIEI 53 (PASAGIUL ROMAN)
UN NUMĂR
broșat 30 bani

100

Numărul 100 !... Biblioteca pentru toți *a ajuns la numărul 100 în mai puțin de doi ani... O publicație instructivă, moralizătoare, educativă a ajuns în Țara Românească să se vândă repede și mult !... Ei bine, da. De la început am avut încredere în succesul acestei publicații. Văzând dorința cea mare de citire, văzând cum se vindeau de mult romanele proaste și rele, ne-am închipuit că nu se putea ca dintr-atâți cititori să nu se găsească o parte care să simtă dorința de a citi lucruri care să le sporească capitalul de cunoștințe, să le mai subțieze spiritul, gustul, în sfârșit de a citi ceva mai bun și mai serios.*

Nu ne-am înșelat. Publicația noastră merge tot atât de bine, ca și orce roman cu peripeții amețitoare, – ba poate și mai bine.

Cititorii cari ne-au urmărit cu binevoitoare luare-aminte, au văzut cât ne-am silit să le dăm materie plăcută și bună. În catalogul celor o sută de numere apărute sunt atâtea nume mari române și streine, e atâta variație de materie încât credem că le-am îndreptățit oarecât așteptările.

E adevărat că publicația noastră a și fost încurajată de scriitorii români cei mai însemnați, și pe lângă numele ce avem, curând se vor adăoga și altele tot atât de stimate și de iubite.

Din parte-ne nu ne vom opri aci, nu ne vom mulțumi cu câștigul moral dobândit, ci mereu vom căuta a face mai bine.

Dorim să placem tutulor, și tutulor să le fim folositori, – mai cu seamă celor cărora nu le dă mâna să-și plătească mult petrecerile.

Am căutat și căuta-vom și de aci înainte să exercităm, dacă se poate, o înrâurire sănătoasă, să răspândim printre cititori elemente

de convorbiri care să poată face întrunirile mai plăcute, mai uşoare între toate clasele societăţii; să amintim unora lucruri pe care le-au ştiut, să învăţăm pe alţii lucruri ce nu ştiu, să ajutăm dezvoltarea gustului şi a simţimântelor bune, să întărim dorinţa de a face bine, să împuternicim iubirea de cămin, de patrie.

Aceasta ne-a fost ţinta, către aceasta vom tinde din toate puterile.

*

Cu prilejul împlinirii numărului 100, trimitem o salutare afectuoasă prietenilor publicaţiei noastre, mulţumindu-le de sprijin. Să urmăm – noi a-i servi pe cât mai bine vom putea, ei a ne fi binevoitori.

Octombre 1896 DUMITRU STĂNCESCU

CARTE DE CHIPURI FĂRĂ CHIPURI

Ciudat lucru ! Când simţ mai adânc şi mai viu, parcă tocmai atunci mi se leagă şi limba şi mâinile; nu pot să spun ce încerc aşa cum aş dori, şi cu toate acestea sunt pictor, – îmi spune ochiul că sunt pictor şi mi-o spun şi toţi acei cari mi-au văzut schiţele şi tablourile.

Sunt un biet băiat sărac, locuiesc într-o stradă strâmtă; dar cu toate acestea lumină am, căci doar locuiesc sus, de unde mi se întinde dinaintea ochilor o privelişte măreaţă: a acoperişurilor de case.

În zilele dintâi când m-am mutat în oraş, toate mi se păreau nespus de singuratice şi de strâmte împrejurul meu; în locul pădurii şi a dealului verde, aci dădui numai de cer şi de coşuri de sobe.

N-aveam nici un prieten; nici o fiinţă cunoscută nu-mi dădea bună-ziua.

Într-o seară stam foarte mâhnit la fereastra pe care o deschisesem spre a mă uita afară. Vai ! ce bucurie îmi umplu deodată inima !... Zării pe cineva pe care îl cunoşteam bine, o figură rotundă şi drăgălaşă, cel mai bun prieten al meu de-acasă: Luna !... Bătrâna şi iubita Lună, care se uita la mine cu aceeaşi blândă privire care mă fermeca pe vremuri când lucea lângă bălţile din ţinutul meu printre frunzele sălciilor mari. Îi trimesei sărutări, iar ea îmi lumină odăiţa şi îmi făgădui că va veni în toate serile, când îşi începea calea, să-mi ţie puţin de urât.

Şi s-a ţinut de vorbă, dar păcat că stă aşa de puţin. De câte ori vine îmi istoriseşte ba una, ba alta, lucrurile pe care le-a văzut în seara trecută sau uneori chiar în seara aceea.

– Zugrăveşte or scrie ce îţi istorisesc eu, îmi zise ea când veni întâi, şi să vezi că vei face o carte cu chipuri, frumuşică de tot.

I-am urmat sfatul chiar din seara aceea şi acum aş putea scoate altă «O mie şi una de nopţi».

Dar poate că ar fi prea mare. Vă înfăţişez numai câteva din istoriile ce mi-a spus; nu le aleg, ci le iau pe rând, după cum le-am auzit. Pictorii mari, de geniu, poeţii or muzicanţii poate vor găsi în ele subiecte cu care să facă opere frumoase. Eu voi da numai nişte schiţe uşoare şi printre ele câteodată voi lăsa să se strecoare şi din gândirile mele – căci Luna nu venea în toate serile; uneori norii urâcioşi ne despărţeau câte mai multe zile.

SEARA ÎNTÂIA

– În noaptea trecută – acestea sunt chiar cuvintele Lunii – alunecai prin văzduhul limpede al Indiilor; faţa mi se oglindea în apele Gangelui[1] şi razele mele căutau să pătrundă prin desişul unei pădurici de platani ale căror vârfuri aduse semănau cu spetele unei broaşte ţestoase. Deodată din desişul întunecos se ivi o fată uşurică ca o gazelă şi frumoasă ca Eva în rai. Ce figură ideală !... Parcă ar fi fost drăgălăşia în fiinţă. Sub pielea ei subţire îi ghiceai grămada de gânduri; spinii lianelor îi zgâriau sandalele dar ea înainta repede. În calea ei fiarele sălbatice care se întorceau de la fluviu unde îşi astâmpăraseră setea, se dedeau sfioase în lături. Fata ţinea într-o mână o candelă aprinsă, iar cu cealaltă îi ferea flacăra să nu i-o stingă vântul. Prin degetele ei subţiri trecea un sânge curat de culoarea celei mai frumoase pietre de rubin. Ea se îndreptă spre fluviu, puse pe apă candela care începu să plutească; lumina licărea ca şi cum ar fi vrut să se stingă, dar tot ardea. Ochii strălucitori şi negri ai fetei o urmăreau de după genele mătăsoase cu o privire plină de îngrijorare. Ea ştia că dacă candela ardea cât timp o putea urmări cu privirea, iubitul ei, care se afla într-o ţară depărtată, trăia.

Şi candela plutea întruna; curând nu se mai văzu decât un punct mic luminos, dar tot ardea; şi când coti la dreapta cu apa, fata căzu în genunchi şi mulţimi călduros lui Brahma, zeul ei. Pe lângă ea se furişa prin iarbă şuierând un şearpe veninos, dar ea nu luă seama,

---

[1] Fluviul *Gange* (în hindi: *Gangā*), care izvorăşte din munţii Himalaia şi se varsă în golful Bengal este considerat de indieni o apă sfântă.

căci se gândea numai la logodnicul ei. «Trăieşte !» rosti ea voioasă şi munţii repetară: «Trăieşte !»

SEARA A DOUA*

– Ieri, povesti Luna, mă uitam într-o curticică strâmtă înconjurată de toate părţile de case. Într-un coteţ dormea o cloşcă în jurul căreia se grămădiseră unsprezece pui. O fetiţă drăgălaşă sărea şi juca prin-prejur cântând; cloşca se deşteptă şi întinse aripile d-asupra puilor, speriată. În timpul acesta trecu tatăl fetiţei pe acolo şi o certă. Eu îmi văzui de treabă şi uitai curând întâmplarea aceasta.

Astă seară, mai adineauri, m-am uitat iar în curtea aceea. Era linişte. Iacă vine fetiţa, trage încetinel zăvorul de la coteţ şi intră înăuntru de se duce la cloşcă. Cloşca începu să ţipe de spaimă, puii speriaţi dedeau fuga prin toate colţurile; fetiţa căută să pue mâna pe cloşcă. Vedeam foarte bine scena printr-o gaură din zid; mi-era necaz pe fată şi fusei foarte mulţumită când văzui venind pe tată-său care o certă şi mai tare ca în ziua trecută, o apucă de braţ şi o dădu afară din coteţ. Fetiţa îşi lăsă capul pe spate şi îi văzui ochii mari, albaştri plini de lacrimi.

– La ce tot chinuieşti cloşca şi puii ? o întrebă tată-său necăjit.

Fetiţa zise suspinând:

– Vream să sărut găina şi să-i cer iertare că am supărat-o ieri. Am greşit, tăticuţă, că nu ţi-am cerut voie să viu.

Tatăl sărută pe frunte pe fetiţa aşa de nevinovată. Eu i-am sărutat ochii.

SEARA A TREIA

Într-o uliţă strâmtă, aşa de strâmtă încât abia pot să-mi las razele să alunece în jos pe ziduri, am văzut o femeie. Acum şaisprezece

* Istorioara a apărut mai întâi, fără menţiunea traducătorului, în *Calendarul ilustrat al Bibliotecii pentru toţi pe anul 1896* (p. 91-92), cu precizarea că face parte din volumul *Carte de icoane fără de icoane* «care se va publica în Biblioteca pentru toţi».

ani era copilă, se juca afară la ţară în grădina preotului satului; trandafirii erau bătrâni şi se scuturaseră de tot; ei se întindeau afară din curte pe cărare şi-şi înălţau crengile până sus prin meri; pe ici pe colea se mai vedea câte unul înflorit, care deşi nu era frumos cum se cuvine să fie regele florilor, totuşi era frumos prin culoarea şi mirosul ce tot mai avea.

Fetiţa preotului mi se părea o floare cu mult mai frumoasă; ea sta sub trandafir pe un scăunaş şi săruta obrajii de carton ai unei păpuşi.

Peste zece ani o văzui iarăşi, într-o sală minunată de bal; era mândra logodnică a unui negustor bogat; mă bucurai de fericirea ei şi căutai să o văd seara, în linişte. Vai ! nimeni nu pune preţ pe ochii mei vioi şi pe privirea mea care nu se înşală.

Şi trandafirului meu îi crescură vlăstare sălbatice ca şi celui din grădina preotului.

Viaţa de toate zilele îşi are şi ea tragedia ei; chiar astăzi i-am văzut cel din urmă act. În uliţa cea strâmtă zace fata de odinioară, bolnavă de moarte, şi birtaşul cel hain, singurul ei sprijin trăgea fără milă scoarţa de sub dânsa zicându-i:

– Scoală-te ! Obrajii tăi sfrejiţi îmi sperie muşteriii. Ai de te găteşte ! Nu mă face să pierd vânzarea, or te arunc pe stradă... Aide, scoală-te repede !

– Of ! lasă-mă să zac, zise ea, simt că mi se apropie moartea !

Dar el o dădu jos din pat, îi sulemeni obrajii, îi prinse trandafiri în păr, o aşeză la fereastră, îi puse o lumânare aprinsă alături şi plecă.

Eu mă uitai la ea îngrozită; ea sta nemişcată; mâna-i căzu pe genunchi. Fereastra se trânti aşa tare încât se sparse un geam, dar ea tot liniştită rămase; perdeaua fâlfâia în juru-i ca o flacără; ea murise. De pe fereastra deschisă parcă predica morală, biata moartă, – bietul trandafir din grădina preotului.

SEARA A PATRA

– Am fost în astă seară de am văzut o comedie germană, zise Luna, într-un orăşel mic; nişte grajduri fuseseră prefăcute în teatru, adică despărţiturile fuseseră lăsate, dar numai că erau frumos

împodobite şi ţineau loc de loji. Tot ce era lemn fusese învelit cu hârtie colorată. De tavanul scund atârna un mic policandru de argint şi pentru ca acesta să se poată ridica, ca în teatrele cele mari când se aude sunând clopoţelul sufleurului, se zidise deasupra un fel de butoi fără fund. «Cling-clang !» şi micul policandru de argint sărea în sus de o jumătate de cot; atunci se ştia că se începe comedia. Un tânăr prinţ care călătorise prin oraş cu nevasta lui, voi să vază şi el reprezentaţia, şi din pricina aceasta era teatrul îndesat de lume, peste tot; doar sub policandru era un loc gol, pentru că curgeau lumânările. Eu vedeam tot, căci înăuntru era aşa de cald încât lumea fusese nevoită să deschidă toate ferestrele, şi prin ele se uitau slugile înăuntru, cu toate că paznicul era acolo şi le ameninţa cu bâtul.

Lângă orchestră sta tânăra pereche prinţiară pe două jeţuri vechi – pe locurile unde obicinuiau să şează primarul cu nevasta lui. Dar în astă seară primarul şi nevasta-sa – o fiinţă foarte trufaşe – fuseseră nevoiţi să stea pe bănci de lemn ca şi ceilalţi oameni. «Acum se poate vedea cum un vultur alungă pe altul», şopteau femeile. Toate aveau o înfăţişare veselă de sărbătoare. Policandrul se legăna, poporul se lăsa să fie bătut peste degete, iar eu... da, eu fui martoră la comedia nemţească.

SEARA A CINCEA

– Ieri, îmi istorisi Luna, mă uitam la Parisul cel vecinic în mişcare; ochii mei pătrundeau într-o aripă a palatului Luvrului. O babă bătrână, rău îmbrăcată, femeie din popor, urma pe un servitor în sala mare şi goală a tronului, pe care voia s-o vadă cu orce preţ. Îi trebuise multă îndrăzneală şi multe jertfe făcuse până să ajungă acolo. Îşi împreunase mâinile slabe şi se uita împrejur cu sfială, ca şi cum ar fi fost într-o biserică.

– Aici era ! zise ea, aici !

Şi se apropie de tron, care era acoperit cu catifea bogată şi tivită împrejur cu aur.

– Aici, zise ea, aici !

Şi îngenunchie, sărută covorul purpuriu – mi se pare chiar că plângea.

– Dar nu era tot catifeaua asta pe atunci, zise servitorul.

Şi zâmbi.

– Dar tot aici a fost, zise femeia şi tot aşa era şi atunci...

– Da, răspunse el, dar nu tocmai aşa. Geamurile erau sparte, uşile scoase din ţâţâni şi mai era şi sânge pe podele.

Dar ea tot poate zice: «Nepotul meu a murit pe tronul Franţei».

– A murit ! adăogă bătrâna.

Şi nu mai scoase nici un cuvânt. Apoi ieşiră din sală. Afară înnoptase, iar lumina mea făcea să strălucească cu atât mai mult bogata catifea de pe tronul Franţei.

Cine crezi că era bătrâna ? Ascultă, am să-ţi spun o poveste:

Era pe timpul revoluţiunii din iulie[1], spre seară, în ziua strălucitoare de învingere când fiecare casă era o cetate, fiecare fereastră o redută. Poporul înainta spre Tuillerii. Printre luptători se aflau şi femei şi chiar copii cari pătrunseseră până în odăile şi sălile palatului.

Un biet copil sărac, îmbrăcat în zdrenţe, se lupta vitejeşte printre luptătorii mai bătrâni dar, atins de moarte de mai multe baionete odată, căzu. Se afla tocmai în sala tronului; rănitul fu pus pe tronul Franţei şi îi acoperiră rănile cu catifeaua lui, – sângele curgea pe scaunul regal. Ce priveliştе !... Sala aceea minunată, grămezile ce se luptau, un steag rupt zăcea pe podele, pânza tricoloră fâlfâia în vârfuri de baionete, în vreme ce bietul băiat sta pe tron galben la faţa transfigurată, cu ochii îndreptaţi spre cer pe când corpul i se zbătea în spazmurile morţii ! Pe pieptul său gol şi peste hainele lui zdrenţăroase cădea pe jumătate perdeaua de catifea bogată cusută cu flori de argint. O vrăjitoare prezisese copilului că

[1] Revoluţia pariziană din iulie 1830 («Cele trei zile glorioase»: 27, 28 şi 29 iulie) când este luat cu asalt Palatul Regal de la Tuileries, pe malul drept al Senei; ca urmare a revoluţiei, regele Carol al X-lea (fratele lui Ludovic al XVIII-lea), partizan al absolutismului, abdică şi părăseşte Franţa.

«va muri pe tronul Franţei !», iar inima mumei visase că fiul ei va fi un nou Napoleon.

Razele mele i-au sărutat coroana de flori de pe mormânt şi tot ele sărutară în timpul nopţii de ieri fruntea bătrânei bunici pe când visa că vede ceea ce poţi desemna: un copil sărac pe tronul Franţei !

SEARA A ŞASEA

– Am fost în Uppsala[1], zise Luna; mă uitam în jos la şesul întins, acoperit cu iarbă verde, şi la câmpiele fără roade. Mă oglindeam în apa Fyris pe când vaporul gonea peştii printre trestii. Sub mine se alungau norii peste movilele, care după tradiţiile scandinave ar fi monumentele lui Odin, lui Thor şi al zeiţei Freyja[2]; colinele sunt pline de iarbă în care se află tăiate numele celor ce vin să vadă acest loc renumit, căci în piatră nu şi le pot săpa.

Pe movile se întinde o nemărginită răţea de litere foarte bine făcute. Dar această nemurire o şterge iarba nouă care creşte primăvara. Pe cea mai înaltă colină se află un bard care bea dintr-un corn vechi de fildeş lucrat în chip artistic, hidromel – băutura vechilor scandinavi. El şopti un nume care îi era scump, dar se rugă de vânt să nu-l ducă departe, să nu-l destăinuiască. Eu l-am auzit, o cunosc pe cea care îl poartă; o cunună de contesă îi împodobeşte fruntea, de aceea nu putea poetul să-l spună tare, dar poetul nu poartă oare şi el cunună ? Faima Eleonorei de Este atârnă de numele lui Tasso.[3] Eu ştiu unde înfloreşte trandafirul frumuseţii care farmecă pe bardul suedez.

---

[1] Oraş în Suedia centrală, la nord de Stockholm.

[2] Zeităţi ale mitologiei scandinave: *Odin*, principalul personaj mitologic, zeu al Războiului, Înţelepciunii şi al Poeziei; *Thor*, fiul său, zeu al Tunetelor şi Fulgerelor; *Freyja*, zeiţă a Fecundităţii şi a Amorului.

[3] Andersen se referă aici la două dintre personajele dramei lui Goethe, *Torquato Tasso*: celebrul poet al Renaşterii italiene, Torquato Tasso (1544-1595) şi Eleonora d'Este, sora ducelui de Ferrara, Alfonso al II-lea d'Este, în slujba căruia Tasso intrase în 1572, ca poet al Curţii; el ar fi trăit aici o poveste de dragoste cu prinţesa Eleonora, poveste imaginată de Goethe care introduce în dramă şi detalii ale propriei biografii.

Şi când spuse Luna aceasta, o acoperi un nor. Dea Domnul ca nici un nor să nu ascundă poetului astra pe care o iubeşte.

SEARA A ŞAPTEA

De-a lungul malului mării se întinde o pădure de frasini şi de stejari, tânără şi plină de răcoare şi de miros.

Primăvara locuiesc în ea sute de privighetori. Alături, aproape de tot, e marea, marea cea vecinic schimbătoare, şi între ele se întinde o cărare lată de nisip. Pe acest drum trec una după alta trăsuri, dar eu nu le urmăresc pe ele. Ochiul meu mai cu plăcere se odihneşte asupra unui singur loc unde se află un monument de uriaş; printre pietre cresc copaci de porumbe şi spini. Aici e poezie în natură. Dar crezi că oamenii o înţeleg ? Ascultă, căci îţi voi istorisi ce-am auzit acolo în seara şi în noaptea din urmă.

Întâi veniră doi ţărani bogaţi.

– Minunaţi copaci ! zise unul.

– Nici vorbă că din fiecare ies zece cărucioare de lemne de ars ! răspunse celălalt. Iarna va fi grea; anul trecut luam paisprezece taleri pe stânjen.

Şi aşa mai departe.

– Drumul e cam greu aici ! zise un alt trecător.

– Din pricina blestemaţilor ăstora de copaci, răspunse tovarăşul lui, nu poate pătrunde nici un vântuleţ dinspre mare.

Trecu şi căruţa poştei; toţi călătorii dormeau tocmai aci unde era locul mai frumos; vizitiul suflă în corn dar se gândi numai că cânta bine cu cornul, că acolo răsuna frumos, şi că era să le placă călătorilor.

Şi astfel trecu şi căruţa poştei.

Mai veniră doi tineri, călări. Aceştia au tinereţe şi şampanie în vine, îmi zisei. Şi ei se uitară cu un zâmbet pe buze la movilele acoperite cu muşchi şi la tufişul tainic.

– Pe aici aş vrea să mă plimb cu Cristina, fata morarului ! zise unul.

Şi plecară.

Florile miroseau tare, nu bătea vântul de fel; marea parcă se unea cu cerul ce se întindea peste întreaga vale. Trecu o trăsură. În ea se aflau şase persoane; patru dormeau, a cincea, o damă frumoasă, se gândea la ce efect va face rochia ei cea nouă la balul viitor. A şasea întrebă pe vizitiu dacă colina, mormântul uriaşilor de care ţi-am vorbit, era ceva vrednic de văzut.

– Aş ! răspunse vizitiul, o grămadă de pietre; doar copacii sunt ceva.

– Cum aşa ?

– Da, copacii sunt buni; când e zăpadă mare, iarna, de nu se mai vede calea, atunci copacii sunt ca un semn după care mă iau ca să nu cad în mare. După cum vezi sunt buni.

Şi merse înainte.

Veni un pictor, ochii îi străluceau privind peizagiul; nu zicea un cuvânt, numai fluiera. Privighetorile cântau care de care mai frumos.

– Tacă-vă pliscul ! zise el, însemnând culorile cu băgare de seamă. Apoi zise: Albastru, lilà, cafeniu închis ! Ce mai tablou o să iasă !

Nu pricepea peizagiul mai bine decât o oglindă în care s-ar fi văzut natura frumoasă; plecă fluierând un marş de Rossini.

La urmă de tot veni o fată săracă, cu o sarcină grea în spinare; ea se aşeză să se odihnească pe mormântul uriaşilor. Figura ei frumoasă şi galbenă întoarsă spre pădure asculta cu luare-aminte cântecul melancolic al privighetorilor. Ochii îi scânteiau. Mişcată se uita la nemărginita mare şi la cerul înstelat. Îşi împreună mâinile şi mi se pare că zise «Tatăl nostru». Nici ea singură nu-şi da seama de simţirea ce-i mişca inima, dar ştiu bine că vor mai trece ani mulţi, şi minutul acela îi va rămâne în minte, şi amintirea îi va arăta pururea privelişte sublimă mai bine decât tabloul ce va face pictorul.

Razele mele urmară pe fata nevinovată până ce aurora aruncă asupra frunții sale lumini mai vii decât ale mele.

SEARA A OPTA

Nori grei umblau pe cer; Luna nu se ivea, stam trist și singuratec la fereastră uitându-mă în văzduh către locul unde trebuia să se afle astrul pe care îl așteptam. Gândurile îmi zburau, se înălțau către prietena care îmi istorisea în fiecare seară așa de frumoase povești și-mi arăta așa de interesante icoane ! «Ce n-a văzut ea pe lume !» cugetam. Razele ei alunecau pe deasupra apelor potopului și a zâmbit lui Noe când ieși din corabie cum îmi zâmbește mie azi, – și blânda ei lumină fu prevestirea lumii noi eare era să [se] nască. Când fiii lui Israel stăteau plângând lângă apa Babilonului, ea se uita întristată la sălciile de care stau aninate harpele celor prinși.[1] Când s-a urcat Romeo pe balcon, înălțat de aripele iubirii, Luna plină, ascunsă pe jumătate în dosul sălciilor, strălucea în aerul curat și străveziu. Ea a văzut și pe eroul de la Sfânta Elena când se uita de pe stâncile singuratice la oceanul întins, în vreme ce gândiri înalte i se zbuciumau în minte.[2] Ce n-ar ști Luna să istorisească ! Viața creațiunii, istoria lumii e pentru dânsa ce ar fi pentru noi o lanternă magică or un album plăcut. Astă-seară nu te pot vedea, prietenă unică și veche, și nici nu pot schița ceva în amintirea vizitei tale...

Pe când mă uitam visător la nori, se luminară deodată. Era o rază a Lunii, dar pieri iarăși; niște nori închiși trecură, dar tot fui încântat, tot îmi trimisese o prietenească salutare, – nu mă uitase.

---

[1] Episod biblic: în anul 587 î.d.Chr., regele Nabucodonosor al II-lea al Babilonului cucerește Ierusalimul și strămută o parte a populației israelite, vreme de aproape 50 de ani, la Babilon, pe fluviul Eufrat, în antica Mesopotamie.

[2] Referire la Napoleon Bonaparte care, după înfrângerea suferită la Waterloo și a doua abdicare a fost exilat în 1815 pe insula vulcanică Sfânta Elena (Saint Helena) din Oceanul Atlantic, aparținând Angliei, unde a și murit în 1821.

SEARA A NOUA

Cerul se limpezise. Trecuseră mai multe seri. Luna era în pătrarul întâi şi nu se oprea să vorbească cu mine. Dar într-o seară îmi spuse cele ce[1] urmează. Ascultă ce mi-a istorisit:

– Am urmărit cu ochii un stol de păsări polare, până pe coastele Groenlandei[2], pe care se ridicau nişte stânci goale acoperite cu gheaţă şi zăpadă; căzuse o ceaţă groasă. Dar mai departe descoperii o vale încântătoare adăpostită de toate părţile de munţi înalţi. Aci cresc plante şi flori care răspândesc un miros plăcut. Razele mele erau palide prin ţinuturile acestea aşa de depărtate spre miazănoapte, şi faţa mea semăna la culoare cu un nufăr despărţit de rădăcină şi care ar fi plutit vreme de săptămâni pe suprafaţa apelor.

Deodată orizontul se lumină; pe cer se ivi coroana unei aurore boreale, care arunca un mănunchi de raze ce se urcau ca nişte coloane de foc şi luminau tot cerul cu o strălucită culoare purpurie.

Am văzut apropiindu-se o ceată de oameni ai locului cari se adunaseră ca să petreacă. Ei erau obicinuiţi cu admirabila privelişte a aurorei boreale: abia îşi aruncară ochii spre ea.

– Ai să ne jucăm de-a mingea cu capete de morse, zise unul, – cum se joacă sufletele răposaţilor.

Aceasta era credinţa lor. Jocul începu; şi se auziră strigăte de veselie. Apoi un groenlandez scoţându-şi blana, se aşează în mijlocul cercului cu o tambură în mână şi cântă un cântec asupra vânătorii câinelui marin. Corul răspundea cântând un refren: «Eia, eia, ha !» Mai pe urmă toţi începură a juca cu blănile albe în spinare. Parcă ar fi fost un bal de urşi albi. Săreau, se învârteau, dădeau din mâini ca nişte nebuni.

În sfârşit se liniştiră; se aşezară pe stânci prefăcându-se a fi judecători. Aveau a judeca neînţelegerile ivite de la cea din urmă întrunire încoace. Unul veni să se plângă imitând cu mare dibăcie

[1] În original: *cele cele.*

[2] *Groenlanda* (în daneză *Grønland*), cea mai mare insulă de pe glob, situată în nord-estul Americii de Nord, acoperită aproape în întregime de gheţuri veşnice şi locuită de câteva mii de eschimoşi aparţine din 1721 Danemarcei.

pe protivnicul său şi danţând pe când spunea ce avea de spus. Protivnicul înaintă şi el şi se apără într-acelaşi chip, maimuţind şi el pe celălalt. Toţi începură să râdă şi dădură sentinţa.

Începu un vânt cumplit. Tremurau stâncile şi trozneau gheţarii. Grămezi mari de gheaţă se prăvăleau urlând. Apoi furtuna încetă şi văzui una dintre nopţile de vară, măreţe şi senine, care fac farmecul ţinuturilor polare.

Puţin mai departe de locul unde danţaseră groenlandezii, zăcea un bolnav sub un cort de piei; sângele îi circula repede prin vine şi părea încă plin de viaţă. Dar trebuia să moară; aşa credea şi el şi toţi cei de faţă. Nevastă-sa cosea un giulgiu de piei de animale ca să-l înfăşoare până nu va fi murit – căci ei cred că nu e bine să puie mâna pe om mort.

Îl întrebă:

– Vrei să fii îngropat pe munte, în omătul gros ?... Îţi voi pune pe mormânt arcul şi săgeţile ! Vecinii vor veni să joace în jurul mormântului în cinstea ta... Or vrei mai bine să te arunc în mare ?

– În mare, răspunse el zâmbind dureros.

– Marea e un cort plăcut pentru vară, zise nevasta. Vei petrece uitându-te la jocurile miilor de câini de mare; cete de morse vor veni să se culce la picioarele tale şi vei putea vâna fără primejdie.

Îl puseră în giulgiu, copiii rupseră cortul şi plângând, ţipând de durere îşi duseră părintele spre ţărmul mării. Acolo îl dădură pradă valurilor pline de spumă. Marea, care îl hrănise cât trăise, îi slujea, după moarte, drept loc de odihnă. Monumentul lui fură munţii de gheaţă rostogoliţi de valuri.

SEARA A ZECEA

Cunoşteam o fată bătrână, zise Luna, care umbla în toate iernile cu o fustă de mătase galbenă, ce nu mai era la modă, – dar era totdeauna curată. În fiecare vară purta aceeaşi pălărie de paie şi, mi se pare, aceeaşi haină albastră-cenuşie.

Nu se ducea nicăieri, doar la o prietenă tot bătrână care stătea peste drum. Dar anul trecut nu se mai duse nici acolo, căci prietena murise.

Părăsită de toţi, fata cea bătrână lucra lângă fereastră, unde înfloreau toată vara flori frumoase şi iarna un *cresson*[1] minunat pe o bucată de pâslă. În luna trecută nu mai sta nici la fereastră, dar ştiam că tot trăia, căci nu o văzusem pornind să facă călătoria cea lungă de care vorbea aşa de des cu prietena ei.

– Da, îi zicea ea, când voi muri voi face cea mai mare călătorie din viaţa mea; groapa familiei noastre e tocmai la şase poştii depărtare şi acolo mă va duce, acolo voi dormi lângă celelalte rude ale mele.

Ieri noapte se opri o trăsură dinaintea casei, un om scoase un cosciug, îl aşeză în căruţă, puse paie împrejur şi plecă. Atunci înţelesei că murise. Vasăzică acum dormea liniştită, fata bătrână care nu mai ieşise de un an din casă. Trăsura porni din oraş repede ca şi cum bătrâna ar fi făcut o călătorie de plăcere. Afară, pe drumul mare, mergea şi mai repede. Vizitiul se uită de vreo câteva ori pe furiş îndărăt; mi se pare că se temea să nu vadă moarta sculându-se din cosciug. Îşi bătea aşa de nebuneşte caii, şi în acelaş timp îi ţinea aşa de strâns, încât aveau spume la gură, – căci erau tineri şi vioi.

Un iepure trecu drumul de-a curmezişul, caii se speriară şi o luară la goană.

Fata cea bătrână, care abia se putuse mişca prin odaie când trăia, acum, moartă, trecea în goana cailor pe drumul mare. Cosciugul care era învelit cu paie, căzu pe cale, iar vizitiul, caii şi trăsura zburau tot înainte în goana cea mai mare.

Se crăpa de ziuă, ciocârlia zbura cântând într-un câmp vecin, şi îşi cânta pe deasupra sicriului cântecul de dimineaţă. Apoi se coborî pe el şi începu să caute cu ciocul prin paie. După aceea se ridică iar... Eu mă ascunsei după norii roşiţi de cele dintâi raze ale aurorei.

[1] Legumă (untişor), cultivată în locuri umede.

SEARA A UNSPREZECEA

– La o nuntă, îmi istorisi Luna, lumea cântase, închinase în sănătatea tuturor... Toate erau bogate şi minunat de frumoase. Musafirii îşi luaseră rămas-bun, trecuse miezul nopţii – mamele sărutară pe mire şi mireasă. Ei rămaseră singuri, dar perdelele erau aproape de tot lăsate, lampa lumina odaia plăcută.

– Slavă Domnului c-au plecat, zise mirele şi sărută mâinile şi buzele miresii. Ea zâmbea plângând şi se lipea de pieptul lui tremurând, cum stă floarea de lotus pe apă, şi îşi şopteau cuvinte dulci şi pline de iubire.

– Somn bun ! zise el.

Dar ea dete perdelele de la fereastră într-o parte:

– Ce frumos luceşte Luna, zise, uite ce linişte !

Şi stinse lampa. Odaia cea plăcută rămase în întunerec, dar lumina mea lucea ca şi ochii ei.

– Femeilor, sărutaţi harpa poetului când cântă tainele vieţii !

SEARA A DOUĂSPREZECEA*

– Vream să-ţi arăt o icoană din Pompei, zise Luna.

Luminam o mahala într-o stradă numită a Mormintelor, unde sunt monumentele cele mai frumoase, unde odinioară tineri veseli, cu fruntea încununată cu trandafiri, dănţau cu fetele frumoase venite din părţile Greciei. Acum domnea o linişte de mormânt. Nişte soldaţi germani în serviciul neapolitan stau de pază şi jucau cărţi sau zaruri. Văzui o mulţime de streini de dincolo de munţi cari veneau în oraş însoţiţi de călăuze; ei voiau să vadă la lumina mea oraşul ce se ridicase din mormânt, şi eu le arătam urma roţilor de trăsuri pe lespezile late de lavă cu care erau pietruite stradele; le mai arătam şi numele foştilor proprietari, acum optsprezece

* Miniatura a fost reprodusă şi în *Foaia pentru toţi*, an. I, nr. 40, 24 septembrie 1897, p. 316 (cu titlul: *Icoană din Pompei*), fără ca traducătorul să fie menţionat.

veacuri, scrise pe uşi, şi firmele de pe vremea aceea care şi acum stau atârnate; ei se uitau prin curţi la bazinurile vechilor havuzuri împodobite cu scoici frumoase, dar apa nu mai ţâşnea din ele şi nici cântecele nu mai răsunau între pereţii frumos zugrăviţi cu fresce, – doar câinele de bronz tot sta de pază la uşă.

Era cu adevărat oraşul morţii: toate tăceau împrejur, numai Vezuvul se mai auzea bombănind. Ne-am dus la templul Venerei făcut tot din marmură albă ca zăpada; între coloanele graţioase care înconjurau scara cea largă ce duce la altarul zeiţei, cresc ici şi colo sălcii plângătoare. Pe cerul albastru se vedea grămada neagră a Vezuvului şi flacările din el se înălţau drepte printre nori de fum. Efectul era uimitor.

Printre vizitatori se afla o cântăreaţă – mare, o adevărată şi mare artistă – am văzut-o sărbătorită în cele dintâi locuri din Europa. Când ajunseră la teatrul cel mare, se aşezară cu toţii pe treptele de piatră ale amfiteatrului, cum făcea lumea cu mii de ani mai înainte. Scena era neatinsă, ca şi odinioară, cu culise de marmoră; în fund se aflau două arcuri printre care se vede acelaş fund de peizagiu ca şi pe vremea aceea, adică însăşi natura: munţii dintre Sorrento şi Amalfi[1].

Cântăreaţa se urcă pe scena cea veche şi începu să cânte. Amintirile locului, natura frumoasă şi dulce, o inspirară. Cântă dumnezeieşte. În cântecul ei se vedea o durere adâncă. Apoi se opri. Şi se auziră, ca şi pe vremea Imperiului roman, aplauze zgomotoase, strigăte de entuziazm.

– Ce dar ! Ce frumuseţe nemaipomenită de voce !... striga care de care mai vesel.

Pe urmă plecară cu toţii.

Peste cinci minute scena era iar goală, teatrul iar pustiu; nu se mai auzea nici un zgomot. Doar[2] ruinele rămaseră locului, drepte şi

---

[1] În original – inclusiv în *Foaia pentru toţi* – greşit: *Amalzi; Sorrento* şi *Amalfi*, oraşe în apropiere de Napoli, primul chiar în golful Napoli, al doilea mai la sud, în golful Salerno, nu departe de anticul Pompei, acoperit de lava Vezuviului în anul 79 d.Chr.; marele amfiteatru al oraşului – care în momentul cataclismului avea cca. 30 000 de locuitori – datează din secolul I î.d.Chr.

[2] În original: *dar*.

nemişcate, şi aşa vor fi şi peste o mie de ani. Atunci nimeni nu-şi va mai aduce aminte de entuziazmul de acum, de frumoasa cântăreaţă, de glasul, de zâmbetul ei încântător; toate vor fi trecut şi se vor fi uitat !... Chiar eu voi fi pierdut amintirea acestei scene.

SEARA A TREISPREZECEA

– Mă uitam pe fereastră în casa directorului unui ziar mare, zise Luna. Casa se afla în Germania. Văzui mobile scumpe, cărţi multe şi grămezi de ziare. Mai mulţi tineri se aflau adunaţi în jurul directorului care sta la birou; erau să discute asupra a două cărţi mici, ale unor scriitori tineri.

– Aceasta mi-a fost trimisă, zise el, dar n-am citit-o încă. E frumos tipărită; ce credeţi despre conţinutul ei ?

– O ! răspunse unul care şi el era poet, versurile sunt frumuşele dar cam lungi, n-au mişcare. De ! e tânăr omul !... Poate că cu timpul... Ideile îi sunt sănătoase; are şi unele ordinare, dar ce să faci ? Nu poţi născoci totdauna lucruri noi. Puteţi să-l lăudaţi. Eu unul, însă, nu cred că va ajunge renumit. Este învăţat şi cunoaşte bine Orientul pe care îl descrie în versurile lui. El a scris critica aceea drăguţă asupra cărţii mele: *Fantasii asupra vieţii caznice.* Trebuie să fim indulgenţi cu tinerii.

– Dar nu e nimic de el ! zise un alt domn din odaie. Nimic nu e mai rău în poezie decât mediocritatea, şi de ea nu va trece.

– Bietul băiat ! zise un al treilea, mătuşa lui e aşa de mândră de el ! Este doamna care ţi-a vândut mai multe exemplare din traducţia d-tale din urmă, d-le director.

– Da ?... Ce bună femeie, zise directorul; şi eu am scris numai câteva vorbe de cartea nepotului ei !

Şi se puse să scrie: «Talent vădit, o floare rară în grădina poeziei. Un adevărat mărgăritar !...» Şi aşa mai departe.

– Acum să ne întoarcem la cealaltă carte de versuri; am auzit vorbindu-se mult bine de autor; se zice că e un geniu ! Ce ziceţi ?

– Da, aşa se vorbeşte, zise poetul, dar eu unul ştiu că e un talent incult, sălbatic, nedisciplinat.

– Ar trebui scărmănat puţin, zise altul, căci altminteri începe să se creadă.

– Dar nu e drept ! adăogă un al patrulea; noi nu trebuie să luăm în seamă greşelile cele mici, ci să ne bucurăm de ce e bun, şi la el sunt multe lucruri bune. Ne întrece pe toţi şi cu mult.

– Ferească Dumnezeu ! zise unul. Dar dacă e în adevăr aşa mare geniu pe cât se zice, apoi nu o să-i pese de puţină scărmăneală. Sunt destui cari îl laudă în faţă; nu trebuie să-l înnebunim de tot !

«Talent de netăgăduit ! scrise directorul, dar versurile au şi multe greşeli; se pot vedea la pagina 25 două hiate unul după altul; îţi zgârie urechea. Ar fi bine ca autorul să mai studieze pe autorii vechi...» Şi aşa mai departe.

– Plecai, zise Luna, şi mă dusei să mă uit prin fereastra odăii mătuşii, – femeie bogată care avea cunoştinţe bune. Poetul era la ea; toţi invitaţii îl sărbătoreau şi îl lăudau. Era fericit.

Mă dusei să văd pe urmă pe celălalt poet, pe cel sălbatec; şi el era într-o adunare mare, la un protector, unde lumea vorbea tocmai de cartea celuilalt poet, a celui civilizat.

– Voi citi eu şi pe a dumitale ! zise protectorul artelor, dar drept să-ţi spun, – căci ştii prea bine că-ţi spun drept ce gândesc, – nu mă prea aştept la ceva deosebit. Eşti prea iute, nu-ţi ştii stăpâni imaginaţia, dar recunosc că eşti foarte vrednic de stimă ca om !

Într-un colţ sta o fată tânără şi citea într-o carte:

«Ce greu îi e geniului să străbată prin pulberea ce ridică în juru-i ! Fiţi ca toată lumea şi norocul vă va zâmbi. Aceasta e poveste veche, şi vecinic nouă.»

SEARA A PAISPREZECEA

Iacă ce-mi istorisi Luna:

– Pe drumul din pădure se află două case ţărăneşti; uşile le sunt joase şi ferestrele cam strâmbe, dar de jur-împrejur cresc trandafiri

sălbateci şi alte plante. Acoperemântul este plin cu muşchi între care cresc nişte floricele galbene; în grădiniţă sunt numai cartofi şi varză, dar lângă gard creşte un copăcel de liliac sub care stă o fetiţă; ea îşi aţinteşte ochii negri asupra unui ştejar bătrân ce se află între amândouă casele.

Acest copac are un trunchi înalt dar scorburos în care şi-a făcut o barză cuibul. Acum se află acolo şi bătea din cioc.

Un băieţel, fratele fetii, ieşi afară şi se duse spre ea.

– Unde te uiţi ? o întrebă el.

– Mă uit la barză, zise ea, căci mi-a spus vecina că are să ne aducă astă-seară un frăţior or o surioară, şi tocmai pândeam să văd când vine.

– Nu aduce nici frate, nici soră, zise băiatul. Ascultă-mă pe mine; vecina mi-a spus şi mie tot aşa, dar râdea când vorbea şi atunci am întrebat-o dacă jură pe Dumnezeu că spune drept, şi fiindcă n-a jurat am priceput că istoria cu barza e un basmu pentru copii, ca să-i înşele.

– Apoi atunci de unde vin copiii ? întrebă fetiţa.

– Îl aduce Dumnezeu ! zise băiatul. El îl ţine sub manta, dar nimeni nu poate vedea pe Dumnezeu, astfel că nici noi nu-l vom putea vedea când îl va aduce !

În acel minut se auzi un foşnet în liliac, copiii îşi împreunară mâinile şi se uitară unul la altul; fără îndoială că venea Dumnezeu cu copilul.

Se luară de mână. Atunci se deschise uşa casei şi vecina le strigă:

– Veniţi încoace că v-a adus barza un frăţior !

Iar copiii dădură numai din cap, căci ştiau că a venit.

SEARA A CINCISPREZECEA

– Alunecam peste bălăriile de pe câmpia Lüneburg[1], zise Luna. Lângă drum se afla o colibă singuratică; în juru-i se aflau vreo

[1] Câmpie aridă din Germania de nord, între fluviul Elba şi râul Aller, la sud de Hamburg.

câţiva copăcei cu frunzele scuturate, iar în ei cânta o privighetoare ce se pripăşise pe acolo. Cânta jalnic în răcoarea mare a nopţii în[1] care era să moară; îşi cânta cântecul din urmă.

Se lumina de ziuă când trecu pe drum o caravană de ţărani care emigrau în America. Acum se duceau la Brema[2] sau la Hamburg ca să ia vaporul spre Noul Continent unde sperau să le meargă mai bine. Femeile îşi duceau pe copiii mai mici în cârcă, iar cei mai mărişori veneau în urma lor.

Bătea un vânt rece. O fetiţă să strângea tot mai tare la pieptul mamei sale, pe când aceasta se uita la faţa mea rotundă ce începea să scadă, gândindu-se la lipsa ce suferise în ţara ei, de când era mică copilă, şi la impozitele grele ce apasă pe ţăranul german. Şi toţi ceilalţi se gândeau la acelaşi lucru.

Cele dintâi raze ale aurorei roşiră orizontul; inimile se mai înveseliră, li se păru că lumina aceea le prevestea zile mai bune.

Auziră cântecul privighetoarei care era să moară şi-l crezură şi pe el prevestire bună. Vântul şuiera şi nu putură înţelege ce zicea pasărea care trăgea să moară.

«Mergeţi înainte, treceţi mările ! Calea v-aţi plătit-o cu ce mai aveaţi, veţi intra săraci şi fără nici un sprijin în locurile pe care le credeţi ţara Canaanului. Va trebui să vă vindeţi şi pe voi şi nevestele şi copiii voştri unor exploatatori fără milă, dar nu veţi suferi multă vreme... În dosul frunzişului copacilor mari din pădurile virgine, pe care le veţi desfunda, se ascunde îngerul morţii; îmbrăţişarea lui de bun-sosit va răspândi friguri de moarte în sângele vostru, şi voi îl veţi binecuvânta căci vă va scăpa de nesfârşitele suferinţe. Mergeţi înainte, tot înainte pe valurile oceanului nehărmurit !»

Caravana asculta veselă cântecul privighetoarei, crezând că le anunţa fericirea.

Se luminase de ziuă; locuitorii treceau spre biserica ce se vedea în depărtare. Femeile aveau pe ele mantale negre, şi la cap erau îmbrobodite cu pânză albă; păreau nişte vedenii coborâte din niscai

[1] În textul de bază: *de*.

[2] Portul *Bremen*, din nordul Germaniei.

tablouri vechi gotice; de jur-împrejur câmpul pustiu, plin de buruieni; pe ici pe colo pete negre pe unde arsese focul, – o privelişte plină de jale.

Femeile îşi scoteau din buzunare cărţile de rugăciune căci se apropiau de biserică. «Rugaţi-vă, cugetai eu, rugaţi-vă pentru nenorociţii cari pornesc pe valurile mării spre a ajunge şi mai repede la mormânt !»

SEARA A ŞAISPREZECEA

– Cunosc în Italia, zise Luna, un actor de la un teatru de bâlci, un caraghios de care râde toată lumea când îl vede. Toate mişcările lui sunt hazlii, dar nimic nu e prefăcut la el; aşa e felul lui. De pe când era mic şi se juca cu ceilalţi copii, de pe atunci era caraghios. Natura îl făptuise aşa, dăruindu-l cu o mică cocoaşă în spinare şi cu alta în piept de semăna cu Polichinelle[1]. Mintea lui era însă foarte dezvoltată. Nimeni nu avea simţire mai adâncă şi o mai mare dibăcie a spiritului decât el. Teatrul pentru dânsul era lumea ideală.

Dacă ar fi fost bine făcut şi mai subţirel, ar fi ajuns cel dintâi actor tragic pe orcare scenă; simţimânte înalte şi eroice îi umpleau sufletul, dar cu toate acestea trebuia să rămâie tot caraghios. Chiar durerea sau necazurile lui făceau să-i crească supărarea hazlie de pe faţă şi sporeau râsul numerosului public ce aplauda pe favoritul său.

Drăguţa Colombină[2] se arăta foarte bună şi prietenoasă faţă cu el, dar tot mai bine voia să se mărite cu Arlechin, căci ar fi fost prea de râs să se fi cununat frumuseţea cu urâciunea. Când era Polichinelle mai supărat, numai ea pe lume îl putea face să râdă;

[1] *Polichinelle* (în italiană *Pulcinella*), personaj comic din teatrul de marionete italian, cu nasul roşu şi coroiat şi cu câte o cocoaşă în faţă şi în spate.

[2] *Colombina*, personaj din «commedia dell'arte» italiană (sec. XVI-XVII), fetişcană cu nuri, simplă şi cinstită, curtată de bărbaţi, soţia sau prietena lui *Arlecchino*, bufon poltron.

mai întâi se arăta mâhnită ca el, apoi ceva mai liniştită şi în urmă veselă de tot.

– Ştiu eu ce-ţi lipseşte, zicea ea; îţi lipseşte dragostea !

– Eu şi dragoste !... Se şi potriveşte, zicea el. Cum ar mai aplauda publicul de tare !

– Da, dragostea ! urmă ea. Şi adăoga cu o emoţiune hazlie: Şi mă iubeşti pe mine !

– Astfel de lucruri le poţi spune când glumeşti.

Şi Polichinelle sărea în sus de râs şi se schimonosea până ce mâhnirea i se spulbera. Şi cu toate acestea Colombina spunea drept: el o iubea, o iubea la nebunie, cum iubea lucrurile măreţe, idealul.

În ziua când se cunună Colombina, el fu cel mai vesel dintre toţi, dar plânse toată noaptea. Dacă i-ar fi văzut publicul atunci faţa scălămbăiată, ar fi aplaudat şi mai tare.

Acum în urmă Colombina muri în floarea vârstei, şi în ziua înmormântării Arlechin fu îngăduit să nu iasă pe scenă, fu lăsat să se jelească în voie. Directorul trebuia să arate ceva foarte vesel pentru ca publicul să nu simtă lipsa prea mare a drăguţei Colombine şi a veselului Arlechin, astfel încât Polichinelle fu nevoit să fie îndoit de hazliu ! Jucă şi sări în sus cu deznădejdea în inimă. Rar râsese şi petrecuse lumea atât de mult. Toţi strigau: «*Bravo, bravissimo* !»

Polichinelle fu chemat şi rechemat. Avu un adevărat triumf.

Ieri noapte, după reprezentaţie, îl văzui furişându-se afară din oraş; se duse la cimitirul singuratic, puse o coroană pe mormântul Colombinei, lângă celelalte coroane care se vestejiseră, se aşeză pe mormanul de pământ sub care zăcea ea, cu mâna sub bărbie şi cu ochii nemângâiaţi îndreptaţi spre mine.

Era bun de zugrăvit. Rămase aşa nemişcat, multă vreme; ai fi zis că e o statuie pe mormânt. Un Polichinelle, un caraghios pe un mormânt !... Ce lucru pitoresc şi ce ciudată nepotrivire !... Dacă ar fi văzut publicul pe favoritul său în aşa stare, şi-ar fi rupt palmele aplaudând, ar fi răguşit strigând: «*Bravo, Pulcinella, bravo, bravissimo* !»

SEARA A ŞAPTESPREZECEA*

Ascultă ce mi-a spus Luna:

– Am văzut nişte băieţi din şcoala militară când s-au îmbrăcat întâi cu uniforma de ofiţeri, uniforma visurilor lor. Am văzut pe tânăra logodnică a prinţului în rochie de bal, fericită; dar nici o fericire nu se poate pune în cumpănă cu aceea pe care am văzut-o astăseară la un copil, o fetiţă de patru ani.

Primise ca dar o rochie albastră şi o pălărie roşie, şi se împodobise cu ele. Ceru lumânări, căci lumina mea încă palidă nu-i era de-ajuns ca să admire în voie minunile de pe ea. Când se lumină odaia, fetiţa se aşeză în mijloc, ţeapănă ca o păpuşă, cu mâinele depărtate de rochie, cu degetele întinse, ca să nu o atingă. O ! cum îi mai străluceau ochii şi toată faţa de bucurie !

– Mâine vei ieşi la plimbare cu rochia asta, zise muma.

Şi fetiţa se uită la ea întâi şi pe urmă se uită la pălărie şi zâmbi fericită. Apoi zise deodată:

– Mamă ! Ce-or să zică căţeii mei când m-or vedea aşa de frumos îmbrăcată ?...

SEARA A OPTSPREZECEA

– Ţi-am mai vorbit despre Pompei, zise Luna, despre cadavrul unui oraş pus în rândul oraşelor vieţuitoare, dar mai cunosc unul şi mai curios poate, care este numai vedenia unui oraş şi se iveşte din valurile mării când vântul sparge ceaţa care îl acoperă adesea şi care

---

* Istorioara a apărut mai întâi în *Calendarul ilustrat al Bibliotecii pentru toţi pe anul 1897* (p. 128), în toamna anului 1896, fără indicarea traducătorului; într-o notă de subsol se preciza referitor la volumul *Carte de chipuri fără chipuri*: «Această operă a marelui autor Andersen – care cuprinde 33 de asemenea seri – va forma împreună cu câteva poveşti volumul cu no. 100 din Biblioteca pentru toţi». Mai târziu, istorioara a fost retipărită, tot fără indicarea traducătorului, în *Foaia pentru toţi* (an. I, nr. 19, 30 aprilie 1897, p. 150).

e ca un zăbranic de văduvă. Fostul său stăpân, logodnicul mării, a murit, şi palatul şi oraşul lui sunt acum ca un mormânt uriaş. În acel oraş nu se aude nici uruit de trăsuri, nici răsunet de potcoave, căci pe străzile lui înoată peştii şi ca nişte săgeţi zboară tainicile gondole pe apa-i verzie.

– Am să-ţi arăt, adăogă Luna, piaţa oraşului, Forum, şi te vei crede dus într-un oraş de poveşti ! Iarba creşte între lespezile-i late şi în zori de ziuă mii de porumbiei îmblânziţi zboară împrejurul unui turn înalt. Este încunjurată de trei părţi cu bolţi, şi la adăpostul lor vei vedea turci stând liniştiţi şi fumând din ciubuce lungi; mai departe un băiat frumos, grec se razimă de stâlpi uitându-se la catargurile înalte, la trofeele glorioase: amintiri ale puterii trecutului. Sunt şi multe steaguri, dar sunt cernite. Mai departe o fată zdravănă se odihneşte; şi-a pus jos donițele grele cu apă şi pe umere ţine jugul cu care se va sluji ca să le ducă. Şi ea se uită cu jale la mărirea căzută.

– Ce vezi în faţa ta nu e palat de zână, ci biserică; turnurile-i aurite strălucesc uimitor sub lumina mea. Toate sunt ciudate în această clădire; parcă decoraţia, de o bogăţie ce-ţi ia ochii, e făcută de capriciul unui copil. Intri... Strălucirea zidurilor de mozaic şi a vitraliurilor te uimesc; nicicând nu vei mai vedea undeva bogăţie mai armonioasă... Te poţi crede într-un loc fermecat.

Alături patru cai de bronz trag un car al Victoriei; de departe au venit aceste modele ale artei celei mai desăvârşite a Greciei şi au mai călătorit mult înainte de a se întoarce iar aci. Mai departe, pe o coloană, se află un leu cu aripi; aurul îi străluceşte pe aripi dar ele parcă cad în jos fără viaţă; mândrul animal, care odinioară părea aşa de plin de putere şi de viaţă, acum parcă e mort. Stăpânul său, regele mării, a murit; sălile nespus de mari ale palaturilor lui sunt pustii, zidurile, pe care atârnau cele mai frumoase tablouri şi cele mai bogate covoare, sunt goale.

Sub bolţile pe unde odinioară treceau numai nobilii, acum dorm grămezi de cerşetori. Numai un lucru se află şi acum ca şi în trecut:

gemetele, plângerile deznădăjduite care se pot auzi mereu în închisorile or lângă Puntea Suspinelor.[1]

Dar odinioară sunetele tobelor, strigătele vesele le înăbuşeau, când arunca dogele inelul de logodnă în Adriatica, regina mărilor.

– Adria, Adria ! ascunde în ceaţă, acoperă cu vălu-ţi de văduvă mormântul soţului tău, Veneţia, oraşul de marmură, umbra, vedenia unui oraş mare şi glorios !

SEARA A NOUĂSPREZECEA

– Mă uitam jos într-un teatru, zise Luna; toată sala era plină de lume, căci un actor nou juca pentru întâia oară.

Razele mele pătrunseră pe-o ferestruie mică din dosul scenei, la al cărui geam se afla o faţă sulimenită, – era eroul serii. Avea o barbă frumoasă, creaţă, dar ochii îi erau plini de lacrimi; fusese fluierat, şi cu drept cuvânt.

Era de plâns, dar sunt mulţi chemaţi şi puţini aleşi; el îşi iubea arta cu foc dar firea nu-l înzestrase cu talent. Simţea, dar nu putea arăta ce simţea. Regizorul sună clopoţelul. «Eroul – zicea în piesă – înaintează cu curaj şi cu multă îndrăzneală». Şi aşa ar fi trebuit să fie înaintea unui public care-şi bătuse joc de el râzând tare.

Când se isprăvi piesa, văzui pe scenă un om care se furişă afară pe scară învelit într-o manta: era eroul batjocorit, nimicit. Maşiniştii şoptiră ceva între ei iar eu îl urmării până acasă, în odăiţa lui.

---

[1] Andersen se referă aici la cele mai importante monumente din centrul istoric al Veneţiei care constituie şi astăzi punctul de atracţie principal al turiştilor din lumea întreagă: Piaţa San Marco, situată între librăria Sansoviniana şi Palatul Dogilor, biserica San Marco (sec. XI), construită în stil bizantin, Turnul Orologiului (1500), Palatul Dogilor (sec. XIV-XV), a cărui faţadă domină laguna, ş.a.; *Puntea Suspinelor* (*Ponte dei Sospiri*) este un pasaj aerian construit de arhitectul Antonio Contino la sfârşitul secolului al XVI-lea pentru a lega noua clădire a închisorilor cu Palatul Dogilor; peste Puntea Suspinelor treceau osândiţii spre a-şi ispăşi pedeapsa în clădirea vecină a temniţelor.

«Urâtă moarte e să te spânzuri, dar nu ai întotdauna otravă la îndemână...» El se gândi la amândouă aceste chipuri de a părăsi lumea crudă. Îl văzui cum îşi privea faţa îngălbenită în oglindă şi cum închidea ochii pe jumătate ca să vadă dacă i-ar sta bine mort. Omul poate fi cumplit de nenorocit şi totuşi se poate gândi la asemenea nimicuri.

Vasăzică se gândi la moarte, la sinucidere, se plânse pe sine, mi se pare; plânse cu amar. Şi când plângi, pe urmă nu te mai omori.

A trecut un an de atunci.

Într-una din serile trecute se juca o comedie pe un teatru mic de către o biată trupă rătăcitoare; văzui iarăşi faţa actorului cunoscut, obrajii săi sulimeniţi şi barba-i creaţă. El se uită iarăşi la mine – zâmbind de data asta, şi totuşi fusese iarăşi fluierat cu un minut mai înainte pe scena aceea ticăloasă, de un public ca vai de el. Dar nu mai plângea; acum zâmbea.

În astă-seară pe bariera oraşului ieşi un dric sărăcăcios, şi nu era nimeni după el. În cosciug se afla corpul unui om care se omorâse singur: corpul eroului nostru sulimenit şi fluierat. Vizitiul care mâna caii îi fu singurul tovarăş. Nimeni nu-l urma, nimeni, doar eu, zise Luna. Sinucisul fu îngropat într-un colţ, lângă zidul cimitirului; pe mormântul lui vor creşte urzici; paznicul va arunca pe el buruienile şi pietrele ce va curăţa de pe alte morminte.

SEARA A DOUĂZECEA

– Viu, zise Luna, de la Roma, unde în mijlocul oraşului, pe una din cele şapte coline se află ruinele palatului Cesarilor; zmochini sălbateci cresc printre crăpăturile zidului şi le acoperă golul cu frunzişul lor verde-cenuşiu. Câte un măgar trece printre dărâmături căutând scaieţi care cresc din belşug.

În locurile acestea vestite, de unde odinioară acvilele romane porneau să cucerească lumea, se află la intrare un bordei de pământ ridicat între două coloane de marmură rupte; viţele atârnă ca o ghirlandă de doliu peste fereastra strâmbă.

În această colibă locuieşte o femeie bătrână cu nepoata ei; ele domnesc acum în palatul Cesarilor şi arată streinilor ce a mai rămas din el.

Din bogata sală a tronului, doar pereţii goi se mai văd; umbra unei sălcii arată locul unde era tronul. Mormane de sfărâmături stau grămădite pe vechile podele de marmură rară din care abia au mai rămas câteva bucăţi; acolo vine fetiţa adesea de ascultă cum sună clopotele, seara. De acolo poate vedea jumătate din cetatea vecinică, Roma; în fund se vădeşte turla măreaţă a bisericei Sfântului Petru.

În seara aceea, ca întotdauna, domnea acolo tăcerea cea mai mare; fetiţa luminată de razele mele se ducea acasă în palatul Cesarilor; purta pe cap o cană de lut în formă antică, plină cu apă. Picioarele îi erau goale, rochia scurtă şi mânecele rupte, iar eu îi sărutai umerii frumoşi şi rotunzi, ochii negri şi părul tot negru şi strălucitor.

Ea urcă treptele făcute din bucăţi sparte de marmură, din spărturi de stâlpi şi din capiteluri sculptate cu artă. Şopârle mari se furişau sfioase pe lângă picioarele ei, dar ea nu se sperie. Ridică mâna ca să sune la uşă. Un picior de iepure atârnat de-o sfoară forma clopoţelul palatului Cesarilor.

Fata se opri o clipă. La ce se gândea oare ? Poate la copilul Christos îmbrăcat în aur şi argint ce se afla jos în bisericuţa unde străluceau lumânări, candele de argint şi unde acum începuseră să cânte prietenele ei, cântece pe care le ştia şi ea şi al căror sunet dulce îl aducea vântul până la dânsa. Nu ştiu... Când se deşteptă din visare făcu o mişcare şi se împiedică. Vasul de lut îi căzu de pe cap şi se sparse în două pe bucăţile de marmură. Începu să plângă; locuitoarea palatului Cesarilor plângea pentru un biet vas de lut. Sta locului cu picioarele goale şi plângea mereu neîndrăznind să mai tragă de piciorul de iepure, clopoţelul palatului Cesarilor !

SEARA A DOUĂZECI ŞI UNA

Timp de vreo paisprezece zile Luna nu se mai ivi, dar în sfârşit o zării iarăşi rotundă şi limpede deasupra norilor ce treceau încet.

Ascultă ce-mi istorisi:

– Mă luai după o caravană care plecase dintr-un oraş al Marocului; la capătul pustiului de nisip caravana poposi pe una din câmpiile de sare care de departe sticlesc ca nişte sloiuri de gheaţă şi care pe alocuri sunt acoperite cu câte puţin nisip mişcător. Căpetenia cetei, care avea o sticlă cu apă atârnată de încingătoare şi pe cap un sac cu azimă, făcu pe nisip un pătrat şi scrise în el un verset din Coran şi după aceea toată caravana trecu prin locul sfinţit.

Un negustor tânăr, un adevărat fiu al soarelui (după cum citii în ochii lui şi văzui pe statura lui frumoasă), călărea gânditor pe calul lui alb care bătea din picioare, nerăbdător, căci caravana mergea prea încet. La nevasta lui tânără şi frumoasă se va fi gândit oare ? Abia trecuseră două zile de când o cămilă împodobită cu piei şi şaluri scumpe adusese pe frumoasa logodnică acasă la soţul său. În juru-i răsunaseră trâmbiţele şi surlele; o ceată de femei o urmau cântând şi jucând; împrejurul ei răsunau detunături de puşti; logodnicul trăsese şi el de o mulţime de ori cu puşca şi acum plecase cu caravana în pustiu.

Îi urmai mai multe nopţi, îi văzui odihnindu-se lângă un izvor între nişte palmieri prăpădiţi, jupuind o cămilă care căzuse de oboseală şi pe urmă frigându-i carnea la foc. Razele mele răcoriră nisipul înfierbântat de cu ziua şi la lumina lor ei zăriră nişte stânci negre care se iveau ca nişte ostroave pustii pe nemărginita mare de nisip.

Nu întâlniră nici o împotrivire pe drumul cel fără de urme; nici o furtună nu le ascunse calea; nici nu-i îngropă în nisip.

Frumoasa nevastă se ruga acasă pentru bărbatul şi pentru tatăl său: «Murit-au oare ?» îmi întreba ea cornul meu de aur. «Murit-au oare ?» mă întreba şi când ajunsei rotundă, plină.

Caravana a ieşit din pustiu; astă-seară se odihneşte sub nişte palmieri înalţi; o ceată de cocori cari vin de prin ţările de la miazănoapte trece peste capetele lor; pelicanii se uită la ei. O ceată de negri cari se întorc de la un bâlci se apropie. Femeile sunt îmbrăcate în haine albastre şi în păr au inele de aramă; ele mână boii încărcaţi cu sarcini pe care dorm copii negri despuiaţi. Un negru înalt duce legat un pui de leu pe care l-a cumpărat acum. Au ajuns caravana dar negustorul cel tânăr nu i-a văzut venind; el stă nemişcat, gândindu-se, în ţara negrilor, la floarea albă ce a lăsat dincolo de pustiu. Îşi ridică capul.

Un nor trecu peste Lună, apoi altul, cerul se întunecă şi nu mai putui afla nimic în seara aceea.

SEARA A DOUĂZECI ŞI DOUA

– Văzui o fetiţă plângând, zise Luna. Plângea din pricina răutăţii lumii. Primise în dar o păpuşă prea frumoasă; aşa de frumoasă şi de drăgălaşă încât parcă era născută pentru fericire. Dar fraţii fetiţei, nişte băieţi grosolani, luaseră păpuşa, o urcaseră într-un pom înalt din grădină, o lăsaseră acolo şi fugiseră râzând de necazul fetiţei.

Fetiţa nu se putea urca să-şi ia păpuşa, nici nu o putea ajuta să se scoboare – şi iacă de ce plângea văzând biata păpuşă cu braţele întinse între două crăci, ascunsă pe jumătate de frunziş.

– Ce nenorocită pare ! zise fetiţa; sunt încredinţată că plânge. Astea sunt nenorocirile din lume de care vorbeşte mama mereu !... Biată păpuşă !... Dacă începe să înnopteze ?... Cum o să stea ea acolo singură în pom toată noaptea ?

Gândul acesta o făcu pe fetiţă să plângă şi mai tare.

– N-ai grijă, că nu te las eu singură, dragă păpuşă, zise ea; stau cu tine aici toată noaptea.

Şi cu toate că îi era frică în întunerec, i se părea că vede foarte desluşit nişte dihănii de oameni mici, cu tichii ţuguiate în cap ascultând prin tufiş, pe când mai departe jucau stafiile şi se

apropiau din ce în ce mai mult întinzând braţele spre pomul unde sta păpuşa şi o arătau cu degetul râzând.

Vai ! ce frică îi era bietei fetiţe.

«Dar dacă n-ai făcut nici un păcat, gândea ea, nu poate să se atingă nici un rău de tine. Aşa mi-a spus mama... Am făcut eu vreun păcat ?»

Şi rămase pe gânduri.

«Ah ! da, zise ea, am râs de biata gâscă, căreia i se încurcase labele într-o cârpă roşie; şchiopăta aşa de cu haz încât am râs; şi e păcat să râzi de dobitoace ! Râs-ai şi tu de dobitoace, dragă păpuşă ?» întrebă ea uitându-se în sus la păpuşă.

Şi i se păru că păpuşa clătină din cap că nu – şi simţi foarte multă mâhnire.

SEARA A DOUĂZECI ŞI TREIA

– Mă uitam la Tyrol[1], zise Luna, făcând ca brazii întunecaţi să arunce umbre întinse pe stânci. Mă uitam la Sfântul Christofor, cel care ţine pe micul Isus pe umere, cum stă alipit de zidurile caselor, măreţe din temelie până în vârf; mă uitam la Sfântul Florian care toarnă apă pe casele aprinse şi la Christos sângerând pe crucea cea mare din lemn. Acestea sunt icoane vechi pentru generaţia nouă; dar eu am văzut cum au fost înălţate una după alta.

Sus de tot, pe un vârf de munte, stă atârnată, ca un cuib de rândunele, o mănăstire singuratecă de călugăriţe; două surori stăteau sus în clopotniţă şi sunau clopotele. Amândouă erau tinere şi de aceea le zbura privirea de pe munţi spre lume.

Jos, pe drumul mare, trecu căruţa poştiei; cornul poştaşului se auzi sunând şi atunci bietele călugăriţe îşi îndreptară cu acelaşi gând privirea în jos. În ochii celei mai tinere lucea o lacrimă.

[1] Stăncescu preia grafia franceză (Tyrol), pentru provincia austriacă Tirol (cu capitala la Innsbruck), provincie muntoasă străjuită de culmile înalte ale Alpilor centrali, la hotarul cu Italia şi Elveţia (la sud) şi Germania (la nord).

Cornul se auzea din ce în ce mai slab, din ce în ce mai încet... şi clopotele mănăstirii curând îl acoperiră de tot.

SEARA A DOUĂZECI ŞI PATRA

Mai ascultă ce istoriseşte Luna:

– Acum vreo câţiva ani mă uitam în Copenhaga pe fereastra unei odăiţe sărăcăcioase în care locuia un lucrător strungar cu nevasta şi cu un copil[1]; tatăl şi muma dormeau, dar copilul era deştept. Îl văzui desfăcând perdelele de stambă cu flori, de la pătuţ, şi uitându-se printre ele spre fereastră. Întâi am crezut că se uită la ceasornicul cel mare care era frumos zugrăvit cu culori roşii şi verzi; sus se afla un cuc, jos atârnau greutăţi mari de plumb, iar limba de aramă strălucitoare, nouă, se plimba încoace şi încolo făcând: «tic-tac !»

Nu se uita la el, ci la furca de tors a mamei sale care se afla rezemată de zid jos sub ceasornic, căci ea îi era cel mai drag lucru din toată casa, dar nu avea voie să o atingă. Iar de punea mâna pe ea, îl bătea peste degete.

Când torcea mama lui, el sta cuminte ceasuri întregi lângă ea să se uite cum se învârtea fusul şi cum se îngrămădea lâna toarsă pe el – şi îi asculta sfârâitul. Ah ! ce n-ar fi dat să poată toarce şi el !

În noaptea aceea mama şi tatăl ăţipiseră; el se uită mai întâi la ei mult să vadă dacă dorm şi pe urmă se uită cu lacrimi la furcă. Deodată îl văzui că scoate un picioruş gol de sub plapomă, pe urmă îl scoate şi pe celălalt şi în cele din urmă se dădu jos de tot şi rămase în picioare în mijlocul odăiţei. Se mai întoarse încă o dată spre patul cel mare: şi mama şi tată-său dormeau. Atunci înaintă încet-încet, numai în cămăşuţă, spre furcă şi începu a toarce; la început nu izbuti, fusul căzu de pe rotiţă; dar pe urmă merse bine, roata începu

[1] Copilul despre care e vorba în această miniatură era *Bertel Thorwaldsen* (1770-1844), ajuns sculptor de faimă mondială, născut la Copenhaga; tatăl său era dulgher la şantierul naval din localitate.

a se învârti sfârâind uşor. Copilul era încântat. Eu îi sărutai părul bălai şi ochii mari albaştri. Priveliştea era fermecătoare.

În clipa aceea se trezi muma, se uită prin odaie şi crezu că zăreşte vreun drăcuşor care toarce.

– Scoală, pentru numele lui Dumnezeu ! zise ea speriată deşteptând pe bărbatu-său.

El se trezi, se frecă la ochi şi se uită la furcă.

– Dar nu vezi că e Bertel ? zise el. Ce faci acolo, ştrengarule ?

În clipa aceasta îmi întorsei privirea de la biata odăiţă – căci am atâtea lucruri de văzut ! Mă uitai în sălile Vaticanului unde sunt aşezaţi zeii antici de marmură. Luminam grupul lui Laokoon. Mi se păru că piatra suspină. Sărutai lung sânul muzelor divine care păreau că respiră. Pe urmă razele mi se opriră mai mult asupra grupei Nilului. Zeul uriaş al fluviului sfânt se reazămă de sfinx, stă pe gânduri ca şi cum s-ar fi gândit la întâmplările mari ce a văzut de veacuri desfăşurându-se pe malurile lui. Nişte amoraşi drăguţi se jucau cu crocodilii împrejurul lui. În cornurile de belşug se afla alt amoraş mic de tot, cu braţele încrucişate şi se uita la marele şi impunătorul zeu al râului.[1] El semăna mult de tot cu copilul cu furca: aceleaşi trăsături, aceeaşi înfăţişare, naivă, luătoare aminte şi inteligentă.

Şi sta plină de viaţă şi îndrăzneală mica statuie de marmură, şi cu toate acestea de câte ori s-a întors roata anilor de când a răsărit din lespedea de marmură ! Tot atât de des cât a învârtit copilul cel din odăiţa săracă roata fusului s-a învârtit şi roata cea mare şi se va învârti încă mult până ce veacurile vor crea zei de marmură frumoşi ca aceştia.

[1] Andersen se referă aici la două grupuri statuare celebre din Antichitate aflate (şi azi) în muzeele Vaticanului: *Laokoon,* sculptură aparţinând şcolii din Rhodos (sec. II î.d.Chr.), îl reprezintă pe eroul troian înlănţuit, împreună cu cei doi fii ai săi, de doi şerpi de mare monstruoşi, pedeapsă hotărâtă de zei pentru că se împotrivise aducerii în cetatea Troia a vestitului «cal troian»; *Nilul,* marele fluviu african este înfăţişat sub chipul unui bărbat uriaş înconjurat de 16 spiriduşi sau «amoraşi», cum le zice Andersen în traducerea lui Stăncescu.

– Câți ani au trecut de atunci !... urmă Luna. Ieri mă uitam în jos la un golf de pe coastele Zelandei[1]; acolo niște păduri frumoase și niște munți înalți înconjură un castel vechi cu ziduri roșii; în lacuri îngrădite se află lebede, și în fund se zărește un orășel cu o biserică ascunsă de tufișuri. O mulțime de bărci, toate luminate cu făclii, alunecau ușor prin port. Era serbare mare. Într-o barcă sta în picioare cel care era sărbătorit: un bărbat înalt și zdravăn; el avea ochii albaștri și părul lung, alb. Îl cunoscui îndată și mă gândii la Vatican cu grupul Nilului și la toți zeii de marmură, pe urmă la odăița sărăcăcioasă în care am văzut pe micul Bertel torcând numai în cămașă.

Roata vremii s-a întors și ea, și lumea uimită a văzut iar figuri ideale de zei și de zeițe ieșind din lespezile de marmură.

Din toate bărcile se aud strigăte puternice: «Ura ! să trăiască Bertel Thorwaldsen ! Să trăiască cel mai mare sculptor al Danemarcei !»[2]

SEARA A DOUĂZECI ȘI CINCEA

– Am să-ți zugrăvesc o icoană din Frankfurt ! zice Luna. Mă uitam la o clădire de acolo; nu era casa unde se născuse

[1] E vorba, mai exact, de *Seeland* (în daneză *Sjaelland*), cea mai mare dintre insulele care alcătuiesc arhipeleagul danez, aflată în imediata apropiere a coastelor sudice ale Suediei; orașul-port Copenhaga, capitala Danemarcei începând din 1443, se află în partea estică a acestei insule.

[2] *Albert (Bertel) Thorwaldsen* s-a stabilit de foarte tânăr la Roma (din 1796), unde și-a creat cea mai mare parte a operei sale. În vara anului 1838 regele Danemarcei, Frederik al VII-lea, trimite în portul italian Livorno o fregată care-l va aduce în patrie pe Thorwaldsen împreună cu întreaga sa colecție de sculpturi; sosirea sa la Copenhaga, la 17 septembrie 1838 s-a transformat într-o adevărată sărbătoare națională, la care a participat întregul popor danez; Andersen a descris și în amintirile sale acest moment de neuitat la care a asistat și el: «Bărci pline cu flori, frumos pavoazate se încrucișau între Langelinie și Trekroner... Când vasul își aruncă ancora o explozie de aclamații îl salută pe marele artist... Seara artiști făcură în cinstea lui o serenadă. Torțele străluceau sub marii arbori din Grădina Botanică» (H. Ch. Andersen, *Povestea vieții mele*, ediția a II-a revăzută, traducere de Teodora Popa-Mazilu, Ed. Ion Creangă, București, 1983, p. 131).

Goethe[1], cel mai mare geniu al Germaniei, şi nici veche primărie prin ale cărei ferestre cu zăbrele se văd încă căpăţânele cornute ale boilor care au fost fripţi pentru popor la încoronarea împăratului[2]; nu, ci era o casă burgheză vopsită cu verde, cam săracă, foarte simplă şi care se afla în colţul străzii ovreieşti, – era casa lui Rothschild[3].

Mă uitam înăuntru prin uşa care sta deschisă. Am văzut cum erau scările de luminate. Am văzut nişte servitori ţinând lumânări aprinse în sfeşnice de argint şi închinându-se adânc în faţa unei femei bătrâne. Stăpânul casei stă cu capul descoperit înaintea bătrânei şi îi sărută cu respect mâna. Era mama lui.

Ea îi dădu din cap cu dragoste. Pe urmă se duse într-o stradă îngustă şi întunecoasă şi intră într-o casă mică. Acolo locuia, acolo născuse pe copii, şi de acolo le înflorise norocul; dacă ar fi plecat de pe strada cea urâcioasă, şi din casa cea mică, poate că şi norocul i-ar fi părăsit pe dânşii; aşa credea ea cel puţin.

Luna nu-mi mai spuse nimic; stătu puţin cu mine în seara aceea, dar eu mă gândii mult la femeia cea bătrână din strada îngustă şi urâcioasă. De ar fi zis numai un cuvânt, ar fi putut avea un palat de

---

[1] Johann Wolfgang von Goethe s-a născut la Frankfurt pe Main, la 28 august 1749; casa-muzeu Goethe poate fi vizitată şi astăzi.

[2] În clădirea vechii primării din Frankfurt, numită şi Römer, construită între anii 1405-1416 erau încoronaţi, prin tradiţie, împăraţii germanici; «sala împăraţilor» se afla la primul etaj al edificiului. Tânărul Goethe a asistat, în 1764, la Frankfurt, la încoronarea ca «rege roman» şi apoi ca împărat germanic a lui Joseph al II-lea, fiul Mariei Thereza: «Ziua încoronării, 3 aprilie 1764, sosi, în sfârşit... Mi se dăduse un loc bun la etajele superioare ale palatului Römer, de unde împreună cu mai multe rude şi prieteni de-ai noştri puteam vedea totul foarte bine... Într-alt loc se vedea o baracă de scânduri în care de câteva zile, înfipt în frigări uriaşe, se frigea şi se prăjea un bou dintre cei mai graşi...» (J. W. Goethe, *Poezie şi adevăr*, vol. I, traducere de Tudor Vianu, Ed. pentru literatură, Biblioteca pentru toţi, nr. 387, 1967, p. 222-223.)

[3] *Meyer Amschel Rothschild*, întemeietorul cunoscutei familii de bancheri de origine germană-israelită s-a născut la Frankfurt în 1743. Cei cinci fii ai familiei Rothschild au dezvoltat opera tatălui lor, dându-i un caracter internaţional.

marmură pe marginea Tamisei, or vreo vilă prințiară pe țărmul golfului de Neapole.

– Dacă aș părăsi căsuța unde s-a născut norocul fiilor mei, poate că i-ar părăsi și norocul pe ei !

Aceasta este numai o superstiție. Dar cine n-ar fi mișcat ?... Cine n-ar înțelege-o ?... Muma se jertfea până la sfârșit pentru norocul copiilor ei.

SEARA A DOUĂZECI ȘI ȘASEA

– Ieri, în zori de ziuă, – cu aceste cuvinte își începu Luna istorisirea – din nici un coș nu ieșea încă fum în orașul cel mare, și eu tocmai la coșuri mă uitam. Dintr-unul din ele se ivi deodată un cap mic, apoi jumătate de trup și două brațe ce se sprijineau de marginea coșului și auzii strigând: «Ura !»

Era un coșar mic care pentru întâia oară în viața lui se înălțase până în vârful unui coș așa de înalt, și scosese capul afară. «Ura !» strigă el iar. Într-adevăr că aci nu era ca în coșurile nici și înguste: aerul era curat și răcoros și putea să vadă tot orașul până în pădurea verde.

Răsărise soarele, care se părea foarte mare. Lumina lui îi împurpură fața ce râdea de bucurie, cu toate că era plină de funingine.

– Acum mă poate vedea tot orașul. Și Luna mă poate vedea, și Soarele ! Ura ! Ura ! strigă el ridicând mătura în sus.

Și după aceea se puse pe lucru.

SEARA A DOUĂZECI ȘI ȘAPTEA

– Ieri noapte mă uitam la un oraș din China, zise Luna. Razele mele luminau zidurile lungi și goale ce formează străzile; pe ici, pe colea se zărea câte o poartă, dar închisă, căci ce-l privește pe chinez lumea din afară ? Transparente dese acopereau ferestrele caselor de după ziduri. Numai din templu se strecura o lumină slabă printr-o fereastră.

Mă uitai înăuntru şi văzui bogăţii ciudate: din tavan până în podele stau icoane aurite şi zugrăvite în culori vii, icoane ce înfăţişează trecerea zeilor pe pământ; pe pereţi, în găuri, se află tot statui de-ale lor ce se strâmbă; ele sunt aproape ascunse de perdelele colorate şi de steagurile ce atârnă de sus.

În faţa fiecărei statui de zeu, care sunt de lemn or de zinc zugrăvite cu culori vii, se află câte un mic altar, pe care se văd flori şi lumânări aprinse. În mijloc se află Fo[1], cel mai mare zeu; el este îmbrăcat în rochie de mătase galbenă, culoarea sfântă.

La picioarele altarului stă în genunchi o fiinţă vie, un preot tânăr; el pare că se sileşte să se închine, dar deodată e coprins de gânduri. Apoi se deşteaptă tresărind. Obrajii îi erau roşii şi îşi plecă capul ruşinat: fără îndoială că îi treceau prin minte niscai gânduri rele.

Bietul Sui-Hung ! poate că visa că dincolo de un zid lung de pe stradă avea sarcina să cultive nişte flori rare, boschete de arbuşti pitici care sunt bucuria chinezilor. Îi plăcea oare mai mult să îngrijească de flori decât să vegheze să nu se stingă lumânările de ceară din templu, sau poate că dorea să fie dinaintea unei mese încărcate cu cuiburi de rândunele şi cu aripi de rechin şi să-şi poată apoi şterge gura după fiecare fel cu hârtie argintie ? Or poate că păcatul lui era aşa de mare încât, de s-ar fi aflat, ar fi trebuit, după legile Imperiului ceresc, să-l ispăşească cu chinuri cumplite or cu moarte ruşinoasă ? Îndrăznise oare să urmărească cu gândul pe barbarii de la apus până în ţara lor de pierzare, în blestemata Anglie ?

Nu ! Gândurile lui nu zburau aşa de departe, şi cu toate acestea erau vinovate; ar fi trebuit să le depărteze în faţa lui Fo şi a celorlalţi zei.

Eu ştiu către ce loc îl ducea inima. La marginea oraşului, pe terasa[2] acoperită cu bucăţi de porţelan, a unei case de cărămizi tot

[1] Numele chinezesc al lui Buddha, fondatorul legendar al religiei budiste, apărută în India în secolele VI-V î.d.Chr. şi răspândită apoi în întreaga Asie (China, Japonia); panteonul budist cuprinde peste o mie de «Buddha».

[2] În original: *terata*.

de porţelan, stă, în mijlocul unor vase bogate în care se aflau nişte flori minunate în formă de clopoţei, stă o fată gingaşă; o cheamă Pei, are ochii mici, şireţi, gura ei e mică dar are nişte buze groase – în China buzele groase sunt un semn de frumuseţe. Picioarele sunt mai mici decât ale Cenuşăresei din basmele noastre.

Pantoful o strângea tare dar inima îi era şi mai strânsă. Îşi ridică în sus braţele minunat de frumoase. În faţa ei se afla un vas de cristal cu patru peşti roşii. Puse mâna pe un beţişor vopsit şi lustruit şi începu a bate apa încetinel; părea tristă. Se uită lung la peştişori şi părea că zice în gând că ei duceau viaţă liniştită şi nesupărată, că aveau hrană îndeajuns, dar că ar fi fost şi mai mulţumiţi de ar fi putut înota în libertate. Da, la aceasta se gândea frumoasa Pei; sufletul îi zboară către templul lui Fo, dar nu de dragul lui Dumnezeu !

Biata Pei ! Bietul Sui-Hung ! gândurile li se întâlniră, dar fi-vor vreodată uniţi ?

SEARA A DOUĂZECI ŞI OPTA

– Era linişte pe mare, zise Luna; apa era tot aşa de străvezie ca şi cerul curat în mijlocul căruia plutesc; puteam să văd în fundul mării plante ciudate şi animale şi mai ciudate; vedeam miliardele de peşti cari înotau în ocean.

În văzduh, sus de tot, trecea un cârd de lebede sălbatice; una din ele, obosită, rămăsese în urmă; abia mai dădea din aripi, silindu-se din toate puterile a ajunge pe tovarăşele sale care se depărtau din ce în ce mai mult. Încet-încet se coborî din ţinuturile norilor unde zburau celelalte, şi se apropie de mare.

Deodată întinse aripile şi se lăsă să cadă încet. – se puse a se odihni pe apă cu capul între pene, legănată încet de valuri, semănând cu o floare de nufăr albă care pluteşte pe un lac liniştit.

Se stârni un vânt uşor care începu să încreţească luciul mării în care se oglindeau razele mele; culorile aurorei începură a o roşi. Lebăda ridică capul; valurile strălucitoare i se izbeau de piept şi

parcă stropeau cu foc. După ce se odihni bine, zbură către soarele care se ivea la orizont şi o luă pe calea pe care apucaseră surorile ei, spre depărtarea albastră pe unde pierise caravana de care se despărţise, – dar zbura singură coprinsă de dor peste apa albastră şi vecinic mişcătoare.

SEARA A DOUĂZECI ŞI NOUA

– Vreau să-ţi mai arăt o icoană din Suedia, zise Luna.

Între pădurile întunecoase de brazi, aproape de malurile melancolice ale Roxenului[1] se află vechea monastire Wreta. Razele mele alunecară printre zăbrelele de la ferestre până în suteranele adânci unde dorm regii Suediei în sicrie de piatră aşezate la rând lângă zid; deasupra fiecăruia atârnă de câte un cui coroane, semnul de glorie, de putere cât se aflau pe pământ, dar aci ele sunt de lemn vopsit şi poleit. Carii au găurit lemnul, păianjenii şi-au ţesut pânze lungi care atârnă până pe sicrie, pânze uşoare şi pieritoare, emblemele părerilor de rău fugarnice ale oamenilor.

Ce liniştit dorm acolo regii, a căror viaţă a fost aşa de turburată, şi cât de bine îmi aduc aminte de ei ! Parcă văd zâmbetul trufaş de pe buzele lor care dădeau sentinţe cumplite or favoruri neînsemnate, răspândind în juru-le, după voie, bucuria or mâhnirea.

Când trece vaporul printre ţinuturile acestea muntoase şi pustii, adeseori se întâmplă de se scoboară câte un strein să vază biserica şi se duce să vază şi mormintele suterane întrebând de numele regilor... Abia îşi aduce aminte să le fi citit vreodată în cărţile de

[1] Pitorescul lac Roxen, la sud de Stockholm, legat de Marea Baltică prin canalul Göta; în apropierea lacului se află mănăstirea Vreta, ridicată în secolul al XII-lea de călugări cistercieni; în biserică, la dreapta altarului, se găseşte mormântul regelui Suediei Inge cel Tânăr, mort în 1125, şi al soţiei sale, Elene, iar în mai multe capele din apropiere alte morminte foarte vechi din secolele XII-XIII. Mănăstirea, mistuită de incendii şi refăcută de mai multe ori de-a lungul secolelor, constituie un obiectiv turistic mult vizitat şi astăzi.

istorie; se uită la coroanele roase de viermi, şi zâmbeşte; iar dacă are inimă simţitoare, zâmbetul îi e plin de melancolie.

Odihniţi-vă, morţilor ! Luna îşi aduce aminte de voi şi îşi trimite, noaptea, razele-i reci şi palide către ţinutul pacinic în care domniţi acum, la cap cu coroane de lemn de brad !

SEARA A TREIZECEA

– Aproape de drumul mare, zise Luna, se află o cârciumă şi peste drum de ea un şopron pe care tocmai îl învelește acum din nou.

Mă uitai printre căpriori şi văzui înăuntru dormind pe o stinghie câţiva curcani; de o parte se află trântite unele peste altele nişte hamuri şi şele.

În mijlocul şopronului se află o trăsură, călătorii dormeau adânc în vreme ce caii mâncau. Vizitiul se întindea, se făcea că e ostenit, dar eu ştiam că dormise pe capră mai bine de jumătate drumul.

Uşa de la odaia slugilor era crăpată, şi văzui şi acolo numai neorânduială şi murdărie. Un muc de lumânare mic lumina cocioaba.

Bătea un vânt rece în şopron. Într-un colţ zării înghesuiţi nişte muzicanţi ambulanţi; tatăl şi muma visau rachiul care le mai rămăsese în sticlă şi care îi ajuta să-şi mai uite nenorocirile; fetiţa, o biată fiinţă plăpândă, visa nevoile şi grija care o chinuiau de cum văzuse lumina; în ajun plânsese şi plângea şi acum în somn. La picioare se afla harpa şi un căţeluş – singurele ei bucurii pe lume !

SEARA A TREIZECI ŞI UNA

Lucrul s-a petrecut într-un orăşel de provincie, anul trecut, zise Luna, şi-mi aduc bine aminte de toate amănuntele. Astă-seară istoria a fost povestită de un ziar, dar nu se potriveşte deloc cu adevărul care este mult mai interesant decât istorisirea din ziare.

La o masă într-un han mânca un ursar. În curte, moş Martin, ursul lui, sta legat de un drug; părea fioros, dar nu făcea nimănui nici un rău.

Sus, în pod, se jucau trei copilaşi la lumina limpede a razelor mele; cel mai mare dintre ei era de cel mult şase ani; cel mai mic era de vreo doi. Deodată se auzi un zgomot pe scări... Cine putea să fie ? Uşa se deschise şi intră ursul, ursul cel mare şi păros ! I se urâse să stea jos în curte, se dezlegase uşor şi neîntâlnind pe nimeni prin curte găsise drumul la pod. Eu le văzusem toate.

Copiii se speriară cumplit şi deteră fuga de se pitulară prin câte un colţ, fără să mai poate striga, de spaimă. Ursul îi văzu pe câte trei şi se duse de îi mirosi, dar nu le făcu nimic !

«Se vede că ăsta e vreun câine mare», gândiră ei, şi începură a-l dezmierda; ursul se aşeză jos. Cel mai mic dintre copii se urcă călare pe el şi începu a se juca ascunzându-şi căpuşorul cu bucle aurii în blana lui neagră.

Cel mai mare puse mâna pe tobă şi începu a bate în ea cât putu.

Ursul se ridică în două labe şi începu a juca de ţi-era drag să te uiţi la el ! Ceilalţi doi îşi luară puştile şi dădură una şi lui Martin care o strânse bine la umăr, şi cu toţii – copii şi urs – începură a se plimba şi a face exerciţii: un-doi, un-doi !...

Deodată însă se deschise uşa şi intră mama copiilor.

Trebuia să-i fi văzut spaima, faţa albă ca tibişirul[1], gura deschisă, ochii rătăciţi... Dar copilul cel mai mic dădu fuga la ea, vesel, sărind şi jucând şi strigă:

– Ne jucăm de-a soldaţii, mamă !

Serbarea se sfârşise; veni ursarul şi luă pe Martin.

SEARA A TREIZECI ŞI DOUA

Bătea un vânt rece care gonea aşa grămezi de nori, încât de-abia mai puteam zări Luna din când în când.

[1] *Tibişir* (turc. *tebeşir*), cretă.

– Din înălțimea liniștită și nemărginită, unde mă plimb, zise ea, văd umbrele mari ale norilor trecând pe pământ ! Nu știu cum îmi aruncai ochii la o clădire întunecată, o închisoare. Înaintea porții se afla o trăsură închisă; aștepta să ia un prizonier. Razele mele pătrunseseră printre zăbrelele de la ferestruia celulei sale; scria câteva rânduri de bun-rămas, pe zid, dar nu scria cu slove, ci o melodie – cântecul inimii sale.

Ușa se deschise și îl porniră. El își aruncă ochii spre mine, dar tocmai treceau niște nori printre noi, ca și cum ar fi vrut într-adins să ne împiedice a ne vedea.

Se sui în trăsură; ușa se închise, vizitiul plezni din bici și caii porniră în goană către o pădure deasă în care razele mele nu-l putură urma.

Mă uitai iar printre zăbrele în celula în care prizonierul își scrisese cel din urmă rămas-bun ce dădea jalnicului locaș. Razele mele nu putură lumina toată melodia de pe perete: lumină numai câteva note; celelalte rămaseră veșnic taină pentru mine și cred că taină rămaseră și pentru oameni. Să fi scris vreun imn al Morții, or cântecul bucuriei și al libertății ? În spre moarte îl duseseră sau îl lăsaseră îmbrățișerilor mumei și logodnicei lui ?... Razele mele nu pot citi tot ce scriu muritorii.

Mă uit iar prin aer în jos la norii ce aleargă, și văd umbre mari întinzându-se asupra pământului.

SEARA A TREIZECI ȘI TREIA

– Grozav îmi sunt de dragi copiii ! zise Luna; și cei mici, mai cu seamă, sunt și mai drăgălași, mai nostimi. Mă uit ades la ei cum săr și se joacă tocmai când ei nu se gândesc la mine. Îmi place mult să-i văd când se dezbracă. Întâi, după multe silințe pline de haz, vezi ivindu-se câte un umăr mic și rotund, apoi se ivește și brațul... Dar cu ciorapii ce muncă, ce chin !... Și când, în sfârșit, le văd piciorușele albe și rotunde, li le sărut, și iar li le sărut !

Iacă ce vream să-ţi povestesc. Mă uitam chiar astă-seară, adineauri, la o fereastră fără perdele; peste drum nu sta nimeni. Văzui câţiva copii, fraţi şi surori, şi printre ei o fetiţă numai de patru ani care ştie să zică «Tatăl nostru» ca şi ceilalţi de bine. Mama vine în fiecare seară la patul ei, ca să asculte cum îşi spune rugăciunea, apoi o sărută, mai stă până ce adoarme, adică câteva clipe, cât să aibă vreme să-şi închiză ochii mari şi albaştri.

În astă-seară cei doi fraţi mai mari erau foarte veseli şi făceau nebunii; unul sărea într-un picior în cămăşuţa-i de noapte lungă şi albă, celălalt stătea în picioare pe un scaun şi grămădise în juru-i toate hainele celorlalţi. Alţi doi, dimpotrivă, erau foarte cuminţi; îşi aşezau jucăriile prin cutii, după cum se cuvine. Mama lor sta lângă patul celei mai mici, şi zise celorlalţi să se astâmpere căci fetiţa era să zică «Tatăl nostru».

Mă uitam pe deasupra lampei înăuntru. Fetiţa, rezemată de perna-i albă, îşi ţinea mâinile împreunate; figura ei drăgălaşe era serioasă şi arăta credinţa cea mai adevărată şi mai mişcătoare.

Îşi spuse rugăciunea.

– Dar ia ascultă, puiule – îi zise mama sa întrerupând-o – când ziseşi: «dă-ne pâinea de toate zilele», parcă mai spuseşi ceva ce n-am auzit. Ce-ai spus ?

Fata nu răspunse.

Se uita la mama sa; se vedea bine că nu-i venea să spuie.

– Aide, spune, îi porunci ea, ce ai mai zis pe lângă: «dă-ne pâinea de toate zilele» ?

– Iartă-mă, mamicuţă dragă, zise fetiţa. Am rugat pe Dumnezeu să puie şi nitel unt proaspăt pe pâine.

SFÂRŞIT

ANEXE

Carol Müller (*Calendarul ilustrat al Bibliotecii pentru toți pe anul 1897*, p. 137).

Dumitru Stăncescu (*Calendarul ilustrat al Bibliotecii pentru toți pe anul 1897*, p. 136).

I. SCRIERI DE H. CH. ANDERSEN APĂRUTE ÎN TRADUCERE ÎN PERIODICE

VIOREAUA DE MARTIE

Ceriul şi-'naltul plai senine-s făr' de nori,
Şi gerul zugrăvi pre geamuri mândre flori.

Dar una mai ales briliantă scânteiază,
Un tânăr stă în drum ş-ochii în ea ţintează,

Că-n dosul celui geam, pe dincolo de flori,
Mai mult încă lucesc doi ochi surâzători,

Vioreaua-n câmp n-au dat asemenea plăcere,
Dar floarea iată-acum de caldă boare pere.

Perit-au cele flori, însă în locul lor,
Doi ochi au strălucit: agiută-li Amor ![1]

G. A.

(Este probabil prima tălmăcire din opera lui Andersen apărută în ţara noastră. tălmăcire efectuată de G. Asachi după o versiune franceză şi publicată în text bilingv în: *Le glaneur moldo-valaque. Spicuitorul moldo-român*, partea a IV-a, Iaşi, La Institutul *Albinei*, octombrie 1841, p. 126-127. cu menţiunea: «traduit du danois» şi fără specificarea autorului; mai târziu G. Asachi a inclus versurile în volumul său: *Culegere de poezii*, ediţia a doua adăugită, Iaşi, 1854, p. 134, cu mici intervenţii stilistice nesemnificative, fără a menţiona că e o traducere, fapt de altfel obişnuit în epocă.)

[1] Ultimele două versuri sunt mai clare în versiunea franceză: «Le fleur a disparu, mais non les deux beaux yeux; / Amour. oh ! sois propice au jeune homme amoureux !»

HAINELE NOI ALE MARELUI DUCE

Era odată un mare duce căruia-i plăcea atât de mult hainele noi, încât risipea toată starea sa pentru toaletă. Nu trecea pe soldaţii săi în revistă, nu se ducea la spectacol sau la preumblare decât cu scopul de a-şi arăta hainele cele noi. La fiecare oră schimba hainele, şi precum se zice despre un Rege că este la Consiliu, aşa se zicea de dânsul: «Marele Duce este în garderoba sa». Capitala era un oraş foarte vesel din cauza mulţimii de străini ce treceau printr-însa. Într-o zi veniră şi doi şarlatani cari se recomandau că au meseria de ţesători şi că ştiu să ţească cele mai frumoase stofe din lume şi nu numai că culorile şi desemnurile ţesăturilor lor sunt estraordinar de frumoase, dar chiar stofa posedă o putere făcătoare de minuni, adică haina va deveni invizibilă pentru oricare nu ar şti să-şi îndeplinească datoriile funcţiunii sale şi pentru care ar avea înţelegerea prea mărginită.

«Aceste haine sunt fără preţ, se gândi Marele Duce; graţie lor voi putea cunoaşte oamenii cei cu capacitate ai guvernământului meu; voi şti să deosebesc pe cei capabili din cei incapabili. Da ! această stofă-mi este indispensabilă !»

Apoi dete celor doi şireţi o sumă bunicică ca să poată începe îndată lucrul.

Ei aşezară în adevăr două războaie şi se prefăcură că lucrează, cu toate că nu aveau absolut nimic pe suvelniţe; mereu cereau mătase fină şi fir de aur de cel mai preţios, pe cari în realitate le puneau în sacul lor, iară în aparenţă lucrau până la mijlocul nopţii în războaiele goale.

«Trebuie să ştiu până unde au ajuns cu lucrul, [îşi] zise Marele Duce. Voi trămite pe cineva a-l ezamina înaintea mea.»

Toţi locuitorii oraşului auziseră despre puterea minunată a stofei şi fiecare ardea de dorinţă de a şti cât vecinul său este mai prost sau mai incapabil decât sine.

«Voi să trimăt la ţesători pe bunul şi bătrânul meu Ministru, se gândi Marele Duce. El este acela care va putea judeca mai bine stofa, el se deosibeşte atât prin spirit cât şi prin capacitate.»

Onestul bătrân Ministru intră în sala unde acei doi şarlatani lucrau în războaiele goale.

«Dumnezeule, zise în sine-şi Ministru' uitându-se cu ochii mari deschişi, nu văz nimic !» – dară nu zise nici o vorbă.

Cei doi înşelători îl invitară să se apropie şi-l întrebară cum găseşte desemnul şi culorile. În acelaşi timp ei îi arătau războaiele. Bătrânul Ministru se uita cu multă atenţiune, dară nu văzu nimic, pentru că nu era nimic. «Dumnezeule, se gândi el, sunt într-adevăr cu spiritul mărginit ? Sunt într-adevăr incapabil ? Trebuie să nu ştie nimeni aceasta. N-am curagiu să spun că stofa este invizibilă pentru mine.»

– Spuneţi, vă rog, d-le Ministru, cum vi se pare, întrebă unul dintre ţesători.

– Minunat, foarte minunat ! răspunse Ministru', puindu-şi ochelarii, acest desemn şi aceste culori !... da, voi spune Alteţei-Sale că sunt foarte mulţămit.

– Aceasta este o fericire pentru noi, ziseră cei doi ţesători şi începură apoi a-i arăta culori şi desemnuri imaginare, dându-le la fiecare câte o numire. Bătrânul Ministru dete cea mai mare atenţiune pentru a repeta Marelui Duce toate esplicaţiile lor.

Înşelătorii cereau continuu bani, mătase şi fir de aur; trebuia prea mult pentru acea ţesătură. Bineînţeles că ei puneau deoparte tot, războaiele erau goale şi astfel lucrau mereu.

Câtva timp după aceasta, Marele Duce trămise un alt funcţionar onest pentru a ezamina stofa şi a vedea dacă se termină; se întâmplă şi acestui nou trimis acelaşi lucru ca şi Ministrului; privea, privea mereu, dar nu vedea nimic !

– Nu este aşa că ţesătura este minunată ? întrebară cei doi şarlatani, arătându-i şi esplicându-i superbele desemnuri şi frumoasele culori cari nu ezistau.

«Cu toate acestea nu sunt prost ! zicea în sine trămisul, dară este oare adevărat că nu sunt capabil de funcţia ce ocup ? – mi se pare prea curios; voi avea grije însă de a nu o perde.»

Apoi începu a lăuda stofa şi exprimă cea mai mare admiraţie pentru alegerea culorilor şi a desemnului.

– Este de o frumuseţe necomperabilă, zise el stăpânului său, şi tot oraşul va admira această stofă estraordinară.

În fine, suveranul vru s-o vază singur pe când încă era în război. Înconjurat de o mulţime de oameni aleşi, printre cari se găseau şi cei doi oneşti funcţionari se duse la isteţii şarlatani cari ţeseau fără întrerupere, însă fără fir nici de mătase, nici de aur, nici de altfel de fir !

– Nu este aşa că este minunat ? ziseră cei doi oneşti funcţionari. Desemnurile şi culorile sunt demne de Alteţa-Voastră, adăogară ei arătând cu degetul războiul gol, crezând că ceilalţi vedeau ceva.

«Cum se poate ? zise în sine Marele Duce, nu văd nimic ! Este îngrozitor ! Sunt oare un prost ? Oare sunt incapabil de a guverna ? Nici o altă nenorocire n-ar putea fi mai mare decât aceasta !»

Apoi d-odată rădică capul cu un aer de mulţămire şi privi războiul fără a avea însă curagiul să spună adevărul, striga:

– Este minunat ! Mărturisesc toată satisfacţiunea !

Toată suita sa privi asemenea, unii după alţii, însă fără a vedea nimic şi repetară ca dânsul:

– Este minunat !

Îl consiliară chiar de a îmbrăca această nouă stofă la cea d-întâi ceremonie.

– Este magnifică, plăcută, minunată, esclamară toate gurile şi satisfacerea era generală.

Cei doi şarlatani fură decoraţi şi primiră titlul de nobili ţesători.

Toată noaptea în ajunul ceremoniei ei vegheară şi lucrară la lumina a şasesprezece lumânări.

Osteneala ce-şi dedeau era văzută de toată lumea. În fine se prefăcură că scot stofa din război, tăiară în aer cu nişte foarfeci mari, cusură cu ac fără fir, după care declarară că vestmântul este terminat.

Marele Duce, urmat de adjutanţii săi se duse să examineze costumul; şarlatanii, ridicând mânele în aer, ca cum ar fi ţinut ceva, ziseră:

– Iată pantalonul, iată haina, iată mantia. Este uşoară ca pânza de paianjen, nu are nici inconvenientul de a apăsa corpul, iată în ceea ce stă puterea minunată a acestei stofe.

– Adevărat, răspunseră adjutanţii, dară nu vedeau nimic, pentru că nu era nimic.

– Dacă Alteţa-Voastră, Mare Duce, binevoieşte a se dezbrăca, ziseră şarlatanii, îi vom încerca hainele înaintea oglindei celei mari.

Alteţa-sa se dezbrăcă, iară şarlatanii se prefăcură că-i prezintă hainele una după alta. Îi apucară corpul ca cum ar fi voit să-i aşeze ceva, aceasta era mantia. Monarcul se învârti şi reînvârti înaintea oglindei.

– Dumnezeule ! Ce bine-i vine acestea ! Ce tăietură elegantă ! strigau curtizanii. Ce desemn ! Ce culori ! Ce preţios costum !

Marele maestru de ceremonie intră.

– Cortegiul care trebuie să însoţească pe Alteţa-Voastră la ţeremonie aşteaptă afară, zise el.

– Bine, sunt gata ! răspunse Marele Duce, cred că nu-mi stă rău aşa, adăogă el şi se întoarse încă o dată la oglindă, pentru a privi mai bine efectul splendoarei sale.

Şambelanul care trebuia să ducă coada mantiei se preface că apucă ceva de jos; pe urmă ridică mâinile, ca să nu se arate că nu vede nimic.

Pe când suveranul mergea mândru la ceremonie, toţi oamenii după strade şi după ferestre strigau !

– Ce superb costum ! Ce lucioasă este mantia ! Ce bine este croită !

Nimeni nu voia să arate că nu vede nimic, căci ar fi fost declarat de prost sau incapabil de a ocupa vro funcţiune !

Însă un copil mic observă şi zise:

– Mi se pare că ducele nu are deloc haine !

– Dumnezeule, auzi vocea inocinţei ! zise tatăl copilului şi îndată începură şoaptele în mulţime, repetând cuvintele copilului.

– Este un copil care zice că Marele Duce este dezbrăcat !

– Nu are deloc haine ! strigă în fine tot poporul şi Marele Duce deveni foarte turburat, căci i se părea că poporul are dreptate. Cu toate acestea, se forţă şi îşi luă rezoluţiunea[1]:

– Orice ar fi, trebuie să stau până la sfârşit !

Pe urmă-şi luă o poză mai mândră încă şi şambelanul continuă a duce, cu respect, coada mantiei care nu ezista.

(Basmul, cunoscut la noi mai ales sub titlul: *Hainele cele noi ale împăratului* este, probabil, prima traducere în limba română a unei poveşti de Andersen, potrivit *Bibliografiei relaţiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice, 1859-1918*, vol. I, Bucureşti, Ed. Academiei, 1988, excelentă bibliografie realizată de Institutul de istorie şi teorie literară G. Călinescu; basmul a apărut în ultimul număr al publicaţiei efemere *Collecţiune litteraria*, «ziar hebdomadar dirijat de Ioan Popescu», Bucureşti, an. I, nr. 20, 1874, [15 septembrie ?], p. 241-242, fără ca autorul şi traducătorul să fie menţionaţi.)

[1] Luă hotărârea.

MÂHNIRE

I

Istorioara aceasta are două părţi. Partea întâia am fi putut să nu o mai povestim. Cu toate acestea o povestim pentru că din ea veţi face cunoştinţă cu persoanele din istorioară.

Eram la ţară într-un castel. Stăpânii nu erau acolo; plecaseră pentru câteva zile. Veni o doamnă, văduva unui tăbăcar dintr-un orăşel vecin, care avea cu ea un câine. Venise să facă un împrumut pe ipotecă şi adusese toate actele. O sfătuirăm să le puie într-un plic şi să le trimită proprietarului castelului.

Ea ascultă cu luare-aminte, puse mâna pe condei, se opri şi ne rugă să-i mai spunem o dată adresa, dar mai rar.

Îi spuserăm şi scrise: «Domnului»... Dar se întrerupse, căci nu ştia cum să-i scrie numele deoarece era un nume greu.

Oftă şi zise:

– Eu sunt o biată femeie, cum să scriu eu atâtea vorbe ?...

Câinele sta culcat pe scânduri şi asculta, dar mârâia, nu era mulţumit. Şi avea dreptate; el plecase să se plimbe, să mai petreacă şi nu-i dădea nimeni barim un covoraş ca să se odihnească mai pe moale.

Căci cum era şi gras era tare urât; iar de mârâit, mârâia mereu.

– Nu vă fie frică, zise doamna, că nu muşcă; lasă că n-are dinţi, dar e şi bun, îl am aşa de mult încât parcă ar face parte din familie. Am nişte nepoţi; ei îi strică caracterul, se joacă cu păpuşele, de-a nunta, şi îl pun pe el să facă pe primarul. Lucrul acesta îl oboseşte, bietul câine, căci e bătrân şi îl face arţăgos.

Sfârşi de scris adresa şi plecă cu câinele la subţioară.

Aceasta e partea întâia a istorioarii, partea pe care am fi putut-o lăsa de o parte.

II

Câinele muri. Aci începe partea a doua.

Ne întorsesem în oraş şi stam într-un otel în faţa casei doamnei cu câinele. Ferestrele noastre dădeau în curtea locuinţei doamnei, locuinţă care era împărţită în două prin nişte uluci. De o parte se aflau piei şi alte materiale pentru tăbăcărie, iar de alta era o grădiniţă în care umblau şi alergau de colo până colo nişte copii: nepoţii şi nepoatele doamnei.

Îngropaseră pe bietul câine, îi făcuseră un mormânt frumos, îi puseră împrejur spărturi de farfurii, iar în mijloc o sticlă ciocnită îşi ridica gâtul către cer.

După ce isprăviră ceremonia funebră, începură a juca împrejurul mormântului. Un băiat, de vreo şapte ani, mai practic de felul lui, zise că ar fi bine să facă o expoziţie cu mormântul cel minunat, să-l arate şi copiilor din vecinătate. Preţul intrării să fie un nasture de pantaloni. Toţi băieţii vor avea un nasture de pantaloni şi mulţi vor mai da încă câte unul pentru vreo fată şi astfel vor strânge o grămadă de nasturi.

Planul era minunat. Toţi se învoiră şi porniră să dea de veste prin-prejur.

Şi copii de pe strada aceea şi chiar de prin alte strade dădură năvală. Fiecare dădu câte un nasture. În ziua aceea mulţi ştrengari de copii se duseră acasă fără nasturi la pantaloni, ţinându-i cu mâna or cu câte o cozondroacă[1], dar şi văzură mormântul câinelui.

Lângă poartă sta o fetiţă îmbrăcată în zdrenţe. Era drăgălaşe, avea păr frumos, buclat şi ochii îi erau albaştri şi dulci. Ea n-avea nasture şi ştia că nici n-are de unde căpăta. Stătu acolo tristă până ce văzură toţi copiii mormântul şi se duseră.

[1] *Cozondraci (cozondroace)*, bretele.

Atunci se aşează jos, îşi duse mânuşiţele la ochi şi începu să plângă cu hohote. Numai ea nu putuse vedea mormântul câinelui. Şi mâhnirea ei era tot atât de mare cât orce mâhnire pe care a-i încerca-o la altă vârstă.

Noi văzuserăm tot de la fereastră; şi, zău, când te uiţi aşa, de sus, la mâhnirile altora şi chiar la ale tale, îţi vine să zâmbeşti.

(*Andersen*) Traducţie de *Dumitru Stăncescu*

(*Calendarul ilustrat al Bibliotecii pentru toţi pe anul 1896*, p. 65-67; reprodus de aici în *Foaia pentru toţi*, an. I, nr. 29, 9 iulie 1897, p. 232, fără indicarea traducătorului; am transcris textul după *Foaia pentru toţi*.)

LUMÂNĂRILE

de Andersen

A fost odată o lumânare mare de ceară, care ştia bine ce rang înalt avea. «Eu sunt de ceară, zicea ea; albinele m-au frământat cu polenul celor mai frumoase flori şi apoi m-au pus la tipar de am ieşit dreaptă şi frumoasă cum sunt. Eu luminez mai bine, arz mai multă vreme decât toate celelalte chipuri de a lumina; locul meu e aşadar într-un candelabru or într-un sfeşnic de argint.»

– Ce frumoasă viaţă duci tu ! îi zise o lumânare de seu. Eu sunt făcută din grăsime de mieI şi n-am fost pusă în tipar ca tine, dar sunt mulţumită cu soarta mea. Fireşte că e mai bine să fii de ceară decât de seu, dar nu ne alegem după gustul nostru poziţia în lume. Tu te mândreşti în salon în candelabru, iar locul meu e la bucătărie. Bucătăria nu e loc rău; toată casa şi chiar stăpânii noştri nu ar putea trăi de n-ar fi ea.

– Mâncarea e un amănunt nevrednic de luat în seamă, răspunse lumânarea de ceară. Societatea, vizitele, adunările – aceea este viaţă adevărată; să străluceşti şi să vezi pe alţii strălucind... aşa lucru mai înţeleg ! Diseară avem bal, mă duc şi eu împreună cu surorile mele.

Într-adevăr, veni chiar stăpâna casei şi luă toate lumânările, dar luă şi lumânarea de seu şi se duse cu ea în bucătărie, unde se afla un băieţaş cu un coş pe care stăpâna casei îl umplu cu cartofi mai punând şi o jumătate de oca de unt proaspăt şi vreo câteve poame.

– Na, să duci mamei tale, drăguţă, zise stăpâna casei, şi na şi o lumânare căci ştiu că muma ta lucrează până târziu noaptea.

Atunci intră şi fata stăpânei casei. Auzind cuvintele «... până târziu noaptea», zise cu veselie:

– Şi eu voi sta până târziu noaptea asta, mamă, deoarece avem bal şi îmi voi pune cingătoarea cea frumoasă, cu noduri mari de mătase roşie.

Oh ! ce mulţumită era fata şi cum i se vedea veselia pe faţă ! Nu e lumânare pe lume ca să strălucească frumos ca ochii copiilor ! Lucrul acesta îl băgă de seamă şi lumânarea de seu, căci zise în gândul ei: «Nu voi uita niciodată, nici cred că voi mai vedea aşa bucurie !»

În clipa aceasta băiatul o puse în coş şi plecă.

«Unde m-o duce acum ? cugeta ea. La niscaiva oameni săraci unde nu voi afla nici barim un sfeşnic de aramă, în vreme ce lumânarea de ceară se va îngâmfa în aur şi argint şi va avea onoare să lumineze lume aleasă. Aşa vrea ursita; eu sunt de seu, ea e de ceară ! Ce să fac ?»

Lumânarea de seu ajunse într-o odăiţă sărăcăcioasă în faţa casei mari şi frumoase din care ieşise. Acolo trăia în lipsă o biată mamă cu trei copii.

– Dumnezeu să-i ajute cui mi le-a dat, zise văduva, când văzu lucrurile. Ce mai lumânare ! O să-mi lumineze până la miezul nopţii !

Când se înseră, o aprinse.

– Fit, fit, fii... zise scuipând de necaz lumânarea de seu, ce chibrituri proaste, ce urât miros !...

Începu şi în faţă, în casa cea bogată să se aprinză lumânările, care luminară toată strada. Lumea începu să vie, trăsurile curgeau. Nu trecu mult şi se auzi muzica.

«Iacă, începe, îşi zise lumânarea de seu. Oh ! ce frumos trebuie să strălucească de plăcere faţa fetiţei ! Mă prind că ochii ei lasă pe jos lumânarea de ceară, aşa de mândră de strălucirea ei. Nu, nicicând nu voi mai vedea asemenea privelişte !»

Tocmai atunci intră copilul cel mai mic al văduvei, o fetiţă drăgălaşe. Ea sărută pe fratele şi pe sora sa şi le spuse în taină la ureche:

– Nu ştiţi că vom mânca acum îndată cartofi prăjiţi în unt proaspăt ?!

Şi faţa îi strălucea de bucurie; fata din casa cea bogată nu fusese mai veselă când spusese că se va duce la bal şi că-şi va pune cingătoarea cu noduri mari de mătase roşie.

«Se vede că e fericire mare să mănânci cartofi cu unt !» gândi lumânarea de seu. De altfel era încântată că văzuse iar strălucirea luminoasă a privirilor de copil; de aceea strănută şi scuipă ca să-şi arate mulţumirea, căci lumânările de seu numai în acest chip pot arăta ce simt.

Puseră masa şi aduseră cartofii. Ce mâncare !... La sfârşit fiecare copil dobândi câte un măr. Apoi fetiţa îşi făcu rugăciunea: «Doamne, Dumnezeule, îţi mulţumesc pentru darurile şi bunătatea ta. Amin !»

– Nu e aşa, mamă, adăogă ea, că mi-am spus bine rugăciunea ?

– Nu trebuie să te gândeşti la asta, fata mea şi nici nu trebuie să vorbeşti de tine, răspunse mama. Gândeşte-te numai la Dumnezeu care ţi-a dat aşa mâncare bună astă-seară.

Copiii se duseră să se culce şi adormiră de cum îi sărută mama lor, care pe urmă se aşeză pe un scaun şi cusu până târziu. Lucra din toată inima, căci lucra ca să-şi crească copiii.

În faţă, în casa cea bogată, lumina era tot mare şi tot se auzea muzica cântând. Pe cer luna arunca o lumină deopotrivă de mare şi de frumoasă şi asupra caselor celor bogaţi şi asupra caselor celor săraci.

«Am petrecut bine seara asta, îşi zise lumânarea de seu. Nu cred să fi fost mai mulţumită lumânarea de ceară decât mine. Mult aş vrea să aflu până nu voi arde de tot dacă mă înşel.»

Când să se stingă zări ca într-un fel de vedenie ochii celor două fetiţe strălucind de o bucurie deopotrivă de mare cu toate că al uneia erau luminaţi de lumina puternică a lumânărilor de ceară şi ai celeilalte de licărirea modestă a unei lumânări de seu.

Asta e toată istoria.

[Traducere de *Dumitru Stăncescu*]

(*Foaia pentru toţi*, Bucureşti, an. I, nr. 1, 25 decembrie 1896, p. 1-2.)

CE SPUNE RAZA DE SOARE

de Andersen

– Am să vă spui o poveste, zise vântul.

– Ba să mă ierți, că acum e rândul meu, zise ploaia; destul de când tot urli !

– Așa ?... Vasăzică în loc să-mi mulțumești că rup umbrelele ălor de vor să se ferească de tine, vrei să te arăți grozavă ?... Stai că-ți arăt eu ție !...

– Ia tăceți și lăsați să povestesc eu azi, zise raza de soare.

Tonul ei era așa de măreț, încât vântul tăcu și se întinse pe pământ cât era de lung. Dar ploaia tot nu se lăsă.

– Soarele ăsta vrea întruna să facă tot ce vrea el. E mai puternic, dar nici eu n-o să ascult fleacurile lui.

Raza începu:

– O lebădă, aceea care odinioară aducea fericirea cu ea, zbura peste valurile rostogolitoare ale mării. Penele sale străluceau ca aurul; o pană căzu pe o corabie mare de negoț și se prinse în părul creț al unui tânăr care îngrijea de marfă. Pana îi atinse fruntea și îi înspiră speculații minunate. Ajunse foarte bogat.

Lebăda trecu în zbor peste o livede unde se odihnea, la umbra unui stejar frumos, un cioban tânăr și oile pe care le păzea. Pasărea atinse o frunză din copac care căzu în mâna copilului. El începu a se uita la ea lung, cu băgare de seamă, studiindu-i toate fibrele... Mai luă și altele și se uită bine și la ele, pe urmă cercetă cu de-amănuntul și celelalte minuni ale firii. Găsi un om bun care îl dădu la școală pe cheltuiala lui și ajunse învățat vestit.

Lebăda ajunse deasupra unei păduri frumoase; în mijlocul pădurii se afla un lac cu undele albastre; pe mal erau numai stânjinei înfloriți, trestii, sălcii. Lebăda se lăsă în lac să se scalde.

O biată femeie tocmai rătăcea pe acolo căutând uscături. Ea avea la sân un copilaş. Se întorcea acasă când zări lebăda aurită, lebăda fericirii ieşind din apă şi aventurându-se în văzduh. Dar ce zări când îşi aruncă apoi ochii în jos pe marginea lacului ? Un ou de aur ! Îl luă şi îl băgă în sân.

Oul era plin de viaţă şi se auzea în el puiul pleznind găoacea: *tic-tac*... Găoacea se desfăcu şi din ea ieşi o lebădă micuţă, drăgălaşe, cu penele de aur. În jurul gâtului avea patru inele de aur. Biata femeie, care mai avea trei băieţi înţelese că inelele erau pentru ei; le luă binişor de pe gâtul lebedei, care după aceea zbură.

Femeia sărută inelele, le puse o clipă pe inima copiilor, apoi li le puse în degete câte unul fiecăruia.

Cel mai mare se tot juca cu pământ de cel clisos, făcea din el fel de fel de lucruri şi ajunse sculptor mare.

Cel de al doilea alerga tot pe câmpii, culegea ierburi şi flori, le storcea sucul colorat şi zugrăvea fel de fel de figuri; acesta ajunse pictor vestit.

Cel de al treilea îşi luă inelul între dinţi şi îl făcu să vibreze; vibraţia îi răsună în cap şi din cap îi ieşiră multe melodii delicioase, pline de farmec şi de sentiment; acesta se făcu muzicant.

Cel de al patrulea era slab şi puţintel, dar era poet divin; cugetările lui zburau pe deasupra lumii spiritului cum zbura şi lebăda. Faima se legă de cel mai mic mai mult decât de fraţii săi şi ajunse nemuritor.

Raza de soare tăcu şi pieri.

– Dar lungă i-a mai fost povestea ! zise vântul.

– Lungă şi nesărată, zise ploaia; să adorm şi mai multe nu !

Dar d-voastră, dragii mei, cum vi se pare ? Dacă nu v-a plăcut, puteţi să-mi spuneţi, nu vă stăpâniţi, că n-am spus-o eu, a spus-o raza de soare.

[Traducere de *Dumitru Stăncescu*]

(*Foaia pentru toţi*, an. I, nr. 13, 19 martie 1897, p. 97-98.)

CONDEIUL DE FIER ŞI CĂLIMARA

de Andersen

– Ce lucrări pot ieşi dintr-o călimară !

Acest cuvânt l-aţi fi putut auzi dacă v-aţi fi aflat într-o zi în odaia de lucru a unui poet mare. Pe masă era o călimară frumoasă şi ea vorbea aşa către condei, briceag şi celelalte lucruri de pe scriitor[1].

– Da, multe şi minunate lucrări ies din călimări, urmă călimara. Ce de frumuseţi n-am văzut eu ieşind din sânul meu ! Şi câte nu vor mai ieşi ! Toate creaţiunile poetului, toate figurile aşa de vii, simţimintele fragede arătate în versuri aşa de graţioase, descrierile frumoase ale naturii, toate pornesc de la mine. Dar ce e şi mai minunat e că eu nu cunosc deloc natura, vasăzică este în mine un instinct admirabil. Şi iată cavalerii eroici, călări pe armăsari de mănâncă foc; castelanele încântătoare despre care se pomeneşte în cea din urmă poemă a omului care e însărcinat să estragă comorile din mine, toţi au ieşit din mine şi vă încredinţez că eu produc aceste minuni, fără să cuget la nimic. Nu e oare rar lucrul acesta ?

– Ai dreptate, întrerupse condeiul, când zici că nu cugeţi la nimic. Dacă ai cugeta cât de puţin, ai înţelege că rolul tău e numai

---

[1] Probabil: *masa scriitorului.* Vezi începutul traducerii efectuate după versiunea germană: «În odaia de lucru a unui poet *pe a cărui masă* se afla şi o călimară, se auzi o voce: - E nemaipomenit câte pot ieşi dintr-o călimară ! Oare ce va mai urma ? E cu-adevărat nemaipomenit ! - Fireşte că da ! grăi călimara adresându-se peniţei şi *celorlalte obiecte de pe masă...*» (*Peniţă şi Călimară,* traducere de I. Cassian-Mătăsaru, B.P.T. nr. 310/1965, p. 380.) D. Stăncescu probabil nu şi-a văzut corectura la această traducere, pentru că în martie 1898 era grav bolnav, nu putea răspunde nici la Poşta redacţiei (*Foaia pentru toţi,* an. II, 15 martie 1898, p. 174).

să dai cerneala cu care se scrie pe hârtie ideile ce sunt în mine. Condeiul scrie, draga mea. Odinioară, când nu se născocise cerneala, scria strămoşul meu stilul[1]. Ce se zice de scriitorii mari ? Că au stil sublim, mişcător. De altu' se zice: «Are un condei minunat». Cine pomeneşte de călimară ?

– Stai, stai, dragă, răspunse călimara, te iert că mă insulţi, căci n-ai experienţă, eşti copil. De când ai intrat în lume ? Abia de o săptămână şi nu mai eşti bun; mâine-poimâine te aruncă şi pune altul în locul tău. Eşti numai o unealtă, dragă; la câte ca de alde tine nu le-am dat eu din admirabila mea cerneală ? Unele erau de pană de gâscă, altele de oţel. Pe toate le-am avut în slujbă la mine şi o să mai am multe de aci încolo. Nu mi-e mie de aia, dar aş vrea să ştiu ce va mai ieşi din mine când va mai lucra poetul.

Condeiul nu mai răspunse, doar scârţâia cu dispreţ.

Poetul se întoarse acasă seara târziu. Fusese la concert şi auzise pe un violonist celebru; era mişcat de cântecul nemaipomenit şi încântător al artistului care ştia să scoată din vioară sunete care aci semănau cu ciripitul dulce al păsărilor, aci făceau efectul furtunii care trece printr-o pădure de brazi. Apoi veneau accente care îţi mişcau inima şi îţi storceau lacrimi. Parcă nu numai coardele, dar şi lemnul răsuna şi da melodii. Bucata era dintre cele mai grele, dar chipul cum cânta artistul era aşa de lesnicios, de desăvârşit, încât toată lumea credea că putea cânta ca el. Arcuşul aluneca pe coarde aşa de liber, încât uitai de tot pe artistul care da viaţă instrumentului şi îi comunica inspiraţiile sufletului său.

Dar poetul nu uita şi iată ce scrise:

«Ce nebunie ar fi dacă arcuşul şi vioara şi-ar închipui că ei merită gloria de a produce aceste armonii cereşti şi de s-ar făli cu aceasta ? Şi totuşi noi oamenii, poeţi, artişti, învăţaţi, preoţi, oameni de stat, căpitani ne lăudăm cu faptele noastre, pe când suntem numai nişte unelte în mâinile *Maestrului suprem* ale cărui planuri le executăm, al cărui spirit divin ne inspiră. Lui i se cuvine toată onoarea !»

[1] *Stil*, condei de metal sau de os cu care se scria în Antichitate pe tăbliţe ceruite.

Poetul se mai gândi şi scrise pe urmă o parabolă: *Maestrul şi instrumentele.*

După ce plecă, condeiul zise călimării:

– Ei, acum ţi-o fi de-ajuns, gândesc. Cred că ai priceput ce-am scris !

– Adică ce ţi-am dat eu să scrii, răspunse călimara. Acum mai hondrăneşti ceva ? Cred că eşti atât de deştept, încât să înţelegi cât mi-am râs de tine. Mi-am răzbunat de toate obrăzniciile tale.

– Oală cu cerneală ce eşti ! strigă condeiul scuipând cât putu.

– Condei odorogit ! răspunse călimara.

Fiecare cugeta că prăpădise pe celălalt şi aşa adormiră încântaţi.

Poetul nu dormea. Rezemat de fereastră se uita la noaptea înstelată, simţea cum ideile i se grămădeau în cap, după cum mai înainte sunetele curgeau din vioară; unele erau fine şi graţioase, altele măreţe şi sublime. Inima sa vibra sub inspiraţia *Maestrului suprem:*

«Lui, numai Lui i se cuvine toată onoarea !»

[Traducere de *Dumitru Stăncescu*]

(*Foaia pentru toţi*, an. II, nr. 15/68, 8 martie 1898, p. 154-155.)

Librăria Carol Müller de pe Calea Victoriei din București, prin 1896; în fața intrării, Dumitru Stăncescu și Carol Müller; se vede și construcția «Pasagiului Român» («învelit cu sticlă») care începea din Calea Victoriei (fotografie din vol.: Mihail Zamphirescu, *Cântece și plângeri*, Biblioteca pentru toți, nr. 47, [1896]).

Universal-Bibliothek
3716
Sünde...
Novellen und Skizzen.
Von
J. L. Caragiale.
Aus dem Rumänischen übertragen
von
Ludwig Klein.
Leipzig.

Volumul de nuvele și schițe de I. L. Caragiale apărut în toamna anului 1897, în colecția Universal Bibliothek din Leipzig, la nr. 3716, cu titlul *Sünde* (*Păcat*) (Biblioteca Academiei Române).

II. BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

Catalog complet, 1895-1899 (seria Müller-Stăncescu)*

1. Andersen. *Povești alese,* traducție de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, [1895]; ediția a doua, cu portretul autorului, aceeași editură. [1895];
2. S. Fl. Marian, *Păsările noastre și legendele lor,* Editura Librăriei Carol Müller, [1895];
3. Mihail Zamphirescu. *Cântece și plângeri.* Poezii, 1860-1873, Editura Librăriei Carol Müller, [1895]; ediția a doua, cu portretul autorului, aceeași editură, [1896];

---

* Catalogul a fost alcătuit de noi pe baza cercetării aproape în totalitate a volumelor din Biblioteca pentru toți (1895-1899), aflate la Biblioteca Academiei Române din București; am înregistrat întocmai informațiile oferite de foaia de titlu, precizările noastre suplimentare fiind marcate prin paranteze drepte. Stabilirea cu oarecare aproximație a anilor de apariție, atunci când nu erau menționați pe foaia de titlu s-a făcut pe baza consultării cataloagelor din epocă ale colecției, a presei timpului, urmărindu-se, totodată, și schimbările intervenite la nivelul proprietarilor editurii inițiate de Carol Müller. De un real folos în definitivarea acestui catalog ne-a fost lucrarea fundamentală: *Bibliografia românească modernă (1831-1918),* alcătuită în cadrul Bibliotecii Academiei Române de un colectiv aflat sub coordonarea generală a lui Gabriel Ștrempel (vol. I, 1984; vol. II, 1986; vol. III, 1989 și vol. IV, 1996); această minuțioasă lucrare a preluat și informațiile oferite tot de noi într-o primă variantă a acestui catalog, apărut într-o broșură aniversară în 1970 la Editura Minerva, precum și la sfârșitul volumului: Dumitru Stăncescu, *Sora Soarelui* (Biblioteca pentru toți, nr. 576, Editura Minerva, 1970, p. 479-485).

4-5. Herbert Spencer, *Despre educaţie*, 2 vol., traducţie de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, [1895]; ediţia a doua, Editura Librăriei Storck & Müller, [1898];

6. A. Vlahuţă, *Icoane şterse*, nuvele. Cu portretul şi iscălitura autorului şi o scrisoare de Barbu Delavrancea, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

7. Carmen Sylva (M. S. Regina Elisaveta a României), *De prin veacuri*, [partea I], traducţie din limba germană de L.T., Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

8. Jules Michelet, *România, Roma, Piza* şi alte opere alese, [traducere de Dumitru Stăncescu], Editura Librăriei Carol Müller, [1895]; ed. a II-a, [1896];

9. Léo Bachelin, *Castelul Peleş*, schiţă istorică şi descriptivă, traducţie de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

10. Alarcon, Bret Harte, Mark Twain, *Novele şi schiţe*, traducţie de T. Maiorescu şi Livia M.[1], Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

11. André Theuriet, *Din tinereţe, Tatăl. Pipiţa şi Miţu-pisu. Mănunchiul*, traducţie de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

12. Michail Demetrescu, *Nuvele*, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

13. Duiliu Zamfirescu, *Novele romane. Frica*, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

14. A. S. Wilkins, profesor la Owens College din Manchester, *Antichitatea romană*. Obiceiuri; organizarea [pe copertă originea] societăţii, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

---

[1] Fiica lui Titu Maiorescu din prima căsătorie, Livia; traducerile mai vechi, din Alarcon şi Bret Harte erau efectuate de Titu Maiorescu, iar cele din Mark Twain de Livia Maiorescu (căsătorită Dymsza) (v. Titu Maiorescu, *Opere*, vol. III, Traduceri, ediţie de Georgeta Rădulescu-Dulgheru şi Domnica Filimon, Ed. Minerva, 1986, p. 469, în care însă prima ediţie a acestui volum de *Novele şi schiţe* este situată tocmai în 1902).

15. Gr. M. Alexandrescu, *Proză şi versuri* [pe copertă şi: *Fabule*], Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

16. Anton Pann, *Culegere de proverburi sau Povestea vorbii*, [I], Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

17. D-na Colomb [Joséphine Blanche], *Istorioare*, traducţie de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

18. Dumitru Teleor, *Schiţe umoristice*. Cu portretul autorului. Prefaţă de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

19. Alfred de Musset, *La ce visează fetele*, comedie în două acte; Auguste Vacquerie, *Ades bărbatul schimbă*, comedie în 2 acte, traducţie în versuri de Th. M. Stoenescu, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

20. Dimitrie Bolintineanu, *Legende istorice*, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

21. A. Gennevraye, *Ombra*, roman, traducţie de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, [1895]; [traducerea romanului a apărut iniţial în aceeaşi tălmăcire, cu titlul *Iubire*, în 1887, în 3500 de ex. la Editura Tipografiei Universul];

22. Xavier de Maistre, *Călătorie împrejurul odăii mele*, traducere de Alexandru A. C. Sturdza, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

23-24. Ion Popovici-Bănăţeanu, *Din viaţa meseriaşilor*, nuvele. Cu o biografie de d. Titu Maiorescu şi cu portretul autorului, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

25. Anton Pann, *Culegere de proverburi sau Povestea vorbii*, partea a doua, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

26. *Din biografiile oamenilor celebri* (cu 18 gravuri), traducţie de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, [1895]; [majoritatea biografiilor sunt traduse după lucrarea: *Biographies d'hommes célèbres* de G. Duruy];

27. J. P. Mahaffy, *Antichitatea greacă* (cu 20 de gravuri), traducţie de L. T., Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

28-33. Ioan Creangă, *Opere complete*. Cu o biografie de d. Grig. I. Alexandrescu şi cu portretul şi o prefaţă autografă a autorului;

partea I: *Soacra cu trei nurori; Capra cu trei iezi; Dănilă Prepeleac; Punguța cu doi bani; Poezii poporane*, Editura Librăriei Carol Müller, [1895], partea II: *Moș Nichifor coțcarul; Fata babei și fata moșneagului; Povestea porcului; Poezii poporane; Poezii proprii*, Editura Librăriei Carol Müller, [1895]; partea III: *Povestea lui Stan Pățitul; Ivan Turbincă; Povestea unui om leneș; Ioan Roată și Unirea; Rostiri, zicători, cuvinte*, Editura Librăriei Carol Müller, [1895]; partea IV: *Povestea lui Harap Alb; Cinci pâini*, Editura Librăriei Carol Müller, [1895]; partea V și VI: *Amintiri din copilărie; Popa Duhu; Ioan Roată și Vodă Cuza*. Editura Librăriei Carol Müller, [1895][1];

34. G. I. Ionnescu-Gion, *Istorice*. Cu portretul și iscălitura autorului, Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

35. Dumitru Stăncescu, *La gura sobei*, snoave și basme. Cu portretul autorului. Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

36. *Povești de Crăciun*, [selecție și traduceri de Dumitru Stăncescu], Editura Librăriei Carol Müller, [1895];

37. Radu D. Rosetti, *Proză și epigrame*. Cu portretul și iscălitura autorului, Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

38. Goethe, *Werther*. Cu 12 ilustrații, [traducere de Alex. A. C. Sturza], Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

39. Anton Pann, *Culegere de proverburi sau Povestea vorbii*. Partea a treia și cea din urmă. Cu portretul autorului. Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

---

[1] Este a doua ediție a operelor lui Ion Creangă din secolul trecut, după aceea de la Iași (Editura Șaraga), în două volume, din 1890, 1892 și cea mai completă. Din păcate, atât în bibliografia ultimei serii de Opere (Ion Creangă, *Opere*, vol. II, Ediție îngrijită... bibliografie de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuș. Editura Minerva, 1970, p. 373) cât și în valorosul *Dicționar al literaturii române de la origini până la 1900* (Editura Academiei, 1979, p. 240) este înregistrată - ca fiind cronologic prima - reeditarea acestei ediții din Biblioteca pentru toți, apărută la Editura Alcalay în 1902, ignorându-se ediția din 1895.

40. Carmen Sylva (M. S. Regina Elisaveta a României), *De prin veacuri.* Partea II şi cea din urmă. Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

41. [Thomas Henry] Huxley, membru al Societăţii Regale din Londra, *Cele dintâi noţiuni asupra ştiinţelor,* Editura Librăriei Carol Müller, 1896;

42. Alexandru Depărăţeanu, *Doruri şi amoruri,* poezii, partea I, Editura Librăriei Carol Müller, 1896;

43-44. Gheorghe Adamescu, *Elocuenţa română.* Discursuri orânduite şi adnotate de ∞, prefaţă de D. S.[tăncescu], Editura Librăriei Carol Müller, [1896]. [Cuprinde texte de Luca Cârjă, Mihai Viteazul, Antim Ivireanul, Veniamin Costache, Gheorghe Lazăr, M. Kogălniceanu, C. Negri, Sim. Bărnuţiu, Vasile Boerescu, Anastase Panu, C. A. Rosetti, T. Cipariu, Barbu Catargiu şi Ion C. Brătianu];

45. Alexandru Depărăţeanu, *Doruri şi amoruri.* Partea II şi cea din urmă, Editura Librăriei Carol Müller, 1896;

46. Doctorul [Al. C. = Alceu] Urechia, *Duşmanii noştri. Cine-i ucigaşul ?,* vulgarizare, Editura Librăriei Carol Müller, februarie 1896;

47. Mihail Zamphirescu, *Cântece şi plângeri.* Poezii, 1861-1873, partea II, Editura Librăriei Carol Müller, [1896]; [pe coperta a IV-a, fotografia Librăriei Carol Müller de pe Calea Victoriei din Bucureşti];

48-49. Gheorghe Adamescu, *Elocuenţa streină.* Discursuri celebre din Antichitate şi din timpurile moderne, adunate, orânduite şi adnotate de ∞, Editura Librăriei Carol Müller, [1896]. [Cuprinde discursuri de: Demostene, Cicero, Sf. Ioan Chrisostom, Bossuet, Buffon, Mirabeau, Napoleon, Gambetta, Quesnay de Beaurepaire, Frederic cel Mare, O'Connel, Macaulay, Bismarck];

50. E. Pécaut şi Ch. Baude, *Convorbiri despre artă,* vol. I. Cu 42 gravuri. Traducţie de Dumitru Stăncescu. Editura Librăriei Carol Müller, martie 1896;

51. A. Vlahuţă, *Din goana vieţii.* Cu portretul şi un autograf al autorului, Editura Librăriei Carol Müller, martie 1896;

52. François Coppée, membru al Academiei Franceze, *Prietene*, roman, traducție de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, martie 1896;

53. [Ernst von] Wildenbruch, *Doi trandafiri. Lacrimi de copii*, traducție din limba germană de L. T., Editura Librăriei Carol Müller, martie 1896;

54. Paul Bourde, *Patriotul*. Operă încoronată de Academia de Științe Morale și Politice din Paris. Traducție după Paul Bourde de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, aprilie 1896;

55. Radu D. Rosetti, *Din inimă*, poezii, Editura Librăriei Carol Müller, aprilie 1896;

56. E. Pécaut și Ch. Baude, *Convorbiri despre artă*, vol. II. Cu 43 gravuri. Traducție de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, aprilie 1896;

57. A. Vlahuță, *Din goana vieții*, volumul II, Editura Librăriei Carol Müller, aprilie 1896;

58. I. L. Caragiale, *Schițe ușoare*, Editura Librăriei Carol Müller, aprilie 1896[1];

59. A. Vlahuță, *Din goana vieții*, volumul III și ultimul, Editura Librăriei Carol Müller, aprilie 1896;

60. Abatele Prévost, *Manon Lescaut*, roman, partea I, traducție de I. S. Spartali, Editura Librăriei Carol Müller, aprilie 1896;

61. D. R. Rosetti (Max), *Trotoarul Bucureștiului*. Tipuri și impresii, Editura Librăriei Carol Müller, mai 1896;

62. Alfred lord Tennyson, *Enoch Arden*, poemă, tradusă în versuri de Haralamb G. Lecca. Cu 20 de ilustrațiuni, Editura Librăriei Carol Müller, mai 1896;

---

[1] Este al doilea volum de proză pe care-l publică I. L. Caragiale, după *Note și schițe* (1892); el cuprinde printre altele, câteva din lucrările devenite celebre ale autorului: *Un pedagog de școală nouă*, *Bene Mereuti*, *1 aprilie* - monolog, *Congresul cooperativ român* ș.a., preluate din periodice: *Moftul român*, *Vatra*, *Adevărul* ș.a.

63. Dem. C. Ollănescu (Ascanio), *Satire. Pe malul gârlei,* Editura Librăriei Carol Müller, aprilie 1896;

64. I. Costin, *Spre primăvară,* versuri. Cu prefaţa de G. Coşbuc, Editura Librăriei Carol Müller, mai 1896;

65-66. Abatele Prévost, *Manon Lescaut,* roman, partea II-III, traducţie de I. S. Spartali, Editura Librăriei Carol Müller, mai 1896;

67-69. *Universul şi minunile lui*[1], [partea I:] Sistemul lumii. Atmosfera şi fenomenele ei. Lumea antedeluviană. Pământul; partea a II-a: Istoria naturală. Botanica. Zoologia; partea a III-a şi ultima: Păsări. Cetacee. Reptile. Specii de animale domestice. Omul şi organele sale. Despre rasele omeneşti, [traducere de Dumitru Stăncescu], Editura Librăriei Carol Müller, iunie 1896;

70. P. Dulfu, *Legenda ţiganilor.* Cu ilustraţii originale de d. Hlavsa, Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

71. C. I. Stăncescu, *Ce este frumuseţea. Artele plastice în România între anii 1848-1878. Cum se judecă operele de artă,* Editura Librăriei Carol Müller, iunie 1896;

72. G. T. Buzoianu, *Cugetări asupra popoarelor vechi. Egiptul,* Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

73-74. A. Vlahuţă, *Dan,* partea I, Editura Librăriei Carol Müller, 1896;

75. Alexandru Z. Sihleanu, *Armonii intime,* Editura Librăriei Carol Müller, iulie 1896;

76-77. A. Vlahuţă, *Dan,* partea II, Editura Librăriei Carol Müller, 1896;

78. Émile Augier şi Jules Sandeau, *Ginerele lui Poirier,* tradusă de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, iunie 1896;

79. Anton Pann, *Nastratin Hogea. Înţeleptul Arghir şi nepotul său Anadam,* Editura Librăriei Carol Müller, iulie 1896;

[1] Autorul nemenţionat al lucrărilor ar fi savantul englez Thomas Henry Huxley (*Bibliografia românească modernă,* vol. II, p. 647), unchiul scriitorului Aldous Huxley.

80-81; 82-83; 84. Nicolae Filimon, *Ciocoii vechi și noi sau Ce naște din pisică șoareci mănâncă*, I-III, Editura Librăriei Carol Müller, august 1896;

85. Gheorghe Adamescu, *Din biografiile scriitorilor români*, prefață de D. S.[tăncescu], Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

86. [Gustav-Henri Gans de] Putlitz, *Ce povestește pădurea*. Un mănunchi de povești, Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

87. G. T. Buzoianu, *Cugetări asupra popoarelor vechi. Berberii hesperi de la Cartagena*, Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

88-89. Alexandru Dumas-fiul, *Denisa*, piesă în 4 acte, traducție de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

90. Haralamb G. Lecca, *Cinci poeme*, Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

91. Benjamin Gastineau, *Geniile științei și industriei*, traducție de I. S. Spartali, Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

92. Radu D. Rosetti, *Sincere*, poezii, Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

93. Anton Pann, *O șezătoare la țară sau Povestea lui Moș Albu*, I, Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

94. Anton Pann, *O șezătoare la țară sau Povestea lui Moș Albu*, partea II și ultima, Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

95. G. T. Buzoianu, *Cugetări asupra popoarelor vechi. Cartagena și Roma. Cyrena*, Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

96-97. Bernardin de Saint-Pierre, *Paul și Virginia*, roman, traducție de Dumitru Stăncescu, [1897];

98. Artur Stavri, *De demult*, poezii, Editura Librăriei Carol Müller, 1897;

99. Alexandru Petőfi, *Apostolul și alte poezii*, traduceri libere de St. O. Iosif, Editura Librăriei Carol Müller, [1896];

100. Andersen, *Carte de chipuri fără chipuri*, traducție de d-ra X. Z. și Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, [1896]; pe copertă apare numai numărul jubiliar: *100*.

101-110. Urechiă [Al. C. = Alceu], *Dictionnaire français-roumain*, Editura Librăriei Carol Müller, 1897[1];

101-102. Ovidiu, *Metamorfozele*. Bucăţi alese din primele 4 cărţi. Traducere română (cu notiţe literare, istorice, geografice şi mitologice), Editura Librăriei Storck & Müller, 1898; [ed. a II-a], la aceeaşi editură, 1899;

103-104. François Coppée, *Poveste tristă*, roman tradus din limba franceză de Dumitru Stăncescu, [1898 ?][2];

105-106. *L'Interprète militaire en Orient. Roumain, français, russe, turc* [pe copertă: *Mic vocabular militar. Român, francez, rus, turc*], Editura Librăriei Storck & Müller, 1898;

107. Cicerone, *Despre prietenie (De amicitia)*. Din latineşte de N. Derera, Editura Librăriei Storck & Müller, 1899;

108. Eugène Müller, *Animalele celebre*, traducţie de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Storck & Müller, 1898;

109. D. R. Rosetti (Max), *Moştenire de la răposata* (prelucrare după *Les suites d'un prémier lit* – Labiche), Editura Librăriei Storck & Müller, 1898;

110. *Gloriile muzicei*. Cu 12 portrete ale celor mai de seamă compozitori, traducţie de Dumitru Stăncescu, [1898 ?][3];

111. Th. M. Stoenescu, *Poesii*, Editura Librăriei Carol Müller, 1897;

112-113. J. Morand, *Introducere la studiul ştiinţelor fizice*, traducţie de Ion S. Spartali, Editura Librăriei Carol Müller, 1897;

---

[1] În perioada când Editura Carol Müller trecea prin mari dificultăţi financiare (1898-1899), dar şi după asocierea cu Storck, în locul *Dicţionarului francez-român* (care a fost reeditat, în 1898, la numerele 166-178, ultimele ale seriei Müller-Stăncescu a Bibliotecii pentru toţi) au fost tipărite şapte lucrări purtând tot numerele 101-110, lucrări pe care le înregistrăm în continuare.

[2] Ediţia din 1898 nu se află la Biblioteca Academiei Române, nici la alte biblioteci din ţară; a apărut, în aceeaşi traducere, o ediţie liberă în 1894 şi o alta în Biblioteca pentru toţi, în 1902, la Editura Librăriei Alcalay.

[3] Nu am văzut ediţia din 1898 (1899 ?) ci numai o reeditare târzie, din 1925 (Editura Librăriei Universale Alcalay).

114. Seneca, *Liniștea sufletească*. Din latinește de Grigore Goilav, Editura Librăriei Carol Müller, [1897];

115. Dumitru Teleor, *Alte schițe umoristice*, Editura Librăriei Carol Müller, [1897];

116-117. A. Vlahuță, *Iubire*. Poezii (1888-1895), Editura Librăriei Carol Müller, [1897];

118. Vasile Pop, *Fleacuri*. Amintiri duioase, schițe și nuvelete, Editura Librăriei Carol Müller, [1897];

119 Carmen Sylva, *Robia Peleșului*, traducere de Elena Radu Rosetti, Editura Librăriei Carol Müller, 1897;

120. D. R. Rosetti (Max), *Un leu și un zlot*, comedie într-un act (localizare [după E. Labiche]), Editura Librăriei Carol Müller, 1897;

121-122. I. L. Caragiale, *Notițe și fragmente literare*, Editura Librăriei Carol Müller (pe copertă: Storck & Müller)[1], 1897;

123. Mauriciu Block, *Mamele celebre*, traducție de L. T., Editura Librăriei Storck & Müller, 1898;

124. Sir John Lubbock, *Întrebuințarea vieții*, traducție de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, [1897];

125. Pitarul Hristache, *Poveste mavrogheneasc*ă. Cu o introducere și note de Gheorghe Adamescu, Editura Librăriei Carol Müller, [1897];

126-127. C. Bălăcescu, *Poezii*, vol. I-II. Cu o precuvântare de I. Suchianu, Editura Librăriei Storck & Müller, 1898;

128-137. Const. Hamangiu, *Codul civil român*. Conform textului oficial pus în legătură cu articolele corespunzătoare din Codul civil francez și adnotat cu jurisprudența Casației române. Precedat de Constituțiune și un index alfabetic, Editura Librăriei Carol Müller, 1897[2];

---

[1] Pe coperta a IV-a era imprimat următorul anunț: «Librăriile E. Graeve et comp., fondată în anul 1870 și Carol Müller, fondată în anul 1893, s-au unit sub noua firmă: Storck & Müller, București, Calea Victoriei 53, colț cu Pasagiul Român». Este, cronologic, primul volum din B. P. T. în care se face această precizare.

[2] Fiind trecut sub semnul a zece numere, volumul costa 3 lei (10 nr. x 30 bani).

138. George Madan, *Suspine*. Poezii populare din Basarabia. Cu o prefață de Gh. Coșbuc, Editura Librăriei Storck & Müller, [1898];

139-148. Const. Hamangiu, *Codul de procedură civilă*. Conform textului oficial pus în legătură cu articolele corespunzătoare din procedura geneveză și franceză și adnotat cu jurisprudența Casației române (1886-1897). Precedat de un index alfabetic și urmat de Legea Judecătoriilor de pace, Legea timbrului și Legea autentificărilor de asemenea adnotate, Editura Librăriei Storck & Müller, 1898;

149-151. Const. Hamangiu, *Legea pentru Judecătoriile*[1] *de pace. Legea timbrului și Legea autentificării actelor*. Adnotate cu Jurisprudența Casației de la 1886-1897 și precedate de câte un index alfabetic, Editura Librăriei Storck & Müller, 1898;

152-155. Marcu-Filip Zallony, *Despre fanarioți*. Cu o prefață de Iorgu P. Balș, [1898][2];

156. Dr. [Alceu] Urechiă, *Cronicile doctorului*. Fără portretul autorului, Editura Librăriei Storck & Müller, 1898;

157-158. K. Ploetz, *Mic vocabular francez și întâi conducător de conversațiune franceză*, prelucrat de Ludovic Leist, Editura Librăriei Storck & Müller, 1898;

159. I. L. Szavlovski, inginer, *Cronologie, calendare și reforma calendarului*, Editura Librăriei Storck & Müller, 1898;

160-161. D. R. Rosetti – Max, *Povețe către săteni*. Lucrare după Coremin[3], ediția a doua[4], Editura Librăriei Storck & Müller, 1898;

---

[1] În original greșit: *Judecătoriilor*.

[2] Nu am văzut ediția din 1898 ci o reeditare din 1909 la Editura Librăriei Alcalay; în 1897 apăruse prima ediție a acestei lucrări, fără precizarea editurii, într-un format identic cu al Bibliotecii pentru toți (14,5 x 10 cm.). În *Foaia pentru toți* (an. II, nr. 4/57, 25 ianuarie 1898, p. 64) este publicat un catalog al cărților apărute în Biblioteca pentru toți (până la nr. 152-155), la numerele 101-110 fiind înregistrat *Dicționarul francez-român* al Doctorului Urechiă.

[3] Corect: *Louis Marie de Cormenin* (1788-1868).

[4] Ediția I apăruse în 1885.

162-165. Duiliu Zamfirescu, *Viața la țară*, roman, Editura Librăriei Storck & Müller, 1898[1];

166-178. Urechiă [Alceu], *Dictionnaire français-roumain*, ediția a II-a (stereotipie), Editura Librăriei Storck & Müller, 1898.[2]

[1] Este prima apariție în volum a romanului, întâiul din ciclul «Comăneștenilor», reprodus după *Convorbiri literare* (1894-1895); la sfârșitul lucrării se publică și un catalog complet al colecției Biblioteca pentru toți (nr. 1-178), la nr. 101-110 fiind înregistrate toate lucrările care au înlocuit *Dicționarul francez-român* al doctorului Urechiă, ceea ce ar însemna că titlurile respective ar fi apărut, (toate ?), înainte de romanul lui Duiliu Zamfirescu, deci în 1898.

[2] Numărul 179 va apărea după câteva luni bune, în iunie 1900 (Artur Stavri, *Peaceiași drum*), în Editura Librăriei Leon Alcalay, situată tot pe Calea Victoriei, dar la numărul 37; așadar, toate volumele din B. P. T. care nu au imprimate pe copertă numele editorilor Caro. Müller sau Storck & Müller, trebuie datate după 1900 și nu înainte, așa cum s-a întâmplat deseori, inclusiv în catalogul general al colecției apărut la Editura Minerva în 1995 (B. P. T., nr. 1440 al seriei noi), pe care-l menționăm cu jenă.

COPRINSUL*

Pag.

Prefață V
Tabel cronologic (Andersen; Dumitru Stăncescu;
Biblioteca pentru toți) XXI
Nota redacției XLIII

Andersen – Povești alese

Înainte cuvântare 3
Prefață la ediția a doua 3
[H. Ch. Andersen] 5
Sirena 7
Istoria unei mame 28
Ib și Cristina 33
Cinci într-o păstaie 48
Potcovarul 53
Bradul 57
Cel mai frumos trandafir 66

Povești de Crăciun

V. Alecsandri, Iarna vine 71
Gaston Schaedler, S-a născut copilul sfânt... 73
G. Dem. Teodorescu, Moș-Ajunul 81
Istoria unui cârpaci 89
Andersen, Fetița cu chibrituri 103
P. Ispirescu, Din Poveștile unchiașului sfătos.
Despre pomul Crăciunului 106

* Preluăm titlul în forma utilizată de Biblioteca pentru toți din secolul trecut.

Andersen – Carte de chipuri fără chipuri

Dumitru Stăncescu, *100* 123
Seara întâia 127
Seara a doua 128
Seara a treia 128
Seara a patra 129
Seara a cincea 130
Seara a şasea 132
Seara a şaptea 133
Seara a opta 135
Seara a noua 136
Seara a zecea 137
Seara a unsprezecea 139
Seara a douăsprezecea 139
Seara a treisprezecea 141
Seara a paisprezecea 142
Seara a cincisprezecea 143
Seara a şaisprezecea 145
Seara a şaptesprezecea 147
Seara a optsprezecea 147
Seara a nouăsprezecea 149
Seara a douăzecea 150
Seara a douăzeci şi una 152
Seara a douăzeci şi doua 153
Seara a douăzeci şi treia 154
Seara a douăzeci şi patra 155
Seara a douăzeci şi cincea 157
Seara a douăzeci şi şasea 159
Seara a douăzeci şi şaptea 159
Seara a douăzeci şi opta 161
Seara a douăzeci şi noua 162
Seara a treizecea 163
Seara a treizeci şi una 163
Seara a treizeci şi doua 164
Seara a treizeci şi treia 165

ANEXE

I. Scrieri de H. Ch. Andersen apărute în traducere în periodice
Vioreaua de martie 169
Hainele noi ale Marelui Duce 170
Mâhnire 175
Lumânările 178
Ce spune raza de soare 181
Condeiul de fier şi călimara 183
II. Biblioteca pentru toţi. Catalog complet, 1895-1899
(seria Müller-Stăncescu) 185

Ediție pregătită în redacție de: TIBERIU AVRAMESCU
Tehnoredactor: GEORGETA CÂRSTEA